

Republika Srbija
Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva
i vodoprivrede
Nemanjina 22-26, 11000 Beograd

RPOGRAM ZA INTEGRISANI RAZVOJ KORIDORA SAVE I DRINE (SDIP)

OKVIR ZA URP AVLJANJE ŽIVOTNOM SREDINOM I SOCIJALNIM PITANJIMA ZA SRBIJU

Sadržaj

IZVRŠNI SAŽETAK	8
1. UVOD	13
1.1. Kontekst	13
1.2. Ciljevi okvira za upravljanje životnom sredinom i socijalnim pitanjima	13
2. OPIS RPOJEKTA	15
2.1. Razvojni cilj programa i projekta	15
2.2. Komponente projekta	15
2.3. Korisnici projekta	16
2.4. Izvođači i partneri u implementaciji	17
2.5. Izuzeća	17
3. POČETNO STANJE ŽIVOTNE SREDINE I SOCIJALNIH PITANJA	18
3.1. Početno stanje u zemlji i informacije o životnoj sredini	18
3.2. Osnovne informacije za sliv reke Save	18
3.2.1. Reljef i topografija	18
3.2.2. Zemljište	19
3.2.3. Klimatski uslovi	19
3.2.4. Reka Sava i njene glavne pritoke u Srbiji	19
3.2.5. Ramsar lokacije u slivu reke Save u Srbiji	19
3.3. Područja zaštite prirode u slivu reke Save	19
3.3.1. Obedska bara (S1)	19
3.3.2. Zasavica (S2)	20
3.3.3. Ostala zaštićena prirodna područja u slivu reke Save	21
3.4. Osnovne informacije za sliv reke Drine	23
3.4.1. Geografske karakteristike	23
3.4.2. Klima i hidrologija	23
3.4.3. Biodiverzitet	23
3.4.4. Prirodni resursi	24
3.4.5. Demografija	24
3.4.6. Kulturno nasleđe i spomenici	24
3.5. Oblasti zaštite prirode u slivu reke Drine	24
3.5.1. Nacionalni park Tara	26
3.6. Osnovni podaci o životnoj sredini i socijalnim pitanjima na nacionalnom/državnom nivou	27
3.6.1. Vode	27
3.6.2. Glavni pritisci na životnu sredinu u slivu reke Save i slivu reke Drine u Srbiji	27
3.6.2.1. Organsko zagađenje	27
3.6.2.2. Zagađenje nutrijentima	28
3.6.2.3. Zagađenje opasnim supstancama	28
3.6.2.4. Hidromorfološke izmene	28

3.6.2.5.	Budući infrastrukturni projekti	28
3.6.2.6.	Invazivne vrste	28
3.6.3.	Klimatske promene i poplave	29
3.6.4.	Otpad	30
3.6.5.	Biodiverzitet, flora i fauna	30
3.6.6.	Osnovne informacije i istorijat za socijalna pitanja	31
4.	POLITIČKI, RPAVNI I URPAVNI OKVIR	34
4.1.	Predgovor	34
4.2.	Dostizanje standarda za životnu sredinu u Srbiji	34
4.3.	Relevantne politike, akti, pravila, strategije i smernice Vlade	34
4.3.1.	Ustav Srbije	34
4.3.2.	Zakon o javnoj imovini	34
4.3.3.	Zakon o osnovama svojinsko-pravnih odnosa	34
4.3.4.	Nacionalna strategija za održivi razvoj	35
4.3.5.	Zakon o vodama	35
4.3.6.	Zakon o zaštiti životne sredine	35
4.3.7.	Zakon o proceni uticaja na životnu sredinu	35
4.3.8.	Zakon o upravljanju otpadom	35
4.3.9.	Zakon o zaštiti od buke u životnoj sredini	36
4.3.10.	Zakon o zdravlju i zaštiti na radu	36
4.3.11.	Zakonska regulativa o radu, uslovima rada i rodnoj ravnopravnosti	36
4.3.12.	Zakon o planiranju i izgradnji	36
4.3.13.	Zakon o ozakonjenju objekata	36
4.3.14.	Zakon o vansudskom postupku	37
4.3.15.	Zakon o opštem upravnom postupku	37
4.3.16.	Zakon o državnom premeru i katastru	37
4.3.17.	Zakon o eksproprijaciji	37
4.3.18.	Nacionalni pravni okvir koji uređuje rad i uslove rada	37
4.4.	Relevantne institucije	38
4.4.1.	Ministarstvo zaštite životne sredine (MZŽS)	38
4.4.2.	Agencija za zaštitu životne sredine – SEPA	39
4.4.3.	Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede (MPŠV)	39
4.4.4.	MPŠV – Direkcija za vode (DV),	39
4.4.5.	Srbija vode	39
4.4.6.	MPŠV – Direkcija za šume	39
4.4.7.	Republički hidrometeorološki zavod	40
4.4.8.	Republički geodetski zavod	40
4.4.9.	Ministarstvo zdravlja	40
4.4.10.	Mreža institucija javnog zdravlja	40
4.4.11.	Ministarstvo zdravlja – Sanitarna inspekcija	40

4.4.12.	Ministarstvo finansija – Uprava carina	40
4.4.13.	Zavod za zaštitu prirode Srbije	41
4.4.14.	Relevantne institucije na pokrajinskom nivou	41
4.5.	Postupak PUŽS u Republici Srbiji	41
5.	RELEVANTNI STANDARDI SB ZA ŽIVOTNU SREDINU I SOCIJALNA PITANJA	43
5.1.	Okvir za upravljanje životnom sredinom i socijalnim pitanjima	43
5.2.	Klasifikacija rizika	43
5.3.	Projekat koji se sastoji od više manjih pod-projekata	43
5.4.	Pregled relevantnosti Standarda za životnu sredinu i socijalna pitanja za projekat SDIP	44
5.4.1.	ESS1 Procena i upravljanje rizicima i uticajima na životnu sredinu i socijalna pitanja	44
5.4.2.	ESS2 Uslovi rada i zapošljavanja	45
5.4.3.	ESS3 Efikasnost resursa i prevencija i upravljanje zagađenjem	45
5.4.4.	ESS4 Javno zdravlje i sigurnost	45
5.4.5.	ESS5 Otkup zemljišta, ograničenja načina korišćenja zemljišta i prinudno raseljavanje	45
5.4.7.	ESS7 Starosedelački narodi/Istorijski nedovoljno podržane tradicionalne lokalne zajednice subsaharske Afrike	46
5.4.8.	ESS8 Kulturno nasleđe	46
5.4.9.	ESS9 Finansijski posrednici	46
5.4.10.	ESS10 Angažman zainteresovanih strana i objavljivanje informacija	46
5.5.	Ostali kriterijumi i smernice	46
5.1	Poređenje između ciljeva ESS i nacionalnih zahteva	48
6	RPOCEDURE URPAVLJANJA RADOM	52
6.4.	Pregled korišćenja rada na projektu	52
6.5.	Žalbeni mehanizam za radnike	52
6.6.	Uprava trećih lica	53
6.7.	Radnici iz zajednice	54
6.8.	Radnici primarnih dobavljača	54
7	POTENCIJALNI UTICAJI I RIZICI PO ŽIVOTNU SREDINU I SOCIJALNA PITANJA	55
7.1.	Uticaji na životnu sredinu i socijalna pitanja tokom implementacije projekta	55
7.1.1.	Otkup zemljišta, ograničenja načina korišćenja zemljišta i prinudno raseljavanje	56
7.1.2.	Primarni rizik rada je rizik nelegalnog rada	56
7.1.3.	Zagađenje zemljišta i poljoprivrednog zemljišta	56
7.1.4.	Zagađenje vode	56
7.1.5.	Otpad	57
7.1.6.	Vazduh	57
7.1.7.	Nivoi buke	57
7.1.8.	Flora i fauna	57
7.1.9.	Uticaji na staništa i biodiverzitet	57
7.1.10.	Uticaji na naselja i stanovništvo	57
7.1.11.	Uticaji na kulturno i istorijsko nasleđe	57

7.1.12	Uticaji na klimu	57
7.2	Potencijalni negativni uticaji i predložene mere za njihovo ublažavanje	57
8	URPAVLJANJE RIZIKOM PO ŽIVOTNU SREDINU I SOCIJALNA PITANJA	59
8.1	Klasifikacija rizika prema ESMP SB	59
8.2	Upravljanje rizikom po životnu sredinu i socijalna pitanja Svetske banke	59
8.2.1	ESS 1 - Procena i upravljanje rizicima i uticajima na životnu sredinu i socijalna pitanja	59
8.2.2	ESS 2 – Uslovi rada i zapošljavanja	60
8.2.3	ESS 3 – Efikasnost resursa i prevencija i upravljanje zagađenjem	60
8.2.4	ESS 4 – Javno zdravlje i sigurnost (JZS)	61
8.2.5	ESS 5 – Otkup zemljišta, ograničenja načina korišćenja zemljišta i prinudno raseljavanje	61
8.2.6	ESS 6 – Očuvanje biodiverziteta i održivo upravljanje živim prirodnim resursima	62
8.2.7	ESS7 Starosedelački narodi/Istorijski nedovoljno podržane tradicionalne lokalne zajednice subsaharske Afrike	62
8.2.8	ESS 8 – Kulturno nasleđe	62
8.2.9	ESS9 Finansijski posrednici	63
8.2.10	ESS 10 – Angažman zainteresovanih strana i objavljivanje informacija	63
8.2.11	OP 7.50 – Projekti na međunarodnim plovnim putevima	63
8.3	Projekti koji se sastoje od više manjih pod-projekata	64
8.4	Skrining uticaja na životnu sredinu i socijalna pitanja i odobravanje projekata	64
8.7.1	Proces skrininga uticaja na životnu sredinu i socijalna pitanja (po koracima)	64
8.7.2	Kontrolne liste za skrining životne sredine i socijalnih pitanja	65
8.8	Mere za ublažavanje i aktivnosti praćenja životne sredine	68
8.8.1	Standardizovani planovi upravljanja životnom sredinom i socijalnim pitanjima (ESMP)	68
8.8.2	Objavljivanje i javna rasprava o dokumentu ESMP	69
8.8.3	Generički ESMP	69
8.8.4	Integracija ESMP u projektnu dokumentaciju	69
8.8.5	Praćenje i izveštavanje	69
9	ARANŽMANI ZA IMPLEMENTACIJU ESMF-A	78
9.7	Tok procesa ESMF-a na nivou projekta	78
9.8	Aranžmani za praćenje i ocenjivanje rezultata	79
9.9	Održivost	79
9.10	Odgovornost izvođača za zaštitu životne sredine	79
9.11	Zahtevi za angažovanje – Konsultant za mere zaštite životne sredine i socijalna pitanja u JIP	80
9.12	Konsultanti za nadzor na projektu	80
10	URPAVLJANJE ŽALBAMA NA RPOJEKTU	82
10.7	Podnošenje žalbi	82
10.8	Administracija žalbi	82
10.9	Izveštavanje o žalbama i povratnim informacijama korisnika	83

10.9.1	Dnevnik žalbi	83
10.9.2	Kanali za podnošenje žalbi	83
10.9.3	Praćenje i izveštavanje o žalbama	84
10.10	Žalbeni mehanizam Svetske banke	84
11	ANGAŽMAN ZAINTERESOVANIH STRANA	84
12	KONSULTACIJE SA ZAINTERESOVANIM STRANAMA	85
	LITERATURA:	85
	PRILOG 01: SPISAK AKTIVNOSTI FAZE I (RPOJEKTA) ZA SRBIJU	86
	PRILOG 02: DETALJNI MPA RPOGRAMSKI OKVIR ZA RPOGRAM SDIP	87
	PRILOG 03: LISTA ZA ISKLJUČIVANJE RPOJEKATA / AKTIVNOSTI	89
	PRILOG 04: ESQ – UPITNIK ZA SKRINING ŽIVOTNE SREDINE - OBRAZAC	90
	PRILOG 05 LISTA I – RPOJEKTI ZA KOJE JE OBAVEZNA RPOCENA UTICAJA NA ŽIVOTNU SREDINU	93
	PRILOG 05 LISTA I – RPOJEKTI ZA KOJE SE MOŽE ZAHTEVATI RPOCENA UTICAJA NA ŽIVOTNU SREDINU	96
	PRILOG 07: RELEVANTNA NACIONALNA ZAKONSKA REGULATIVA U OKTOBRU 2019. GODINE	103
	PRILOG 08 FORMAT IZVEŠTAJA O USKLAĐIVANJU USLOVA RADA SA ESS2	105
	PRILOG 09 IZJAVA O POŠTOVANJU ZAKONSKE I PODZAKONSKE REGULATIVE	107
	PRILOG 10 RPIMER PLANA UBLAŽAVANJA I PLANA RPAĆENJA ZA ESMP	108
	PRILOG 10A PLAN UBLAŽAVANJA	108
	PRILOG 10B PLAN RPAĆENJA	108
	PRILOG 11: RPIMER POPUNJENOG ESMP – PLAN UBLAŽAVANJA	109
	PRILOG 12: RPIMER POPUNJENOG ESMP – PLAN RPAĆENJA	121
	PRILOG 14: RPIMER UPITNIKA KOJI ĆE SE KORISTITI ZA REDOVNO IZVEŠTAVANJE JIP I SB130	
	PRILOG 15: IZVEŠTAJ O OBJAVLJIVANJU I JAVNOJ RASRPAMI O ESMF-U	135
	PRILOG 16: IZVEŠTAJ O RPIDRŽAVANJU ZAHTEVA	136

Skraćenice

n.v.	Nadmorske visine
BOD	Biološke potrebe za kiseonikom
DRB	Sliv reke Drine
E&A	Životna sredina i socijalna pitanja
EEA	Evropska agencija za zaštitu životne sredine
EIA	Analiza uticaja na životnu sredinu
EHSG	Smernice Grupe Svetske banke za životnu sredinu, zdravlje i sigurnost
ESCP	Plan obaveza za životnu sredinu i socijalna pitanja
ESF	Okvir za životnu sredinu i socijalna pitanja
ESMP	Okvir za upravljanje životnom sredinom i socijalnim pitanjima
ESMAP	Program za podršku upravljanju sektorom energetike
PUŽS	Plan upravljanja životnom sredinom i socijalnim pitanjima
ESS	Standardi za životnu sredinu i socijalna pitanja
MZŽS	Ministarstvo zaštite životne sredine
ICPDR	Međunarodna komisija za zaštitu reke Dunav
LMP	Procedura za upravljanje radom
OP	Operativna procedura
O&M	Rad i održavanje
EP	Ekvivalent populacije
JIP	Jedinica za upravljanje projektom
RS	Republika Srbija
RP	Plan raseljavanja
RPF	Okvir politike raseljavanja
SRB	Sliv reke Save
MPŠV	Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede
SDIP	Program za integrisani razvoj koridora Save i Drine
SEP	Plan angažovanja zainteresovanih strana

IZVRŠNI SAŽETAK

Osnovne informacije o projektu. Svetska banka (SB) kao partner od poverenja ima za cilj da obezbedi finansijska sredstva Vladi Srbije (VS) kroz pristup višefaznog programa¹ za implementaciju srpskog dela prve faze Programa za integrisani razvoj koridora Save i Drine (u daljem tekstu: Projekat). Razvojni cilj Programa za integrisani razvoj koridora Save i Drine (Faza I Programa) je da unapredi zaštitu od poplava i prekogranično upravljanje vodnim resursima u odabranim delovima sliva koridora reke Save i Drine i ima za cilj da podstakne regionalnu ekonomsku integraciju i pristupanje EU unutar izazovnog političkog okruženja. Projekat je u skladu sa SPZ 2016 – 2020 za Srbiju i sa dvojnim ciljevima Svetske banke (smanjenje siromaštva i podsticanje zajedničkog prosperiteta), sa prioritetima koje je postavila nacionalna vlada i sa ciljevima politika EU za ovaj region.

Projekat je osmišljen kao Finansiranje investicionog projekta (FIP) i kao takav mora da ispunjava Okvir Svetske banke za životnu sredinu i socijalna pitanja (2016) (ESF) koji, između ostalog, obuhvata Standarde za životnu sredinu i socijalna pitanja (ESS). Kao odgovor na posvećenost VS da ispuni ESF, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede (MPŠV) je izradilo ovaj ESMP.

Kontekst. Razorne poplave u slivovima Save i Drine su se u poslednje vreme desile 2010. i 2014. godine. Izlivanje reke Save 2014. godine, kao najveća poplava veka, prouzrokovalo je 79 žrtava i štetu od 1,5 milijardi evra u Srbiji (4,7 % BDP-a). 2010. godine je Drina obilno plavila – delimično usled preliivanja veštačkih jezera hidroelektrane i zabeležen je najviši vodostaj u proteklih 100 godina. Trendovi i promene srednjih vrednosti padavina, isparavanja i protoka u ovom slivu ukazuju da se može očekivati da će klimatske promene prouzrokovati intezivnije periode poplava i suša, u smislu obima i trajanja.

Hidraulička infrastruktura u slivu reke Save i Drine, iako je nominalno velika, je bila loše održavana i samo delimično modernizovana i proširivana od rata na Balkanu 90-tih godina prošlog veka i raspada Jugoslavije, koji je sprečavao regionalnu ekonomsku integraciju i ometao rast. Poplave 2014. godine su ukazale na značaj boljeg upravljanja i zaštite postojeće infrastrukture.

Razvojni ciljevi. Cilj višeg nivoa Programa za integrisani razvoj koridora Save i Drine (SDIP) je da omogući integrisano prekogranično upravljanje vodnim resursima i razvoj duž koridora reke Save i Drine.

Razvojni cilj Projekta za integrisani razvoj koridora Save i Drine (Faza 1 Programa) je da unapredi zaštitu od poplava i prekogranično upravljanje vodnim resursima u odabranim delovima sliva koridora reke Save i Drine. Uticaj intervencija projekta će se pratiti na osnovu ključnih indikatora rezultata koji će obuhvatati sledeće:

- Smanjen rizik od poplava
- Broj ljudi, muškaraca i žena, koji imaju koristi od unapređenih mera zaštite od poplave
- Sistem za rano uzbunjivanje za poplave u funkciji i pruža pravovremene i tačne informacije
- Jačanje institucija i instrumenata za prekogranično upravljanje vodama
- Izrađen plan upravljanja slivom reke i usvojen u svim zemljama članicama
- Integrisani sistem za upravljanje podacima u funkciji i pruža informacije za donošenje odluka
- Platforma za prekograničnu saradnju uspostavljena/u funkciji

Ovaj projekat će sprovoditi pod-projekte sa visokom spremnošću za izvođenje i relevantnošću za ciljeve programa, sa detaljnim projektima i tenderskom dokumentacijom koji će verovatno biti spremni do efektivnosti, uz istovremenu pripremu pod-projekata koji će se izvoditi tokom druge faze regionalnog programa.

Relevantni instrumenti ESF će biti razrađeni tokom pripreme svakog pod-projekta i fokusiraće se na ESIA/ESMAP i RP, dok će se instrumenti ESF na nivou Projekta, koji će biti izrađeni do procene projekta, i to RPF, ESMP, SEP, LMP primenjivati i usmeravati razvoj pojedinačnih instrumenata za date lokacije.

Aktivnosti Faze I (ovog projekta) su identifikovane i pripremljene u okviru tekućih intervencija Banke u regionu, kao i drugih inicijativa koje se finansiraju iz nacionalnih izvora ili od strane drugih finansijera. Ovaj projekat ima za cilj da uspostavi proces izgradnje poverenja i učenja kroz aktivnosti ograničene kompleksnosti i međuzavisnosti. Priprema za Fazu II će obuhvatati dodatne transformacione, višenamenske projekte. Pod-projekti će se izvoditi na nacionalnom nivou i imaće kumulativne regionalne koristi.

Komponente projekta. Projekat će se sprovoditi kroz četiri komponente i sledeće pod-komponente:

Komponenta 1: Integrisano upravljanje i razvoj koridora reke Save

¹ Ovo je deo višefaznog programskog pristupa sa ukupnim finansijskim sredstvima od 225,4 miliona EUR, protivvrednost 250,2 miliona USD.

Ovom komponentom će se finansirati ulaganja u obnovu i nadogradnju infrastrukture za zaštitu od poplava radi rješavanja sve većeg rizika od poplava usljed klimatskih promjena. Ove aktivnosti će smanjiti rizik i uticaj poplava, povećavajući tako otpornost priobalnih zemalja na ove pretnje povezane sa klimatskim promenama. Komponenta će takođe finansirati aktivnosti potrebne za omogućavanje poboljšane navigacije. Tražena sredstva iz GEF-a podržaće prioritizaciju i pripremu nekih aktivnosti. Komponenta 1: Integrisano upravljanje i razvoj koridora reke Save

Podkomponenta 1.1: Zaštita od poplave i upravljanje okolišem. Ovom podkomponentom biće finansirana izgradnja i obnova nasipa na odabranim prioritetnim područjima duž koridora reke Save, kao i rešenja zasnovana na prirodi za revitalizaciju odabranih zaštićenih područja od ekološkog značaja za zapadni Balkan. Na primer, ova podkomponenta će finansirati rekonstrukciju nasipa Kolubari koji će zaštititi grad Obrenovac u Srbiji, nasipa u Novom Beogradu koji će Beograd zaštititi od opasnosti od poplave i pošumljavanja Vrbanje, Vrbasa i sliva Save u BiH, što će ublažiti pretnju od suša. Nadograđeni kapaciteti za zaštitu od poplava (na nivou ili iznad 1 u 100-godišnjem slučaju) takođe poboljšavaju sposobnost klimatske adaptacije zaštićenih područja.

Podkomponenta 1.2: Poboljšanja vodnog puta. U okviru ove podkomponente, grant sredstva će se mobilizirati za finansiranje aktivnosti deminiranja duž desne obale Save u BiH, kao preduslov za izvođenje građevinskih radova - planiranih za II fazu programa - za povećanje plovniha kapaciteta Reka Sava. Pripremna dokumentacija za fazu II (projektovanje, instrumenti zaštite životne sredine i socijalne zaštite, očekivani uticaji klimatskih promena na plovnost, tenderska dokumentacija) takođe će biti finalizirana tokom projekta. Naponi u razminiranju uz podršku projekta takođe su operativni preduslov za planirana poboljšanja luka reke Save u okviru II faze. Aktivnosti razminiranja predložene su kao ulaganja bez obzira na vremenski domet efekata koja će pomoći otključavanju ekonomskog potencijala reke za generacije koje dolaze.

Razminiranje desne obale reke Save u BiH bit će provedeno u skladu sa Standardnim operativnim procedurama (SOP) za humanitarno razminiranje koje je razvio i usvojio Centar za uklanjanje mina u Bosni i Hercegovini (BiHMAC). Ovi postupci specifični za zemlju zasnivaju se na principima Međunarodnih standarda za razminiranje (IMAS) koje je odobrila UN-ova agencija za koordinaciju za borbu protiv mina. Oni obuhvataju, između ostalog, akcije opšteg geodetskog snimanja, tehničkog snimanja, predtestiranja i ispitivanja opreme, profesionalnog nadzora nad operacijama razminiranja, sistematskim izviđanjem i integrisanim planiranjem. Državno ministarstvo komunikacija i prometa BiH bit će vodeća provedbena agencija za razminiranje, a BiHMAC će sudjelovati kao tehničko vodstvo, uz saradnju entitetskog Ministarstva prometa i Vlade Brčko distrikta. BiHMAC je već izradio detaljne inženjerske nacрте za poslove deminiranja koji će se po potrebi ažurirati prije početka građevinskih radova. Građevinske radove na deminiranju vršiće jedan ili više iskusnih izvođača radova koji će biti konkurentno izabrani tokom realizacije u skladu sa Okvirom nabavki Svetske banke. Pored toga, pružaće se usluge stručnog nadzora tokom trajanja radova, kako bi se osiguralo poštovanje SOP-a i IMAS-a. Završetak deminiranja desne obale Save u skladu je sa ciljevima Strategije protivminskog delovanja Vijeća ministara BiH 2018.-2025. I doprineće ostvarenju međunarodnih obaveza kojima je BiH potpisnica, a među kojima se posebno odnosi na Konvenciju o zabrani mina koju je BiH ratifikovala u septembru 1998. godine.

Komponenta 2: Integrisano upravljanje i razvoj koridora reke Drine

Ova komponenta će podržati višenamjenska ulaganja duž Drine kako bi se smanjio rizik i potencijalni uticaj poplava. Takođe može podržati pripremne intervencije koje će optimizirati rad rezervoara i zaštititi životnu sredinu kao opšte dobro koja će se primeniti u II fazi. Ova komponenta će olakšati implementaciju akcija, mera upravljanja i investicija utvrđenih Strateškim akcionim planom Drine koji se priprema u okviru tekućeg Projekta upravljanja slivom reke Drine GEF-SCCF i investicija utvrđenih kroz ESMAP integrisani projekat za razvoj vode i hidroelektrane. Gore navedene mere doprineće povećanju otpornosti priobalnih zemalja na poplave i suše. Tražena sredstva iz GEF-a podržaće prioritizaciju i pripremu ovih aktivnosti.

Podkomponenta 2.1: Zaštita od poplave i upravljanje životnom sredinom. Ova podkomponenta finansiraće infrastrukturne radove (na primer, zaštitu od poplava u gradu Goraždu, FBiH), studije, ankete, konsultacije i pripremu detaljnog dizajna intervencija koje se odnose na upravljanje ekološkom imovinom (zaštita lokalnih ekosistema koji deluju kao rezervoari ugljenika) uz Drinski koridor. U toku je projekat upravljanja slivom reke Drine, finansiran od GEF-SCCF-a, kao i tehnička pomoć ESMAP-a, sprovode studije koje će identifikovati dodatne aktivnosti neophodne za zaštitu od poplava, stabilizaciju obala, radove na odvodnjavanju i reci i upravljanje akumulacijama u Koridoru Drine. Nadograđeni kapaciteti za zaštitu od poplava (na nivou ili iznad 100-godišnjih voda) takođe poboljšavaju sposobnost klimatske adaptacije zaštićenih područja.

Podkomponenta 2.2: Integrisani razvoj sliva Drine. Ova podkomponenta finansiraće bolje upravljanje slivovima Lima i Grnčara u Crnoj Gori, kao i radove povezane sa merama zaštite od poplava, odvodnjavanjem i navodnjavanjem u slivu reke Lim (pritoka reke Drine) radi ublažavanja rizika od poplava i promovišu održivu upotrebu prirodnih resursa. Ove mere uključuju: stabilizaciju obale reke; radove na obuci

rijeka; nasipi i nasipi za zaštitu od poplava. Detaljni nacrti ovih investicija su u pripremi kroz tekući projekat GEF-SCCF. Ovom podkomponentom će se dodatno finansirati priprema odabranih prioritetnih investicija u skladu sa ciljem razvoja projekta.

Komponenta 3: Priprema i upravljanje projektima

Ova komponenta će podržati: 1) pripremu regionalnih aktivnosti faze II; i 2) operativni troškovi, konsultacije, nekonsultantske usluge i roba potrebna za uspostavljanje i rad Regionalne jedinice za implementaciju i nacionalnih JIP-a. Podkomponenta 3.1: Priprema projekta. Ova podkomponenta će finansirati ili pružiti tehničku podršku za pripremu projektne dokumentacije za II fazu programa, uključujući procene zaštite životne sredine i socijalne zaštite. Podkomponenta 3.2: Institucionalno jačanje i upravljanje projektima. Ovom podkomponentom će se finansirati aktivnosti na povećanju institucionalnih kapaciteta i međusektorske koordinacije u zemljama učesnicama, kako bi se osiguralo efikasnije upravljanje rečnim slivom i upravljanje rizikom od poplava među priobalnim zemljama, čime bi se poboljšao donošenje odluka i upravljanje programom na regionalnom nivou. Ova podkomponenta promovisaće zajedničko delovanje i sposobnost regiona na prilagođavanje klimatskim promenama.

Komponenta 4: Regionalne aktivnosti

Ova komponenta će podržati dalji dijalog o uređenju ove oblasti, konsultacije, pripremu planova i studija i ulaganja za jačanje veze između vodnih usluga i povezanosti sa ciljevima regionalnog razvoja i ekonomske saradnje na Koridorima reka Save i Drine. Primeri uključuju plan upravljanja slivom reke Save i hidrološke procene, strategiju prilagođavanja klimatskim promenama za sliv reke Save, planiranje i razvoj turizma u koridorima reke Save i Drine, uključujući izradu master planova za nautički turizam i ekoturizam. Planovi upravljanja rečnim slivom i hidrološke procene konačno će podržati integrirano upravljanje vodnim resursima, čime će se posredno povećati otpornost priobalnih zemalja na klimatske promene; zatraženo finansiranje GEF-a će sufinansirati mere koje se odnose na planiranje i upravljanje rečnim slivom, mrežu praćenja poplava, izgradnju institucionalnih kapaciteta i studije koje informišu ili pripremaju buduće investicije.

Korisnici projekta. Korisnici Faze I između ostalog obuhvataju stanovništvo i privredne subjekte koji se nalaze u područjima podložnim poplavama duž koridora reke Save i Drine i pružaoce usluga prevoza. Državne agencije u oblasti vodoprivrede, saobraćaja, energetike, hitnih službi i zaštite životne sredine će imati koristi od boljih informacija koje će pružiti regionalne studije i planiranje. Pored toga, zbirni efekti aktivnosti na nacionalnom nivou mogu donesti korist širim slivovima reka i regionu u smislu smanjenja izloženosti riziku od poplava, novih radnih mesta i poslovnih prilika i veće međusektorske i međunacionalne koordinacije na integrisanom upravljanju i razvoju vodnih resursa.

Trajanje projekta. Finansijski instrument za predloženi Projekat se realizuje kroz Finansiranje investicionog projekta. Program će se sprovoditi u periodu od 10 godina, kroz dve faze. Faza I će se fokusirati na zaštitu od poplava i aktivnosti upravljanja slivom reke na koridorima reke Save i Drine. Krenuće od distrikta Brčko (BiH), Srbije i Crne Gore, dok će se drugi entiteti i zemlje pridruživati kada budu bili spremni. Faza II će se nadovezati na Fazu I i jačaće konektivnost rečnih luka i upravljanje životnom sredinom.

Svrha Okvira za upravljanje životnom sredinom i socijalnim pitanjima (ESMP). Ovaj projekat obuhvata više pod-projekata koji nisu identifikovani u vreme procene, te se iz tog razloga pristup okviru smatrao primerenim. ESMP pruža smernice i procedure za upravljanje potencijalnim rizicima za životnu sredinu i socijalna pitanja i uticajima nepoznatih pod-projekata, smernice za izbegavanje, umanjivanje i ublažavanje negativnih uticaja. Kroz procedure skrininga u okviru ESMP, nakon identifikacije, pod-projekti se analiziraju sa stanovišta uticaja na životnu sredinu i socijalna pitanja u smislu ispunjavanja važećih standarda SB, kao i eventualnih važećih zakona i propisa o životnoj sredini i socijalnim pitanjima Republike Srbije, radi adekvatnog ublažavanja eventualnih rezidualnih i/ili neizbežnih uticaja. Okvir služi kao alat sa smernicama za JIP, agencije za implementaciju i sve ostale zainteresovane strane od značaja za upravljanje rizicima, za identifikaciju i analizu potencijalnih uticaja pod-projekata na životnu sredinu i socijalna pitanja i obezbeđivanje sprovođenja neophodnih mera za ublažavanje radi minimiziranja ili sprečavanja eventualnih negativnih uticaja na životnu sredinu i socijalna pitanja. Okvir će takođe služiti kao smernice za praćenje i izveštavanje o životnoj sredini i socijalnim pitanjima.

Svi pod-projekti koji će se finansirati u okviru programa podležu proceni rizika po životnu sredinu i socijalna pitanja koju sprovodi Jedinica za implementaciju projekta (JIP), u skladu sa postupcima koji su opisani u ovom Okviru. Za pod-projekte sa „visokim“ rizikom će se sprovoditi Procena uticaja na životnu sredinu i socijalna pitanja (PUŽS), dok će se za pod-projekte sa „značajnim“, „umerenim“ i „niskim“ rizikom procena sprovoditi u skladu sa zakonima o zaštiti životne sredine Srbije (u skladu sa lokacijom pod-projekta) i obuhvataće izradu Plana upravljanja životnom sredinom i socijalnim pitanjima za datu lokaciju, u skladu sa ESMP i odredbama propisanim u ESS1 ESF Svetske banke. Ostali relevantni ESS i OP su:

ESS/OP	
ESS 1	Procena i upravljanje rizicima i uticajima na životnu sredinu i socijalna pitanja
ESS 2	Uslovi rada i zapošljavanja
ESS 3	Efikasnost resursa i prevencija i upravljanje zagađenjem
ESS 4	Javno zdravlje i sigurnost
ESS 5	Otkup zemljišta, ograničenja načina korišćenja zemljišta i prinudno raseljavanje
ESS 6	Očuvanje biodiverziteta i održivo upravljanje živim prirodnim resursima
ESS 8	Kulturno nasleđe
ESS 10	Angažman zainteresovanih strana i objavljivanje informacija
OP 7.50	Projekti na međunarodnim plovnim putevima

Ovaj dokument predstavlja osnovne informacije i kontekst projekta, okvir politika i regulative, daje kratak opis rizika i uticaja potencijalnih pod-projekata na životnu sredinu i socijalna pitanja, procedure i smernice za procenu životne sredine i socijalnih pitanja (PŽS), institucionalne aranžmane, postupke konsultacija i objavljivanja i postupke za praćenje i ocenjivanje. ESMP će obezbediti generičke Planove za upravljanje životnom sredinom i socijalnim pitanjima (PUŽS) za neke od tipičnih predviđenih tipova investicija i njihovih uticaja i sadrži smernice za predložene male i mikro građevinske pod-projekte u obliku PUŽS kontrolnih lista.

Institucionalni kapaciteti za upravljanje rizicima i uticajima na životnu sredinu i socijalna pitanja.

Agencija za implementaciju projekta će biti Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede (MMPŠV) preko Direkcije za vode. Jedinica za implementaciju projekta (JIP) će se formirati radi podrške implementaciji projekta. Imajući u vidu da je ovo prvi projekat koji MPŠV priprema u skladu sa novim Okvirom za životnu sredinu i socijalna pitanja Banke (ESF)², izgradnja kapaciteta će biti sprovedena kroz angažovanje iskusnih eksternih konsultanata i obuku zaposlenih u JIP radi unapređenja kapaciteta ne samo za izvođenje projekta u skladu sa ESF već i za adekvatno upravljanje trećim stranama, do nivoa do kojeg je to moguće.

Potencijalni uticaji na životnu sredinu. Uticaji na životnu sredinu koji će se javiti tokom implementacije projekta direktna su posledica prisustva ljudi i građevinske mašinerije, kao i izvođenja građevinskih, moneterskih i ostalih radova na terenu. Zagađenje koje nastaje u fazi rekonstrukcije, obnove i opravke je privremeno po svom obimu i ograničenog intenziteta, iako može prouzrokovati ozbiljne posledice u slučaju individualnih kvarova. Ne predviđaju se bilo kakvi dugoročni negativni uticaji, ako se projekat bude sprovodio sa dužnom pažnjom i uz pridržavanje relevantnih postupaka. Aktivnosti na projektu u ovoj fazi još uvek nisu u potpunosti definisani niti se uticaji na životnu sredinu mogu identifikovati u ovoj fazi, te su još preliminarne prirode i biće potrebno da se dalje specifično razrade (po pod-projektima). Na osnovu zahteva koji su dati u ovom dokumentu ESMP, može se predvideti da će se uz adekvatnu dužnu pažnju uticaji koje nose svi pod-projekti biti identifikovani uz predlog mera za ublažavanje.

ESMP i dva Plana upravljanja životnom sredinom (PUŽ) za specifične segmente za primere pod-projekata (Popova bara i skladište u Surčinu) su izrađeni zaključno sa oktobrom 2019. godine. Ovi dokumenti su izrađeni na osnovu ESMP i PUŽ koje je JIP već implementirao na prethodnim projektima zaštite od poplava i upravljanja rekama. Rad koji je obavljen u bliskoj saradnji sa projektnim timom je obuhvatao prikupljanje sekundarnih podataka, odgovarajuće literature, terenskih radova, konsultacija sa javnošću/zainteresovanih strana i kancelarijske studije.

Potencijalni uticaji na socijalna pitanja.

Pozitivni uticaji. Opravka infrastrukture i postrojenja oštećenih poplavama će doneti ekonomske, socijalne, zdravstvene i ekološke koristi za populaciju i lokalne zajednice. Iskustva sa sličnih projekata ukazuju da će projekat imati brojne pozitivne efekte po društvo kroz stvaranje uslova za rast standarda stanovništva u skoro svim segmentima (obrazovanje, zaštita zdravlja, dodatno zapošljavanje, povećanje produktivne površine zemljišta sa pozitivnom vezom sa smanjenim raseljavanjem usled neposrednih i posrednih povećanja šansi za zapošljavanje). Broj ljudi koji će ostvariti koristi od mera unapređene zaštite od poplava sa rodno senzitivnim informacijama, sistema za rano uzbunjivanje za poplave koji je u funkciji će obezbediti pravovremene i tačne informacije i služiti za prevenciju poplava, razvoj plana upravljanja slivom reke i usvajanje od strane zemalja članica, integrisan sistem za upravljanje podacima u funkciji i pruža informacije za donošenje odluka.

² OŽS Svetske banke je stupio na snagu 1. oktobra 2018. godine.

- Integrirano upravljanje i razvoj vodnih resursa može da omogući tranziciju od fragmentisanih akcija po pojedinačnim zemljama ka zajedničkim odlukama i konkretnim investicijama u infrastrukturu i komplementarnim merama. Regionalni program je katalizator za nekoliko investicija u ovom sektoru, a naročito u oblasti:
- Pristupa tržištu. Kopneni plovni putevi: Obnavljanje plovnosti plovnog puta Save i modernizacija luka duž ovog koridora može poboljšati pristup tržištu, smanjiti troškove transporta do/od regiona koji zaostaju i u dugom roku omogućiti bolju regionalnu trgovinu u svim zemljama;
- Upravljanje i razvoj resursa životne sredine: Istovremeno, inženjersko projektovanje baznih intervencija na plovnoj infrastrukturi, kao što su izmuljavanje, zaštita obala reke i uređenje račnih korita se mogu prilagoditi tako da takođe štite plavna područja i obnove močvare. Ovakve višenamenske intervencije mogu da: podstaknu održivi turizam (kao i eko-turizam), sektor sa značajnim potencijalom za otvaranje novih radnih mesta i omoguće investicije u drugim sektorima, kao što su poljoprivreda sa navodnjavanjem i industrijska proizvodnja.
- Zaštita od poplava: Od kritičnog je značaja da se sve ove mere projektuju tako da poboljšaju zaštitu od poplava i drugih rizika klimatske prirode.
- Privreda i zapošljavanje. Projekat će sa jedne strane doneti ekonomske koristi koje zavise od projekta na osnovu povećanog zapošljavanja (privremeno angažovanje lokalne radne snage), povećanja usluga (restorani, trgovine), ali će dugoročne društvene koristi doći od povećane podrške društvu koja će se generisati na osnovu dodatnog zapošljavanja:
 - Povećan broj radnih mesta tokom implementacije investicija (privremeni efekat);
 - Povećan broj radnih mesta na osnovu potreba za aktivnostima održavanja;
 - Nova radna mesta kao posledica privrednog razvoja koji je omogućen kroz implementaciju investicija.
- Negativni uticaji. Projekat ima nekoliko negativnih uticaja na socijalna pitanja koje je lako ublažiti. Projekat će biti usmeren na delove zemlje koje karakterišu sledeći društveno-ekonomski rizici: (i) poplave, (ii) šteta na imovini i sredstvima, (iii) uticaji na izvore prihoda zbog gubitaka imovine (naročito u nedovoljno razvijenim opštinama u južnim i istočnim delovima Srbije). Među ciljanim korisnicima su identifikovane sledeće grupe kao ugrožene usled isključivanja iz uživanja koristi od projekta ili neadekvatne integracije u projektne aktivnosti: žene (manjak vlasništva nad zemljištem, neformalnost značaja uloge žena u poljoprivrednim poslovima), mladi (ekonomska slabost, problemi sa vlasništvom nad zemljištem, pristup tržištu), lica koja ne poseduju zemljište (ekonomska slabost, kvalitet i veličina zemljišta u zakupu), i oni koji žive na područjima sa lošijim uslovima (zabačene i nerazvijene opštine). Da bi se rizik od isključivanja sveo na minimum, projekat će: i) sprovesti ciljano povezivanje sa ugroženim grupama da bi podstakao njihovu svest i učešće u projektnim aktivnostima; ii) nastaviti da prilagođava aktivnosti angažovanja zainteresovanih strana i deljenja koristi od projekta na osnovu povratnih informacija od ciljanih korisnika (sa razdelom po polu, starosti i lokaciji).
- Otkup zemljišta, ograničavanje načina korišćenja zemljišta i prinudno raseljavanje i raseljavanje se očekuju u okviru projekta, te iz tog razloga Okvir politike raseljavanja (RPF) u skladu sa Standardima za životnu sredinu i socijalna pitanja Svetske banke (ESS)³ izrađen radi usmeravanja otkupa zemljišta za pod-projekat sa nepoznatim fizičkim okvirom u fazi procene. Za dva pod-projekta, Jarak i Popova bara, za koje postoji građevinski projekat, su izrađeni Planovi raseljavanja (RP). Malo je verovatno da će potrebe izgradnje zahtevati fizičko raseljavanje a uticaji će biti ograničeni na ekonomsko raseljavanje sa ograničenim uticajem na izvore sredstava za život. Zemljište koje je pod potencijalnim uticajem aktivnosti na projektu se u najvećoj meri ne koristi ili se koristi ograničeno, imajući u vidu da su reke a naročito reka Sava izazvale eroziju privatnog zemljišta tokom godina. Ovo ne samo da je sprečavalo ljude da koriste svoje zemljište, već je i značajno uticalo na poplave i odsecanje velikih površina zemljišta, čime su smanjivani njihovi posedi.
- Rizici radne snage (kao što je definisano u ESS 2) se očekuju imajući u vidu da je predviđen veliki obim građevinskih radova i angažman radne snage, a biće angažovani radnici (zaposleni u preduzećima koja su angažovana direktno na projektu). LMP koji važi za radnike na projektu kao što je definisano u ESS2⁴ je izrađen kao zaseban dokument u skladu sa nacionalnim zakonodavstvom koje je usklađeno sa ESS2, imajuće u vidu da je Srbija potpisnica svih glavnih konvencija MOR koje su osnova za definisanje ovih standarda.
- Rizik po javno zdravlje i sigurnost (ESS4). Ključni rizici po javno zdravlje i sigurnost se odnose na

³ U avgustu 2016. godine, Odbor izvršnih direktora Svetske banke je usvojio Okvir za životnu sredinu i socijalna pitanja (OŽS), koji je stupio na snagu u avgustu 2018. godine.

⁴ Pojam "radnik na projektu" označava (a) ljude koji su zaposleni ili direktno angažovani od strane Zajmoprimca (što obuhvata i nosioca projekta i agencije za implementaciju projekta) za rad naročito u vezi sa projektom (direktni radnici); ljude koji su zaposleni ili angažovani preko trećih lica za obavljanje poslova u vezi sa osnovnim funkcijama projekta bez obzira na lokaciju (radnici po ugovoru); (c) ljudi koji su zaposleni ili angažovani od strane primarnih dobavljača Zajmoprimca (primarni radnici dobavljača); i (d) ljudi koji su zaposleni ili angažovani za rad u zajednici (radnici zajednice). SŽS2 se odnosi na radnike na projektu u punom ili nepunom random vremenu, privremene, sezonske i radnike migrante.

potencijalne rizike u saobraćaju i na putu za radnike, zajednice koje su pod uticajem radova i korisnike puteva tokom čitavog trajanja projekta. Ovi rizici prevashodno proizilaze iz povećanja saobraćaja na prilaznim putevima do i od potencijalnih područja iskopavanja i odlaganja koja će izvođači koristiti tokom građevinskih radova. Povećan rizik od opasnih materijala kao i NES, mina i uređaja za njihovo detoniranje koji se mogu naći će biti adekvatno obuhvaćeni kroz izradu „Procedure za slučajno otkrivena neeksplozivna sredstva i mine“. Rizici po zdravlje i sigurnost usled priliva radnika ili lica koja pružaju usluge podrške na teritoriju se smatraju zanemarljivim, dok se rodno nasilje (RN) i seksualno iskorišćavanje i zloupotreba (SIZ) dece ili zarazne bolesti ne predviđaju u vezi sa ovim projektom.

1. UVOD

1.1. Kontekst

Sliv reke Save je od ključnog značaja za region zapadnog Balkana, kao jedan od najvećih prekograničnih slivova u Evropi. On pokriva trećinu površine i stanovništva zapadnog Balkana i povezuje pet zapadnobalkanskih zemalja (Sloveniju, Hrvatsku, BiH, Srbiju i Crnu Goru). Drina je najveća pritoka reke Save, kroz koju otiču vode sa preko 20.000 km² planinskog područja. Privreda i radna mesta u regionu u velikoj meri zavise od ovih zajedničkih vodnih resursa, radi transporta robe, proizvodnje energije, uzgajanja prehrambenih i vlaknastih useva, održavanja biodiverziteta, kao i za rekreativne aktivnosti i eko-turizam. Sliv reke Save ima značajan neiskorišćen potencijal i podstiče privredni rast, regionalne veze, otpornost i socijalnu koheziju, kao i kreiranje novih radnih mesta. Slično tome, koridor Drine ima značajan potencijal za proizvodnju hrane i razvoj turizma.

Istovremeno, reke Sava i Drina su u svojim slivovima prouzrokovale razorne poplave, a najskorije su se desile 2010. i 2014. godine. Izlivanje Save 2014. godine je, kao najveća poplava veka, odnelo 79 žrtava i nanelo 1,5 milijardi evra štete u Srbiji (4,7 % BDP-a), 2,0 milijardi evra u Bosni i Hercegovini (15 % BDP-a) i 300 miliona evra u Hrvatskoj (0,5 % BDP-a). Drina je ozbiljno plavila 2010. godine – delimično zbog veštačkih jezera hidroelektrana – i zabeležen je najviši vodostaj u 100 godina. Trendovi i promene srednjih vrednosti padavina, isparenja i protoka u ovom slivu ukazuju da se može očekivati da će klimatske promene dovesti do intenzivnijih epizoda poplava i suša, kako u smislu obima, tako i trajanja.

Hidraulička infrastruktura u slivu reke Save i Drine, iako je nominalno velika, je bila loše održavana i samo delimično modernizovana i proširivana od rata na Balkanu 90-tih godina prošlog veka i raspada Jugoslavije, koji je sprečavao regionalnu ekonomsku integraciju i ometao rast. Poplave 2014. godine su ukazale na značaj boljeg upravljanja i zaštite postojeće infrastrukture.

Program za integrisani razvoj koridora Save i Drine (SDIP) koji je fokusiran na integrisano upravljanje i razvoj vodnih resursa može da omogući prelazak sa fragmentisanih akcija po individualnim zemljama na zajedničko odlučivanje i konkretne investicije u infrastrukturu i komplementarne mere. Regionalni program je katalizator za nekoliko sektorskih investicija, a naročito u sledećim oblastima:

- Plovni putevi na kopnenim vodama: Obnova plovnog puta Save i modernizacija luka na ovom koridoru može poboljšati pristup tržištima, smanjiti troškove transporta za regione koji zaostaju, a u dugom roku omogućiti bolju regionalnu trgovinu među zemljama;
- Upravljanje i razvoj ekoloških resursa: Istovremeno, inženjerski projekti bazičnih intervencija na plovnoj infrastrukturi, kao što su izmuljavanje, zaštita rečnih obala i uređenje rečnog korita se mogu prilagoditi tako da istovremeno štite plavne ravni i revitalizuju močvare. Takve višenamenske intervencije mogu da podstaknu održivi turizam (kao i eko-turizam), kao sektor koji ima veliki potencijal za kreiranje novih radnih mesta i podsticanje investicija u drugim sektorima, kao što je poljoprivreda sa navodnjavanjem i industrijska proizvodnja.
- Zaštita od poplava: Kritično je da sve ove mere mogu biti projektovane tako da istovremeno unaprede zaštitu od poplava i drugih rizika klimatske prirode.

1.2. Ciljevi okvira za upravljanje životnom sredinom i socijalnim pitanjima

U cilju rešavanja potencijalnog uticaja Projekta za integrisani razvoj koridora Save i Drine (SDIP), Okvir za upravljanje životnom sredinom i socijalnim pitanjima (ESMP) je razvijen tako da sadrži zahteve nacionalnog zakonodavstva i Svetske banke za procenu uticaja na životnu sredinu i socijalna pitanja za aktivnosti i pod-projekte koji će se finansirati. Ovaj dokument opisuje predloženi projekat ne uzimajući u obzir tehnička pitanja i prezentuje ključne nalaze analize rizika po životnu sredinu i zajednicu za predloženi Program za integrisani razvoj koridora Save i Drine (SDIP).

Ovaj dokument pruža sumarni pregled ekoloških i društveno-ekonomskih uslova i načine na koji predloženi pod-projekti mogu da utiču na životnu sredinu i na ljude. Pored toga, ESMP opisuje koje će se akcije preduzimati radi smanjenja uticaja na životnu sredinu ili na ljude.

Dokument Okvir za upravljanje životnom sredinom daje opšte politike, smernice, kodekse rada i procedure koje će se primenjivati tokom implementacije projekta SDIP kako bi se ispunili zahtevi Standarda za životnu

sredinu i socijalna pitanja (ESS) Svetske banke (SB). On definiše korake, procese i procedure za skrining, pripremu i sprovođenje pod-projekata, procenu, upravljanje i praćenje rizika i uticaja pod-projekata na životnu sredinu i socijalna pitanja.

ESMP obuhvata mere i planove za redukciju, ublažavanje i/ili kompenzaciju neizbežnih negativnih rizika i uticaja, pravila za procenu i budžetiranje troškova ovakvih mera, kao i informacije o agenciji ili agencijama koje su odgovorne za upravljanje rizicima i uticajima projekta. On dalje sadrži adekvatne informacije o oblastima gde se planira sprovođenje pod-projekata, kao i eventualnim potencijalnim ugroženostima životne sredine ili zajednice u tim oblastima; kao i informacije o potencijalnim uticajima i merama za njihovo ublažavanje koje po svojoj razmeri odgovaraju ovim uticajima.

Svi pod-projekti koji će se finansirati iz Projekta podležu skriningu životne sredine i socijalnih pitanja koji je posebno razvijen za projekat a sprovodiće ga Jedinica za implementaciju projekta, u skladu sa procedurama koje su razrađene ovim Okvirom. Skrining ima za cilj da identifikuje potencijalne uticaje na nivou pod-projekata kako bi se mogle primeniti adekvatne mere za izbegavanje, minimiziranje ili uklanjanje, u skladu sa potrebama.

ESMP je namenjen za primenu kao praktičan alat tokom formulacije, projektovanja, implementacije i praćenja programa u okviru projekta SDIP. Svrha ovog okvira jeste da definiše procedure koje će se na Projektu uspostaviti tokom implementacije, sa ciljem da sve aktivnosti koje Projekat podržava budu razumne i održive u pogledu životne sredine i socijalnih pitanja, u skladu sa standardima SB i nacionalnom zakonskom regulativom Srbije.

ESMP takođe služi kao alat za skrining pod-projekata koji se finansiraju i zasniva se na smernicama za skrining životne sredine po procedurama dužne pažnje. ESMP će navoditi zainteresovane strane na projektu SDIP da razmotre, izbegavaju, minimiziraju ili ublaže negativne rizike i uticaje na životnu sredinu i socijalna pitanja i da poboljšaju ishode projekta SDIP u smislu životne sredine i socijalnih pitanja. Dokument ESMP navodi odgovornosti različitih strana koje učestvuju u implementaciji projekta i pruža dovoljne smernice za selekciju, pripremu i implementaciju pod-projekata.

Konačno, ESMP pruža smernice za pripremu Procene uticaja na životnu sredinu i socijalna pitanja (PUŽS) i Planova za upravljanje životnom sredinom i socijalnim pitanjima (PzUŽS) za sve pod-projekte koji će se sprovoditi u okviru projekta SDIP.

2. OPIS RPOJEKTA

2.1. Razvojni cilj programa i projekta

Cilj višeg nivoa Programa za integrisani razvoj koridora Save i Drine (SDIP) je da omogući integrisano upravljanje i razvoj prekograničnim vodnim resursima duž koridora reke Save i Drine.

Slika 01: Koridor reke Save

Slika 02: Sliv reke Drine

Razvojni cilj Projekta za integrisani razvoj koridora Save i Drine (Faza I Programa) je da unapredi zaštitu od poplava, prekogranično upravljanje vodnim resursima u odabranim delovima sliva koridora reke Save i Drine.

2.2. Komponente projekta

Projekat će se sastojati od tri komponente i pod-komponenti:

Komponenta 1: Integrisano upravljanje i razvoj koridora reke Save

Ova komponenta će finansirati investicije u obnovu i unapređenje infrastrukture za zaštitu od poplava u Fazi I i obnovu luka i radove na uređenju korita reka radi obezbeđivanja dodatnog prostora za reku Savu u Fazi II.⁵

Aktivnosti Faze I će smanjiti rizik od poplava i njihov uticaj, čime će povećati otpornost zemalja u slivu na ove pretnje koje su posledica klimatskih promena. Ova komponenta će takođe podržati unapređenje kapaciteta teretnog transporta plovnog puta reke Save u skladu sa standardom Klase IV na odabranim uskim grlima koja su trenutno ograničena na standard Klase III ili niži i proširenje kapaciteta za manipulisanje teretom u odabranim rečnim lukama radi punog iskorišćenja boljih uslova plovidbe.

Pod-komponenta 1.1: Zaštita od poplava i upravljanje životnom sredinom. Ova pod-komponenta će takođe finansirati izgradnju i obnovu nasipa na odabranim prioritetnim područjima duž koridora reke Save. Ova pod-komponenta će finansirati radove na raščišćavanju stare deponije čvrstog otpada u distriktu Brčko koja se nalazi uz obalu reke Save, kao i rešenja koja se zasnivaju na prirodi za revitalizaciju odabranih zaštićenih područja od ekološkog značaja za zapadni Balkan.

Pod-komponenta 1.2: Unapređenje lučkih kapaciteta, usluga i logistike. Projekat će finansirati nabavku opreme za obnovu i proširenje teretne i brodske infrastrukture i odgovarajućih pratećih usluga, kao što je snabdevanje električnom energijom i prerada voda u luci Brčko (BiH). Ovi kapaciteti bi trebalo da imaju koristi od poboljšane plovnosti koja će biti obezbeđena kroz ovaj program u fazi II i doprineće boljem pružanju logističkih usluga na savskom koridoru, što obuhvata i transport i rukovanje kontejnerskim teretom.

Pod-komponenta 1.3: Unapređenja plovnih puteva. Ova pod-komponenta će finansirati građevinske radove na odabranim lokacijama radi rešavanja prepreka za plovnost duž reke Save između luke Sremska Mitrovica (Srbija) i Slavonski Brod (Hrvatska), kako bi ovi segmenti dostigli standard IV klase. Koristiće se finansiranje kroz grantove za aktivnosti deminiranja duž desne obale reke Save u BiH. Deminiranje je preduslov za izradu projektne dokumentacije za pod-projekte u ključnom segmentu plovnog puta od Jaruga (Hrvatska) do Novog Grada (Federacija Bosne i Hercegovine), koji se trenutno smatra najurgentnijim uskim grlom duž Save. Aktivnosti deminiranja se predlažu kao investicija koja je neophodna kako bi se za predstojeće generacije oslobodio ekonomski potencijal ove reke.

⁵ Detaljan MPA programski okvir za program SDIP je dat u Prilogu 02 ovog dokumenta.

Komponenta 2: Integrirano upravljanje i razvoj ekoloških resursa duž koridora reke Drine

Ova komponenta će podržati višenamenske investicije duž reke Drine, radi smanjenja rizika od poplava i suša u Fazi I. Takođe će podržati intervencije koje će optimizirati rad veštačkih jezera, kao i u cilju zaštite ekoloških resursa od globalne vrednosti u Fazi II. Ova komponenta će omogućiti sprovođenje akcija, upravljačkih mera i investicija koje su identifikovane u Strateškom akcionom planu za Drinu koji se izrađuje u okviru tekućeg Projekta za upravljanje slivom reke Drine na zapadnom Balkanu koji finansira GEF-SCCF i investicija koje su identifikovane kroz ESMAP Projekat za integrirani razvoj voda i hidroelektrana. Sve navedene mere će doprineti povećanoj otpornosti zemalja u slivu na poplave i suše. Traženo finansiranje od GEF-a će podržati definisanje prioriteta i pripremu ovih aktivnosti.

Pod-komponenta 2.1: Zaštita od poplava i upravljanje životnom sredinom. Ova pod-komponenta će finansirati radove na infrastrukturi, studije, istraživanja, konsultantske aktivnosti i izradu detaljnih projekata za intervencije koje se odnose na upravljanje ekološkim resursima duž koridora Drine. Tekući projekat Upravljanje slivom reke Drine koji finansira GEF-SCCF kao i tehnička podrška ESMAP sprovode studije koje će identifikovati dodatne akcije koje su potrebne za zaštitu od poplava, stabilizaciju obala, radove na drenaži i uređenju rečnog korita i upravljanje veštačkim jezerima na koridoru Drine. Ova pod-komponenta će finansirati pripremu odabranih prioritarnih investicija u skladu sa razvojnim ciljem projekta, što obuhvata i dodatne studije koje mogu biti potrebne.

Pod-komponenta 2.2: Integrirani razvoj donjeg sliva reke Lim. Projekat će finansirati unapređeno upravljanje slivom reke Lim i Grnčar u Crnoj Gori. Ova aktivnost će finansirati radove u vezi sa zaštitom od poplava i merama odvodnjavanja i navodnjavanja. Projekti za ove investicije i rešenja su u pripremi u okviru tekućeg projekta koji finansira GEF-SCCF.

Komponenta 3: Omogućavanje regionalne ekonomske integracije, jačanje institucija i upravljanje programom

Ova komponenta će podržati: 1) pripremu aktivnosti za Fazu II; 2) politički dijalog, konsultacije, pripremu planova i studija i investicije za jačanje veza između vodnih usluga i konektivnost sa regionalnim ciljevima razvoja i ekonomske integracije na koridoru Save i Drine. Primeri obuhvataju Planove za upravljanje slivom reke i hidrološke procene, itd; 3) planiranje i razvoj turizma na koridoru Save i Drine, sa projektovanjem master planova za ekološki turizam, planova za upravljanje slivom reke i hidrološke procene koje će u krajnjoj liniji podržati integrirano upravljanje vodnim resursima, čime će se indirektno povećati otpornost zemalja u slivu na klimatske promene; i 4) operativne troškove, konsultantske usluge, nekonsultantske usluge i robu koja je potrebna za uspostavljanje i rad Regionalnog upravnog odbora za koordinaciju i nacionalnih JIP. Traženo finansiranje od GEF-a će sufinansirati mere koje se odnose na planiranje i upravljanje slivom reke, mrežu za praćenje poplava, izgradnju institucionalnih kapaciteta i studije koje informišu ili pomažu u pripremi budućih investicija.

Pod-komponenta 3.1: Priprema projekta. Ova pod-komponenta će finansirati pripremu projektne dokumentacije za fazu II programa, što obuhvata i procene uticaja na životnu sredinu i socijalna pitanja i zaštitne mere.

Pod-komponenta 3.2: Studije i politički dijalog za podsticanje regionalne ekonomske integracije. Ova pod-komponenta će finansirati politički dijalog, konsultacije i pripremu planova i studija za jačanje veza između vodoprivrednih usluga, (zaštita životne sredine, smanjenje rizika od poplava i povećana konektivnost), kreiranje novih radnih mesta, privredni rast i unapređenje ekonomske integracije kroz trgovinu i investicije duž koridora Save i Drine. Biće izrađena i sprovedena kampanja zagovaranja i komunikacije radi podsticanja regionalne integracije. Studija aluvijalnih akvifira u slivu Save će povećati razumevanje resursa podzemnih voda i njihovog ekološkog statusa.

Pod-komponenta 3.4⁶: Jačanje institucija i upravljanje projektom za regionalne aktivnosti. Ova pod-komponenta će finansirati aktivnosti na povećanju institucionalnih kapaciteta i međusektorske koordinacije u zemljama učesnicama, kako bi se obezbedilo efikasnije odlučivanje i upravljanje programom na regionalnom nivou.

Program će se sprovoditi tokom perioda od 10 godina i biće organizovan u dve faze. Faza I će se fokusirati na zaštitu od poplava i aktivnosti upravljanja slivom reke na koridorima reke Save i Drine. Krenuće od distrikta Brčko (BiH), Srbije i Crne Gore, dok će se ostali entiteti i zemlje pridruživati kada budu bili spremni. Faza II će se nadovezati na Fazu I i jačaće lučke veze i upravljanje životnom sredinom.

2.3. Korisnici projekta

Korisnici Faze I između ostalog obuhvataju stanovništvo i privredne subjekte koji se nalaze u područjima podložnim poplavama duž koridora reke Save i Drine i pružaoce usluga prevoza. Državne agencije u oblasti

⁶ Pod-komponenta 3.3: Planiranje i razvoj turizma na koridoru reke Save i Drine je ovde izostavljena, imajući u vidu da će se sprovoditi u Fazi II ovog programa.

vodoprivrede, saobraćaja, energetike, hitnih službi i zaštite životne sredine će imati koristi od boljih informacija koje će pružiti regionalne studije i planiranje. Pored toga, zbirni efekti aktivnosti na nacionalnom nivou mogu donesti korist širim slivovima reka i regionu u smislu smanjenja izloženosti riziku od poplava, novih radnih mesta i poslovnih prilika i veće međusektorske i međunacionalne koordinacije na integrisanom upravljanju i razvoju vodnih resursa.

2.4. Izvođači i partneri u implementaciji

JIP će upravljati angažovanjem i zaključivanjem ugovora sa izvođačima iz privatnog sektora na osnovu Procedura nabavke koje su u skladu sa Okvirom za nabavke SB.

Odgovornosti JIP-a obuhvataju koordinaciju i praćenje poštovanja zahteva ESMP u svim komponentama Projekta i sporazumima (ugovorima) sa dobavljačima robe, izvođačima radova i pružaocima usluga.

Zahtevi u smislu životne sredine i socijalnih pitanja će biti navedeni u svim relevantnim procesima nabavke i ugovaranja kroz direktno integrisanje i/ili pozivanje na specifične instrumente ESF za pod-projekat, tj. ovaj ESMP, PUŽS/PzUŽS, RP, SEP, LMP, itd. Sporazumi, tenderska dokumentacija za potencijalne građevinske radove, kao i postupci nabavke i ugovori ili podugovori sa izvođačima iz privatnog sektora moraju sadržati ove zahteve.

2.5. Izuzeća

Projekat neće finansirati bilo koje aktivnosti koje su navedene na Listi izuzeća Grupe Svetske banke – MFK navedenoj u Prilogu 03.

3. POČETNO STANJE ŽIVOTNE SREDINE I SOCIJALNIH PITANJA

3.1. Početno stanje u zemlji i informacije o životnoj sredini

Srbija ima površinu od 88.499 kvadratnih kilometara, što čini svega 0,05 % površine svetskog kopna, ili oko 1,5 % površine Evrope. Uprkos svojoj maloj površini, životna sredina u Srbiji je veoma raznolika u poređenju sa drugim evropskim zemljama. Razlozi za ovo komparativno bogatstvo obuhvataju: raznovrsnost klimatskih, topografskih, geoloških i dugoročnih ekoloških i evolutivno istorijskih karakteristika regiona kao biološke raskrsnice.

Republika Srbija (RS) ima 7,5 miliona stanovnika, od kojih oko 50 % živi u ruralnim područjima, a 17 % njih živi od poljoprivrede i srodnih grana industrije. RS ima tri glavna tipa reljefa – ravničarske oblasti u Vojvodini i plavne površine reka Dunav, Sava i Drina; dolinu reke Morave u svom glavnom toku i dve južne pritoke; i planinske oblasti koje obuhvataju veći deo zemlje južno od Save i Dunava. Pored padavina, vodni resursi u RRS dominantno imaju priliv iz uzvodnih tokova u slivu, što prema proceni donosi 85 % dostupne vode. Ravnoteža se postiže na osnovu reke Morave u unutrašnjosti zemlje. Usled sezonskih varijacija, postoji oko 160 akumulacionih brana, od kojih neke imaju i kapacitete hidroelektrana. Osnovne informacije za sliv reke Save u Srbiji.

3.2. Osnovne informacije za sliv reke Save

Sliv reke Save je veliki odlivni sliv jugoistočne Evrope, koji pokriva ukupnu površinu od oko 97.713,20 km² i predstavlja jedan od najznačajnijih podsliova sliva reke Dunav, sa udelom od 12 %. Područje sliva protiče kroz pet zemalja: Republiku Sloveniju (SI), Republiku Hrvatsku (HR), Bosnu i Hercegovinu (BA), Republiku Crnu Goru (ME) i Republiku Srbiju (RS), dok se zanemarljiv deo sliva takođe nalazi u Republici Albaniji (AL). Broj stanovnika u slivu reke Save prema procenama iznosi 8.176.000 stanovnika, što predstavlja 46 % ukupnog broja stanovnika svih zemalja (osim AL i ME).

Slika 03: Udeo zemalja u slivu reke Save

Ukupna površina sliva reke Save u Srbiji iznosi 88.361 km² (17,4 %).

3.2.1. Reljef i topografija

Teren u slivu reke Save ima značajnu raznolikost. On se u velikoj meri menja od izvora na zapadu do ušća u reku Dunav na istoku. Visoke planine (Alpi i Dinaridi) dominiraju gornjim delom sliva. U nizvodnim delovima, oblasti koje pokrivaju desne pritoke u središnjem delu vodotoka Save su takođe sa oštrim reljefom, dok srednji i nizvodni deo vodotoka Save karakterišu ravnice i niske planine kao deo Panonske nizije,

ravničarske, plodne, poljoprivredne regije. Generalno, nadmorska visina sliva reke Save se kreće od 71 m nadmorske visine (n.v.) na ušću reke Save u Beogradu (Srbija) do 2.864 m n.v. (Triglav, Slovenski Alpi).

3.2.2. Zemljište

Prema harmonizovanoj svetskoj bazi zemljišta, zemljište je u najvećoj meri kambisol (slabo do umereno razvijeno zemljište), koje pokriva 46,4 % sliva. Ostale značajne grupe zemljišta su luvisol (zemljišta sa akumulacijom aktivne gline ispod površine i visokom baznom zasićenošću), leptosol (veoma plitka zemljišta na čvrstom kamenu ili nekonsolidovanom visoko šljunkovitom materijalu), podzoluvisol (vlažna zemljišta) i fluvisol (mlada zemljišta aluvijalnih naslaga).

3.2.3. Klimatski uslovi

Sliv reke Save se proteže kroz širok region kojim preovladava umerena klima severne hemisfere. Jasno su razgraničena hladna i topla godišnja doba. Zime mogu biti oštre sa dosta snežnih padavina, a leta topla i duga. Tip klimatskih uslova u slivu reke Save u Srbiji jeste umereno-kontinentalna klima.

Prosečna godišnja temperatura vazduha za čitav sliv Save je procenjena na oko 9,5°C. Prosečna mesečna temperatura u januaru pada na oko -1,5°C, dok u junu može dostići skoro 20°C. Prosečne godišnje padavine u slivu reke Save su procenjene na oko 1.100 mm. Prosečno isparenje za čitav sliv iznosi oko 530 mm godišnje.

3.2.4. Reka Sava i njene glavne pritoke u Srbiji

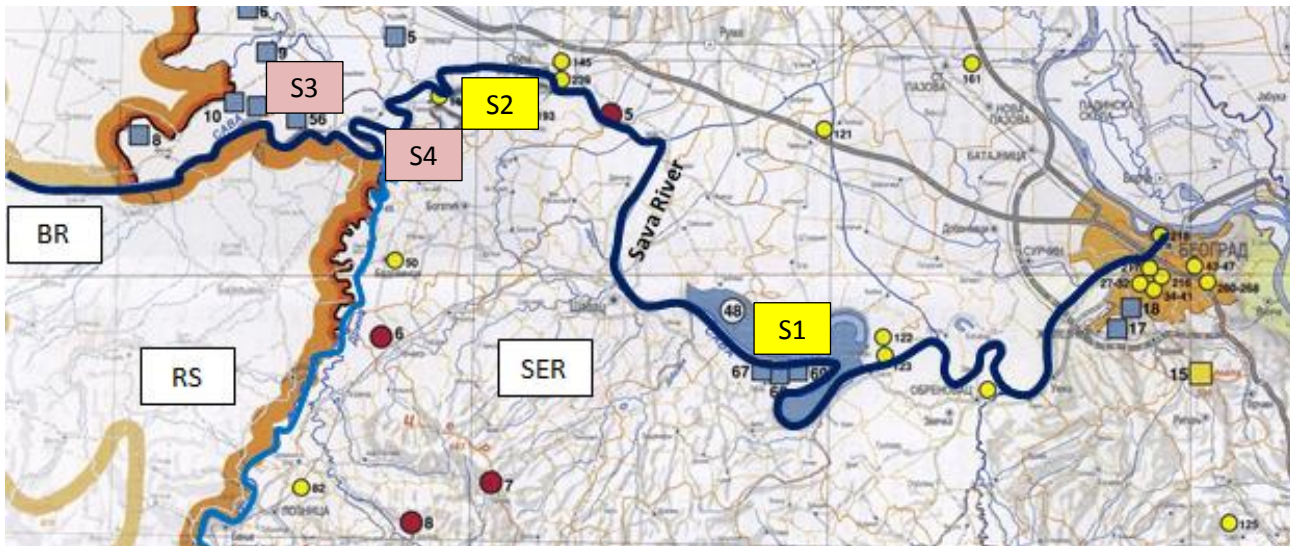
Reka Drina je najveća i najznačajnija od svih pritoka reke Save. Ušće reke Drine u Savu se nalazi u Srbiji, u blizini sela Crna Bara. Dalje nizvodno, u reku Savu se u blizini Beograda ulivaju dve značajne pritoke sa desne strane: Kolubara i Topčiderska reka.

3.2.5. Ramsar lokacije u slivu reke Save u Srbiji

Sliv reke Save ima visok značaj zbog svoje izuzetne biološke i terenske raznovrsnosti. U njemu se nalazi veliki kompleks aluvijalnih močvara i veliki ravničarski šumski kompleksi. Neke od ovih plavnih ravni su još uvek netaknute i podržavaju ublažavanje poplava i biodiverzitet.

Usled ekološke i kulturne vrednosti močvara, zemlje u slivu reke Save su označile šest lokacija u slivu reke Save u skladu sa Konvencijom o močvarama od međunarodnog značaja, naročito kao staništa vodnih ptica, takozvanom Konvencijom Ramsar. Dve lokacije ove kategorije se nalaze na teritoriji Srbije: Obedska bara (označena sa S1 na sledećoj slici) i Zasavica (S2).

Slika 04: Zaštićena područja u slivu reke Save u Srbiji

3.3. Područja zaštite prirode u slivu reke Save

3.3.1. Obedska bara (S1)

Specijalni rezervat prirode Obedska bara ima ukupnu površinu od 19.667 ha, od čega je 11.083 ha (55,3 %) šumskog zemljišta. Ovaj deo služi kao značajna retenzija za poplave koja pomaže u sprečavanju poplava nizvodno u Beogradu.

Mozaik šuma i močvara dominira mešavinom ravničarskih strnjika i hrastovih šuma, ali sa mnogo više močvara i zemljišta zasićenog vodom u poređenju sa moravičko-bosutskim šumama. Kompleksi ravničarskih ekosistema su od izuzetnog kvaliteta zahvaljujući prirodnom plavljenju.

Povremeni i većinom zarasli stari meandri su najupečatljivije odlike pejzaža. Livade se javljaju u malim segmentima kao i u većim kompleksima, ali prelaze ka šumskoj vegetaciji, što je posledica nedovoljnog broja

divljih i domaćih biljojeda, što je vidljivo skoro svuda. Lokacija je okružena obradivim zemljištem sa severne i rekom sa južne strane. Reka povezuje lokaciju sa ravničarskim prirodnim staništima uzvodno i nizvodno. U blizini lokacije postoji nekoliko sela, od kojih se Kupinovo, Grabovci i Klenak nalaze na maloj udaljenosti.

Preko 95 % zemljišta na ovoj lokaciji je u državnom vlasništvu, većinom pod šumama, i njime upravlja javno preduzeće za upravljanje šumama „Vojvodinašume“. Oko 1.655 ha (8,4 %) zemljišta pod šumama, pašnjacima i obradivog zemljišta je ograšeno i njime se prevashodno upravlja za potrebe Vojske Srbije. Neki pašnjaci pripadaju selima. Najveći deo formiranih pašnjaka je pošumljen kroz ugovor između javnog preduzeća „Vojvodinašume“ i lokalnih zajednica. Preostali deo je poljoprivredno zemljište u privatnom vlasništvu.

Zemljište koje se nalazi iza nasipa i obuhvata 8.584 ha (44,7 %) se nikada ne plavi i retko je zasićeno vodom zbog veće nadmorske visine i vodoprivrednog sistema za odvodnjavanje. Redovno plavljenje šumskog zemljišta je donelo specifične vrednosti biodiverziteta koje su prepoznate i pravovremeno zaštićene. Tačno 9.820 ha (49,9 %) lokacije je zaštićeno kao Specijalni rezervat prirode Obedska bara kojim upravlja javno preduzeće „Vojvodinašume“.

Dominantan način korišćenja zemljišta su šume, sa 17.047 ha (86,7 %). Intenzitet korišćenja zemljišta, prema usvojenim kriterijumima za korišćenje zemljišta, je većinom umeren u prirodnim i poluprirodnim šumama i intenzivan na zasadi topole. 13.097 ha (78,6 %) pokrivaju prirodne ili poluprirodne listopadne šume, a 3.950 ha (20,1 %) zasadi topole. Mali vodotoci, fragmentisane livade, mali segmenti močvara i šumska infrastruktura koja pripada šumskim segmentima su podvedeni pod „šumarstvo“. Šumarstvo je kombinovano sa umerenim lovnim gazdinstvom.

Unutar šumskog područja postoji posebno lovište koje obuhvata 7.895 ha (40,1 %), od čega je 2.257 ha (11,5 %) ograđeno i pod intenzivnom upravom. Ova oblast je prenaseljena lovnim vrstama.

Upravljanje poljoprivrednim zemljištem je umereno intenzivno i obuhvata oko 970 ha (4,9 %). Obradivo zemljište visokog kvaliteta se može naći samo na većim nadmorskim visinama. Livade su većinom prisutne u mozaiku sa šumama u obliku slabo korišćenih vlažnih livada, u oblasti kojom se upravlja za šumarsku proizvodnju i pokriva oko 405 ha (0,2 %). Površine zasićene vodom obuhvataju oko 1.255 ha (6,4 %), što obuhvata i Obedsku baru.

Ekstenzivne poljoprivredne aktivnosti, kao što su svinjarstvo i govedarstvo, su bile uobičajene u ovoj oblasti, ali su u proteklm decenijama doživele značajan pad. Na lokaciji postoji 8.500 svinja, 2.500 ovaca i 340 govoda, koja su registrovana kod uprave za šume i zaštićeno područja. Broj svinja, govoda i ovaca varira iz godine u godinu, ali ne postoji preterana ispaša na ovom području.

- Odlike pejzaža

Pejzažom dominiraju ravničarske šume. Postoji evidentno prisustvo i uticaj zasada topole na nekim delovima ove lokacije. Čitava oblast predstavlja veliku mrežu bivših meandara i zavoja reke Save. Pašnjaci i livade su zastupljeni u malim segmentima koji su neravnomerno raspoređeni unutar šuma.

Glavne pretnje po ovu lokaciju predstavljaju promene vodnog režima kao posledica aktivnosti uređenja reke i prirodne morfološke promene šumskog zemljišta koje bi preuzelo močvarnu vegetaciju, kao posledica manjka ispaše. Izmenjen režim upliva favorizuje širenje invazivnih vrsta.

- Kulturno-istorijske odlike

Na lokaciji se nalazi srednjovekovna crkva, u blizini sela Kupinovo. Takođe postoji nekoliko kuća koje reprezentuju tradicionalnu arhitekturu.

- Turistički kapaciteti

Na lovištu postoji novi hotel koji je namenjen lovnom turizmu. Stari hotel „Obedska bara“ u vlasništvu „Vojvodinašuma“ nije u funkciji. Postoji nekoliko planova za renoviranje hotela, ali usled nedostatka finansijskih sredstava i interesovanja, ti planovi još uvek nisu realizovani. Seoski turizam u selima je slabo razvijen.

3.3.2. Zasavica (S2)

Lokacija predstavlja mozaik prirodnih i poljoprivrednih staništa duž reke Zasavice, koja se nalazi na desnoj obali reke Save u blizini grada Sremska Mitrovica. Glavna karakteristična odlika rezervata Zasavica je široko otvorena površina plavne ravni sa zajedničkim pašnjacima, iako oni pokrivaju svega 9,6 % čitavog područja.

Reka Zasavica je danas pritoka Save, ali je prema podacima iz dostupne literature pre više vekova predstavljala prirodnu vezu između reke Save i njene pritoke reke Drine. Danas je veza sa rekam Drinom zatvorena.

Postoji nekoliko podzemnih izvora koji snabdevaju Zasavicu svežom vodom. Ova oblast je dobro poznata kao jedina prirodna lokacija u Srbiji sa vrstom ribe Umbra kramberi, koja je zaštićena nacionalnom i

međunarodnom zakonskom regulativom. Najveći deo ovog područja je 1997. godine proglašen za Specijalni rezervat prirode „Zasavica“.

Površina rezervata iznosi 671 ha ili 28,7 % ukupnog područja, čija površina iznosi 2.335 ha. Vlasništvo nad zemljištem u rezervatu je: javno vlasništvo (70,3 %), državno vlasništvo (20,6 %) i privatno vlasništvo (9,1 %). Privatno vlasništvo dominira na području u celosti.

Način korišćenja zemljišta na području je sledeći: livade obuhvataju 225 ha (9,6 %) – umereno korišćenje, umereno korišćene mešovite listopadne šume 637 ha (27,3 %), intenzivno uređeni zasadi topole 108 ha (4,6 %), ekstenzivno korišćene površine zasićene vodom sa rekom Zasavica i pritokama 185 ha (7,9 %), umereno do intenzivno korišćeno obradivo zemljište 1.108 ha (47,4 %), intenzivno korišćeni voćnjaci 16 ha (0,7 %). Turistički kapaciteti i infrastruktura pokrivaju oko 3 ha (0,1 %).

Pejzaž pokriva mešavina prirodnih šuma, zasada topole, segmenata šuma, polja sa usevima, pašnjaka, površina zasićenih vodom i otvorene vode Zasavice. Dominantni element pejzaža je reka zasavica i nasip na reci Savi. Turistički kapaciteti (izletnička mesta) i toranj za posmatranje ptica karakterišu okruženje Turističkog centra. Poljski putevi i mali segmenti šuma se nalaze na čitavom području. Pronađeno je nekoliko malih nelegalnih deponija.

Zbog šumarstva i poljoprivrede postoji dobro razvijena mreža poljskih puteva unutar rezervata. Obližnji asfaltni putevi omogućavaju dobar pristup za turiste.

Uprkos prirodnim vrednostima ovog područja, postoji nekoliko faktora koji ga ugrožavaju. Obližnja sela bacaju smeće u rezervat ili uz granice Specijalnog rezervata prirode. Iako se ove nelegalne deponije redovno čiste, simptomatično je njihovo ponovno nastajanje u kratkom vremenskom periodu. Vodostaj Zasavice je u proleće i leto nizak kako bi se sprečilo plavljenje obradivog zemljišta. Ovaj nizak vodostaj ima negativan uticaj na biodiverzitet u zaštićenom području.

- Kulturno-istorijske odlike

Kulturno-istorijske odlike su reprezentovane kroz nekoliko starih crkvi u obližnjim selima.

- Turistički kapaciteti

U blizini ovog područja se nalazi nekoliko sela, koja bi mogla da predstavljaju dobru osnovu za razvoj eko i etno turizma. Do nedavno, nije postojala turistička infrastruktura u formi hotela ili pansiona za potencijalne turiste. Zahvaljujući upravi rezervata, oblast Zasavice je dobro obeležena. Na nekoliko mesta u rezervatu su postavljeni znakovi sa informacijama. Oni se većinom nalaze uz pešačku stazu koja vodi kroz rezervat. Jedna od glavnih atrakcija je drveni turistički centar sa visokom osmatračnicom. Postoje planovi za izgradnju nekoliko osmatračnica za posmatranje ptica širom rezervata.

3.3.3. Ostala zaštićena prirodna područja u slivu reke Save

- Morovičko-bosutske šume (S3)

Područje se nalazi u ravnici na levoj obali Save i obuhvata nekoliko pritoka na severnoj strani. Pejzaž nalik mozaiku ima domanantne visoke hrastove šume, u kombinaciji sa močvarama i površinama zasićenim vodom zaraslim vrbama, koje predstavljaju mozaik visoke vrednosti biodiverziteta. Rastinje je u najvećoj meri hidrofilno. Mali segmenti livada, u različitim fazama sukcesije, se najčešće nalaze unutar kompleksa močvarnog tla. Ubrzano zarastanje livada je većinom posledica nedovoljnog broja divljih i domaćih biljojeda i manjka prirodnog plavljenja. Lokaciju sa severne i istočne strane okružuje obradivo zemljište. U blizini se nalazi nekoliko sela.

Područje zahvata ukupnu površinu od 21.852 ha. Više od 95 % područja je u državnom vlasništvu, dominantno pod šumama kojima upravlja javno preduzeće „Vojvodinašume“. Delom zemljišta u državnom vlasništvu upravlja javno vodoprivredno preduzeće „Vode Vojvodine“, a postoji i područje za lovni i ribolovni turizam – VU Morović, kojim upravlja Vojska Srbije. Ostalo zemljište je poljoprivredno u privatnom vlasništvu.

Dominantan način korišćenja zemljišta je šumarstvo. Prirodne ili poluprirodne mešovite listopadne šume pokrivaju 17.700 ha (81 %) i većinom su uređene, u skladu sa usvojenim kriterijumima načina korišćenja zemljišta. 830 ha (4 %) područja je pod intenzivnim zasadima topole. Deo plavljenih autohtonih šuma topole i vrbe su pod ekstenzivnom upravom javnog vodoprivrednog preduzeća „Vode Vojvodine“.

Šume pripadaju nekolicini lovišta sa umerenim upravljanjem lovinom. Na lokaciji postoje dve parcele koje su posebno namenjene za intenzivni lov i hajke, površine 3.530 ha.

Obradivo zemljište, umerenog intenziteta korišćenja, pokriva 1.680 ha (8 %). Fragmenti livada su raštrkani po ravničarskim šumama, u obliku vlažnih livada na površini kojom se upravlja radi šumarske proizvodnje, i slabo se koriste. Takođe postoji jedan umereno uređen ribnjak na površini od 61 ha (0,3 %). Ekstenzivna poljoprivreda, tj. tradicionalno svinjarstvo i govedarstvo, je razvijena, ali je u opadajućem trendu. Na lokaciji postoji desetak svinjara i govedara, koji koriste šume i nasipe za ispašu, kao i njihovi preci. Ova praksa je uređena ugovorom sa javnim preduzećima koja upravljaju šumama i nasipima.

Ravničarske šume dominiraju pejzažom. Na granici ovog područja teku pritoke Save kao što je reka Bosut i podižu kvalitet pejzaža i biodiverzitet ovog područja. Na području se takođe nalazi nekoliko manjih vodotoka. Nasip duž Save je još jedan značajan objekat u prostoru. Pored toga, postoje i privremeni ili trajni depoziti šljunka uz obalu reke Save. Zahvaljujući razvijenom šumarstvu, takođe postoji dobro razvijena mreža poljskih puteva. Lokalni asfaltni putevi prezećaju ili prolaze kroz ovo područje i omogućavaju dobar pristup. Razne lovačke čeke se nalaze svuda po području. Deponije su retke. Plitki jarci su jasno vidljivi na području uz poljske puteve. Uz šume se nalazi nekoliko jaraka za melioraciju, koji povezuju pliće i dublje močvare za mrežom za melioraciju.

- Kulturno-istorijske odlike

Na ovom području se nalazi memorijalni spomenik iz Drugog svetskog rata – Domu skela, sa reprezentativnim modelom mosta koji simbolizuje veze ljudi preko Save. Takođe postoji srednjovekovna crkva u selu Morović u blizini ove lokacije. Područje obiluje arheološkim lokalitetima.

- Turistički kapaciteti

Dostupan je hotel i nekoliko bungalova, koji su prevashodno namenjeni lovnom i ribolovnom turizmu, u lovnom i ribolovnom području VU Morović. Ostala turistička infrastruktura kao što su hoteli ili pansioni smeštaj nisu dostupni. Oblažnja sela su pogodna za seoski turizam, koji još uvek nije organizovan. Lovni turizam je bio značajan izvor prihoda do 90-tih godina prošlog veka, ali je od tada u padu. Generalno postoje odlični potencijali za održivi lovni i ribolovni turizam.

Ušće Drine

Područje obuhvata oko 19 km duž reke Drine, do njenog ušća u reku Savu i proteže se uz desnu obalu reke Save (oko 4 km). Nalazi se na severozapadnom delu plodne mačvanske ravnice i na zapadu mu je granica reka Drina, a na severu reka Sava. Ukupna površina ovog područja iznosi 1.967 ha.

Reka Drina je takođe državna granica između Bosne i Hercegovine i Republike Srbije. Oblast pripada opštini Bogatić i Mačvanskom okrugu.

Na ušću u Savu i unutar nasipa, Drina slobodno meandira i ima više tokova i manjih rečnih ostrva na kojima se gomila šljunak. Ovo područje se sastoji iz dva dela: južni deo se nalazi uz obale reke Drine, a severni u blizini ulivanja u reku Savu i uz obale reke Save. Južni deo je većinom poljoprivredno zemljište, a deo koji se često plavi je pod šumskim rastinjem, dok je severni deo zaštićen od poplave nasipom pod mešovitom listopadnom šumom. Oko 15 % (300 ha) ovog područja se nalazi izvan nasipa i često biva plavljen.

Karakteristična biološka odlika ovog područja je pajava retke ptice (*Sterna albifrons*) koja se gnezdi na ostrvima reke Drine.

Jednim šumskim delom upravlja javno preduzeće „Srbijavode“, dok drugim (zaštićenim delom) upravlja javno preduzeće „Srbijašume“ (oko 200 ha – 10 %). Ostatak područja je u privatnom vlasništvu. Oko 50 % područja se koristi za poljoprivrednu. Poljoprivredne parcele su okružene drvećem, tako da je održan određeni biodiverzitet flore i faune. Parcele su male do srednje veličine i u najvećoj meri pod poljoprivrednim kulturama. Ovde je prisutna poluintenzivna poljoprivreda, bez melioracionih radova. Plodno zemljište i povoljni vremenski uslovi pružaju dobre prinose. Skoro polovina ovog područja je pod šumskom vegetacijom (840 ha – 42 %). Većina ovih šuma su mešovite šume karakterističnih ravničarskih vrsta (jasen, topola i vrba). Šumarstvo nije intenzivno na ovom području, ali su neke parcele pod zasadom topole za komercijalne namene. Ovi zasadi su relativno mladi, tako da je ova privredna delatnost u fazi razvoja. Ukupna površina pod zasadima topole iznosi oko 6 % (120 ha) od ukupne površine područja. Šume u privatnom vlasništvu su u lošem stanju. Ispaša i kosidba su veoma značajne za održavanje biodiverziteta na malom broju prirodnih livada.

Uz reku drinu postoje depoziti šljunka koji pokrivaju ukupnu površinu od oko 1 % čitavog područja. Depoziti šljunka duž Drine negativno utiču na pejzaž i karakteristike reke. Vađenje šljunka se još uvek vrši, ali postoji i nekoliko napuštenih lokacija. Postoji dobro razvijena mreža poljskih i asfaltnih puteva koja se koristi za transport šljunka. Male deponije postoje na velikom broju lokacija i većinom se nalaze uz poljske puteve. Uz puteve su iskopani jarci.

Područje karakteriše mozaik pejzaža. To je kompleks malih parcela, koje razdvajaju manji drvoredi i žbunasta vegetacija. Postojeći nasip štiti najveći deo obradivog zemljišta. Male kuće su raštrkane po području koje je poljoprivrednog karaktera.

U razvoju je intenzivna ratarska proizvodnja sa primenom plastenika i navodnjavanja na malim parcelama.

- Kulturno-istorijske odlike

Na ovom području se nalazi memorijalni spomenik iz Drugog svetskog rata. U okolnim selima se takođe nalaze brojne crkve.

- Turistički kapaciteti

Duž obale reke Drine se nalazi dosta plaža. Uz njenu obalu ima nekoliko manjih restorana i mini koliba. Zbog blizine rečne granice, mogućnosti za vožnju čamcima su ograničene.

3.4. Osnovne informacije za sliv reke Drine

3.4.1. Geografske karakteristike

Reka Drina je duga 346 km i najveća je pritoka u slivu reke Save, koja je sa svoje strane najveća pritoka po zapremini vode u slivu reke Dunav, koji se sliva u Crno more. Sliv reke Drine čini jednu petinu sliva reke Save, a čak jedna trećina vode u reku Savu dolazi kroz reku Drinu. Sliv reke Drine ima površinu od 19.680 m² i primarno obuhvata teritoriju tri zemlje u slivu: Bosna i Hercegovina (BiH) koja je podeljena na dva entiteta (Republika Srpska (RS) i Federacija Bosne i Hercegovine (FBiH)); Republika Crna Gora i Srbija. Pored toga, Albanija obuhvata veoma mali deo sliva reke Drine (< 1 %).

Drina nastaje između obronaka planina Maglić i Pivske, između sela Šćepan Polje (u Crnoj Gori) i Hum (Bosna i Hercegovina). Najniža tačka sliva reke Drine se nalazi na 82,3 m n.v. na ušću reke Drine u Reku Savu, u blizini sela Crna Bara.

Glavne pritoke reke Drine u Srbiji su reka Lim sa rekom Uvac, rekom Ržav, rekom Ljuboviđa i rekom Jadar.

3.4.2. Klima i hidrologija

Klima je kompleksna u slivu reke Drine i pod uticajem je generalnih atmosferskih kruženja, njegovog izduženog oblika duž meridijana, lokalne orografije i blizine Jadranskog mora. Najjužniji deo sliva ima mediteransku i primorsku umerenu i vlažnu klimu. Umereno hladna i vlažna kontinentalna klima se može naći na nadmorskim visinama preko 1000 m. Uticaj Jadrana, iako blag, se može naći i na gornjem delu sliva, sve do Foče (BiH). Od te tačke i nizvodno prevladava umereno-kontinentalna klima sa toplim letima i umereno hladnim zimama.

Generalno, od juga do severa, sa padom nadmorske visine takođe opada akumulirana količina godišnjih padavina, sa oko 2100 mm koliko je izmereno u Kolašinu (MNE) na 820 mm u Loznici (SER). U istom smeru raste srednja godišnja temperatura, sa 4,6°C na Žablaku (MNE) na 11°C u Loznici (SER). Godišnja distribucija padavina se razlikuje duž čitavog sliva reke Drine. Severni delovi dobijaju najviše kiše u kasno proleće, prevashodno u maju i junu, dok je zima suva sa najmanje padavina u februaru. Zbog uticaja mediteranske klime u južnim delovima, najviše kiše pada u kasnu jesen a najmanje tokom letnjih meseci. Najtopliji mesec je jul, a najhladniji januar.

Relativna vlažnost vazduha u slivu reke Drine je prilično jednoobrazna i najniža je u periodu jun – avgust, a najviša u periodu decembar – januar. Snežni pokrivač znatno utiče na vodni režim reke Drine zbog velikih količina vode koja se u njemu akumulira, pri čemu se najviši vodostaji beleže u proleće, u aprilu i maju.

Dubina snega u nekim delovima nižeg srednjeg dela sliva reke Drine mogu dostići čak 1,20 m (što odgovara najviše 200 mm vode), a sa čestim snežnim nanosima u višim delovima ovo može dostići i preko 5 m.

Magla predstavlja karakterističnu osobinu doline reke Drine i može se javiti tokom čitave godine, ali je najčešća u proleće i u jesen. Kompleksna lokalna topografija u gornjem toku reke Drine značajno utiče i menja brzinu i pravac vetra. Uprkos tome, jaki vetrovi su prilično retki a vetar je generalno niskog intenziteta.

3.4.3. Biodiverzitet

Močvare i aluvijalne šume su neka od najbitnijih staništa u slivu reke Drine. Iako ne obuhvataju velike površine duž reke Drine i njenih pritoka iznad 140 m n.v, ipak predstavljaju značajan faktor u diverzitetu staništa i pružaju uslove i sklonište za širok dijapazon vrsta i staništa koja u protivnom ne bi postojala u ovom regionu.

Nizvodno od grada Zvornika, a naročito od Loznice, pa sve do ušća Drine u Savu, postoje velike močvare a stari i noviji meandri dominiraju pejzažom. Ova područja predstavljaju neka od najbitnijih staništa na kontinentalnom nivou, pružaju izvorište sveže vode, obezbeđuju hranu i građevinske materijale kao i biodiverzitet. Močvare takođe pomažu u kontroli poplava, ublažavaju izlivanje podzemnih voda, ispravljaju nepravilno otpuštanje vode sa brana i ublažavaju klimatske promene. Međutim, ovi dragoceni ekosistemi uživaju nedovoljnu zaštitu u tri zemlje sliva reke Drine.

Sliv reke Drine je region bogatog biodiverziteta i stanište je brojnih endemskih vrsta, kao i mnogih vrsta koje su na lokalnom i na kontinentalnom nivou postale retke ili ugrožene. Imajući u vidu veliku površinu koju pokriva kao i raznovrsne ekspozicije i nadmorske visine, sliv reke Drine ima veoma raznovrsnu floru i faunu. Sliv Drine je dom velikom broju endemskih vrsta, od kojih su mnoge od evropskog značaja. Najčuvenije endemske vrste u slivu reke Drine su srpska smreka (*Picea omorika*), ali postoje i mnoge druge kao što su *Campanula secundiflora*, balkanska stenoendemska vrsta, čija populacija je ugrožena planiranom izgradnjom na reci Lim.

Reka Drina nudi širok dijapazon različitih staništa i ekosistema i nastanjuje je preko 50 vrsta ribe. Reka drina predstavlja jednu od ključnih lokacija za diverzitet ribe na Balkanu. Gornje delove sliva prevashodno

naseljavaju salmonide, prevashodno dunavska salmonida (*Hucho hucho*) i smeđa pastrmka (*Salmo labrax*), glavoč (*Cottus gobio*), potočarka (*Barbus caninus*) su takođe česte vrste u ovim regionima. Ove vrste su prevashodno ugrožene preteranim ribolovom, a naročito smeđa pastrmka.

Kada su u pitanju ptice i sisari, sliv reke Drine pokazuje izuzetno bogatstvo. U stvari, postoji preko 230 vrsta ptica i velika raznovrsnost sisarskih vrsta. Osim toga, postoje vrste koje su retke na drugim lokacijama kao što su mrki medved (*Ursus arctos*), evroazijski vuk (*Canis lupus*), divokoze (*Rupicapra rupicapra*), divlja mačka (*Felis silvestris*), evroazijski ris (*Lynx lynx*) i evroazijska vidra (*Lutra lutra*), kao i dve endemske vrste: slepa krtica (*Talpa caeca*) i balkanski snežni miš (*dinaromys bogdanovi*). Slepimiševi su naročito raznovrsni u slivu reke Drine, gde se verovatan broj vrsta kreće od 30 do 32. Reka Drina je potvrđena kao koridor za migraciju slepih miševa.

3.4.4. Prirodni resursi

Teritorija sliva reke Drine je bogata prirodnim resursima, koji su na specifičan način raspoređeni po ovom regionu. Poljoprivredno zemljište dominira nižim delom regiona Drine (Republika Srpska i Srbija), dok se šumsko zemljište i šume mogu naći u višem delu regiona Drine. U oblasti gornje Drine, poljoprivredno zemljište je manje uobičajeno i najčešće podrazumeva livade i pašnjake. Takođe postoje mineralni resursi koji su rasprostranjeni po čitavom slivu reke Drine.

Značajan prirodni resurs je šljunak iz korita reke Drine čije iskopavanje predstavlja bitnu ekonomsku aktivnost i značajan izvor prihoda za mala privatna preduzeća. Ovo bi trebalo da uređuje država, ali podaci o količinama izvađenih sedimenata nisu dostupni. Postoji značajan manjak kooperativnog upravljanja vađenjem šljunka u slivu reke Drine, koje bi integrisalo ekološke i bezbednosne komponente.

Dalje, reka Drina je veoma značajan resurs za razvoj turizma. Za sada se na srednjem delu toka Drine održavaju dve glavne turističke manifestacije: „Drinska regata“ i „Drina-Praca nove turističke staze“. Drinska regata je najstariji događaj turističko-rekreativnog karaktera u regionu reke Drine, koja se organizuje u sećanje na drevnu tradiciju drinskih splavara. Regata je najposećeniji događaj u zapadnoj Srbiji i centralni letnji događaj na vodi koji privlači širok dijapazon desetina hiljada posetilaca iz Srbije i inostranstva. Splavarenje Drinom organizuje opština Ljubovija u dužini od oko 40 km od grada Ljubovije do sela Rogatica.

3.4.5. Demografija

Ukupna površina sliva reke Drine je podeljena na tri glavne administrativne jedinice, tako da je učešće Srbije 34 %, Crne Gore 30 %, a BiH 36 %. Međutim, od ukupnog broja stanovnika u slivu reke Drine u Crnoj Gori živi svega 14 % stanovnika, dok u Srbiji živi 47 % a u BiH 39 %. Najveća gustina naseljenosti je u srpskom delu sliva reke Drine, oko 63 stanovnika na km².

Ako posmatramo nivo po zemljama u slivu reke Drine, najveća prosečna starost stanovništva je karakteristična za Srbiju (41,9 godina). U sve tri zemlje je prosečna starost ženske populacije veća od prosečne starosti muške populacije. Stope rasta populacije su negativne u sve tri zemlje (Srbija -0,46, BiH -0,11 i Crna Gora -0,49).

Osnovni problemi u slivu reke Drine su nepovoljne demografske strukture i distribucija stanovništva. Sliv reke Drine se suočava sa kompleksnim demografskim problemima koji se manifestuju kroz konstantno smanjivanje nataliteta i negativan rast populacije, smanjenjem broja učenika u osnovnim školama, procesima depopulacije, nestajanjem sela, starenjem stanovništva i emigracijama plodne i radno sposobne populacije u inostranstvo.

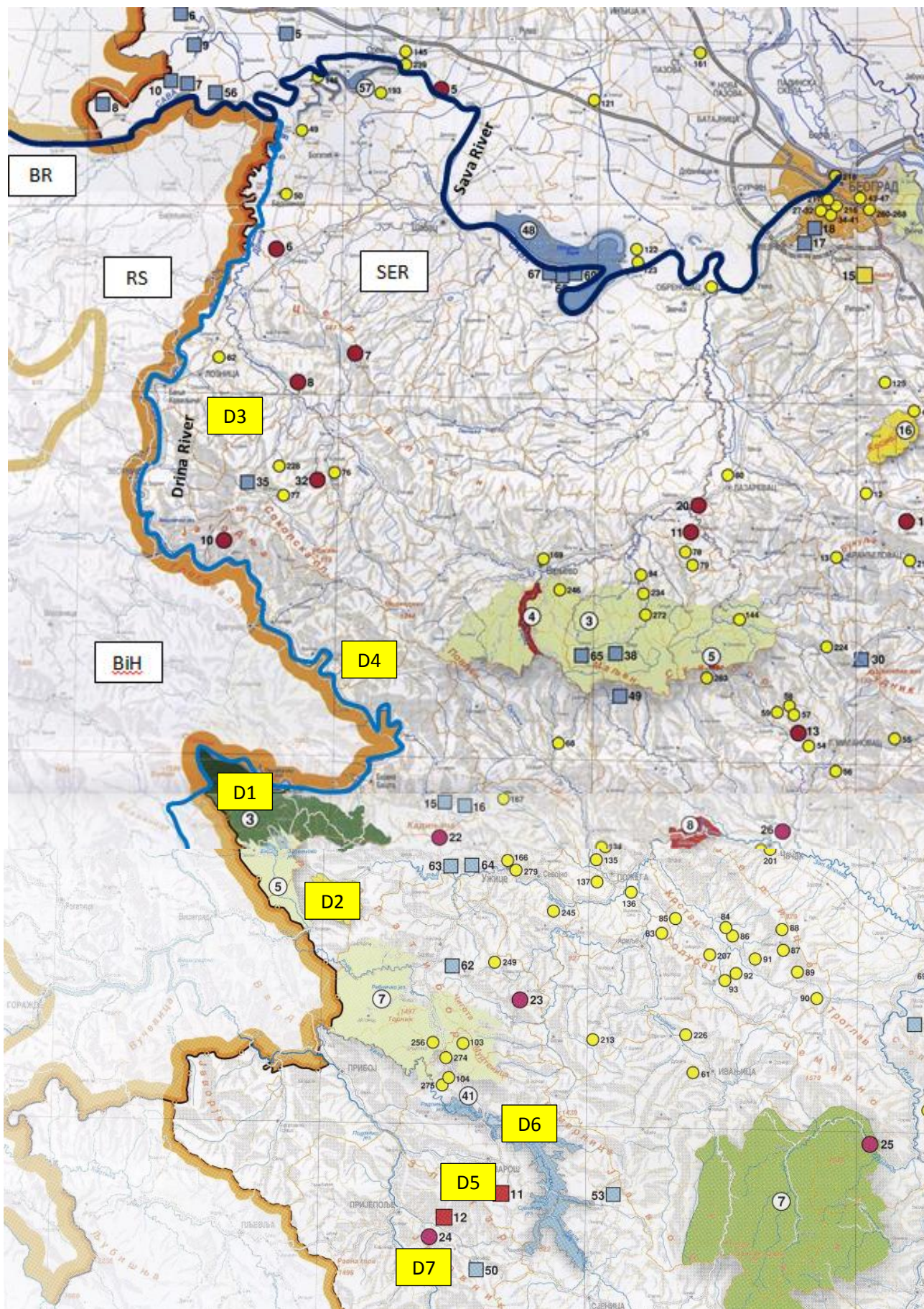
3.4.6. Kulturno nasleđe i spomenici

Kulturni i istorijski kapital sliva reke Drine je heterogen i obuhvata kulturna dobra koja su nastala u širokom dijapazonu perioda, od praistorije i drevnog doba, do srednjeg veka, vladavine Otomanskog carstva i savremenog perioda. Ona su, usled geografskog položaja, nastajala kroz učešće u četiri glavne civilizacije u Evropi: mediteranskoj, srednjeevropskoj, vizantijskoj i orijentalno-islamskoj.

U slivu reke Drine se nalazi 258 lokacija zaštićenog kulturnog nasleđa (138 u Srbiji, 258 u BiH i 38 u Crnoj Gori). Najbitnije su dve lokacije kulturnog nasleđa UNESCO-a (most Mehmed paše Sokolovića u Višegradu (BiH) i manastir Đurđevi stupovi u Beranama (MNE)). U srpskom delu sliva reke Drine ne postoje lokacije pod zaštitom UNESCO-a.

3.5. Oblasti zaštite prirode u slivu reke Drine

Svega 5,5 % sliva reke Drine u Srbiji je zaštićeno, što je znatno ispod evropskog proseka.

Slika 05: Zaštićena područja u slivu reke Drine

Tabela 1: Zaštićena područja u slivu reke Drine u Srbiji

R.b.	Naziv i tip zaštićenog područja u Srbiji	Veličina (km ²)	Datum formiranja
D1	Tara: NP, Emerald područje, IUCN: II	191.7	1981
D2	Šargan – Mokra Gora: PP	108.14	2005
D3	Deo područja sela Tršić i manastir Tronoša: MNM		1965
D4	Klisura reke Trešnjica: SNR Klisura reke Trešnjica	5.95	1995
D5	Mileševka: RNP	4.57	1976
D6	Uvac: SNR Kanjon reke Uvac	74.53	2006
D7	Slapovi Sopotnice: MoN vodopadi reke Sopotnice, pritoke reke Lim		2005
	Mnogi drugi MoN (mali objekti)		

Legenda: MNM: Memorijalni spomenik prirode; MoN: Spomenik prirode; NP: Nacionalni park; RNP: Regionalni park prirode; RP: Regionalni park; SNR: Specijalni rezervat prirode.

3.5.1. Nacionalni park Tara

Nacionalni park Tara u planinskoj regiji zapadne Srbije je proglašen nacionalnim parkom 1981. godine. Park površine 19.200 hektara, sa upravnim službama u Bajinoj Bašti, se prostire po grupi planinskih vrhova masiva Tare, Crnog vrha, Stolca i Zvezde, kanjonom Drine sa Perućcem i do oboda Bajine Bašte. Nacionalni park obuhvata široki zavoj reke Drine koji predstavlja granicu sa Bosnom.

Usled klime i izolovanosti, Tara je očuvala drevne vrste drveća kao što je Pančičeva omorika i druge skoro fosilne vrste biljaka. Tara je prevashodno sačinjena od krečnjaka i prosečne je visine 1000 – 1200 m. Najviša tačka je Koziji rid – 1591 m, a najniža 291 m na jezeru Perućac. Reka Vrelo je najjači prilog vode za nacionalni park, koja se uliva u reku Drinu nakon 365 metara. Leta su sveža, a zime hladne sa dosta snega. Većina padavina je u maju mesecu. Najsuvliji meseci su jul i avgust. Jesen je sunčana i toplija od proleća.

NP Tara je 80 % pokriven šumama. Postoji 34 šumskih i 19 livadskih zajednica. 75 % šuma je mešovito smreka-jela, jela i bukva.

Jedinstvena endemska vrsta Pančičeva omorika (*Picea omorika*) je, prema mnogim ekspertima, najlepša evropska vrsta ariša. Ona predstavlja jedinstvenu endemsku vrstu balkanskog poluostrva a njeno prirodno stanište se nalazi na Velikom Stolcu (1540 metara nadmorske visine) na teritoriji Mitrovca na planini Tara. Ona raste na padinama i u tvrdom kamenu severne strane.

Pored Pančičeve omorike, značajne vrste su leska, tisa, zelenika, jeremičak, derventski razlićak, božur i mahovina rebrača.

Postoje 53 vrste sisara. Najzanimljiviji su medved (*Ursus arctos*) i divokoza (*Rupicapra rupicapra*) koji žive čak na nadmorskoj visini od 291 m. Postoji 135 vrsta ptica, od kojih su 43 ptice selice. Najzanimljivije ugrožene vrste su zlatni orao (*Aquila chrysetos*), sivi soko i ostali. Postoji preko 251 vrsta gljiva. Tri vrste su otrovne. *Amanita phalloides* je najopasnija gljiva u Evropi.

Ribolov na rekama i jezerima u NP predstavlja pravo zadovoljstvo. Postoji oko 40 vrsta ribe. (mladica (Hucho – hucho), lipljan (*Thumallus thumallus*), gull, carp, jez (*Leuciscus idus*)...

U NP Tara postoji više arheoloških lokaliteta koji datiraju od neolita do srednjeg veka. Postoje stećci u Perućcu, ostaci srednjovekovne tvrđave Solotnik i manastir Rača, koje je izgradio kralj Dragutin Nemanjić u XIII veku.

Postoji 18 planinskih staza, ukupne dužine 120 km. Pri korišćenju ovih staza, poželjno je konsultovati karte koje se mogu kupiti na informacionim punktovima u parku.

Projekat TAROCYKL je definisao 27 biciklističkih staza ukupne dužine oko 420 km, čime se kreira prilika za novu vrstu turizma bez posledica po životnu sredinu.

Lov se u NP Tara uvek organizuje u skladu sa planovima. Postoji oko 40 medveda, 300 divokoza, 320 srna i 40 divljih svinja. Lovne dozvole, vodiče i prevoz licencira služba za zaštitu i unapređenje lova i ribolova NP Tara.

Lokacija Tare omogućava razvoj turizma i posete raznovrsnim turističkim lokacijama. Bogatstvo i raznovrsnost turističkih atrakcija, očuvano prirodno okruženje, planinski reljef sa nadmorskim visinama od 800 do 1500 m, kapaciteti za zimske sportove, bogatstvo i raznovrsnost biljnog i životinjskog sveta, ugodna klima, reka Drina i veštačka jezera Perućac i Zaovine čine ovu planinu jednom od najlepših u našoj zemlji.

Tara se nalazi u blizini mesta kao što su grad Užice, Mokra Gora, grad Višegrad sa brojnim kulturnim i istorijskim spomenicima koje ljudi koji borave na Tari mogu lako posetiti. Ovo im daje priliku za zanimljiviji odmor. Tara pruža odlične prilike za razvoj održivog turizma sa minimalnim uticajem na životnu sredinu i kulturno nasleđe, što istovremeno pomaže privredni razvoj lokalne zajednice.

Najbolje staze za brzi spust su u regionu Predovog krsta, dužine između 3 i 5 km. Blage padine Tare su dobre za šetnju, jahanje, korišćenje trim staza i druge sportske aktivnosti.

3.6. Osnovni podaci o životnoj sredini i socijalnim pitanjima na nacionalnom/državnom nivou

3.6.1. Vode

Republika Srbija je bogata vodama koje predstavljaju njeno veliko prirodno bogatstvo i gustu mrežu reka, brojna jezera i više izvora termalnih i mineralnih voda. Kvalitet vode u Srbiji se znatno razlikuje od regiona do regiona. Neki podaci dobijeni na osnovu praćenja ukazuju na prisustvo amonijaka, nitrata, sulfida, gvožđa i mineralnih ulja u slivu reke Tise; isparivih fenola i mangana u bunarima u oblasti Bačke; a u nekim slučajevima i rastvorenih čvrstih materija – na primer, u slivu Južne Morave. Širom Srbije su najproblematičniji fizičko-hemijski parametri kvaliteta vode zamućenost, zvožđe, mangan i nitrati. U centralnoj Srbiji je najveći problem bakteriološka neispravnost.

Reka Sava je međunarodni plovni put Klase IV, što je standard koji obavezuje pružanje uslova za sigurnu plovidbu za brodove nosivosti do 1.500 tona, sa najmanjom dostupnom dubinom (LAD) od 2,5 metra tokom 300 dana u godini. Prema tome, Projekat aktivira OP 7.50 SB o međunarodnim plovnim putevima, koja od države korisnice zahteva da, ako to već nije učinila, formalno obavesti druge zemlje u slivu o predloženom projektu i detaljima projekta/programa. Međutim, ovi uslovi trenutno nisu ispunjeni. Konkretno, Sava ispunjava standard klase IV samo na oko 103 km na kraju svog rečnog toka na plovnom putu – tj. na najprometnijem nizvodnom odeljku toka, između Šapca i Beograda, u celosti na teritoriji Srbije. Uzvodno od Šapca, reka Sava se podvodi pod standard klase III ili niži, u skladu sa plovidbom brodova kapaciteta do 700 tona i, kao što je prethodno navedeno, tokom svega oko 160 dana godišnje na nekim segmentima.

Sliv reke Drine, ukupne površine od 19.680 km² obuhvata severnu polovinu Crne Gore (31,6 % ukupne površine sliva), Bosnu i Hercegovinu (37,1 %) i Srbiju (30,5 %), dok manje od 1 % sliva pripada Albaniji. Imajući u vidu visok protok vode (oko 12 milijardi m³ godišnje) i dobar kvalitet vode, sliv reke Drine se rangira visoko na listi oblasti sa velikim bogatstvom prirodnih resursa i prilikama za razvoj u regionu. Takođe ima značajan potencijal za proizvodnju električne energije u hidroelektranama (koji je prema izveštajima oko 60 % neiskorišćen) kao i turističke atrakcije, a takođe predstavlja izvor obilnog biodiverziteta. Rudarstvo, industrija, turizam i poljoprivreda kreiraju druge specifične prilike. U slivu reke Drine živi skoro milion stanovnika, a naselja se nalaze duž Drine i njenih glavnih pritoka.

3.6.2. Glavni pritisci na životnu sredinu u slivu reke Save i slivu reke Drine u Srbiji

Zagađenje životne sredine u slivu reke Save i slivu reke Drine može nastati usled: tekućih ljudskih aktivnosti (npr. poljoprivreda, industrija), istorijskih ljudskih aktivnosti (npr. zagađene lokacije) i nove izgradnje (npr. budući infrastrukturni projekti). Tačkasti izvori zagađenja su: naselja, industrija i poljoprivreda.

3.6.2.1. Organsko zagađenje

Organsko zagađenje može prouzrokovati značajne promene bilansa kiseonika površine vode. Usled toga, može uticati na sastav vrsta/populacija vodnog sveta i prema tome i na status voda. Organsko zagađenje je prevashodno posledica emisija delimično prerađenih ili neprerađenih otpadnih voda iz kolektora, industrije i poljoprivrede.

Mnogi kolektori u slivu reke Save i Drine nemaju preradu otpadnih voda ili imaju nedovoljnu preradu i prema tome su ključni izvori organskog zagađenja. Neposredni i posredni izlivi industrijskih otpadnih voda su takođe od značaja. Industrijske otpadne vode često nisu dovoljno prerađene ili se uopšte ne prerađuju pre ispuštanja u površinske vode (direktna emisija) ili u javne kanalizacione sisteme (indirektna emisija).

3.6.2.2. Zagađenje nutrijentima

Zagađenje nutrijentima – a naročito azotom (N) i fosforom (P) može prouzrokovati eutrofikaciju⁷ površinske vode. Zagađenje nutrijentima predstavlja prioritetni izazov za svežu vodu. Drina je najveća pritoka reke Save, a reka Sava je treća po dužini pritoka Dunava i donosi najveće količine vode u Dunav od svih njegovih pritoka. Kada su u pitanju nutrijenti, ona u Dunav izliva oko 1,79 – 6,89 kt/a ukupnog P i 37,86 – 85,58 kt/a ukupnog N₂.

3.6.2.3. Zagađenje opasnim supstancama

Opasne supstance obuhvataju veštačke hemikalije, metale koji prirodno nastaju, naftu i njene derivate i razne novonastale supstance, kao što su ometači endokrinih funkcija, proizvodi za ličnu higijenu i farmaceutski preparati.

Značajni izvori zagađenja opasnim supstancama su industrijske aktivnosti, kao što je proizvodnja električne energije (termo i hidroelektrane), rudarstvo (ugalj, olovo, cink, boksit), proizvodnja aluminijum oksida, metalurgija, mašinstvo, proizvodnja stakla, hemijska industrija, farmaceutska industrija, tekstilna industrija, proizvodnja pulpe i papira, industrija kože, pesticidi i druge hemikalije koje se koriste u poljoprivredi, pored stočarstva i prehrambene industrije – mlečna industrija, pivnice, itd.

3.6.2.4. Hidromorfološke izmene

Hidrološke izmene se odnose na pritiske koji su posledica zatvaranja, izvlačenja vode i izmena vodnih režima. Hidromorfološke izmene su od lokalnog značaja i ne rezultuju nužno posledicama na čitavom slivu prekogranične prirode. Međutim, kumulativni efekat izvlačenja vode može postati značajan u prekograničnom kontekstu. Ključne pokretačke sile koje dovode do ometanja kontinuiteta reke i staništa u slivu reke Save su na prvom mestu hidroelektrane (78 %), vodosnabdevanje (10 %) i zaštita od poplava (6 %).

Prekidi kontinuiteta po dužini vodotoka su brane, ustave, rampe, pragovi, itd. Na reci Savi u Srbiji ne postoje Barijere, ali na njenim pritokama (Drina, Kolubara, Lim i Uvac) je postavljeno 6 barijera. Dve su opremljene sistemom za prolazak ribe (HE Zvornik na reci Drini i TE Veliki Crljeni na reci Kolubara).

Slika 06 daje informacije o prekidima kontinuiteta po dužini vodotoka na reci Savi, reci Drini i njihovim pritokama.

3.6.2.5. Budući infrastrukturni projekti

Pored postojeće degradacije reke Save i njenih pritoka koja je posledica postojećih hidromorfoloških izmena, veći broj budućih infrastrukturnih projekata je u različitim stadijumima planiranja i pripreme. Ovi projekti mogu prouzrokovati značajne pritiske na vodni status.

Srbija je prijavila izgradnju dve hidroelektrane na reci Lim (HE Brodarevo 1 i Brodarevo 2).

Slika 07 daje informacije o budućim infrastrukturnim projektima u Srbiji u slivu Save i Drine.

3.6.2.6. Invazivne vrste

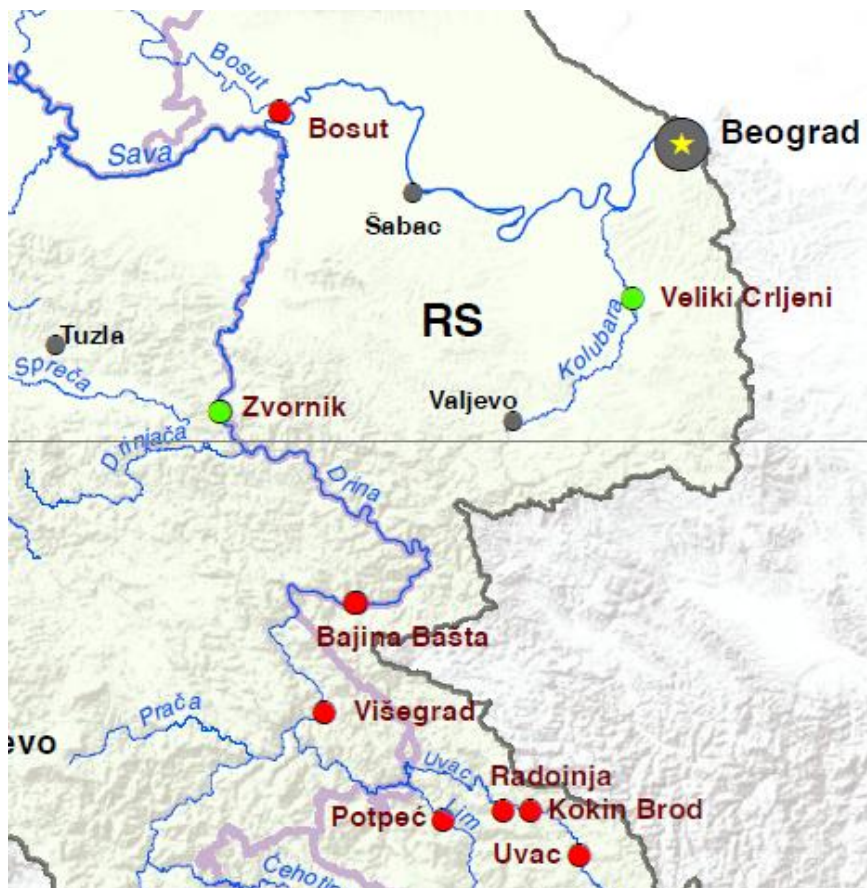
Strane (neizvorne, egzotične) vrste su sve vrste koje ne potiču iz konkretnog regiona, a koje su tu došle delovanjem čoveka. U skorije vreme Invazivne strane vrste (IAS) postaju sve značajnije pitanje u upravljanju životnom sredinom, kao i u vodoprivredi. Prema tome, ovu temu bi trebalo na adekvatan način uključiti u značajne dokumente vodoprivrede na svim prostornim razmerama, što obuhvata i planiranje upravljanja slivom reke.

Strane vrste riba u slivu Save i njihov status su nedavno i delimično analizirane, gde je u vodama u krajnjem nizvodnom delu na teritoriji Srbije, gde je pruski šaran označen kao nainvazivnija strana vrsta ribe, a zatim i smeđi glavoč.

Od 14 vrsta makrobescičmenjaka koji nisu sa ovog područja a primećeni su u slivu reke Save, sedam se smatra invazivnim, a 14 od 16 vrsta ribe se takođe smatra invazivnim. Razmatranje stranih alga i makrofita (i vodenih i uz reku) u SRB je bitan posao koji je potrebno obaviti.

Slika 06: Pregled prekida kontinuiteta staništa po dužini u slivu reke Save / Drine

⁷ Obogaćivanje vode nutrijentima, a naročito jedinjenjima azota i/ili fosfora, koje prouzrokuje ubrzan rast algi i viših oblika biljaka što dovodi do neželjenog ometanja ravnoteže organizama koji žive u vodi i kvaliteta predmetne vode [Direktiva 91/271/EEC].

Slika 07: Budući infrastrukturni projekti u regionu na slivu reke Save i Drine

3.6.3. Klimatske promene i poplave

Prema Svetskoj meteorološkoj organizaciji, procenjeni efekti klimatskih promena na Srbiju će biti srednjeg nivoa. Srbija, kao i jugoistočna Evropa, će verovatno imati toplija leta, manje padavina, te prematome povećan rizik od letnjih suša. Na osnovu trenda podataka iz proteklih 35 godina, zabeležen porast godišnje temperature vazduha za 1°C na teritoriji Srbije u proteklih 100 godina. Kraći periodi imaju veće pozitivne vrednosti, što znači da je porast temperature na godišnjem nivou postao intenzivniji u proteklih nekoliko decenija. Iako postoje periodi sa pozitivnim i negativnim trendovima, od 1982. godine negativni trendovi ne postoje i beleži se samo povećanje temperatura koje traje do danas.

Globalno zagrevanje povećava količinu vlage u atmosferi, što znači da su oluje vlažnije i da donose više padavina u region. Oluje se takođe sporije kreću, tako da donose više padavina nad slivovima reka, što prouzrokuje češće obilne poplave u poređenju sa prethodnim periodom. Poplave prouzrokuju ili pojačavaju i meteorološki i ljudski faktori. Ključni meteorološki faktori obuhvataju obilne ili dugotrajne padavine, topljenje snega i oluje sa grmljavinom. Ljudski faktori obuhvataju izmene odliva i loše održavanje hidrauličke i infrastrukture za zaštitu od poplava.

Sava i Drina imaju potencijal za periode suša kao i za razorne poplave – koje su se u poslednje vreme desile 2010. i 2014. godine. Trendovi i promene srednjih vrednosti padavina, isparenja i protoka kao i dokumentovane i jasno indikovane klimatske promene bi prema očekivanjima trebalo da izazovu intenzivnije epizode poplava i suša, većeg obima, kao i trajanja. Tekuće projekcije klimatskih promena za sliv reke Save predviđaju porast plavnih talasa za do 8 procenata, dok se predviđa da će i suše postati sve učestalije, a one su naročito nepovoljne za plovidbu. Poplave i suše nose rizike po izvore sredstava za život i nameću ograničenja za trgovinu, bezbednost hrane i produktivne investicije. Iako je hidraulička infrastruktura sliva velika, sistem je loše održavan i nije modernizovan od Balkanskog rata (1995. godine), što podriva ekonomsku integraciju i ograničava rast u regionu.

Poplave koje su se desile 2014. godine na rekama Sava i Drina su analizirane u smislu gubitka života i ekonomskih gubitaka i šteta. Procenjeno je da je u Srbiji, Bosni i Hercegovini i Hrvatskoj u maju 2014. godine stogodišnja poplava na slivu Save pogodila 2,98 miliona stanovnika, prouzrokovala evakuaciju 137.000 lica, donela 79 žrtava i ukupne štete i gubici su iznosili preko 3,8 milijardi evra. Pored toga, manje poplave koje su se desile 2013, 2010. i prethodnih godina su takođe prouzrokovale značajne štete na infrastrukturi, domovima i ekonomske gubitke. Ekonomska evaluacija će razmotriti kako visoki rizici od poplava utiču na investicije uz koridor reke, sprečavanjem da postigne svoj pun ekonomski potencijal naročito u smislu turističke industrije. Ukupna površina zaštićena od poplava iznosi 1.442.379 ha, što je za 9,2 % manje nego 2017. godine. Poljoprivredno zemljište u upotrebi pokriva 66,3 % ukupne štćene površine. Dužina izgrađenih obaloutvrda za zaštitu od površinskih voda iznosi 3.411 km. Sliv reke Dunav (73,7 %), a zatim i Save (20,3 %) i Morave (6 %) imaju najveći udeo u zaštićenom području.

25.843 ha površine je poplavljeno površinskim vodama, od čega je 75,2 % poljoprivredno zemljište u upotrebi. U slivu Morave je bilo poplavljeno 16.693 ha poljoprivrednog zemljišta, što predstavlja 86 % ukupnog poljoprivrednog zemljišta u upotrebi.

Podzemne vode su poplavile 1.222 ha zemljišta, od čega je 85,8 % poljoprivredno zemljište u upotrebi. Poljoprivredno zemljište u upotrebi je u najvećoj meri bilo poplavljeno u slivu Morave i to površina od 972 ha.

Sistem za odvodnjavanje pokriva 0,3 % veću površinu nego u 2017. godini. Sliv Dunava sa 1.942 hiljada hektara ima najveću površinu obuhvaćenu sistemom za odvodnjavanje, a zatim sliv Save sa 427 hiljada hektara i sliv Morave sa 150 hiljada hektara. Dužina kanala za odvodnjavanje je za 6,3 % veća nego prethodne godine. U 2018. godini je zemljište pogođeno erozijom zauzimalo 3.834 km², što je za 0,5 % manje u odnosu na prethodnu godinu. Od toga je 1.177 km² naseljeno.

3.6.4. Otpad

Opšte stanje upravljanja otpadom u Srbiji je još uvek neadekvatno i predstavlja rizik po javno zdravlje i životnu sredinu. Najakutniji problem je opasan otpad, koji se ne prikuplja i ne uklanja zasebno – on se trenutno prerađuje na uobičajenim deponijama. Generalno, preko 50 % deponija ne ispunjava tehničke zahteve za sanitarne deponije i u stvari su samo ograđena i mapirana smetlišta. Takođe postoji više stotina nelegalnih deponija raznih veličina u ruralnim područjima. Nadalje, odlivi iz ovih deponija predstavljaju pretnu po podzemne vode, površinske vode i tlo, usled visokog sadržaja organskih materija i teških metala. Međutim, bitno je pomenuti usvajanje novog Zakona o upravljanja otpadom, koji je u potpunosti harmonizovan sa pravnim tekovinama EU i brojne podzakonske regulative čija je izrada u toku.

Neprerađene komunalne i industrijske otpadne vode su i dalje najveći izvor zagađenja. Odgovor zagađivača je i dalje nezadovoljavajući u smislu ispunjenja njihovih zakonskih obaveza i podnošenja izveštaja o emisiji otpada u vode.

Prema izveštaju Agencije za zaštitu životne sredine Srbije (SEPA) o upravljanju otpadom u periodu od 2011 – 2017. godine, generisano je ukupno 2,15 miliona metričkih tona otpada, od čega su 1,80 miliona metričkih tona ili 83,7 % prikupila opštinska komunalna preduzeća. Srednja dnevna količina opštinskog otpada koji završi na deponijama po glavi stanovnika iznosi 0,84 kg, dok godišnja vrednost iznosi 0,30 metričkih tona. To ne obuhvata oko 20 % generisanog opštinskog otpada koji završi na nelegalnim deponijama.

U sektoru upravljanja otpadom, najvidljiviji i verovatno najkompleksniji problemi se odnose na opštinsko upravljanje otpadom, gde Srbija značajno zaostaje za komparabilnim zemljama u centralnoj i istočnoj Evropi praktično u svim fazama ovog procesa – od prikupljanja do uklanjanja, dok prerada opštinskog otpada skoro da uopšte ne postoji. Statistika je u Srbiji poražavajuća – procenat opštinskog otpada koji se reciklira, prema zvaničnim podacima, je u 2016. godini iznosio oko 3 %, dok većina generisanog otpada završi na deponijama.

3.6.5. Biodiverzitet, flora i fauna

Srbija generalno ima bogat i raznovrsan biodiverzitet, floru i faunu, veliki broj različitih tipova ekosistema od posebnog značaja za životnu sredinu, ali je bitno pomenuti da je specifična raznovrsnost u Srbiji nedovoljno istražena ili dokumentovana. Prema dostupnim podacima, stručnjaci procenjuju postojanje preko 60.000 taksonomskih kategorija (vrsta i podvrsta). One obuhvataju: šumske ekosisteme koji predstavljaju različite tipove šuma; visoke planinske regione sa karakterističnim planinskim ekosistemima koji su dobro zastupljeni

ili očuvani, od kojih se neki nalaze na granicama i potrebni su im prekogranični naponi na upravljanju; planinski regioni u kojima su tradicionalne ljudske aktivnosti održavale ili čak povećale biodiverzitet kroz vekove održavanja otvorenih pašnjaka i planinskih livada; klisure i kanjoni koji su identifikovani kao centri za retke i endemske vrste; stepe i pešćare Vojvodine, kao i jezera, močvare, trstici i bare koje pružaju ključna staništa za ptice selice iz drugih delova Evrope i identifikovani su kao močvare u okviru Ramsar Konvencije, kršni regioni u delovima Srbije sa brojnim pećinama i jamama koji podržavaju bogatu faunu; kao i planinske močvare oko planinskih i glečerskih jezera.

Procenjuje se da je na teritoriji Srbije ugroženo preko 1000 vrsta flore, u skladu sa Crvenom listom flore u Srbiji (2002). Većina ugroženih biljaka u Srbiji je u kategoriji „retke biljke“ po IUCN-u. Najugroženiji deo biodiverziteta Srbije se odnosi na šumske ekosisteme, a naročito na osetljive ekosisteme (npr. močvarna staništa, prerijska staništa, kontinentalne slane močvare, peskovite terene, planinska staništa), od kojih su neka rezervna staništa za retke i endemske vrste.

Koridor reke Save neguje velike močvare i šume uz reke. Nekoliko Ramsar lokacija pokriva ukupno 85.000 ha. Koridor reke Drine sadrži velike, netaknute planinske šume i parkove prirode; a kanjon Tare je Rezervat biosfere UNESCO-a (MNE).

Spisak i karte zaštićenih područja na teritoriji sliva reke Save (srpski deo) je dat u odeljku 3.3. dokumenta ESMP. Svi relevantni podaci i karte zaštićenih područja u slivu reke Drine (srpski deo) su dati u odeljku 3.3.

3.6.6. Osnovne informacije i istorijat za socijalna pitanja

○ Društveno-ekonomski trendovi u Republici Srbiji

Na dan 1. januara 2018. godine u Republici Srbiji je živelo 7.001.444 stanovnika. U demografskom smislu, Srbiju karakteriše snažan trend depopulacije (od 1. januara 2014. godine do 1. januara 2018. godine Republika Srbija je izgubila 147.734 lica), nizak natalitet, relativno visoka (u evropskim okvirima) stopa specifičnog mortaliteta, visoka prosečna starost populacije (43 godine) i nepovoljna starosna struktura.

2017. godina je dvadeset šesta uzastopna godina u kojoj je postojao negativan demografski trend u Republici Srbiji. U odnosu na hiljadu stanovnika, stopa prirodnog negativnog priraštaja je iznosila -5,5 ‰. Prava dimenzija negativnog rasta populacije se može videti na opštinskom nivou. U 2017. godini je negativan prirodni priraštaj zabeležen u čak 163 od 169 gradova i opština.

Trend porasta očekivanog životnog veka po rođenju se nastavlja za oba pola. Dostignuta vrednost ovog indikatora je 77,9 godina za žene i 73 godine za muškarce u 2017. godini. Uprkos dostizanju istorijskog maksimuma, očekivani životni vek u Republici Srbiji je kraći od proseka EU za više od pet godina. Indeks zavisnosti starijih lica u 2017. godini je iznosio 29,7 %, a projekcije dostižu vrednost od 36,3 % u 2041. godini.

Grube procene koje se zasnivaju na podacima iz različitih statističkih izvora ukazuju na prosečan godišnji negativan bilans migracija od najmanje 15.000 osoba (podaci iz zemalja koje najčešće prihvataju doseljenike iz Republike Srbije, Republičkog zavoda za statistiku i Komesarijata za izbeglice i migraciju).

Prema podacima iz Istraživanja radne snage, zaposlenost u Republici Srbiji je povećana za 75.300 (+2,8 %) u 2017. godini, što je polovina rasta koji je zabeležen u 2016. godini (za 145.200 i +5 respektivno), 6 ‰). Smanjenje stope nezaposlenosti, koje je započelo 2013. godine sa nastavilo i tokom 2017. godine. Stopa nezaposlenosti je iznosila 13,5 %, što je smanjenje za 1,8 procentualnih poena u poređenju sa 2016. godinom. Porast zaposlenosti i smanjenje nezaposlenosti tokom 2017. godine je pratilo blago smanjenje neaktivnosti. Stopa neaktivnosti je iznosila 46,0 %, što je smanjenje za 0,7 p u odnosu na prethodnu godinu.

Siromaštvo ostaje značajno, kako u apsolutnom smislu (udeo lica čija je potrošnja ispod praga koji je potreban za ispunjenje njihovih egzistencijalnih potreba – 7,3 % u 2016. godini) i relativno je visoka (udeo lica koja su pod rizikom od siromaštva iznosi 25,5 % u 2016. godini). Stopa lica pod rizikom od siromaštva kao najčešći status na tržištu rada (a traje duže od šest meseci) ukazuje da su nezaposleni u najgorem položaju (48,0 %, tj. skoro svaki drugi nezaposleni je pod rizikom od siromaštva). Zaposlenje značajno smanjuje rizik od siromaštva, ali kvalitet zaposlenja ostaje ključni faktor u okončavanju siromaštva (samozaposleni imaju veću stopu rizika od siromaštva od zaposlenih kod poslodavca, 32,4 % u odnosu na 9,0 ‰). Penzioneri su u najpovoljnijem položaju, posle zaposlenih kod poslodavca, sa rizikom od siromaštva koji je približno jednak nivou ukupnih zaposlenih (15,4 ‰). Obrazovanje predstavlja odlučujući faktor za ekonomski status osobe i njenu sposobnost da generiše prihod, te prema tome ne iznenađuje da lica sa niskim obrazovanjem imaju natprosečan rizik od siromaštva. Najviša stopa rizika od siromaštva u periodu od 2016 - 2018. godine je bila u populaciji sa osnovnim obrazovanjem i manje od osnovnog obrazovanja (39,1 %) a najniža u populaciji sa završenom srednjom školom ili fakultetom (10,3 ‰). Ova raspodela stanovništva pod rizikom od siromaštva po nivou obrazovanja jasno ukazuje da je obrazovanje značajno, imajući u vidu da tržište rada nagrađuje visokoobrazovane.

Posebne kategorije izložene siromaštvu su mladi ljudi i žene koje žive u ruralnim krajevima, a naročito u južnim i istočnim delovima zemlje⁸. Navodi se da poljoprivrednici u južnoj i istočnoj Srbiji imaju manje posede, pa im je realan prihod na osnovu toga mnogo niži.

○ Obrazovanje i veštine

Prema podacima Republičkog zavoda za statistiku sa popisa iz 2011. godine, u Srbiji postoji 164.884 ili 2,68 procenata nepismenih stanovnika. Rezultati popisa iz 2011. godine su pokazali da se broj nepismenih u Srbiji prepolovio u poređenju sa popisom iz 2002. godine. U Srbiji 850.000 stanovnika, 14 procenata populacije je bez škole ili sa nekoliko razreda osnovne škole. Osnovnu školu nije završilo 677.000 stanovnika Srbije ili 11 procenata.

U Republici Srbiji 51 % lica starijih od 15 godina nije računarski pismeno, odnosno 34,2 % lica nije računarski pismeno, dok je 14,8 % delimično računarski pismeno (maj 2019. godine).

○ Rodna pitanja i rodna ravnopravnost

Od ukupnog broja stanovnika u Srbiji, 51,3 % čine žene a 48,7 % muškarci. Ustav Srbije proklamuje principe rodne ravnopravnosti (čl. 15), sva međunarodno priznata ljudska prava (čl. 18) i zabranjuje bilo koji oblik diskriminacije (čl. 21), rodnu ravnopravnost u braku (čl. 62). Iako Ustav ne pominje rodnu ravnopravnost zarada, članovi Zakona o radu⁹ jednako tretira prava muškaraca i žena, kao i pravo na jednaku zaradu. Pored toga, prema odredbama ovog Zakona, zaposlena žena ima pravo na odsustvovanje sa posla zbog trudnoće i porođaja, porodijskog odsustva i odsustvo sa posla zbog nege deteta u trajanju od ukupno 365 dana. Ovo trajanje porodijskog odsustva se koristi u celosti, što ga čini jednim od najdužih u svetu. Pravo na rad je takođe jednako proklamovano, ali zbog odredbi o porodijskom odsustvu mlade žene u nekim slučajevima doživljavaju diskriminaciju kod prilika za zapošljavanje, iako nije zakonito postavljati pitanja o planovima za zasnivanje porodice tokom razgovora za posao. Ovo se naročito odnosi na zapošljavanje u malim i srednjim privatnim preduzećima.

Uprkos ovim principima, mnoge žene u Srbiji se suočavaju sa izazovima kombinovanja plaćenog rada i obaveza brige o deci. Ovo bi mogao biti dodatni uzrok za nisku stopu rađanja u Srbiji, koja je jedna od najnižih u evropskim zemljama i regionalnog proseka sa vrednošću od 1,46 procenata u 2014. godini. Stopa zaposlenosti žena u Srbiji (38,3 %) je znatno niža od proseka EU-27 (58,5 %)¹⁰.

○ Etnička pripadnost

Ustav RS proklamuje principe etničke ravnopravnosti i zaštite svih etničkih manjina (čl. 14), sva međunarodno priznata ljudska prava (čl. 18), zabranu bilo kog oblika diskriminacije (čl. 21) i zaštitu manjinskih prava (čl. 22). U Srbiji žive brojne različite etničke grupe. Prema popisu iz 2011. godine, Srbi su najveća etnička grupa u zemlji i čine 83,3 % stanovništva. Mađari su najveća etnička manjina u Srbiji, koncentrisani su prevashodno na severu Vojvodine i čine 3,3 % stanovništva zemlje (13 % u Vojvodini). Pripadnici romske nacionalnosti čine 2 % ukupnog broja stanovništva, ali nezvanične procene navode da je njihov broj dva do tri puta veći. Bošnjaci su treća etnička manjina po veličini i većinom naseljavaju region raške u jugozapadnom delu zemlje. Ostale manjinske grupe obuhvataju Hrvate (0,9 %), Slovake (0,8 %), Albance, Crnogorce (0,5 %), Rumune (0,4 %), Makedonce (0,3 %) i Bugare (0,3 %).

Zvanični jezik je srpski jezik, koji je maternji jezik za 6.330.919 ili 88 % stanovnika. Priznati manjinski jezici su: mađarski (maternji jezik za 243.146 ili 3,4 % stanovnika), slovački, albanski, rumunski, bugarski i rusinski, kao i bosanski i hrvatski koji su obostrano razumljivi za one koji govore srpski. Svi ovi jezici su u zvaničnoj upotrebi u opštinama ili gradovima u kojima preko 15 % stanovnika čini nacionalna manjina. U Vojvodini pokrajinska uprava pored srpskog koristi i druge jezike (mađarski, slovački, hrvatski, rumunski i rusinski).¹¹

○ Ekonomija i izvori prihoda

Srbija se smatra tržišnom privredom u razvoju. Privreda je ušla u poslednju recesiju prevashodno usled poplava u maju 2014. godine. Prema procenama, poplave su prouzrokovale oko 864 miliona evra šteta i 648

⁸ Opšta procena siromaštva u Republici Srbiji za 2017. godinu, izveštaj Republičkog zavoda za statistiku, 2017 -

http://socijalnoukljuicivanje.gov.rs/wp-content/uploads/2018/10/Ocena_apsolutnog_siromastva_u_Srbiji_u_2017_godini_lat.pdf

⁹ „Službeni glasnik RS“, 24/2005, 61/2005, 54/2009, 32/2013 i 75/2014

¹⁰ Sadašnje stanje rodne ravnopravnosti u Srbiji – profil zemlje – studija koju je finansirala i izradila za potrebe Evropske komisije Generalna direkcija za pravdu, Jedinica D2 “Rodna ravnopravnost” u okviru ugovora o uslugama koji vodi Roland Berger Strategy Consultants GmbH u partnerstvu sa ergo Unternehmenskommunikation GmbH & Co. KG.

¹¹ Ibid.

miliona evra gubitaka. Ovo respektivno znači 2,7 procenata BDP-a šteta i 2 procenta BDP-a gubitaka u 2014. godini. Sektor energetike je najozbiljnije pogođen jer su dva najveća rudnika lignita koji služe kao izvor goriva za termoelektrane bila poplavljena. Od maja do decembra 2014. godine je autput energetskog sektora bio za trećinu niži nego u istom periodu 2013. godine.

4. POLITIČKI, RPAVNI I URPAVNI OKVIR

4.1. Predgovor

Republika Srbija, nakon što je stekla status zemlje kandidata za članstvom EU, preduzima ogroman napor da postigne standarde za životnu sredinu u skladu sa pravnim tekovinama EU¹². Skup pravnog okvira za životnu sredinu je doprineo približavanju Srbije željenim standardima za životnu sredinu. Međutim, pregovaračko poglavlje 27, Životna sredina i klimatske promene¹³, i dalje ostaje tehnički, finansijski i upravno najzloženije i najizazovnije, imajući u vidu da je potrebno izraditi i usvojiti preko 750 različitih zakonskih akata i sprovesti preko 10 milijardi evra investicija.

Standardi dobre ekološke prakse se primenjuju širom zemlje, a napredak je naročito vidljiv u sektoru energetike i saobraćaja.

Zakonski, zakonodavni i insitucionalni okvir za životnu sredinu i zajednicu, odnosno socijalna pitanja u Srbiji se zasniva na Ustavu Srbije, koji propisuje pravo na zdravu životnu sredinu i dužnost svih da, u skladu sa zakonom, štite i unapređuju životnu sredinu. Zdravlje i životnu sredinu takođe podržavaju mnoge strategije vlade, međunarodni sporazumi i Milenijumski razvojni ciljevi.

Zakonska regulativa o životnoj sredini u Srbiji ima preko 100 zakona i propisa. Trenutno se većina njih harmonizuje sa direktivama i drugim propisima EU.

4.2. Dostizanje standarda za životnu sredinu u Srbiji

Republika Srbija preduzima ogromne napore na dostizanju dobrih standarda za životnu sredinu. Skup zakona o životnoj sredini koji je usvojen u protekle dve decenije je doprineo približavanju Srbije željenim standardima za životnu sredinu. Standardi dobre prakse za životnu sredinu se primenjuju u čitavoj zemlji, a napredak je naročito vedljiv u sektorima energetike i saobraćaja, takođe zahvaljujući činjenici da su nekoliko velikih projekata finansirale različite Međunarodne finansijske institucije (MFI), koji su primenjivali stroge sisteme za životnu sredinu. Međutim, preostaje dosta posla u vezi sa zaštitom životne sredine u Srbiji, a ovo poglavlje se fokusira na probleme koji su najčešće prisutni u ovim oblastima, a dovode do degradacije životne sredine.

4.3. Relevantne politike, akti, pravila, strategije i smernice Vlade

Zaštitu životne sredine u Republici Srbiji uređuje nekoliko nacionalnih i opštinskih zakona i propisa. Glavna zakonska regulativa u vezi sa životnom sredinom koja je na snazi u Srbiji je sumirana u Prilogu 07. Kompletan spisak propisa u oblasti zaštite životne sredine u Republici Srbiji je objavljen na sledećem veb sajtu: https://www.ekologija.gov.rs/wp-content/uploads/inspekcija/List_of_regulations.pdf

Srbija je 2015. godine usvojila Post-skrining dokument za prenos i implementaciju poglavlja 27 – Životna sredina i klimatske promene, koji sadrži preliminarne planove i rokove, kao i procenu neophodnih finansijskih sredstava koja su neophodna za postizanje pune implementacije zakonske regulative EU u ovoj oblasti.

4.3.1. Ustav Srbije

Ustav RS, koji je donet 2006. godine (ustav je odobren na ustavnom referendumu 2006. godine koji je održan 28 – 29. oktobra. Zvanično ga je proklamovala Narodna skupština Srbije 8. novembra 2006. godine) proklamuje vladavinu prava i socijalnu pravdu, principe građanske demokratije, ljudska i manjinska prava i slobode i posvećenost evropskim principima i vrednostima.

4.3.2. Zakon o javnoj imovini¹⁴

Objavljen u „Službenom glasniku RS“, br. 72/2011, 88/2013, 105/2014, 104/2016 – drugi zakon, 108/2016, 113/2017 i 95/2018, propisuje fundamentalne odredbe o javnom vlasništvu i drugim stvarnim pravima države, autonomnih pokrajina i jedinica lokalne samouprave.

4.3.3. Zakon o osnovama svojinsko-pravnih odnosa¹⁵

Zakon o osnovama svojinsko-pravnih odnosa („Službeni glasnik SFRJ“, br 6/80, 36/90, „Službeni glasnik SRJ“, br. 29/96 i „Službeni glasnik RS“, br. 115/2005) propisuje osnovne odredbe o svojinskim odnosima, uključujući i suštinu prava vlasništva, predmete prava vlasništva, prava suvlasništva i zajedničkog vlasništva, sticanje prava vlasništva, pravo na plodouživanje od predmeta u vlasništvu, prava poseda, vlasništvo stečeno na osnovu poseda, vlasničke odnose koji nastaju u situacijama kada su objekti izgrađeni

¹² **Pravne tekovine EU** su zbirka zakona i obaveza Evropske unije od 1958. godine do današnjeg dana. Obuhvata sve sporazume i zakone EU (direktive, regulative, odluke), deklaracije i rezolucije, međunarodne sporazume i presude Suda pravde.

¹³ http://eukonvent.org/wp-content/uploads/2018/07/lzve%C5%A1taj-o-napretku-Srbije-2018_engleski.pdf

¹⁴ https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_javnoj_svojini.html, poslednji uvid 9. oktobra 2019. godine

¹⁵ https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_osnovama_svojinskopravnih_odnosa.html, ibid

na tuđem zemljištu, zaštitu vlasničkih prava, zaštitu poseda, prestanak vlasničkih prava, itd. Najbitnije odredbe ovog zakona koje su od značajnog uticaja na postupak raseljavanja i primenu standarda SB su odredbe u vezi sa pravima vlasništva stečenim izgradnjom (za nezakonito izgrađene objekte), odredbe o pravnom institutu zajedničke imovine supružnika nad nepokretnošću stečenom tokom braka, itd.

4.3.4. Nacionalna strategija za održivi razvoj

Nacionalna strategija za održivi razvoj sadrži poglavlja koja obuhvataju faktore rizika po javno zdravlje i životnu sredinu, između ostalog i klimatske promene, otpad, hemijska sredstva, akcidente, zračenje, buku i prirodne nepogode kao što su poplave, klizišta, požari i zemljotresi.

4.3.5. Zakon o vodama

Zakon o vodama („Službeni glasnik RS“, br. 30/10, 93/12) koji pokriva Okvirnu direktivu o vodama EU, obuhvata vodne režime, vodoprivredne oblasti, odgovornosti za vodoprivredu (što obuhvata i podzakonsku regulativu o vodoprivredi), vodoprivredne aktivnosti, ograničenja prava vlasnika i korisnika, vodne zadruge, finansiranje vodoprivrednih aktivnosti i upravni nadzor nad sprovođenjem Zakona. Zakonska regulativa propisuje razne podzakonske akte u vodoprivredi o uslovima za vodne resurse, poštovanju uslova za vodne resurse i dozvolama za korišćenje vodnih resursa.

4.3.6. Zakon o zaštiti životne sredine

Zakon o zaštiti životne sredine (ZZŽS) je usvojen 2004. godine. ZZŽS je trenutno glavna zakonska regulative u Srbiji koja se odnosi na zaštitu životne sredine. Zakon o zaštiti životne sredine je u potpunosti harmonizovan sa Direktivom Saveta 2003/105/EC koja vrši izmene i dopune Direktive Saveta 96/82/EC o kontroli hazarda od velikih akcidenata koji se tiču opasnih materija (Direktiva Seveso II).

Glavni ciljevi ZZŽS su:

- Zaštita i unapređenje životne sredine; i
- Kontrola i ublažavanje zagađenja životne sredine.

Glavni fokusi ZZŽS su:

- Označavanje ekološki kritičnih oblasti i ograničavanje aktivnosti i postupaka koji se mogu ili ne mogu sprovesti / pokretati u ekološki kritičnim oblastima;
- Ekološko odobravanje;
- Donošenje standarda kvaliteta vazduha, vode, buke i zemljišta u različitim oblastima za različite svrhe;
- Donošenje standardnog limita za otpuštanje i emisiju otpada; i
- Formulisanje i objavljivanje ekoloških smernica.

Radi sprovođenja Zakona o proceni uticaja na životnu sredinu, uredba vlade utvrđuje spisak projekata za koji je obavezna procena uticaja odnosno za koje ista može biti potrebna u skladu sa relevantnim direktivama EU 97/11/EC i 337/85/EEC. Učešće javnosti je takođe predviđeno u svim fazama procene uticaja na životnu sredinu. Svi izvedeni propisi su usvojeni tokom 2005. godine.

4.3.7. Zakon o proceni uticaja na životnu sredinu

Zakon o PUŽ (ZPUŽ) utvrđuje kategorizaciju industrijskih grana i projekata i identifikuje tipove procene uticaja na životnu sredinu koji su potrebni za odgovarajuće kategorije industrijskih grana i projekata.

Zakon, između ostalog, obuhvata:

- Utvrđivanje ekološki kritičnih oblasti;
- Klasifikaciju industrijskih grana i projekata u 2 kategorije;
- Procedure za izdavanje Konačnog odobrenja za životnu sredinu (KESF); i
- Utvrđivanje ekoloških standarda.

ZPUŽ takođe sadrži procedure za pribavljanje KESF od Odeljenja za PUŽ za različite tipove predloženih industrijskih delatnosti ili projekata.

4.3.8. Zakon o upravljanju otpadom

Zakon o upravljanju otpadom¹⁶, koji je harmonizovan sa relevantnim direktivama EU, je usvojen 2009. godine. Zakon uređuje: tipove i klasifikaciju otpada; planiranje upravljanja otpadom; subjekte upravljanja otpadom; odgovornosti i obaveze u upravljanju otpadom; organizaciju upravljanja otpadom; upravljanje tokovima posebnog otpada; uslove i postupak izdavanja dozvole; prekogranično kretanje otpada; izveštavanje o otpadu i bazu podataka; finansiranje upravljanja otpadom; nadzor i ostala pitanja od značaja za upravljanje otpadom.

¹⁶ http://www.pregovarackagrupa27.gov.rs/?wpfb_dl=109

Pravilnik o kategorijama otpada u Srbiji¹⁷ utvrđuje spisak kategorija otpada na osnovu aktivnosti u kojima je otpad nastao.

4.3.9. Zakon o zaštiti od buke u životnoj sredini

Zakon o zaštiti od buke u životnoj sredini, koji je usvojen u maju 2009. godine, transponuje Direktivu 2002/49/EC EU. Zakon ima sledeće osnovne ciljeve: uspostavljanje, održavanje i unapređenje sistema za zaštitu od buke na teritoriji Srbije; i utvrđivanje i sprovođenje mera u oblasti zaštite od buke kojima se izbegavaju, sprečavaju ili smanjuju štetni uticaji buke na ljudsko zdravlje i na životnu sredinu. Granični nivoi buke su propisani Uredbom o dozvoljenom nivou buke u životnoj sredini.

4.3.10. Zakon o zdravlju i zaštiti na radu

Zakon o zdravlju i zaštiti na radu uređuje zdravlje i zaštitu na radu i zdravstveni sistem u Srbiji. Harmonizacijom ovog zakona sa ratifikovanim konvencijama Međunarodne organizacije rada i Okvirnom direktivom 89/391/EEC EU, kao i sa posebnim direktivama koje su izvedene iz Okvirne direktive, sve smernice koje potiču iz njih su usvojene u obliku koji je prilagođen uslovima u zemlji. Pored ovog Zakona, regulatorni okvir o zdravlju i zaštiti na radu i zdravstveni sistem su takođe uređeni kroz nekoliko podzakonskih akata.

4.3.11. Zakonska regulativa o radu, uslovima rada i rodnoj ravnopravnosti

U nastavku su dati osnovni zakoni od značaja za rad uopšte i za radnike na Projektu.

- Zakon o radu (2005. sa izmenama i dopunama iz 2018. godine)
- Zakon o državnim službenicima (2005. sa izmenama i dopunama iz 2018. godine)
- Zakon o mirnom rešavanju radnih sporova (2018. godine)
- Zakon o zapošljavanju i osiguranju od nezaposlenosti (2009. godine)
- Zakon o zapošljavanju stranih državljana (2014. sa izmenama i dopunama iz 2019. godine)
- Zakon o penzionom i invalidskom osiguranju (2019. godine)
- Zakon o zdravstvenom osiguranju (2019. godine)
- Zakon o zabrani diskriminacije (2009. godine)
- Zakon o sprečavanju zlostavljanja na radnom mestu (2010. godine)
- Pravilnik o ponašanju poslodavaca i zaposlenih u vezi sa sprečavanjem zlostavljanja na radu (2009. godine)
- Zakon o zaštiti uzbunjivača (2019. godine)
- Zakon o rodnoj ravnopravnosti (2009. godine)

Republika Srbija je potpisnica većeg broja značajnih i obavezujućih međunarodnih dokumenata, koji garantuju jednakost žena i muškaraca i zabranjuju rodnu diskriminaciju. Među tim dokumentima, najbitniji su dokumenti Ujedinjenih nacija (Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima, Konvencija o eliminisanju svih oblika diskriminacije žena – CEDAW), Saveta Evrope (Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava i fundamentalnih sloboda, Evropska socijalna povelja i Konvencija Saveta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici) i Evropske unije (Povelja o fundamentalnim pravima EU).

NAPOMENA: Kompletan spisak zakonske regulative o zaštiti životne sredine u Republici Srbiji je objavljen na sledećem veb sajtu: https://www.ekologija.gov.rs/wp-content/uploads/inspekcija/List_of_regulations.pdf

4.3.12. Zakon o planiranju i izgradnji¹⁸

Zakon o planiranju i izgradnji je objavljen u „Službenom glasniku RS“, br. 72/09 dana 3. septembra 2009. godine, ispravka „Službeni glasnik RS“, br. 81/09 (ispravka), izmene odlukom Ustavnog suda RS 64/10 (US), 24/11, 121/12, 42/13 (US), 50/13 (US), 98/13 (US), 132/14, 145/14, 83/2019, 31/2019 i 37/2019 (US) i uređuje sledeća pitanja: uslove i modalitete za prostorno planiranje i izgradnju, izradu generalnih i detaljnih regulacija, izgradnju i upotrebu građevinskog zemljišta i izgradnju objekata, prevashodan način korišćenja zemljišta kada zemljište ima više načina korišćenja, javno korišćenje zemljišta i ostala pitanja ood značaja za izgradnju, uređenje i upotrebu građevinskog zemljišta i izgradnju objekata.

4.3.13. Zakon o ozakonjenju objekata¹⁹

Zakon o ozakonjenju objekata, koji je objavljen u „Službenom glasniku RS“, br. 96/15 dana 26. novembra 2015. godine i 83/18 uređuje uslove, postupak i način ozakonjenja objekata, posebnih delova objekata, pomoćnih objekata i drugih objekata izgrađenih bez građevinske dozvole ili dozvole za izgradnju. Običaj izgradnje čitavih objekata (kuća, poslovnih prostora, pa čak i stambenih zgrada) ili dodavanja pomoćnih

¹⁷ http://www.subotica.rs/documents/zivotna_sredina/Propisi/Pokate.pdf

¹⁸ https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_planiranju_i_izgradnji.html, ibid

¹⁹ https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_ozakonjenju_objekata.html, poslednji pristup 9. oktobra 2019. godine

objekata uz postojeće, zakonite objekte (garaža, dodatnih spratova ili prostorija u kućama) bez građevinske dozvole je u proteklih 30 godina bio prilično uobičajen. Vlade su tokom godina stalno potvrđivale nameru da ozakone nezakonito izgrađene objekte pod uslovom da su izgrađeni na sopstvenom zemljištu i/ili uz saglasnost vlasnika, ali većina objekata još uvek nije ozakonjena. Bez sumnje je da ako projekat bude imao bilo kakav uticaj u smislu raseljavanja, neke nepokretnosti će biti objekti bez građevinskih dozvola, tako da odredbe ovog zakona mogu biti od značaja, ali u tom slučaju će RPF u smislu kvalifikovanosti imati veću pravnu snagu ako bude bio stroži. Ovaj zakon sada nameće ograničenja u smislu prenosa vlasništva za objekte izgrađene bez građevinske dozvole. U skladu sa članom 28, svi objekti koji su predmet formalnog procesa ozakonjenja moraju u roku od 6 meseci biti evidentirani kao takvi od strane odgovarajuće katastarske institucije, uz zabeležbu zabrane bilo kakve komercijalne transakcije i prenosa vlasništva. Iskustvo SSS sa projekta FERP²⁰ koji je finansirala SB ukazuje da je praksa izgradnje objekata ili delova objekata veoma uobičajena na parcelama u javnom vlasništvu koje su deo rečne obale ili korita reka u urbanim sredinama, tako da se može očekivati da će se ovakve situacije dešavati i u ovom projektu na reci Savi i Drini.

4.3.14. Zakon o vansudskom postupku²¹

Zakon o vansudskom postupku („Službeni glasnik SRB“, br. 25/82 i 48/88, sa izmenama i dopunama „Službeni glasnik RS“, br. 46/95, 18/2005, 85/2012, 45/2013, 55/2014, 6/2015 i 106/2015) definiše pravila prema kojima sudovi odlučuju o ličnim, porodičnim, imovinskim i drugim pravima i zakonskim interesima, koji se rešavaju u vansudskom postupku, u skladu sa Zakonom. U skladu sa ovim Zakonom, sud u vansudskom postupku utvrđuje kompenzaciju za eksproprijaciju imovine nakon što utvrdi činjenice od značaja i odobrava odluku kojom se utvrđuje tip i iznos kompenzacije. U skladu sa ovim Zakonom, učesnici mogu zaključiti sporazum o tipu i iznosu kompenzacije, a u tom slučaju će sud svoju odluku zasnivati na njihovom sporazumu, ako sud utvrdi da ovakav sporazum nije suprotan obaveznim propisima. U skladu sa ESS5, proklamovani standardi i principi za raseljavanje, koje usvaja ovaj ORP u poglavlju 1.4, institucija RS nadležna za proces otkupa zemljišta će biti u obavezi da se postara da postigne sporazumni dogovor sa prethodnim vlasnicima nepokretnosti, u skladu sa Zakonom o eksproprijaciji, pre upravnih postupaka (kao što će biti opisano u sledećem poglavlju 2.2) ili u skladu sa ovim Zakonom.

4.3.15. Zakon o opštem upravnom postupku²²

Važeći zakon je donet 2016. godine („Službeni glasnik RS“ br. 18/16 i originalno tumačenje zakona – 95/2018) i propisuje pravila i postupke koji će primenjivati državne institucije pri odlučivanju o pravima, obavezama ili pravnim interesima fizičkih, pravnih lica ili trećih strana, u okviru upravnih postupaka. Odluke upravnih tela se odobravaju u obliku rešenja, nakon završetka postupka kao što je propisano zakonom. Stranka ima pravo žalbe na rešenje koje je doneo prvi stepen. Ovaj zakon administrativno uređuje postupak eksproprijacije.

4.3.16. Zakon o državnom premeru i katastru²³

Zakon o državnom premeru i katastru („Službeni glasnik RS“, br. 72/2009, sa izmenama i dopunama 18/2010, 65/2013, 15/2015, 47/17, 113/17, 27/18, 41/18) uređuje stručne i poslove državne uprave u vezi sa premerom zemljišta, objekata i drugih građevina, katastrom nepokretnosti, evidencijama i upisom nepokretnosti, upisom poseda, upisom nezakonitih objekata i objekata ozakonjenih u skladu sa odredbama najnovijeg Zakona o ozakonjenju objekata RS, katastrom vodova, osnovnim geodetskim radovima, adresnim registrom, topografskom i kartografskom delatnošću, procenom vrednosti nepokretnosti, geodetsko-katastarskim informacionim sistemom.

4.3.17. Zakon o eksproprijaciji²⁴

Zakon je donet 1995. godine a stupio je na snagu 1. januara 1996. godine, sa izmenama i dopunama iz marta 2001, marta 2009. i 2013. godine odlukom Ustavnog suda i 2016. godine – autentično tumačenje) omogućava da državne institucije stiču vlasništvo nad nepokretnostima za projekte koji su označeni kao projekti od javnog interesa, uz zaštitu interesa svih lica koja imaju stvarna prava, a čija imovina će biti predmet eksproprijacije. Zakon o eksproprijaciji ne koristi pojam „prinudno raseljavanje“ već umesto njega koristi pojam „eksproprijacija“ i zasniva se na ovlašćenjima vlade za odlučivanje. Zakon takođe potvrđuje princip kompenzacije po „tržišnoj ceni“ nepokretnosti umesto po „troškovima zamene“ koji se koriste u ESS5.

4.3.18. Nacionalni pravni okvir koji uređuje rad i uslove rada

Pravni okvir u Srbiji koji uređuje rad i uslove rada je, uz nekoliko manjih nedostataka, u velikoj meri usaglašen sa ESS2, imajući u vidu da je Srbija potpisnica konvencija Međunarodne organizacije rada (MOR) i

²⁰ Projekat hitnog oporavka nakon nepogode u Srbiji

²¹ https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_vanparnicnom_postupku.html, poslednji pristup 9. oktobra 2019. godine

²² <https://www.paragraf.rs/propisi/zakon-o-opstem-upravnom-postupku.html>, ibid

²³ https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_drzavnom_premeru_i_katastru.html, poslednji pristup 9. oktobra 2019. godine

²⁴ https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_eksproprijaciji.html, ibid

Ujedinjenih nacija (UN) na kojima se zasniva ESS2.²⁵⁾

Zakon o radu (ZR) (donet 2005. godine sa izmenama i dopunama iz 2018. godine) je glavna zakonska regulativa koja uređuje radne odnose u Srbiji. Uslovi i zahtevi koje ovaj Zakon propisuje obuhvataju zabranu neposredne ili posredne diskriminacije u smislu uslova rada i izbora kandidata za obavljanje određenog posla, uslove rada i sva prava koja proističu iz radnog odnosa, obrazovanje, stručnu obuku i specijalizaciju, napredovanje na radu i raskid ugovora o radu zbog pola, rođenja, jezika, rase, boje kože, starosti, trudnoće, zdravstvenog stanja, i/ili invaliditeta, etničkog porekla, religije, bračnog statusa, porodičnih obaveza, seksualne orijentacije, političkih i drugih uverenja, društvenog porekla, finansijskog statusa, članstva u političkim organizacijama, sindikatima ili bilo koje druge lične karakteristike. Zakon garantuje pravo zaposlenog na odgovarajuću zaradu, naknade i povraćaj troškova, pravo na obuku i stručni razvoj, bezbednost i zdravlje na radu, zdravstvenu zaštitu, zaštitu ličnog integriteta, lično dostojanstvo i ostala prava u slučaju bolesti, smanjenja ili gubitka radne sposobnosti i starosti, što obuhvata i finansijsku pomoć tokom privremene nezaposlenosti, kao i pravo na druge oblike zaštite. Žene tokom trudnoće i porođaja, roditelji sa detetom mlađim od tri godine ili kome je potrebna posebna nega i maloletnici (mlađi od 18 godina) uživaju posebnu zaštitu. Zabranjeno je uznemiravanje i seksualno uznemiravanje.

4.4. Relevantne institucije

U nastavku je dat generalni opis nadležnosti različitih institucija koje učestvuju u sektoru životne sredine i imaju značaj za isti. Navedene su samo glavne nadležnosti.

U sektoru politike životne sredine i klimatskih promena postoji veći broj institucija koje su aktivne na republičkom, pokrajinskom i lokalnom nivou.

Glavni akteri su:

- Ministarstvo zaštite životne sredine (MZŽS)
- Pokrajinski sekretarijat za zaštitu životne sredine (PSZŽS)
- Organ lokalne samouprave nadležan za pitanja zaštite životne sredine
- Agencija za zaštitu životne sredine Srbije
- Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede
- Ministarstvo zdravlja
- Ministarstvo građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture
- Ministarstvo rudarstva i energetike
- Pokrajinski sekretarijat za urbanizam i zaštitu životne sredine
- Jedinice lokalne samouprave, i
- Javna komunalna preduzeća.

Pored toga, JIP koju je formiralo MPŠV će biti nadležna za sprovođenje ranog skrininga životne sredine i socijalnih pitanja za pod-projekte u okviru projekta SDIP koji će se koristiti za definisanje kriterijuma kvalifikovanosti.

4.4.1. Ministarstvo zaštite životne sredine (MZŽS)

MZŽS je nadležno za razvoj, pregled i praćenje sprovođenja Nacionalnog programa za usvajanje pravnih tekovina EU za poglavlje 27, za praćenje propisa o životnoj sredini Evropske unije i izradu predloga za planiranje komunikacionih aktivnosti za poglavlje 27. MZŽS je odgovorno za izradu politika i regulatornog okvira koji se u velikoj meri zasniva na procesu pristupanja EU.

MZŽS je nadležno²⁶⁾ za sledeće oblasti od značaja za pravne tekovine EU u oblasti životne sredine:

- Horizontalna pitanja u vezi sa životnom sredinom (EIA, SEA, javna rasprava, itd);
- kvalitet vazduha,
- upravljanje hemijskim sredstvima,
- klimatske promene (bez tehničkih zahteva za vozila i kvalitet goriva),

²⁵⁾ Ovo obuhvata: • Konvenciju 87 MOR o slobodi udruživanja i pravu na organizovanje • Konvenciju 98 MOR o pravu organizovanja i kolektivnog ugovaranja • Konvenciju 29 MOR o prinudnom radu • Konvenciju 105 MOR o ukidanju prinudnog rada 2 Smernice – SZS2: rad i uslovi rada • Konvenciju 138 MOR o minimalnom uzrastu (za zapošljavanje) • Konvenciju 182 MOR o najgorim oblicima rada dece • Konvenciju 100 MOR o jednakim naknadama • Konvenciju 111 MOR o diskriminaciji (u zapošljavanju i zanimanju)

²⁶⁾ MZŽS je nadležno za: PUŽ, AUS, javnu raspravu, pristup informacijama, odgovornost za životnu sredinu, okvir za otpad, pakovanje, deponije, WEEE, baterije, PCB/PCT, POPs, ELVs, RoHS (ponovnu upotrebu), otpremanje otpada, AAQ, 4. izvedenicu, VOC za benzin, VOC II faze za benzin, NEC, Standarde za dobar status životne sredine, podzemne vode, staništa, divlje vrste ptica, CITES, NAGOYA PROTOCOL, Zoološke vrtove, trgovinu proizvodima od foka, uvoz kože određenih mladunaca foka, nožne zamke, IED, CHAPTER II – IPPC, LCP, Spalionice otpada, VOC rastvarače, SEVESO III, VOC boje, Eco-označavanje, EMAS, Titanijum – Dioksid, MCP, REACH, CLP, živu, azbest, biocidne proizvode, PIC REGULATION, MMR, obaveštavanje potrošača, ODS, F – GASES, buku u životnoj sredini.

- zaštitu ozonskog omotača,
- upravljanje otpadom osim radioaktivnog otpada,
- zaštitu od velikih hemijskih akcidenata i učešće u rešavanju hemijskih akcidenata,
- industrijsko zagađenje,
- prirodu i biodiverzitet,
- kvalitet voda (zaštitu od zagađenja voda radi sprečavanja opadanja kvaliteta površinskih i podzemnih voda),
- infrastrukturu za otpad i otpadne vode,
- zaštitu od buke u životnoj sredini.

4.4.2. Agencija za zaštitu životne sredine – SEPA²⁷

Ovo je administrativno telo u okviru MZŽS. Nadležna je za:

- upravljanje nacionalnim Informacionim sistemom za zaštitu životne sredine i Registrom zagađivača,
- praćenje stanja kvaliteta voda i vazduha i upravljanje nacionalnom laboratorijom,
- sprovođenje uspostavljenim programima poštovanja pravila za kontrolu kvaliteta vazduha, površinskih i podzemnih voda iz prvog akvifera i padavina,
- praćenje, analizu i predviđanje kvaliteta vazduha i voda,
- prikupljanje i integraciju podataka o životnoj sredini i obradu podataka u cilju izrade godišnjih izveštaja o stanju životne sredine i sprovođenje politike zaštite životne sredine u Srbiji,
- kao fokalna tačka za saradnju sa EEA i EIONET-om.

4.4.3. Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede (MPŠV)

Ministarstvo je generalno nadležno za strategiju i politiku razvoja poljoprivrede i prehrambene industrije, za ruralni razvoj, politiku poljoprivrede, sistem tržišnih informacija u poljoprivredi; izradu, sertifikaciju i kontrolu kvaliteta semenog i sadnog materijala. U okviru MPŠV, ove poslove obavlja Direkcija za poljoprivredno zemljište²⁸.

4.4.4. MPŠV – Direkcija za vode (DV),²⁹

Ovo je administrativno telo u okviru Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, a u oblasti životne sredine ima sledeće nadležnosti:

- politika vodoprivrede,
- vodosnabdevanje (bez distribucije),
- racionalna potrošnja vode,
- praćenje i održavanje nacionalnih i prekograničnih protoka vode,
- sprovođenje mera za zaštitu voda,
- regulacija vodnih režima,
- praćenje sprovođenja politika vodoprivrede i zaštite voda, i
- praćenje rada javnih komunalnih preduzeća.

4.4.5. Srbija vode

Ovo je javno vodoprivredno preduzeće na republičkom nivou, koje je nadležno za:

- operativno upravljanje vodnom infrastrukturom,
- distribuciju vode korisnicima,
- licenciranje vodnih resursa,
- hidrološko praćenje, i
- zaštitu od poplava.

4.4.6. MPŠV – Direkcija za šume³⁰

U okviru MPŠV, direkcija je odgovorna za:

- šume i politiku šumarstva,
- očuvanje šuma,
- promociju i korišćenje šuma i divljači (lov),
- sprovođenje mere zaštite šuma i divljači,
- kontrolu semenog i sadnog materijala u šumarstvu,

²⁷ SEPA je nadležna za osiguranje i kontrolu kvaliteta

²⁸ DPZ je nadležna za upravljanje kanizacionim otpadom

²⁹ DV je nadležna za okvir za vode, nitrate, UWWT, poplave, Direktivu o strategiji za vode.

³⁰ DŠ je nadležna za direktive EUTR i FLEGT

- o inspekcije u oblasti šumarstva i lova.

4.4.7. Republički hidrometeorološki zavod

Je specijalizovana institucija koja obavlja stručne poslove u vezi sa:

- o sistematskim meteorološkim, klimatološkim, agro-meteorološkim i hidrološkim merenjima i osmatranjima,
- o bazom podataka hidroloških i meteoroloških podataka sa merenja i osmatranja,
- o praćenje, analizu i predviđanje vremena i klimatskih i vodnih promena,
- o razvoj metoda, sprovođenje opservacija i izdavanje upozorenja na nepovoljne atmosferske i hidrosferne uslove,
- o istraživanje atmosferskih i hidrosferskih procesa i razvoj metoda i modela za meteorološka, klimatska i vodna predviđanja,
- o modifikacije vremena,
- o definisanje predloga za korišćenje energetske kapaciteta sunca i vetra,
- o hidrometeorološku podršku za rečni saobraćaj,
- o postavljanje i čuvanje belega i kalibraciju hidroloških i meteoroloških informacionih sistema,
- o ispunjavanje međunarodnih obaveza u oblasti meteorologije i hidrologije, i
- o druge poslove propisane zakonom.

4.4.8. Republički geodetski zavod³¹

Je posebna organizacija koja obavlja stručne i poslove državne uprave u vezi sa:

- o Geodetskim poslovima
- o Katastrom nepokretnosti i vodova
- o Upravljanjem geoprostornim podacima
- o Masovnom procenom vrednosti
- o Informacionim i komunikacionim tehnologijama u vezi sa geodetsko-katastarskim informacionim sistemom,
- o Administrativnom podrškom, strateškim razvojem, pravnim poslovima i nadzorom i kontrolom.

4.4.9. Ministarstvo zdravlja³²

Ministarstvo zdravlja je nadležno za:

- o sprovođenje sanitarnih propisa koji se odnose na zaštitu životne sredine i biološku sigurnost,
- o sanitarnu inspekciju,
- o vodosnabdevanje za javnu potrošnju,
- o kontrolu i praćenje sanitarnih uslova u i na objektima, i na granici i na drugim mestima.

4.4.10. Mreža institucija javnog zdravlja

Ove institucije obuhvataju:

- o praćenje kvaliteta vazduha u okruženju na lokalnim gradskim mrežama
- o praćenje kvaliteta površinskih voda na kupalištima i površinskih voda kao izvora za vodosnabdevanje
- o praćenje bezbednosti i kvaliteta pitke vode
- o praćenje bezbednosti hrane u skladu sa Zakonom o bezbednosti hrane (hrana za bebe, so, posebna hrana, itd)
- o praćenje kvaliteta otpadnih voda

4.4.11. Ministarstvo zdravlja – Sanitarna inspekcija

U okviru Ministarstva zdravlja, sanitarna inspekcija je nadležna za inspekciju i nadzor nad:

- o kvalitetom vode javnog servisa za vodosnabdevanje,
- o zdravstvenu kontrolu objekata opšte namene u proizvodnji, trgovini i uvozu, kao i opšte upotrebe hemijskih sredstava i proizvoda na tržištu,
- o primenom ograničenja i zabrane proizvodnje, plasmana na tržište i upotrebe hemijskih sredstava i proizvoda opšte namene.
- o ostale poslove u sanitarnoj kontroli.

4.4.12. Ministarstvo finansija – Uprava carina

³¹ RGZ je nadležan za transpoziciju i koordinaciju implementacije i praćenja directive INSPIRE

³² MZ je nadležno za Direktivu o vodama za kupanje i Direktivu o pitkim vodama.

Uprava carina pri Ministarstvu finansija je nadležna za granične kontrole uvoza i izvoza. U sektoru životne sredine, ovo obuhvata granične kontrole međunarodne trgovine zaštićenim divljim vrstama i da li je trgovina u skladu sa zahtevima, pravilima i propisima za zaštitu.

4.4.13. Zavod za zaštitu prirode Srbije³³

Zavod je stručna institucija koja generalno obavlja poslove u vezi sa zaštitom i unapređenjem prirodnog nasleđa Srbije. Na nacionalnom nivou, Zavod:

- o doprinosi sprovođenju Direktiva o zaštiti životne sredine EU u saradnji sa Ministarstvom zaštite životne sredine,
- o predstavlja naučni autoritet u vezi sa sprovođenjem CITES-a u saradnji sa CITES jedinicom pri MZŽS.

4.4.14. Relevantne institucije na pokrajinskom nivou

Vlada Autonomne pokrajine Vojvodina ima odgovornost za upravljanje i kontrolu na svojoj teritoriji. Odgovornosti AP Vojvodina, u skladu sa Zakonom o utvrđivanju odgovornosti AP Vojvodina, (S.G. 99/2009, 67/2012) obuhvataju sledeće sektore koji su od značaja za pravne tekovine EU u oblasti životne sredine i klimatskih promena:

- o urbanističko planiranje, izgradnja i način korišćenja zemljišta,
- o veterina,
- o poljoprivreda,
- o vodoprivreda,
- o šumarstvo,
- o zaštita životne sredine (čl. 16, 25, 28) sa upravljanjem prirodnim resursima,
- o program životne sredine u skladu sa republičkim programom,
- o inspekcija i sprovođenje zakona,
- o prikupljanje naknada za zaštitu i unapređenje životne sredine.

Jedinice lokalne samouprave – opštine i gradovi

Srbija ima tri nivoa uprave, koja obuhvataju republički nivo i opštine na nivou lokalne samouprave. Skupina dve ili više opština može imati status grada.

Funkcije, ovlašćenja, struktura i postupci lokalne samouprave su propisani Zakonom o lokalnoj samoupravi, S.G. 83/2014. Opštine imaju svoje izabrane skupštine i ovlašćenje za oporezivanje. One su odgovorne za planiranje, implementaciju i sprovođenje na sopstvenim teritorijama. Odgovornosti opštinskog nivoa obuhvataju sledeće sektore: horizontalna zakonska regulativa, otpad, vode, kvalitet vazduha, buka, civilna zaštita.

Njihove odgovornosti u oblasti zaštite životne sredine obuhvataju (član 20):

- o Izradu planova i programa;
- o Planiranje načina korišćenja zemljišta i izgradnju;
- o Komunalne usluge koje obuhvataju prečišćavanje vode i vodosnabdevanje, prikupljanje i preradu otpadnih voda, daljinsko grejanje, upravljanje čvrstim otpadom, deponije, prostorno planiranje, parkove, prirodu i ostalo;
- o Zaštitu životne sredine, planiranje životne sredine, u skladu sa strateškim dokumentima (višeg nivoa);
- o Naknade za zaštitu i unapređenje životne sredine;
- o Inspekcije i sprovođenje zakona;
- o Regulisanje, podršku i nadzor nad radom i razvojem komunalnih usluga (prerada pitke vode i vodosnabdevanje, odnošenje i preradu otpada i otpadnih voda);
- o Uređenje i definisanje postupaka za upotrebu i upravljanje izvorima, javnim bunarima i javnim česmama, kao i standarde kvaliteta vode;
- o Izdavanje dozvola i ovlašćenja za ispuštanje i upotrebu vode; i
- o Organizovanje zaštite od prirodnih i drugih značajnih nepogoda, kao što su poplave, erozija.

4.5. Postupak PUŽS u Republici Srbiji

U sistemu zakonodavstva Republike Srbije, postupak Procene uticaja na životnu sredinu uređuje Zakon o proceni uticaja na životnu sredinu, koji je u potpunosti usklađen sa Direktivom UŽS EU (85/337/EEC, 97/11/EC, 2003/35/EC i COM 2009/378).

³³ ZZP se bavi direktivama o staništima: Direktiva 92/43 / EEC sa izmenama 97/62 / EC, 2006/105 / EC i regulativa (EC) 1882/2003.

Zakon o UŽS u Srbiji uređuje postupak procene uticaja za projekte koji mogu imati značajan uticaj na životnu sredinu, sadržaj studije procene uticaja na životnu sredinu (UŽS), učešće institucija i organizacija kojih se ovo tiče, učešće javnosti, prekograničnu razmenu informacija za projekte koji mogu imati značajan uticaj na životnu sredinu širih razmera, nadzor i druga pitanja od značaja za procenu uticaja.

Proceni uticaja podležu projekti koji su planirani i projekti čije je izvođenje u toku, promene tehnologije, rekonstrukcije, proširenja kapaciteta, prestanak poslovanja i uklanjanje projekata koji bi mogli imati značajan uticaj na životnu sredinu. Procene uticaja se izrađuju za projekte u oblasti industrije, rudarstva, proizvodnje energije, saobraćaja, turizma, poljoprivrede, šumarstva, vodoprivrede, upravljanja otpadom i komunalnih usluga, kao i za sve projekte koji su planirani na područjima sa zaštićenim prirodnim dobrima od posebne vrednosti i unutar zaštićenih zona nepokretnih kulturnih dobara.

Vlada Republike Srbije (VS) je propisala:

1) LISTU I – Listu projekata za koje je procena uticaja obavezna (Prilog 05). Ovo su projekti sa značajnim uticajima na životnu sredinu i socijalna pitanja.

2) LISTU II – Listu projekata za koje se može tražiti procena uticaja (Prilog 06). Ovakvi potprojekti mogu biti kvalifikovani za finansiranje u okviru projekta SDIP nakon dobijanja Odluke od relevantne institucije kojom se potvrđuje da ne postoji potreba za Procenom uticaja na životnu sredinu za predloženi pod-projekat. U prvom koraku, JIP je u obavezi da podnese Zahtev za odluku o potrebi za procenom uticaja na životnu sredinu relevantnoj instituciji. Zainteresovanu javnost obaveštava relevantna institucija u vezi sa zahtevom za pod-projekat i poziva je da dostavi svoje komentare i sugestije. Konačno, relevantna institucija izdaje odluku predlažući projekat.

Obe liste su na srpskom jeziku objavljene na sledećem veb sajtu:

https://www.paragraf.rs/propisi/uredba_o_utvrdjivanju_liste_projekata_za_koje_je_obavezna_procena_uticaja_i_liste_projekata_za_koje_se_moze_zahtevati_procena_uticaja_na_zivotnu_sredinu.html

Konačno, ako se utvrdi da se bilo koji projekat nalazi u blizini ili unutar oblasti zaštite prirode/kulturnog dobra, PUŽS može biti potrebna za takav projekat u skladu sa zakonskom regulativom Srbije, strogo u zavisnosti od mišljenja pribavljenih od relevantnih institucija (ZZP), Pokrajinskog sekretarijata za zaštitu prirode (PSZP), Zavoda za zaštitu spomenika kulture (ZZSK). U takvom slučaju, predlagač projekta mora da dostavi zahtev ZZP/PSZP i/ili ZZSK da bi dobio uslove pod kojima se predloženi projekat može izvoditi.

5. RELEVANTNI STANDARDI SB ZA ŽIVOTNU SREDINU I SOCIJALNA PITANJA

5.1. Okvir za upravljanje životnom sredinom i socijalnim pitanjima

Ovaj odeljak opisuje ključne zahteve Svetske banke koji su od značaja za Projekat. Primenljivost ovih zahteva na specifičan pod-projekat je potrebno utvrditi nakon što detaljne informacije za te pod-projekte postanu dostupne.

Svetska banka (Banka) je usvojila Okvir za životnu sredinu i socijalna pitanja (2016) koji je stupio na snagu u oktobru 2018. godine. Okvir propisuje posvećenost Banke održivom razvoju kroz njene politike i više Standarda za životnu sredinu i socijalna pitanja koji su osmišljeni tako da podrže projekte zajmoprimca, a u cilju ublažavanja ekstremnog siromaštva i podsticanje zajedničkog prosperiteta. Okvir za životnu sredinu i socijalna pitanja sadrži tri dela:

- Viziju za održivi razvoj
- Standarde za životnu sredinu i socijalna pitanja (ESS 1 – 10)
- Politiku SB za životnu sredinu i socijalna pitanja za finansiranje investicionih projekata

Okvir za upravljanje životnom sredinom i socijalnim pitanjima (ESMP) Svetske banke obuhvata i Politiku za životnu sredinu o socijalna pitanja za finansiranje investicionih projekata koja opisuje zahteve kojih se Banka mora pridržavati na projektima koje podržava kroz finansiranje investicionih projekata i 10 Standarda za životnu sredinu i socijalna pitanja (ESS) koji definišu zahteve za zajmoprimce i primaocima grantova kao što je Program za integrisani razvoj koridora Save i Drine da identifikuju, procene i kontrolišu rizike i uticaje projekata koje podržava Banka na životnu sredinu i socijalna pitanja.

Ovi standardi će: (a) podržati zajmoprimce/klijente u postizanju dobre međunarodne prakse u vezi sa održivošću u oblasti životne sredine i socijalnih pitanja; (b) pomoći zajmoprimcima/klijentima da ispune svoje nacionalne i međunarodne obaveze u vezi sa životnom sredinom i socijalnim pitanjima; (c) unaprediti zabranu diskriminacije, transparentnost, učešće, odgovornost i upravu; (d) unaprediti ishode održivog razvoja za projekte kroz tekuće učešće zainteresovanih strana.

5.2. Klasifikacija rizika

Banka sve projekte klasifikuje u četiri glavne kategorije, u zavisnosti od tipa, lokacije, osetljivosti, veličine projekta i prirode i veličine njegovih potencijalnih uticaja na životnu sredinu:

- Visok rizik
- Značajan rizik
- Umeren rizik
- Nizak rizik.

Da bi utvrdila adekvatnu klasifikaciju rizika, Banka uzima u obzir relevantna pitanja, kao što su: tip, lokacija, osetljivost i obim projekta, priroda i veličina potencijalnih rizika i uticaja na životnu sredinu i socijalna pitanja, kao i kapacitet i posvećenost Zajmoprimca (kao i bilo koje druge agencije koja je nadležna za implementaciju projekta) da upravlja rizicima i uticajima na životnu sredinu i socijalna pitanja na način koji je u skladu sa ESS.

Ostale oblasti rizika takođe mogu biti od značaja za sprovođenje mera, kao i za rezultate mera za ublažavanje uticaja na životnu sredinu i socijalna pitanja, u zavisnosti od konteksta predmetnog projekta. Ovo može da obuhvata pravni i institucionalni okvir, prirodu ublažavanja i predloženu tehnologiju, rukovodeće strukture i zakonsku regulativu, kao i razmatranja u vezi sa stabilnošću, sukobima ili bezbednošću. Banka objavljuje klasifikaciju projekta i osnovu za takvu klasifikaciju na svom veb sajtu i u projektnoj dokumentaciji.

5.3. Projekat koji se sastoji od više manjih pod-projekata

Za projekte koji se sastoje iz nekoliko manjih pod-projekata u okviru Projekta koji podržava Banka, zahtevi Svetske banke obuhvataju obavezno razmatranje adekvatnosti lokalnih zahteva za životnu sredinu i socijalna pitanja od značaja za pod-projekte, kao i procenu kapaciteta Zajmoprimca da upravlja rizicima i uticajima takvih pod-projekata na životnu sredinu i životna pitanja, a naročito kapaciteta Zajmoprimca da (a) obavi skrining pod-projekata; (b) obezbedi neophodne specijalizacije za sprovođenje procene životne sredine i socijalnih pitanja; (c) razmotri nalaza procene životne sredine i socijalnih pitanja za pojedinačne pod-projekte; (d) sprovede mere za ublažavanje; i (e) prati uticaj na životnu sredinu i socijalna pitanja tokom sprovođenja projekta. Po potrebi, projekat može da predvidi mere za jačanje kapaciteta Zajmoprimca.

Za projekte koji obuhvataju više manjih pod-projekata koji se identifikuju, pripremaju i izvode tokom trajanja Projekta, Zajmoprimac mora da sprovede odgovarajuću procenu životne sredine i socijalnih pitanja za pod-projekte i da takve pod-projekte pripremi na sledeći način:

- Pod-projekti visokog rizika, kao što je SDIP, u skladu sa ESS;

- Pod-projekti značajnog, umerenog i niskog rizika, u skladu sa likalnom zakonskom regulativom i zahtevima iz ESS koje Banka smatra relevantnim za takve pod-projekte.

U slučaju da se ocena rizika za određeni projekat poveća, Zajmoprimac je u obavezi da primeni zahteve iz relevantnih ESS u dogovoru sa Bankom.

5.4. Pregled relevantnosti Standarda za životnu sredinu i socijalna pitanja za projekat SDIP

Banka je posvećena da podrži Zajmoprimce u projektovanju i izvođenju projekata koji su održivi u smislu životne sredine i socijalnih pitanja, kao i da ojača kapacitete Zajmoprimca za procenu i upravljanje rizika i uticaja projekata na životnu sredinu i socijalna pitanja. Dole navedeni primenljivi standardi za životnu sredinu i socijalna pitanja definišu standarde koje će Zajmoprimac i projekat ispuniti tokom životnog ciklusa projekta, i to:

	Standardi za Ž i S	Relevantnost
ESS1	Procena i upravljanje rizicima i uticajima na životnu sredinu i socijalna pitanja	Relevantan
ESS2	Uslovi rada i zapošljavanja	Relevantan
ESS3	Efikasnost resursa i prevencija i upravljanje zagađenjem	Relevantan
ESS4	Javno zdravlje i sigurnost	Relevantan
ESS5	Otkup zemljišta, ograničenja načina korišćenja zemljišta i prinudno raseljavanje	Relevantan
ESS6	Očuvanje biodiverziteta i održivo upravljanje živim prirodnim resursima	Relevantan
ESS7	Starosedelački narodi/Istorijski nedovoljno podržane tradicionalne lokalne zajednice subsaharske Afrike	Nije relevantan
ESS8	Kulturno nasleđe	Relevantan
ESS9	Finansijski posrednici	Nije relevantan
ESS10	Angažman zainteresovanih strana i objavljivanje informacija	Relevantan

Ovi ESS dolaze uz neobavezujuće smernice, preglede najbolje prakse, obrasce i kontrolne liste. Standardi koji važe za ovaj projekat su detaljnije opisani u nastavku teksta.

5.4.1. ESS1 Procena i upravljanje rizicima i uticajima na životnu sredinu i socijalna pitanja

Standard za procenu i upravljanje rizicima i uticajima na životnu sredinu i socijalna pitanja se primenjuje na sve projekte koje podržava Banka kroz finansiranje investicionih projekata. Cilj je identifikovati, oceniti i upravljati rizicima i uticajima na životnu sredinu koji se odnose na svaku fazu projekta, kako bi se ostvarili ishodi po životnu sredinu i socijalna pitanja koji su u skladu sa zahtevima Banke. ESS1 se takođe primenjuje na sve pridružene kapacitete/aktivnosti koje moraju ispuniti zahteve ESS do nivoa do kojeg Zajmoprimac ima kontrolu ili uticaj na takve pridružene kapacitete/aktivnosti. U okviru ESS1, Zajmoprimac je u obavezi da:

- Sprovede procenu životne sredine i socijalnih pitanja za predloženi projekat, što obuhvata i angažman zainteresovanih strana,
- Pokrene angažman zainteresovanih strana i objavi odgovarajuće informacije u skladu sa ESS10,
- Razvije plan obaveza za životnu sredinu i socijalna pitanja (ESCP) i sprovede sve mere i akcije navedene u pravnom sporazumu, što obuhvata i ESCP,
- Sprovodi praćenje i izveštavanje o rezultatima projekta za životnu sredinu i socijalna pitanja u odnosu na ESS.

Procena životne sredine i socijalnih pitanja će biti proporcionalna rizicima i uticajima projekta i vršiće procenu na integrisan način svih relevantnih neposrednih, posrednih i kumulativnih rizika i uticaja na životnu sredinu i socijalna pitanja tokom čitavog životnog ciklusa projekta, što obuhvata i one koji su specifično identifikovani u ESS2 – 10. Proces procene životne sredine i socijalnih pitanja će primenjivati hijerarhiju ublažavanja u skladu sa kojom: (a) rizici i negativni uticaji moraju da budu predviđeni i do moguće mere izbegnuti, dok se pozitivni uticaji i koristi po zajednicu i fizičko okruženje trebaju maksimizirati, (b) kada izbegavanje nije moguće, rizici i uticaji se minimiziraju ili svode na prihvatljive nivoe; (c) rezidualni negativni uticaji i rizici moraju da budu uklonjeni ili ublaženi do prihvatljivog nivoa; (d) u slučaju da se zadrže značajni rezidualni uticaji, vrši se kompenzacija gde god je tehnički i finansijski izvodljivo.

Projekat je SB klasifikovala kao projekat visokog rizika u fazi pripreme projekta, uzimajući u obzir moguće uticaje na životnu sredinu i socijalna pitanja i prirodu intervencija. Imajući u vidu da projekat obuhvata više manjih pod-projekata koji se identifikuju, pripremaju i izvode tokom projekta, Zajmoprimac mora da sprovede odgovarajuću procenu životne sredine i socijalnih pitanja za pod-projekte i da pripremi takve pod-projekte na sledeći način:

- Pod-projekti visokog rizika, kao što je SDIP, u skladu sa ESS;
- Pod-projekti značajnog, umerenog i niskog rizika, u skladu sa likalnom zakonskom regulativom i zahtevima iz ESS koje Banka smatra relevantnim za takve pod-projekte.

5.4.2. ESS2 Uslovi rada i zapošljavanja

ESS2 uređuje uslove rada i zapošljavanja za radnike na projektu. Zajmoprimci mogu da promovišu razumne odnose zaposlenih i rukovodstva i da podstaknu razvoj koristi od projekta tako što će radnike na projektu tretirati fer i obezbeđivati bezbedne i zdrave uslove rada.

ESS2 se primenjuje na radnike na projektu i to u punom radnom vremenu, nepunom radnom vremenu, privremene, sezonske radnike ili radnike migrante.

Pojam „radnik na projektu“ se odnosi na:

- ljude koje Zajmoprimac direktno zapošljava ili angažuje (što obuhvata i nosioca projekta i agencije za implementaciju projekta) za rad specifično u vezi sa projektom (direktni radnici);
- ljude koji se zapošljavaju ili angažuju preko trećih lica za obavljanje poslova u vezi sa osnovnim funkcijama projekta, bez obzira na lokaciju (radnici po ugovoru); (c) ljude koje zapošljavaju ili angažuju primarni dobavljači Zajmoprimca (radnici primarnih dobavljača); i (d) ljude koji se zapošljavaju ili angažuju za društveni rad (radnici zajednice).

Imajući u vidu rizik koji se može pripisati radu i uslovima rada, zasebne Procedure za upravljanje radom (LMP) su razrađene radi upravljanje rizicima rada i uslova rada o okviru Projekta.

5.4.3. ESS3 Efikasnost resursa i prevencija i upravljanje zagađenjem

ESS3 prepoznaje da privredne aktivnosti i urbanizacija često generišu zagađenje vazduha, vode i zemljišta i da troše ograničene resurse što može ugroziti ljude, funkcionisanje ekosistema i životnu sredinu na lokalnom, regionalnom i globalnom nivou. Tekuća i projektovana koncentracija gasova koji izazivaju efekat staklene bašte (GHG) u atmosferi ugrožava dobrobit sadašnje i budućih generacija. Istovremeno, efikasnija i efektivnija upotreba resursa, prevencija zagađenja i izbegavanje emisija GHG i tehnike i prakse ublažavanja postaju sve dostupnije i izvodljivije. Ovaj SŽE definiše zahteve za rešavanje efikasnosti resursa i sprečavanje i upravljanje zagađenjem tokom čitavog životnog ciklusa projekta, u skladu sa GIIP.

ESMP obuhvata odeljke o efikasnosti resursa i prevenciji i upravljanju zagađenjem. Procena rizika i uticaja i predložene mere ublažavanja u vezi sa relevantnim zahtevima ESS3, što obuhvata sirovine, upotrebu vode, zagađenje vazduha, opasne materijale i opasan otpad su obuhvaćene ESMP-om i po potrebi odgovarajućim PUŽS.

5.4.4. ESS4 Javno zdravlje i sigurnost

ESS4 prepoznaje da aktivnosti na projektu, oprema i infrastruktura mogu povećati izloženost zajednice rizicima i uticajima. Pored toga, zajednice koje su već izložene uticajima klimatskih promena takođe mogu doživeti ubrzavanje ili pojačavanje uticaja kao posledicu projektnih aktivnosti. ESS4 se bavi rizicima i uticajima na zdravlje, sigurnost i bezbednost zajednica pod uticajem projekta i odgovarajućim odgovornostima Zajmoprimaca da ovakve rizike i uticaje minimiziraju, sa posebnim osvrtom na ljude koji, zbog svojih specifičnih okolnosti, mogu biti ugroženi.

5.4.5. ESS5 Otkup zemljišta, ograničenja načina korišćenja zemljišta i prinudno raseljavanje

ESS5 prepoznaje da otkup zemljišta i ograničenja načina korišćenja zemljišta u vezi sa projektom mogu imati negativne uticaje na zajednice i ljude. Otkup zemljišta i ograničenja načina korišćenja zemljišta u vezi sa projektom mogu dovesti do fizičkog izmeštanja (preseljenje, gubitak stambenog zemljišta ili gubitak smeštaja), ekonomskog razmeštanja (gubitak zemljišta, sredstava ili pristupa sredstvima, što vodi do gubitka izvora prihoda ili drugih sredstava za život) ili oba. Pojam „prinudno raseljavanje“ se odnosi na ove uticaje.

Raseljavanje se smatra prinudnim kada lica ili zajednice na koje ono utiče nemaju pravo da odbiju otkup zemljišta ili ograničenja načina korišćenja zemljišta koja nastaju kao posledica raseljavanja. Ovaj ESS se odnosi na trajno ili privremeno fizičko ili ekonomsko razmeštanje koje je rezultat sledećih tipova otkupa zemljišta ili ograničenja načina korišćenja zemljišta koje se sprovodi ili nameće u vezi sa implementacijom projekta: (a) prava na zemljište ili prava korišćenja zemljišta se stiču ili ograničavaju putem eksproprijacije ili druge prinudne procedure u skladu sa nacionalnim zakonom; (b) prava na zemljište ili prava korišćenja zemljišta se stiču ili ograničavaju kroz ugovorene pogodbe sa vlasnicima nepokretnosti ili nosiocima prava na zemljište, u slučaju da nepostizanje pogodbe dovodi do eksproprijacije ili druge prinudne procedure; (c) ograničenja korišćenja zemljišta i pristupa prirodnim resursima koja prouzrokuju da zajednica ili grupe unutar zajednice gube pristup upotrebi resursa gde imaju tradicionalna ili običajna prava ili prava korišćenja koja se mogu prepoznati. Ovo može obuhvatati situacije gde se u vezi sa projektom formiraju zakonski utvrđena zaštićena područja, šume, područja biodiverziteta ili zaštitne zone; (d) Raseljavanje ljudi bez formalnih, tradicionalnih ili prepoznatljivih prava korišćenja, koji borave ili koriste zemljište pre datuma preseka u okviru projekta; (e) raseljavanje ljudi kao posledica uticaja projekta koji dovode do toga da njihovo zemljište postane neupotrebljivo ili nepristupačno; (f) ograničenje pristupa zemljištu ili upotrebe drugih resursa, što obuhvata i zajedničku imovinu i prirodne resurse kao što su pomorski ili vodni resursi, drvena građa i drugi šumski proizvodi, sveža voda, lekovito biljke, lovni i sakupljački tereni i oblasti za ubiranje useva; (g) Prava na zemljište ili položena prava na zemljište ili resurse kojih se pojedinci ili zajednice odriču bez pune isplate kompenzacije; i (h) otkup zemljišta ili ograničenje načina korišćenja zemljišta koji nastaju pre projekta, ali koji su sprovedeni ili pokrenuti u iščekivanju ili kao priprema za projekat.

5.4.6 ESS6 Očuvanje biodiverziteta i održivo upravljanje živim prirodnim resursima

ESS6 prepoznaje da zaštita i očuvanje biodiverziteta i održivo upravljanje živim prirodnim resursima predstavljaju osnovu održivog razvoja. Biodiverzitet se definiše kao raznovrsnost živih organizama iz svih izvora štiti, između ostalog, obuhvata kopnene, pomorske i druge vodne ekosisteme i ekološke komplekse kojima oni pripadaju; ovo obuhvata diverzitet u okviru vrsta, među vrstama i diverzitet ekosistema. Biodiverzitet je često u osnovi ponuda ekosistema koje ljudi cene. Uticaji na biodiverzitet, prema tome, često mogu imati negativan uticaj na pružanje ovih ponuda ekosistema. ESS6 prepoznaje značaj održavanja osnovnih ekoloških funkcija staništa, što obuhvata i šume, kao i biodiverziteta koji ona podržavaju. Stanište se definiše kao kopnena, slatkovodna ili morska geografska jedinica ili vazdušni prostor koji podržava skupine živih organizama i njihove interakcije sa neživim okruženjem. Sva staništa podržavaju kompleksnosti živih organizama i razlikuju se u smislu raznovrsnosti, obilja i značaja vrsta. Ovaj ESS se takođe bavi održivim upravljanjem primarni proizvodnje i ubiranja plodova živih prirodnih resursa. ESS6 prepoznaje potrebu da se razmotri izvor sredstava za život strana pod uticajem projekta, što obuhvata i starosedelačke narode, čiji pristup ili upotreba biodiverziteta ili živih prirodnih resursa može potpasti pod uticaj projekta. Potencijalna pozitivna uloga strana pod uticajem projekta, kao i starosedelačkih naroda, u održavanju biodiverziteta i održivom upravljanju živim prirodnim resursima se takođe uzima u obzir.

5.4.7 ESS7 Starosedelački narodi/Istorijski nedovoljno podržane tradicionalne lokalne zajednice subsaharske Afrike

Ovaj standard nije primenljiv na ovaj Projekat imajući u vidu činjenicu da u Srbiji ne postoje društvene ili kulturne grupe sa specifičnim karakteristikama koje su definisane u ESS 7.

5.4.8 ESS8 Kulturno nasleđe

ESS8 prepoznaje da kulturno nasleđe obezbeđuje kontinuitet u opipljivim i neopipljivim oblicima između prošlosti, sadašnjosti i budućnosti. Kulturno nasleđe u svojim brojnim pojavnim oblicima je značajno kao izvor vrednih naučnih i istorijskih informacija, kao ekonomski i socijalni resurs za razvoj i kao sastavni deo kulturnog identiteta i prakse ljudi. ESS8 definiše mere koje su namenjene da zaštite kulturno nasleđe tokom čitavog životnog ciklusa projekta. Ovaj ESS propisuje opšte odredbe u vezi sa rizicima i uticajima projektnih aktivnosti na kulturno nasleđe.

5.4.9 ESS9 Finansijski posrednici

ESS9 se ne primenjuje jer se finansiranje Banke ne daje finansijskim institucijama radi daljeg davanja zajmova.

5.4.10 ESS10 Angažman zainteresovanih strana i objavljivanje informacija

Ovaj ESS prepoznaje značaj otvorenog i transparentnog angažmana Zajmoprimca sa zainteresovanim stranama na projektu kao ključni element dobre međunarodne prakse. Efektivan angažman zainteresovanih strana može da unapredi održivost projekata u smislu životne sredine i socijalnih pitanja, unapredi prihvatanje projekta i ostvari značajan doprinos uspešnom projektovanju i izvođenju projekta. Kroz konsultacije sa Bankom, Zajmoprimac je razvio Plan angažovanja zainteresovanih strana (SEP) koji je u skladu sa prirodom i razmerom projekta i njegovim potencijalnim rizicima i uticajima.

5.5 Ostali kriterijumi i smernice

Svetska banka je izradila Smernice za životnu sredinu, zdravlje i bezbednost koje predstavljaju tehničke referentne dokumente sa opštim i granskim primerima dobre međunarodne industrijske prakse.

Zajmoprimac je u obavezi da primeni odgovarajući nivo učinka ili mera kao što je navedeno u Smernicama za životnu sredinu, zdravlje i bezbednost. U slučaju dvostrukih standarda koje je potrebno ispuniti (kada se nacionalna zakonska regulativa razlikuje od zahteva i mera propisanih Smernicama), primenjivaće se stroži zahtevi.

5.1 Poređenje između ciljeva ESS i nacionalnih zahteva

Ciljevi ESF	Nacionalni zakoni i zahtevi	Odstupanja	Preporučene akcije
ESS 1: Procena i upravljanje rizicima i uticajima na životnu sredinu i socijalna pitanja			
Ciljevi ESS1su: da identifikuje, oceni i upravlja rizicima i uticajima projekta na životnu sredinu i socijalna pitanja na način koji je u skladu sa ESS.	Zakon o PUŽ Uredbe i liste	Javna rasprava Procena uticaja na socijalna pitanja Aktivnosti manjih razmera možda neće zahtevati aktivnosti prema zakonu Srbije, ali prema ESF Banke zahtevaju PUŽS	Angažman zainteresovanih strana i javne rasprave u skladu sa SEP. Sprovođenje procene uticaja na socijalna pitanja Izrada PUŽS u skladu sa ESF Banke za aktivnosti malih razmera
ESS 2: Uslovi rada i zapošljavanja			
Ciljevi ESS2 su: promovisanje sigurnosti i zdravlja na radu. Promovisanje fer tretmana, zabrana diskriminacije i jednake šanse za radnike na projektu. Zaštita radnika, kao i ugroženih radnika kao što su žene, osobe sa invaliditetom, deca (radnog uzrasta, u skladu sa ovim ESS) i radnici migranti, radnika po ugovoru, radnika zajednice i radnika primarnih dobavljača, u skladu sa potrebama.	Razni zakoni, politike i kodeksi rada se mogu primenjivati na sprovođenje ovih URZ. Ovi zakoni i politike su usklađeni sa međunarodnim standardima, i too sa konvencijama MOR i direktivama EU, imajući u vidu da su uslovi, zahtevi i instrumenti koje predlažu međunarodne konvencije i direktive obuhvaćeni Zakonom o radu Srbije.	Ne postoje značajna odstupanja, ali je potrebno ispuniti zahteve za Mehanizam radnih žalbi.	Biće uspostavljen žalbeni mehanizam za radnike na projektu. Aktivnosti po pod-komponentama će se baviti i radnicima po ugovoru. Obe grupe će biti predmet URZ na projektu i MRŽ i primenjivaće se Smernice za životnu sredinu, zdravlje i sigurnost Grupe Svetske banke. Ovo je sve u skladu sa ESS 2.
ESS 3: Efikasnost resursa i prevencija i upravljanje zagađenjem			
Ciljevi ESS su: Da promoviše održivu upotrebu resursa, što obuhvata i energiju, vodu i sirovine. Da izbegne ili minimizira negativne uticaje na zdravlje ljudi i životnu sredinu kroz izbegavanje ili minimiziranje zagađenja koje nastaje kao posledica emisija zagađivača kratkog ili dugog života u vezi sa projektom. Da minimizira i upravlja rizicima i	Zakon o zaštiti životne sredine („Službeni glasnik RS“, br. 135/04, 95/18) Zakon o integrisanoj prevenciji i kontroli zagađenja životne sredine („Službeni glasnik RS“, br. 135/04 i 25/15) Zakon o vodama („Službeni glasnik RS“,	Ne postoje značajna odstupanja između ESS3 i nacionalnih zakona	Projekat teži efikasnosti resursa u obnovi komunalne infrastrukture. Prema tome, projekat će unaprediti prethodno stanje.

PROGRAM ZA INTEGRISANI RAZVOJ KORIDORA SAVE I DRINE - SDIP
Okvir za upravljanje životnom sredinom i socijalnim pitanjima za Srbiju - ESMF

Ciljevi ESF	Nacionalni zakoni i zahtevi	Odstupanja	Preporučene akcije
uticajima u vezi sa primenom pesticida.	br. 30/10,, 95/18) Zakon o zaštiti i održivoj upotrebi ribnjaka („Službeni glasnik RS“, br. 28/14 i 95/18) Zakon o proizvodima za zaštitu bilja („Službeni glasnik RS“, br. 41/09). Zakon o energetskej efikasnosti (25/13)		
ESS 4: Javno zdravlje i sigurnost			
Ciljevi ESS4 su da predvidi i izbegne negativne uticaje na zdravlje i sigurnost zajednica pod uticajem projektom tokom životnog ciklusa projekta usled rutinskih i vanrednih okolnosti. Da promoviše kvalitet i sigurnost i da obuhvati razmatranja koja se odnose na klimatske promene u projektovanje i izgradnju infrastrukture, kao i brana. Da izbegne ili minimizira izloženost zajednice rizicima po sigurnost u saobraćaju, bolestima i opasnim materijalima u vezi sa projektom. Da uspostavi efektivne mere za rešavanje kriznih situacija. Da obezbedi da se zaštita lica i imovine sprovodi na način koji izbegava ili minimizira rizike po zajednice koje su pod uticajem projekta.	Zakon o planiranu i izgradnji („Sl. glasnik RS“, br. 72/2009, 81/2009 - ispravka, 64/2010 – odluka US, 24/2011, 121/2012, 42/2013 - Uredba o zdravlju i bezbednosti i MZR na gradilištima Zakon o putevima („Službeni glasnik RS“, br. 41/2009) Pravilnik o tehničkim standardima za univerzalni pristup („Službeni glasnik RS“, br. 22/2015) Zakon o zaštiti od požara („Službeni glasnik RS“, br. 111/2009, 20/2015, 87/2018 i 87/2018 – drugi zakon)	U suštini, odstupanja nacionalnih zahteva od ESS nisu značajna. Međutim, biće potrebne mere ublažavanja i prevencije u obliku izvođačkih planova za upravljanje na predmetnim gradilištima. U slučaju da se u ESF utvrde dvostruki standardi, primenjivaće se stroži.	Iako projekat ima za cilj da unapredi živote prethodno pogođenih zajednica, potrebno je obezbediti da aktivnosti na projektu ne izazovu bilo kakve neplanirane negativne posledice po zajednice. Izvođači su u obavezi da izrad odgovarajuće delove plana koji između ostalog obuhvataju: - Politiku zdravlja i sigurnosti (PZS); - Relevantne procedure sa pozivanjem na metode, pripremu svih delova plana upravljanja ZiS na gradilištu (SZR), plan sigurnosti zajednice, plan upravljanja saobraćajem, plan sigurnosti za opasne materijale, program obuke, pripravnost i reakcija u slučaju nepogode, itd.) - Zahteve i plan(ove) za obuku za ZiS; - Procene rizika; - Operativnu kontrolu za ZiS; - Obezbeđenje gradilišta; - Planove upravljanja saobraćajem, itd.

PROGRAM ZA INTEGRISANI RAZVOJ KORIDORA SAVE I DRINE - SDIP
Okvir za upravljanje životnom sredinom i socijalnim pitanjima za Srbiju - ESMF

Ciljevi ESF	Nacionalni zakoni i zahtevi	Odstupanja	Preporučene akcije
			radi rešavanja uticaja na lokalne zajednice usled premeštanja građevinske opreme; mere i akcije koje se razrađuju radi procene i upravljanja specifičnim rizicima i uticajima koji su navedeni u ESMP i naknadnim PUŽS.
ESS 5: Otkup zemljišta, ograničenja načina korišćenja zemljišta i prinudno raseljavanje			
Ciljevi ESS5 su: Da izbegne prinudno raseljavanje ili, kada je neizbežno, da minimizira prinudno raseljavanjem razmatranjem alternativnih opcija projekta. Da izbegne prinudno iseljavanje. Da ublaži neizbežne negativne društvene i ekonomske uticaje otkupa zemljišta ili ograničenja načina korišćenja zemljišta kroz: (a) davanje pravovremene kompenzacije za gubitak sredstava po troškovima zamene i (a) pomoć raseljenim licima u njihovim naporima da unaprede ili makar obnove svoje živote i životni standard, u realnom smislu, do nivoa pre raseljavanja ili do nivoa koji je preovladavao pre početka sprovođenja projekta, šta god da je na višem nivou. Da unapredi uslove života siromašnih ili ugroženih lica koja se fizički raseljavaju kroz obezbeđivanje adekvatnog smeštaja, pristupa uslugama i kapacitetima i sigurnosti poseda.	Zakon o eksproprijaciji je glavni zakon koji uređuje otkup zemljišta na osnovu zaštite javnog dobra. Kompenzacija se utvrđuje na osnovu tržišne vrednosti.	Odstupanja nacionalnih zakonskih odredbi su u domenu instrumenata raseljavanja za specifične lokacije, društveno-ekonomskih analiza, kompenzacija za neformalne vlasnike i korisnike, praćenja uticaja na socijalna pitanja i obaveze izrade izveštaja o sprovođenju kojima se potvrđuje primena mera za ublažavanje i po potrebi sprovođenje korektivnih mera.	ESS5 će imati veću pravnu snagu Biće izrađen RPF Biće izrađeni i sprovedeni RP u cilju pokrivanja eventualnih odstupanja Neformalni vlasnici će dobiti kompenzaciju Neformalni korisnici će dobiti kompenzaciju Biće objavljen datum preseka Biće uspostavljen MŽ Uspostavljanje adekvatnog praćenja
ESS 8: Kulturno nasleđe			
Ciljevi ESS8 su: Da zaštiti kulturno nasleđe od negativnih uticaja aktivnosti na projektu i da podrži njegovo očuvanje. Da uzme u obzir kulturno nasleđe kao sastavni aspekt održivog razvoja. Da promoviše značajne rasprave za zainteresovanim stranama u vezi sa kulturnim	Zakon o kulturnom nasleđu („Službeni glasnik RS“, br. 71/94, 52/11, 92/11). Ovaj Zakon uređuje sistem zaštite i korišćenja kulturnih dobara i definiše uslove za sprovođenje aktivnosti koje se odnose na zaštitu kulturnih dobara.	Nema značajnih odstupanja između ESS8 i nacionalnih zakona	Tokom pripreme i izvođenja pod-projekata će biti preduzete različite akcije kako bi se izbegli eventualni negativni uticaji na kulturna dobra. Biće pribavljeni uslovi od relevantnih institucija tokom izrade dokumenata PUŽS za

PROGRAM ZA INTEGRISANI RAZVOJ KORIDORA SAVE I DRINE - SDIP
Okvir za upravljanje životnom sredinom i socijalnim pitanjima za Srbiju - ESMF

Ciljevi ESF	Nacionalni zakoni i zahtevi	Odstupanja	Preporučene akcije
nasleđem. Da promoviše ravnopravno deljenje koristi od			konkretno lokacije i biće propisane mere za ublažavanje uticaja. Nadzor projekta će vršiti kontrolu nad sprovođenjem predmetnih zahteva.
ESS 9 - Finansijski posrednici – Nije relevantno			
ESS 10: Angažman zainteresovanih strana i objavljivanje informacija			
Ciljevi ESS su: Da uspostavi sistematski pristup angažmanu zainteresovanih strana čime će se Zajmoprimcima pomoći da identifikuju zainteresovane strane i da izgrade i održe konstruktivne odnose sa njima, a naročito sa stranama koje su pod uticajem projekta. Da proceni nivo interesa i podrške projektu zainteresovanih strana i da omogući da se njihova stanovišta uzmu u obzir pri dizajnu i sprovođenju projekta u smislu životne sredine i socijalnih pitanja.	Obaveze Republike Srbije u smislu angažmana građana se ne nalaze u jednom zasebnom zakonu ili propisu. Međutim, prepoznavanje značaja učešća građana je obuhvaćeno pravnim sistemom i jasno prepoznato kroz obavezne postupke koje propisuju pojedinačni zakoni	Iako svi zakoni propisuju pravo na pristup informacijama koje vode javne institucije, ESS prepoznaje značaj otvorenog i transparentnog angažmana zainteresovanih strana na projektu sa zajmoprimcem	Izrada i sprovođenje SEP Angažman građana

6 RPOCEDURE URPAVLJANJA RADOM

Ove Procedure upravljanja radom (LMP) definišu pristup Projekta za ispunjavanje ciljeva Standarda za životnu sredinu i socijalna pitanja 2 Svetske banke: Uslovi rada i zapošljavanja (ESS2) i usvajaju se kao zaseban dokument. Njime se propisuju uslovi i zahtevi za zapošljavanje ili angažovanje radnika na projektu, definišu zahtevi i standardi koje je potrebno ispuniti i politike i procedure kojih će se pridržavati, procenjuju rizici i predlaže sprovođenje mera za ispunjavanje obaveza. LMP je izrađen kao podrška u izbegavanju, ublažavanju i upravljanju rizicima i uticajima u vezi sa radnicima na projektu i da bi se obezbedila zaštita njihovih fundamentalnih prava, fer tretman i obezbeđivanje sigurnih i zdravih uslova rada. Detaljnije karakteristike LMP-a su date u nastavku teksta.

6.4 Pregled korišćenja rada na projektu

Ove Procedure upravljanja radom (LMP) definišu pristup Projekta za ispunjavanje ciljeva Standarda za životnu sredinu i socijalna pitanja 2 Svetske banke: Uslovi rada i zapošljavanja (ESS2) i usvajaju se kao zaseban dokument. Njime se propisuju uslovi i zahtevi za zapošljavanje ili angažovanje radnika na projektu, definišu zahtevi i standardi koje je potrebno ispuniti i politike i procedure kojih će se pridržavati, procenjuju rizici i predlaže sprovođenje mera za ispunjavanje obaveza. LMP je izrađen kao podrška u izbegavanju, ublažavanju i upravljanju rizicima i uticajima u vezi sa radnicima na projektu i da bi se obezbedila zaštita njihovih fundamentalnih prava, fer tretman i obezbeđivanje sigurnih i zdravih uslova rada.

Zakon o radu u Srbiji ne predviđa žalbene mehanizme za rešavanje žalbi kao obaveznu praksu, ali umesto toga propisuje sudsku zaštitu zaposlenih u slučaju nefer ili nezakonitih praksi u zapošljavanju.

Za direktne radnike koja zapošljava ili angažuje MPŠV ili MF (JIP, CFU) koji ne podležu Zakonu o državnim službenicima je potrebno osmisliti poseban MP koji bi vodila JIP u okviru MPŠV. Ovaj MP bi trebalo istovremeno da služi kaoo instrument za rešavanje radnih sporova za direktne radnike i radnike po ugovoru u slučaju da MP ne postoji kod trećih lica koja ih zapošljavaju ili angažuju.

JIP će u tendersku dokumentaciju i ugovornu dokumentaciju uključiti standardizovane odredbe o životnoj sredini i socijalnim pitanjima, kao i integraciju PUŽS/PzUŽS i LMP, kako bi potencijalni ponuđači bili upoznati sa zahtevima koje je potrebno ispuniti. Zajmoprimac će takođe naglasiti da je pridržavanje nacionalne zakonske regulative o radu i radnim odnosima i sigurnosti i izdavlju na radu i Smernica GSB za SZR preduslov za učešće na projektu.

Ponuđači će biti u obavezi da dostave izjavu kojom potvrđuju da su upoznati sa standardima GSB za SZR, Smernicama GSB za SZR, njihovo strogo pridržavanje nacionalnih zakona o radu i zapošljavanju i sigurnosti i zdravlju na radu i postupaka upravljanja radom u skladu sa ESS2 SB, kao i njihovu spremnost da se suzdrže od bilo koje prakse koja se može tumačiti ili percipirati kao diskriminatorna ili nefer po njihove zaposlene i suprotna zahtevima ESS2. Obrazac ove izjave je dat u Prilogu 09. Izjavu potpisuje pravni zastupnik ponuđača. Ako ponuđač ne dostavi ovakvu izjavu, biće isključen iz učešća u nadmetanju.

U slučaju eventualnih nekonzistentnosti ili odstupanja od propisanih standarda i prakse, strane sa kojima je zaključen ugovor će dobiti zahtev da podnesu detaljan izveštaj. U zavisnosti od ozbiljnosti situacije ili odstupanja, Zajmoprimac može da odluči da obavesti Inspekciju rada o prekršajima na koje sumnja.

Načelnik JIP i Menadžer za životnu sredinu i socijalna pitanja prati rad trećih lica kako bi obezbedio njihovo poštovanje LMP. Na ovom projektu neće biti angažovani radnici iz zajednice.

6.5 Žalbeni mehanizam za radnike

ZR ne predviđa žalbene mehanizme kao obaveznu praksu, ali umesto toga pruža sudsku zaštitu zaposlenih u slučaju nefer ili nezakonitih radnih odnosa u praksi. Svaki zaposleni se može obratiti sindikatu ili drugoj organizaciji za zastupanje radnika radi pomoći u rešavanju eventualnih disciplinskih problema ili žalbi. Poslodavac ne sme sprečavati bilo kog radnika na projektu da zatraži pomoć ili savet u takvim situacijama. Zakon o mirnom rešavanju radnih sporova dopušta rešavanje individualnih ili kolektivnih žalbi i zahteva koji proističu iz radnog odnosa i radnih situacija bez obraćanja pravosuđu kroz medijaciju medijatora i arbitara i sporazum strana koje u sporu učestvuju. Suprotno tome, zakonska regulativa u Srbiji o sprečavanju diskriminacije, seksualnog uznemiravanja i zloupotrebe na radu i borbi protiv korupcije mnogo konkretnije uređuje ovo i usklađena je sa gore navedenim zahtevima propisivanja jasnih postupaka koji će se primenjivati u slučaju diskriminatornih akcija, nepravednog tretmana ili u slučaju sumnje na nepridržavanje zakona.

Zakon o državnim službenicima obrađuje žalbeni mehanizam na način da omogućava da se spor iz radnog odnosa i na radnom mestu rešava kroz Komisiju za žalbe koja se nalazi u instituciji koja je poslodavac. Zakon o državnim službenicima razrađuje žalbeni mehanizam na takav način da spor iz radnog odnosa i na radnom mestu bude rešen pred Komisijom za žalebe koja se nalazi u instituciji koja je poslodavac, odnosno u MPŠV.

Komisija za žalbe (KŽ) ima ovlašćenja da odlučuje o svim žalbama državnih službenika u vezi sa radnim sporovima i uslovima rada, što obuhvata i SZR. Detalji u vezi sa Komisijom za žalbe se dostavljaju svakom državnom službeniku bilo u okviru njegovog ugovora o radu ili kao zaseban dopis koji državnog službenika obaveštava o načinu kako da se obrati KŽ. KŽ je u obavezi da o svakoj primljenoj žalbi odluči u roku od 30 dana od datuma prijema. Detalji o postupku koji se primenjuje kod podnošenja žalbi i odlučivanja o njima su navedeni u Smernicama komisije za žalbe, koje su dostupne u MPŠV.

Gore navedeni mehanizmi koje obezbeđuje zakonska regulativa Srbije se smatraju minimalnim standardom koji je potrebno ispuniti pri rešavanju nezadovoljstva radom i percipiranog lošeg tretmana. Sve treće strane koje zapošljavaju i angažuju radnike po ugovoru su u obavezi da razrade i sprovedu žalbene mehanizme koji će biti usklađeni ili iznad standarda kojim se obezbeđuje lak pristup zaštitnim merama i efektivnim pravnim lekovima u radnim situacijama koje mogu dovesti do žalbi i sporova.

Za direktne radnike koje zapošljava MPŠV ili MF (JIP, CFU) koji ne podležu Zakonu o državnim službenicima, potrebno je osmisлити poseban MP koji će voditi JIP u okviru MPŠV. Ovaj MP će služiti kao instrument za rešavanje radnih sporova za direktne radnike i radnike po ugovoru, u slučaju da MP ne postoji kod trećih lica koja ih zapošljavaju ili angažuju. Žalbeni mehanizmi bi trebalo da se bave problemima na radnom mestu kroz definisanje postupaka u smislu kome radnik na projektu podnosi žalbu, roku za dostavljanje odgovora ili povratne informacije i koracima za prosleđivanje žalbe višem nivou, pri čemu se omogućava transparentnost, poverljivost i sprečava osveta.

Mehanizam bi trebalo da predvidi procedure koje najmanje:

- Utvrđuju kome zaposleni podnosi žalbu;
- Navode vremenski rok za rešavanje žalbe;
- Omogućava da zaposleni prosledi žalbu višem nivou u organizaciji u slučaju da niži nivo ne reši žalbu;
- Sadrži pravo na zastupanje;
- Garantuje praksu kojom se sprečava osveta;
- Ne sprečava pristup drugim sudskim ili administrativnim lekovima koji mogu biti dostupni po zakonu ili putem postojećih procedura arbitraže/rešavanja sporova, ako žalba ne bude rešena unutar organizacije;
- Omogućava anonimno podnošenje i rešavanje žalbi.

Radnici na projektu imaju pravo da daju sugestije, komentare i informacije u vezi sa zdravljem i bezbednošću na radu. Mogu odbiti da rade ako su im život ili sigurnost ugroženi ili ako nisu uspostavljene odgovarajuće mere za zaštitu zdravlja i sigurnosti na radu. Radnik na projektu može da iskaže zabrinutost ili da podnese žalbu imenovanom službeniku za SZR ili putem predstavnika zaposlenih Savetu za stravlje i sigurnost ako takav postoji u preduzeću.

Radnici na projektu moraju biti obavešteni o dostupnim žalbenim mehanizmima nakon zapošljavanja ili angažovanja. Informacije bi trebalo da budu stavljane na raspolaganje zajedno sa obaveštenjem o zabrani uznemiravanja i zaštiti uzbunjivača³⁴.

Strane pod ugovorom moraju pokazati spremnost da primene ove mehanizme, čak i ako takva obaveza nije propisana zakonom domicilne zemlje.

Direktni radnici, kao državni službenici, podležu uslovima i zahtevima nacionalne zakonske regulative kojom se uređuje njihov status. Žalbeni mehanizam koji obezbeđuje ova zakonska regulativa će se primenjivati na njih.

6.6 Uprava trećih lica

Sprovođenje LMP počinje sa tenderskim postupkom.

Zajmoprimac je u obavezi da u tendersku dokumentaciju i ugovorne dokumente uključi standardizovane odredbe o životnoj sredini i socijalnim pitanjima, kako bi potencijalni ponuđači bili upoznati sa uslovima koje je potrebno ispuniti. Zajmoprimac je takođe u obavezi da naznači da je pridržavanje nacionalne zakonske regulative o radu i radnim odnosima i zdravlju i bezbednosti na radu preduslov za učešće na projektu.

U tenderskoj dokumentaciji je potrebno jasno naglasiti da prinudni rad, rad dece ili prikriveni rad inisu prihvatljivi i da mogu biti osnov za isključivanje iz projekta. Zahtevi bi takođe trebalo da jasno naznače zabranu diskriminacije, uznemiravanja i rodnog nasilja.

Ponuđači će biti u obavezi da dostave izjavu kojom potvrđuju da su upoznati sa standardima GSB za SZR, Smernicama GSB za SZR, njihovo strogo pridržavanje nacionalnih zakona o radu i zapošljavanju i sigurnosti

³⁴ Ovakvo obaveštenje je obaveza poslodavca propisana Zakonom o sprečavanju uznemiravanja na random mestu (2010), Pravilniku o ponašanju poslodavaca i zaposlenih u vezi saspječavanjem i zaštitom od uznemiravanja na radu (2010) i Zakona o zaštiti uzbunjivača (2014),

i zdravlju na radu i postupaka upravljanja radom u skladu sa ESS2 SB, kao i njihovu spremnost da se suzdrže od bilo koje prakse koja se može tumačiti ili percipirati kao diskriminatorna ili nefer po njihove zaposlene i suprotna zahtevima ESS2. Obrazac ove izjave je dat u Prilogu 08. Izjavu potpisuje pravni zastupnik ponuđača. Ako ponuđač ne dostavi ovakvu izjavu, biće isključen iz učešća u nadmetanju.

Zajmoprimac je u obavezi da uloži razumne napore kako bi obezbedio da treća lica kojima je ugovor dodeljen budu pouzdani subjekti koji poštuju zakon i nemaju istorijat nepoštovanja zakona o radu, nerazrešene radne sporove ili česte nezgode na radu. Odeljenje za nabavke Zajmoprime je u obavezi da izvrši prethodne provere u ocenjivanju pouzdanosti trećih lica.

Ugovor koji će se zaključiti sa odabranim trećim licem mora sadržati uslove i zahteve ovog LMP kao minimalne standarde koji se obezbeđuju za radnike na projektu koje treće lice zapošljava ili angažuje.

Tokom sprovođenja ugovora, treća lica koja angažuju/zapošljavaju radnike na projektu su u obavezi da dostavljaju kvartalne izveštaje kojima se potvrđuje njihovo pridržavanje LMP. Ovaj izveštaj sadrži broj i status radnika na projektu, broj angažovanih i otpuštenih radnika u datom periodu, broj radnih časova, prekovremeni rad, redovnost isplata, pitanja SZR (povrede i žrtve, ako postoje), sigurnosne mere, podnete i rešene žalbe, organizovane/pohađane obuke, incidenti nepoštovanja zakona ili LMP-a.

U slučaju eventualnih nekonzistentnosti ili odstupanja od propisanih standarda i prakse, strane sa kojima je zaključen ugovor će dobiti zahtev da podnesu detaljan izveštaj. U zavisnosti od ozbiljnosti situacije ili odstupanja, Zajmoprimac može da odluči da obavesti Inspekciju rada o prekršajima na koje sumnja.

Načelnik JIP i Menadžer za životnu sredinu i socijalna pitanja prati rad trećih lica kako bi obezbedio njihovo poštovanje LMP. Na ovom projektu neće biti angažovani radnici iz zajednice.

6.7 Radnici iz zajednice

Na ovom projektu neće biti angažovani radnici iz zajednice.

6.8 Radnici primarnih dobavljača

Primarni dobavljači su oni dobavljači koji, na tekućoj osnovi, obezbeđuju robu ili materijale direktno za projekat koji su neophodni za osnovne funkcije projekta. Osnovne funkcije projekta obuhvataju one proizvodne i/ili uslužne procese koji su od ključnog značaja za konkretnu projektnu aktivnost, a bez kojih se projekat ne može nastaviti. Step en do kojeg nabavke na projektu zavise od dobavljača koji obezbeđuju robu i materijale na tekućoj osnovi je u ovom trenutku samo procenjen. Međutim, za svaki lanac nabavke je neophodno uspostaviti adekvatne sisteme upravljanje i kontrole kako bi se obezbedilo pridržavanje nacionalnih zakona i zahteva ESS1, ESS2 (u oblasti rada dece, prinudnog rada i ozbiljnih problema sa sigurnošću koji mogu nastati u vezi sa primarnim dobavljačima).

Treća lica, odnosno izvođači će biti u obavezi da obezbede da se njihovi dobavljači pridržavaju nacionalnog zakona i da obezbede da zaposleni svih dobavljača ili podizvođača budu adekvatno obučeni prema zahtevima propisanim zakonom. Ovo se obezbeđuje tako što će primarni dobavljači potpisivati izjavu o poštovanju kojom potvrđuju da se pridržavaju nacionalnih zahteva u vezi sa radom i uslovima rada i zahteva iz LMP koji su primenljivi. Postupak selekcije primarnih dobavljača mora da obezbedi da to budu reputabilna preduzeća sa potvrđenim pozitivnim istorijatom socijalnih pitanja, između ostalog i nulte tolerancije za rad dece i prinudni rad. Dalje, oni moraju da budu u stanju da dokažu i dostave dokaze o uspostavljenim procedurama za analizu i upravljanje rizicima u vezi sa SZR.

JIP zadržava pravo da proveri ispunjavanje zahteva koji su postavljeni na osnovu kombinacije mehanizama koji između ostalog obuhvataju samoprocene, ankete, posete gradilištu ili revizije. Relevantne evidencije na osnovu toga moraju sadržati relevantne evidencije kojima se pokazuje ispunjavanje ovih uslova i, po potrebi, moraju dopustiti pristup sopstvenim prostorijama i prostorijama podizvođača za ovlašćene predstavnike JIP-a ili konsultanta za nadzor.

Nakon što projekat razradi odredbe LMP koje obuhvataju upravljanje rizikom rada i uslova rada primarnih dobavljača, ovo će se ažurirati i zasnivati na nalazima procene detaljnih postupaka koji su uspostavljeni i biće navedeno u detaljnom dokumentu.

7 POTENCIJALNI UTICAJI I RIZICI PO ŽIVOTNU SREDINU I SOCIJALNA PITANJA

SB je klasifikovala projekat kao projekat visokog rizika u fazi pripreme projekta, uzimajući u obzir moguće uticaje na životnu sredinu i socijalna pitanja i prirodu intervencija. Međutim, na osnovu spiska pod-projekata u Srbiji čije je finansiranje predloženo u okviru podrprojekta SDIP (Prilog 01), očekuje se da će tokom implementacije projekta različiti uticaji na životnu sredinu koji se očekuju na lokacijama sa različitim senzitivnošću životne sredine i socijalnih pitanja, tako da će se tokom postupka skrininga pod-projekata konkretnim pod-projektima dodeljivati različite kasetorije rizika (nizak, umeren, značajan i visok). Većina uticaja na životnu sredinu i socijalna pitanja će biti posledica radova u vezi sa uređenjem rečnog korita, izmujavanjem, izgradnjom novih nasipa i obnovom postojećih na reci Savi i Drini i njihovim pritokama. Uticaji na životnu sredinu će takođe biti posledica prisustva ljudi i građevinskih mašina, kao i prirode građevinskih radova na lokaciji. Projekat neće finansirati bilo kakve aktivnosti sa Liste za isključivanje Grupe Svetske banke – MFK navedene u Prilogu 3.

Sveukupni uticaji projekta SDIP se smatraju pozitivnim, imajući u vidu da će akcije projekta ojačati pripravnost zemalja u slivovima reke Save i Drine na potencijalne i moguće uticaje klimatskih promena na upotrebu i upravljanje vodnim resursima, kao i ublažavanje ili sprečavanje rizika koje klimatske promene nameću životnoj sredini, ljudima i imovini. Projekatne aktivnosti će imati pozitivan uticaj na tri nivoa:

- Na prekograničnom/regionalnom nivou, uticaji projekta će se ostvariti kroz: jačanje saradnje i koordinacije među relevantnim institucijama iz zemalja u slivovima reke Save i reke Drine, čime će se postići efikasnije i integrisanije upravljanje vodnim resursima, jačanje prikupljanja podataka od značaja za hidrometeorološke podatke, što će dovesti do efikasnijeg praćenja trendova i uspostavljanja osnove za efektivno upravljanje resursima, pripravnost na klimatske uticaje, njihovu prevenciju i ublažavanje uticaja.
- Na nacionalnom nivou, projekat će finansirati aktivnosti koje će podržati nacionalnu propravnost za efektivnije upravljanje vodnim resursima i zaštitu životne sredine od potencijalnih i ostvarenih uticaja klimatskih promena.
- Na lokalnom nivou, projekat će doprineti podizanju svesti o uticaju klimatskih promena na vode i resurse životne sredine, kao i akcije koje bi mogle da minimiziraju njihov negativan uticaj, odnosno da podignu otpornost.

Zagađenje koje može nastati u različitim fazama izgradnje, rekonstrukcije, obnove i/ili opravke je po svom obimu i prirodi privremeno – i može se ublažiti promenom standardnih mera ublažavanja i dobrih praksi u inženjerskom projektovanju, primenom kodeksa dobre prakse u građevinarstvu i redovnom radu i održavanju.

Pored relevantnih standarda SB, nacionalno zakonodavstvo u Srbiji će se poštovati i uzimati u obzir kod izrade PUŽ za specifične lokacije. U slučaju da se zahtevi SB i nacionalnog zakonodavstva razlikuju, primenjivaće se stroži zahtevi.

Primarni rizik u oblasti rada je rizik od nelegalnog rada. Rizici od neplaćenog ili nedovoljno plaćenog rada, radnog preopterećenja, loših uslova i zahteva ingažmana, izostanka mera zdravlja i sigurnosti na radu i odbijanje pristupa socijalnom, penzionom ili zdravstvenom osiguranju su povezani sa nelegalnim radom. Kroz ovaj ESMP su razrađeni Kontrolna lista za skrining i proveru poštovanja uslova rada i procedure za praćenje i ocenjivanje, a iste će biti date kao obavezne u svakom pozivu za dostavljanje predloga čime se obezbeđuje da se treća lica, odnosno korisnici projekta, pridržavaju zahteva ESS2.

Kapaciteti za implementaciju ESF: Eksperti za životnu sredinu i socijalna pitanja će biti angažovani na projektu radi sprovođenja skrininga ŽS za predložene pod-projekte i dodeljivanje odgovarajuće kategorije rizika u skladu sa klasifikacijom navedenom u Okviru za životnu sredinu i socijalna pitanja SB (ESF).

JIP će biti odgovorna za pribavljanje uslova od relevantnih institucija (Zavod za zaštitu prirode Srbije i Zavod za zaštitu spomenika kulture) i pribavljanje Odluke koju izdaje Ministarstvo zaštite životne sredine u vezi sa potrebom ha EIA za svaki konkretan pod-projekat. Ovaj dokument će takođe koristiti Konsultanti za životnu sredinu i socijalna pitanja u procedurama skrininga pod-projekata.

Stručnjak za životnu sredinu će biti odgovoran za izradu dokumenata PUŽS za konkretne lokacije, konsultacije sa PAP i drugim zainteresovanim stranama na projektu. Tokom implementacije projekta, stručnjak za životnu sredinu će posećivati lokacije i kontrolisati ispunjavanje obaveza izvođača u odnosu na životnu sredinu. Stručnjak za životnu sredinu će takođe biti odgovoran za pravovremenu izradu i dostavljanje izveštaja o napretku SB – status preduzetih mera za ublažavanje, praćenje rezultata.

Stručnjak za socijalna pitanja će biti odgovoran za izradu Planova raseljavanja, ako je to potrebno za pod-projekte. Stalne konsultacije sa PAP i razmatranje socijalnih pitanja koja nastanu tokom sprovođenja projekta su takođe u nadležnosti stručnjaka za socijalna pitanja na ovom projektu. Konačno, redovno izveštavanje SB o ispunjavanju uslova za socijalna pitanja na projektu predstavlja obavezu stručnjaka za socijalna pitanja na ovom projektu.

7.1 Uticaji na životnu sredinu i socijalna pitanja tokom implementacije projekta

Projektne aktivnosti u Srbiji u Fazi I implementacije projekta su prikazane u Prilogu 01 ovog dokumenta. Imajući u vidu mogućnost da neki novi pod-projekat može biti predložen tokom desetogodišnjeg Programa SDIP, ovaj ESMP daje opšte smernice za zaštitu životne sredine i socijalnih pitanja, što može pomoći u identifikaciji svih projektnih aktivnosti, kao i rizika po životnu sredinu i socijalna pitanja u vezi sa takvim aktivnostima. Imajući u vidu prirodu trenutno predloženih pod-projekata u okviru projekta SDIP, fokus će biti na pitanjima otkupa zemljišta i raseljavanja, građevinskim aktivnostima i radovima na rekama.

Neki od osnovnih tipova zagađenja koji mogu nastati tokom izvođenja radova u vezi sa akcijama na pod-projektima jesu:

7.1.1 Otkup zemljišta, ograničenja načina korišćenja zemljišta i prinudno raseljavanje

Godinama su zajednice u Srbiji formirane uz vodene površine, kao i reke. Većina rečnih obala i zaštitnih pojaseva privlače rekreativne objekte, vikendice i druge strukture. Predviđa se zauzimanje javnog zemljišta zakonitog i nezakonitog tipa, ali postoji uticaj i naprivatno zemljište. Imajući u vidu da će se primenjivati procedure adaptivnog projektovanja i upravljanja, veoma je mala verovatnoća da će doći do uticaja kao posledice fizičkog raseljavanja. Primemnjivaće se izbegavanje, kao preferirani pristup u skladu sa hijerarhijom ublažavanja rizika u ESS1. Otkup zemljišta koji je neophodan za implementaciju projekta podleže ESS5. Zemljište se najčešće ne koristi za produktivne aktivnosti, ali postoji mogućnost da se identifikuju slučajevi proizvodnje prehrambenih proizvoda pa čak i za komercijalne potrebe. Priroda radova će ograničiti razmeru uticaja na pojedinačna domaćinstva na manji i umeren uticaj, uz malu verovatnoću ometanja izvora prihoda.

7.1.2 Primarni rizik rada je rizik nelegalnog rada

Građevinske aktivnosti često imaju nevidljivu radnu snagu. Rizici od neplaćenog ili nedovoljno plaćenog rada, radnog preopterećenja, loših uslova i zahteva ingažmana, izostanka mera zdravlja i sigurnosti na radu i odbijanje pristupa socijalnom, penzionom ili zdravstvenom osiguranju su povezani sa nelegalnim radom. Kroz ovaj ESMP su razrađeni Kontrolna lista za skrining i proveru poštovanja uslova rada i procedure za praćenje i ocenjivanje, a iste će biti date kao obavezne u svakom pozivu za dostavljanje predloga čime se obezbeđuje da se treća lica, odnosno korisnici projekta, pridržavaju zahteva ESS2. Radi zaštite prava radnika i uslova rada za radnike na projektu, izrađen je Plan upravljanja radom (LMP) u skladu sa nacionalnom zakonskom regulativom i ESS2. LMP će biti primenljiv i na snazi kada JIP direktno zapošljava ili angažuje radnike i na sva ostala treća lica koje je JIP angažovao za izvođenje radova, pružanje usluga ili isporuku robe koja je potrebna za osnovne funkcije projekta. Radnici iz zajednice neće učestvovati na projektu, ali se očekuje da će primarni dobavljači pružati podršku za projekta, do nivoa koji trenutno nije poznat, za šta je potrebno uspostaviti odgovarajuće sisteme za upravljanje i kontrolu kako bi se obezbedilo poštovanje nacionalnih zakona i zahteva ESS1 i ESS2, u zavisnosti šta je primenljivo. Treća lica će biti u obavezi da obezbede da se njihovi dobavljači pridržavaju nacionalnog zakona i da obezbede da zaposleni svih dobavljača ili podizvođača budu adekvatno obučeni prema zahtevima propisanim zakonom, na osnovu odredbi ESMP. JIP zadržava pravo da proveri ispunjavanje zahteva koji su postavljeni na osnovu kombinacije mehanizama koji između ostalog obuhvataju samoprocene, ankete, posete gradilištu ili revizije. Relevantne evidencije na osnovu toga moraju sadržati relevantne evidencije kojima se pokazuje ispunjavanje ovih uslova i, po potrebi, moraju dopustiti pristup sopstvenim prostorijama i prostorijama podizvođača za ovlašćene predstavnike JIP-a ili konsultanta za nadzor.

7.1.3 Zagađenje zemljišta i poljoprivrednog zemljišta

- Degradacija zemljišta.
- Zagađenje okolnog zemljišta emisijom gasova, prašine ili teških metala iz transportnih vozila i građevinskih mašina.
- Zagađenje koje prouzrokuju privremena gradilišta, privremeni putevi ili odlaganje otpada.
- Zagađenje otpuštanjem iskorišćene vode sa gradilišta u zemljište.
- Otvaranje novih iskopa za materijale koji će se koristiti tokom radova.

7.1.4 Zagađenje vode

- Otpuštanje različitih otpadnih proizvoda iz procesa na gradilištu i kompleksu gradilišta (tačnosti, čestice i čvrst otpad) na obale reke ili direktno u korita reka što dovodi do širenja zagađenja duž vodotoka.
- Otpuštanje iskorišćenih voda sa gradilišta (tehnoloških i higijenskih) u vodotok.
- Iskopavanja na terenu mogu prouzrokovati presecanje – otvaranje akvifira, i.e. ometanje podzemnih voda (vodnog ciklusa).
- Fine čestice se mogu ispirati tokom izvođenja građevinskih radova pod uticajem materijala koji napusti privremene deponije. Ovo izaziva zamućenje površinskih voda.

- Otpadni materijal, mašinsko ulje, gorivo i sl. se mogu izlivati iz građevinskih mašina i vozila u kvaru ili nemarom osoblja.
- Lokacija mašina, zaliha privremenih građevinskih materijala u blizini reka ili površinskih voda.

7.1.5 Otpad

Projektne intervencije će neizbežno dovesti do generisanja otpada i otpadnih voda. Nakon adekvatnog sprovođenja aktivnosti na pod-projektima, a u skladu sa postupcima koje je definisala Svetska banka i sa nacionalnom zakonskom regulativom, uticaj ovih intervencija ne sveukupan status životne sredine se može smatrati malim do nepostojećeg. Zakon o otpadu u Srbiji propisuje sve procedure koje se odnose na prikupljanje, separaciju, ponovnu upotrebu i odlaganje otpada. Posebna pažnja se posvećuje opasnom otpadu, njegovom kretanju i konačnom odlaganju. Opasan otpad i otpad od izmuljavanja koji će nastajati tokom projektnih aktivnosti će se tretirati u skladu sa predmetnim propisima i pod kontrolom JIP, konsultanta za nadzor za projektom i stručnjacima za inspekciju.

7.1.6 Vazduh

- Građevinski radovi mogu dovesti do povećane koncentracije supstanci zagađivača, prevashodno prašine i izduvnih gasova vozila (mašina koje učestvuju u izvođenju radova).
- Čestice (prašina) će se dizati sa transportnih puteva kada se isti budu koristili za transport mehanizacije ili prolazak kamionna.

7.1.7 Nivoi buke

- Prisustvo ljudi i izvođenje radova na lokaciji i kretanje vozila i građevinske mehanizacije.

7.1.8 Flora i fauna

- Povećani nivoi buke mogu prouzrokovati privremeno ometanje divljih životinja.
- Emisije kamiona i građevinske mehanizacije mogu imati negativan uticaj na vegetaciju oko gradilišta.

7.1.9 Uticaji na staništa i biodiverzitet

Predviđene akcije na rekonstrukciji odnosno rehabilitaciji postojeće infrastrukture, postrojenja i opreme ne podrazumevaju gubitak staništa, fragmentaciju staništa a time ni značajan negativan uticaj na biodiverzitet. Kod potencijalne nove infrastrukture i opreme koja je predviđena, što može dovesti do zauzimanja novog zemljišta ili najbolje dostupne lokacije, može doći do gubitka ili fragmentacije staništa uz moguć potencijalno negativan uticaj na biodiverzitet, što će prema predviđanjima biti od lokalnog značaja ako se radovi budu izvodili u zaštićenim područjima. Informacije o zaštićenim područjima u opštoj oblasti projekta su date u odeljcima 3.3 i 3.5 ovog dokumenta.

7.1.10 Uticaji na naselja i stanovništvo

Ne predviđa se značajan uticaj na kvalitet života lokalnog stanovništva jer nisu predviđeni građevinski radovi većih razmera. Može se očekivati privremeni uticaj tokom građevinskih i radova na rekonstrukciji kroz povećanu buku, vibracije i prašinu.

7.1.11 Uticaji na kulturno i istorijsko nasleđe

U zoni radova se ne nalaze kulturna ili istorijska dobra. Međutim, ako ista budu slučajno otkrivena, obavezno je prekinuti radove i obavestiti relevantne nacionalne institucije koje su nadležne za zaštitu kulturne i istorijske baštine (u svim zemljama u slivu reke Drine su prevashodno Zavodi za zaštitu kulturne i istorijske baštine nadležni za ove kativnosti i sprovode mere na sprečavanju oštećenja nalazišta).

7.1.12 Uticaji na klimu

Izvođenje pod-projekata neće imati negativan uticaj na klimu.

7.2 Potencijalni negativni uticaji i predložene mere za njihovo ublažavanje

Potencijalni negativni uticaji i rizici projekta i predložene mere za njihovo ublažavanje su opisani u nastavku, zajedno sa karakterističnim uticajima pod-projekata i merama za njihovo ublažavanje. Tokom implemntacije projekta, kada budu poznate detaljnije informacije o specifičnim pod-projektima, procena rizika će biti ažurirana i prilagođena tako da prikaže stvarne uticaje.

Tabela 7.3: Sažetak ključnih uticaja i rizika po životnu sredinu i socijalna pitanja

UTICAJ	RIZIK	UBLAŽAVANJE – KOMENTAR
Uticaj na način korišćenja zemljišta i naselja	Umeren	Očekuje se da će problemi otkupa zemljišta biti neizbežni. Oni će se ublažavati u skladu sa odredbama koje su propisane ESS5.

UTICAJ	RIZIK	UBLAŽAVANJE – KOMENTAR
Podzemne i površinske vode	Umeren	Komplenta EIA i ESMP će propisati mere ublažavanja. Adekvatan nadzor nad projektom će biti uspostavljen i neće biti dopušteno dugoročno ometanje voda ili slične aktivnosti
Kvalitet vazduha	Nizak	Privremeni uticaj tokom građevinskih radova
Flora i fauna (zaštićene oblasti i vrste)	Umeren	Tehnička dokumentacija će biti izrađena u skladu sa uslovima Zavoda za zaštitu prirode (ZZP). Projektni nadzor će obezbediti sprovođenje propisanih mera za ublažavanje
Kulturna dobra	Nizak	U skladu sa uslovima Zavoda za zaštitu spomenika kulture
Buka	Nizak	Privremen uticaj tokom građevinskih radova. Radovi će se izvoditi samo tokom dana, kako bi se ublažili negativni uticaji na stanovništvo. Nivoi buke će se pratiti na osetljive prijemnike (ako takvi postoje) a po potrebi će se primenjivati dodatne mere ublažavanja (mobilni prigušivači buke, itd).
Pristup/tačke prelaska glavnih i lokalnih puteva	Nizak	Zanemarljiv uticaj na postojeće prelaske i pristupne tačke. Izvođači će opraviti potencijalne štete, što je uobičajena obaveza u skladu sa ugovorom.
Zemljište	Umeren	Skladištenje i rukovanje gorivima, mazivima i drugim ugljovodonicima u kontrolisanom procesu; u slučaju zagađenja zemljišta izlivanjem, zagađeni sloj je potrebno ukloniti i odložiti na odobrene deponije, u skladu sa planovima upravljanja otpadom (PUO) izvođača.
Otpad	Nizak	Obezbeđeno kroz upravljanje životnom sredinom – biće izrađen i primenjen plan upravljanja otpadom i otpadnim vodama. Sve aktivnosti se strogo sprovode u skladu sa Zakonom o upravljanju otpadom.
Kumulativni uticaji	Umeren / Nizak	Procena životne sredine i socijalnih pitanja će se sprovoditi u skladu sa ESS1 i razmotriće sve kumulativne rizike i uticaje na životnu sredinu i socijalna pitanja za predložene pod-projekte, kao i one koji su posebno identifikovani u ESS 1 – 10.

Kategorije rizika navedene u gornjoj tabeli su razrađene u sledećem odeljku ovog dokumenta.

8 URAVLJANJE RIZIKOM PO ŽIVOTNU SREDINU I SOCIJALNA PITANJA

8.1 Klasifikacija rizika prema ESMP SB

U okviru procedura za životnu sredinu i socijalna pitanja, Klijent će usvojiti sistem kategorizacije SB za pod-projekte sa jasno definisanim kategorijama rizika prema novom ESF. Kategorizacija rizika će pružiti informacije za obim i prrodu prethodnih proveru agencije za implementaciju u oblasti životne sredine i socijalnih pitanja i upravljanje rizikom na pod-projektima.

Banka klasifikuje projekte u jednu od četiri grupa, i to projekte:

- Visokog rizika
- Značajnog rizika
- Umerenog rizika
- Niskog rizika.

Da bi se utvrdila odgovarajuća klasifikacija rizika, Banka razmatra relevantna pitanja, kao što su:

- Tip, lokacija, osetljivost i obim projekta,
- Priroda i veličina potencijalnih rizika i uticaja na životnu sredinu i socijalna pitanja, kao i
- Kapacitet i posvećenost Zajmoprimca (kao i svih ostalih agencija koje su nadležne za implementaciju projekta) za upravljanje rizicima i uticajima na životnu sredinu i socijalna pitanja, na način koji je u skladu sa ESS.

Ostale oblasti rizika takođe mogu biti od značaja za sprovođenje mera, kao i za rezultate mera za ublažavanje uticaja na životnu sredinu i socijalna pitanja, u zavisnosti od konkretnog projekta i konteksta. Ovo može da obuhvata pravni i institucionalni okvir, prirodu ublažavanja i predložene tehnologije, rukovodeće strukture i zakonsku regulativu, kao i pitanja u vezi sa stabilnošću, sukobima ili bezbednošću. Banka objavljuje klasifikaciju projekta i osnovu za takvu klasifikaciju na svom veb sajtu i u projektnoj dokumentaciji.

SB je klasifikovala projekat kao projekat visokog rizika u fazi pripreme projekta, uzimajući u obzir moguće uticaje na životnu sredinu i socijalna pitanja i prirodu intervencija. Međutim, imajući u vidu spisak pod-projekata u Srbiji koji su predloženi za finansiranje u okviru projekta SDIP (Prilog 01), očekuje se da će tokom implementacije projekta na lokacijama sa različitom senzitivnošću životne sredine / socijalnih pitanja postojati različiti uticaji na životnu sredinu, te će se različitim pod-projektima u postupku skrininga projekata dodeljivati različite kategorije rizika (nizak, umeren, značajan i visok).

8.2 Upravljanje rizikom po životnu sredinu i socijalna pitanja Svetske banke

8.2.1 ESS 1 - Procena i upravljanje rizicima i uticajima na životnu sredinu i socijalna pitanja

Pregled relevantnosti ovog standarda za Projekat:

U cilju rešavanja rizika, pripremljeni su sledeći instrumenti: (i) Okvir za upravljanje životnom sredinom i socijalnim pitanjima (ESMP); (ii) Plan angažovanja zainteresovanih strana (SEP); i (v) Procedure za upravljanje radom (LMP), izrađene kao nezavisan dokument koji odgovara riziku koji se pripisuje radu. ESMP obuhvata primenljive standarde ESF i Smernice za životnu sredinu, zdravlje i sigurnost Svetske banke. ESMP sadrži kontrolne liste za utvrđivanje gde i kada će biti potrebne Procene uticaja / planovi upravljanja životnom sredinom i socijalnim pitanjima (PUŽS / PzUŽS) za konkretne lokacije. ESMP takođe sadrži generičke kontrolne liste za PzUŽS za svaki tip građevinskih radova male razmere koji je predviđen projektom.

Broj	ESS SB od značaja za projekat SDIP	D	N	Nivo
1	ESS1 Procena i upravljanje rizicima i uticajima na životnu sredinu i socijalna pitanja	√		Umeren
Rizici po životnu sredinu		Rizici po socijalna pitanja		
Faza izgradnje: - Uticaj na zemljište i poljoprivredno zemljište - Moguće zagađenje vode - Zagađenje vazduha - Buka - Flora i fauna Slučajna nalazišta Upravljanje otpadom Zagađenje vode		- Rizici i uticaji na socijalna pitanja: (ii) rizici da će uticaji projekta neproporcionalno pogoditi pojedince i grupe koje, zbog svojih specifičnih okolnosti, mogu biti u lošem položaju ili ugrožene; (iii) eventualne predrasude ili diskriminacija spram pojedinaca ili grupa u pružanju pristupa razvojnim resursima i koristima od projekta, naročito u slučaju onih koji mogu biti u lošem položaju ili ugroženi;		

Broj	ESS SB od značaja za projekat SDIP	D	N	Nivo
	Faza rada: - Generisanje otpada - Zagađenje, degradacija i erozija tla - Zagađenje vazduha - Upotreba i zagađenje vode i otpadne vode - Biodiverzitet i staništa	(iv) negativni ekonomski i socijalni uticaji u vezi sa prinudnim oduzimanjem zemljišta ili organičenja načina korišćenja zemljišta; (v) rizici ili uticaji u vezi sa zemljištem, uticaji na zdravlje, sigurnost i dobrobit radnika i zajednica pod uticajem projekta; i (vii) rizici po kulturno nasleđe.		

8.2.2 ESS 2 – Uslovi rada i zapošljavanja

Građevinski sektor istorijski nosi značajan rizik od neplaćenog ili nedovoljno plaćenog rada, radnog preopterećenja, loših uslova i zahteva ingažmana, izostanka mera zdravlja i sigurnosti na radu i odbijanje pristupa socijalnom, penzionom ili zdravstvenom osiguranju su povezani sa nelegalnim radom. Radi ublažavanja ovih rizika, izrađen je LMP za radnike na projektu, koji važi i za sva treća lica i JIP, i propisuje uslove i zahteve zapošljavanja, minimalni uzrast radnika, zarade, odsustvo i odredbe za žalbeni mehanizam. LMP će se primenjivati uključivanjem u tendersku dokumentaciju za sve konkurentne ili druge postupke selekcije, što obuhvata i Izjavu o poštovanju, Skrining i poštovanje uslova rada, obrasce za praćenje i ocenjivanje koji su izrađeni u cilju da obezbede da treće strane poštuju odredbe, odnosno zahteve ESS 2. Kontrolna lista i obrasci su priloženi uz ESMP i prikazani u Prilogu 13 i Prilogu 16: Izveštaj o poštovanju uslova.

Broj	ESS SB od značaja za projekat SDIP	D	N	Nivo
1	ESS2 USLOVI RADA I ZAPOSŁJAVANJA	√		Umeren
Rizici po životnu sredinu		Rizici po socijalna pitanja		
Faza izgradnje: - Uticaj na zemljište i poljoprivredno zemljište - Moguće zagađenje vode - Zagađenje vazduha - Buka - Flora i fauna Faza rada: - Generisanje otpada - Zagađenje, degradacija i erozija tla - Zagađenje vazduha - Upotreba i zagađenje vode i otpadne vode - Biodiverzitet i staništa		- Uticaji na zapošljavanje i rad, što obuhvata i identifikaciju dodatnih rizika na radu (uslovi rada i prava radnika); - potencijalni rodni rizici i prilike u vezi sa pristupom koristima od projekta - problemi SZR - mogući negativni uticaji na zdravlje radnika, korisnike kapaciteta i širu javnost usled: mogućih povreda lica i korisnika kapaciteta usled radova u toku nepoštovanja sigurnosnih propisa lokalne zajednice nepoštovanja sigurnosnih propisa lokalne zajednice		

8.2.3 ESS 3 – Efikasnost resursa i prevencija i upravljanje zagađenjem

Upravljanje štetočinama

Banka koristi različita sredstva za procenu upravljanja štetočinama u zemlji i da podrži integrisano upravljanje štetočinama (IUŠ) i sigurnu primenu pesticida: ekonomski i sektorski rad, procene životne sredine po sektorima ili za specifičan projekat, procene participatornog IUŠ i investicione projekte i komponente posebno usmerene na podršku usvajanju i primeni IUŠ.

U aktivnostima koje finansira Banka, populacije štetočina se uobičajeno kontrolišu primenom pristupa IUŠ, kao što su biološka kontrola, prakse uzgoja i razvoj i primena varijeteta useva koji su otporni ili tolerantni na štetočine.

Broj	ESS SB od značaja za projekat SDIP	D	N	Nivo
1	ESS3 Efikasnost resursa i prevencija i upravljanje zagađenjem	√		Umeren
Rizici po životnu sredinu		Rizici po socijalna pitanja		

Broj	ESS SB od značaja za projekat SDIP	D	N	Nivo
	- Efikasnost sirovina u smislu generisanja otpada - UKŠ, što obuhvata IUŠ i PMP - Preterana upotreba hemijskih sredstava i biocida - Energetska efikasnost - Efikasnost korišćenja zemljišta i tla	- N/P		

8.2.4 ESS 4 – Javno zdravlje i sigurnost (JZS)

Glavni rizici u vezi sa javnim zdravljem i sigurnošću se odnose na potencijalne rizike u saobraćaju i na putu za razdnike, pogođene zajednice i korisnike puteva tokom čitavog trajanja projekta. Ovi rizici prevashodno potiču od pojačanog intenziteta saobraćaja na transportnim putevima koji povezuju pozajmne i depozitne zone koje će izvođači koristiti tokom građevinskih radova. Transportni putevi će biti pregledani i do mogućeg nivoa će se po pravilu koristiti alternativne putanje koje izbegavaju blizinu škola, bolnica i drugih oblasti koje pripadnici zajednice često koriste. Ovaj rizik sledi rizik od aktivnosti na svakom gradilištu i u njegovom okruženju. Biće pregledane adekvatne mere javne sigurnosti (označavanje gradilišta, pristup gradilištu, neadekvatne mere upravljanja saobraćajem, nezaštićene iskopine, itd) u okviru procesa procene životne sredine i socijalnih pitanja a rezultati ovih pregleda sa merama ublažavanja će biti uključeni u PUŽS za specifične pod-projekte, a dalje i u tendersku dokumentaciju kako bi postali obavezujući nakon dodele ugovora. Svi nepredviđeni incidenti koji podrazumevaju ili potiču od ljudskih ili prirodnih hazarda kao što suu izlivanja, odlivi, požari i sl. će biti razrađeni planom pripravnosti i reakcije za nepogode. Iako nije potvrđeno da se u reci Savi u delu toka kroz Srbiju nalazi neeksplozivna municija, bilo iz sukoba 1995 – 1999. godine ili iz prethodnih perioda, ipak postoji sumnja da je moguće naći neeksplozivnu municiju, mine i detonatore. PUŽS za specifične lokacije će obezbediti specifične mere bezbednosti i sigurnosti za datu lokaciju, kao i postupke za praćenje radova u ovim oblastima (uključujući i „Proceduru za slučajno pronalaženje neeksplozivne municije i mina“), a njihovo sprovođenje pre početka radova bi trebalo da bude uključeno u građevinski ugovor i planove upravljanja gradilištem.

Biće potreban ozbiljan nadzor nad građevinskim radovima, što obuhvata i uticaj priliva radnika na javno zdravlje i bezbednost.

Broj	ESS SB od značaja za projekat SDIP	D	N	Nivo
1	ESS4 Javno zdravlje i sigurnost	√		Umeren
Rizici po životnu sredinu		Rizici po socijalna pitanja		
		Bezbednost na putu Štete na infrastrukturi zajednice Bezbednosno osoblje Radovi na strmim erodiranim rečnim obalama Buka i vibracije Građevinske aktivnosti na raščišćavanju vegetacije, iskopavanju i isporuci materijala mogu stvoriti prašinu koja će zagaditi vazduh, što može uticati na respiratorni sistem. Saobraćaj na i u blizini gradilišta može predstavljati rizik. Škole u blizini transportnih puteva će biti uključene u opsežnu kampanju izgradnje svesti o bezbednosti na putu tokom izgradnje. Obuka će biti prilagođena uzrastu dece. Rizicima od neeksplozivne municije će se upravljati na osnovu Procedure za slučajno pronalaženje neeksplozivne municije i mina		

8.2.5 ESS 5 – Otkup zemljišta, ograničenja načina korišćenja zemljišta i prinudno raseljavanje

Građevinski radovi na obalama i u koritu reka uobičajeno ne zahtevaju značajan trajan otkup zemljišta. Radovi na zaštiti od poplava po svojoj prirodi i željenom cilju prate prirodan tok reke. Iako će radovi dominantno koristiti samo pravo prolaza i obavljaće se na javnom zemljištu, sveukupno izbegavanje uticaja iako je poželjno, u smislu ovog projekta nije moguće. Radovi na projektu će zahtevati otkup zemljišta, što će dovesti do gubitka resursa (drveća, višegodišnjih biljaka, useva, pomoćnih objekata i sl) i malo je verovatno da će uticati na stambene strukture i zahtevati raseljavanje. U fazi odobrenja su identifikovana samo dva pod-projekta: stabilizacija levog nasipa na reci Savi u Popovoj bari i obnova leve obale reke Save u Jarku, Srbija.

Za oba projekta je izrađen specifični metod i alat za procenu specifičnih uticaja u obliku planova raseljavanja za konkretnu lokaciju, na osnovu informacija koje su u ovoj fazi dostupne a odnose se na predloženi projekat i njegove potencijalne uticaje na raseljena lica i druge grupe pod negativnim uticajem, uz adekvatne i izvodljive mere ublažavanja i pravne i institucionalne aranžmane koji su neophodni za efektivno sprovođenje mera raseljavanja. Za sve ostale komponente projekata koji još uvek nisu definisani i za koje nisu dostupne neophodne informacije je izrađen Okvir politike raseljavanja koji će biti razrađen kroz specifične planove koji po razmeri odgovaraju potencijalnim rizicima i uticajima. Projektne aktivnosti koje će dovesti do fizičkog i/ili ekonomskog raseljavanja neće započeti pre finalizacije takvih planova i njihovog usvajanja od strane Banke. Na osnovu inicijalnog skrininga, ovo se smatra relevantnim

Broj	ESS SB od značaja za projekat SDIP	D	N	Nivo
1	ESS5 Otkup zemljišta, ograničenja načina korišćenja zemljišta i prinudno raseljavanje	√		Visok
Rizici po socijalna pitanja				
- fizičko raseljavanje (preseljenje, gubitak stambenog zemljišta ili gubitak smeštaja), iako je malo verovatno - ekonomsko raseljavanje (gubitak zemljišta, sredstava ili pristupa sredstvima, što dovodi do gubitka izvora prihoda ili drugih sredstava za život) - Otkup zemljišta u vezi sa projektom, ograničenje načina korišćenja zemljišta što dovodi do fizičkog raseljavanja (preseljenje, gubitak stambenog zemljišta ili gubitak smeštaja) i ekonomsko raseljavanje (gubitak zemljišta, sredstava ili pristupa sredstvima, što dovodi do gubitka izvora prihoda ili drugih sredstava za život) se ublažavaju pomoću specifičnih alata za njihovo ublažavanje u obliku Okvira politike raseljavanja na nivou projekta, za komponente projekta koje nisu poznate, dok je za poznate komponente okvir razrađen u specifične projektne planove raseljavanja, i to za pod-projekat Jarak i Popova bara.				

8.2.6 ESS 6 – Očuvanje biodiverziteta i održivo upravljanje živim prirodnim resursima

Teritorija projekta pokriva nekoliko prirodnih i kritičnih staništa koja su priznata na nacionalnom i međunarodnom nivou, zaštićenih područja, močvara i Ramsar lokacija, kao i više stotina prirodnih područja na lokalnom nivou. Kriterijumi za skrining životne sredine i socijalnih pitanja, koji će biti razvijeni tokom implementacije projekta, će vršiti skrining relevantnih rizika i primenjivati hijerarhiju za njihovo ublažavanje. Kriterijumi za skrining rizika po životnu sredinu će obezbediti da aktivnosti sa potencijalno negativnim uticajem ne budu prihvatljive za finansiranje u prirodnim ili kritičnim staništima. U slučaju aktivnosti koje će se finansirati iz projekta i sprovoditi u izmenjenim staništima (kao što su oblasti za berbu gljiva i proizvodnju meda), ESMP na nivou projekta će predstaviti zahteve za Zajmoprimca u smislu izbegavanja ili minimizacije respektivnih uticaja na biodiverzitet i sprovođenja adekvatnih mera za njihovo ublažavanje. Kada se razmatraju aktivnosti u modifikovanim staništima, projekat će uvesti konsultacije sa sponzorima zaštićenih područja, nacionalnim i lokalnim institucijama koje ova područja štite i relevantnim zainteresovanim stranama, kao i sa lokalnim zajednicama i NVO. Po potrebi će se razmatrati, ažurirati i/ili izraditi planovi upravljanja biodiverzitetom za predmetnu lokaciju. Ako gore navedeni planovi ne postoje, smatraće se da PUŽS predstavljaju deo procedure za skrining i odobravanje.

Broj	ESS SB od značaja za projekat SDIP	D	N	Nivo
1	ESS6 Očuvanje biodiverziteta i održivo upravljanje živim prirodnim resursima	√		Umeren
Rizici po životnu sredinu		Rizici po socijalna pitanja		
- potencijalni negativan uticaj na prirodna ili kritična staništa - potencijalne aktivnosti u modifikovanim staništima i/ili zaštićenim područjima u raznim fazama zaštite, u skladu sa zakonskom regulativom Srbije		- konsultacije sa sponzorima zaštićenih područja, nacionalnim i lokalnim institucijama koje ova područja štite i relevantnim zainteresovanim stranama, kao i sa lokalnim zajednicama i NVO		

8.2.7 ESS7 Starosedelački narodi/Istorijski nedovoljno podržane tradicionalne lokalne zajednice subsaharske Afrike

Srbija nema zasebne društvene i kulturne grupe na koje se ESS7 odnosi. Prema tome, ovaj standard nije primenljiv.

Broj	ESS SB od značaja za projekat SDIP	D	N	Nivo
1	ESS7 Starosedelački narodi/Istorijski nedovoljno podržane tradicionalne lokalne zajednice subsaharske Afrike		√	

8.2.8 ESS 8 – Kulturno nasleđe

Imajući u vidu da projekat neće dovesti do promene načina korišćenja zemljišta, a da će podržavati samo veoma ograničenu izgradnju ili obnovu objekata u postojećim kompleksima, veoma je mala verovatnoća da će biti bilo kakve interakcije sa poznatim lokacijama kulturnog nasleđa.

Međutim, kod slučajnih otkrića, Zajmoprimac će se time pozabaviti uzimajući u obzir nacionalne zakonske obaveze koje su u potpunosti usklađene sa UNESCO-om i dobrom međunarodnom praksom.

Broj	ESS SB od značaja za projekat SDIP	D	N	Nivo
1	ESS8 Kulturno nasleđe		√	Nizak
Rizici po životnu sredinu		Rizici po socijalna pitanja		
- veoma je mala verovatnoća da će biti bilo kakve interakcije sa poznatim lokacijama kulturnog nasleđa; međutim, ako do toga dođe, odmah prekinuti radove i obavestiti Republički zavod za zaštitu spomenika kulture		- N/P		

8.2.9 ESS9 Finansijski posrednici

Projekat će obezbediti tehničku podršku za proizvođače pri korišćenju privatnih zajmova za finansiranje dela biznis planova, za komercijalne banke pri korišćenju postojećih javnih garantnih fondova za smanjenje rizika investicija u male i srednje proizvođače i Ministarstvu pri proceni potreba za javnim garantnim fondom za obezbeđivanje finansijske održivosti ovih investicija. Projekat neće finansirati prosleđivanje zajmova ili aktivnosti deljenja rizika, što znači da ovaj standard nije primenljiv.

Broj	ESS SB od značaja za projekat SDIP	D	N	Nivo
1	ESS9 Finansijski posrednici		√	

8.2.10 ESS 10 – Angažman zainteresovanih strana i objavljivanje informacija

Direktni korisnici su zajednice neposredno pogođene poplavama i šire zajednice i različiti sektori, kao što su poljoprivreda, trgovina i poslovni sektor specifičan za pod-projekte i na čitavoj teritoriji. Projekat će pokrenuti kampanju izgradnje javne svesti radi prezentovanja karakteristika programa. Mehanizam za rešavanje žalbi će omogućiti kontinualni priliv povratnih informacija i rešavanje individualnih žalbi tokom implementacije. Procedure u vezi sa rešavanjem žalbi će biti objavljene na veb sajtu MPŠV kako bi se obezbedila puna transparentnost. Zajmoprimac će pokrenuti procese angažmana zainteresovanih strana u cilju identifikacije dodatnih zainteresovanih strana na projektu, u skladu sa Planom angažovanja zainteresovanih strana (SEP) koji propisuje terminiranje i metode angažmana sa različitim zainteresovanim stranama, što obuhvata i grupe koje je teško uključiti (npr. žene, starije, u lošem stanju, odsutne).

Broj	ESS SB od značaja za projekat SDIP	D	N	Nivo
1	ESS10 Angažman zainteresovanih strana i objavljivanje informacija	√		Umeren
Rizici po životnu sredinu		Rizici po socijalna pitanja		
- nizak nivo informisanja i svesti kod krajnjih korisnika u vezi sa uticajem na životnu sredinu, mrežom operatera upravljanja otpadom i pružaocima usluga i tehnologija - institucije i organizacije za zaštitu životne sredine nisu dovoljno upoznate sa potencijalnim rizicima po životnu sredinu i merama za njihovo ublažavanje		- izostanak komunikacije, informisanja i izgradnje svesti kod lica i zajednica pod uticajem projekta o projektu u smislu postojanja raznih mehanizama (žalbeni mehanizam) i ostalim relevantnim izvorima podataka i informacija koje su potrebne krajnjim korisnicima - otpor projektnim aktivnostima		

8.2.11 OP 7.50 – Projekti na međunarodnim plovnom putevima

Ova politika važi za razne međunarodne plovne puteve, kao što su: bilo koja reka, jezero, kanal ili slična vodena površina koja predstavlja granicu između dve jedinice; bilo koja reka ili vodena površina koja protiče kroz dve ili više zemalja; bilo koja pritoka ili druga površinska voda koja predstavlja deo plovnog puta i bilo koji potok, zaliv, klisura ili kanal koji povezuje dve ili više zemalja. Ili, ako se nalaze unutar jedne države, koji je prepoznat kao neophodan kanal komunikacije između otvorenog mora i drugih država i bilo koja reka koja se uliva u takve vode. Obavezna akcija podrazumeva pridržavanje postupka obaveštavanja. Detaljne

informacije o projektu koje se prilažu uz obaveštenje se uobičajeno baziraju na proceni uticaja na životnu sredinu i/ili proceni životne sredine, kako bi se utvrdilo da projekat koji finansira Banka neće naneti štetu zemljama u slivu. Za potrebe ovog projekta, informacije o aktivnostima će biti saopštene zemljama u slivu preko Međunarodne komisije za zaštitu reke Dunav (ICPDR), na zahtev zemalja zajmoprimaca, kao što je navedeno na zasjedanju Savske komisije.

8.3 Projekti koji se sastoje od više manjih pod-projekata

Za projekte koji obuhvataju više manjih pod-projekata koji se identifikuju, pripremaju i sprovode tokom projekta, zahtevi Svetske banke obuhvataju obaveznu reviziju adekvatnosti lokalnih zahteva za životnu sredinu i socijalna pitanja od značaja za pod-projekte, kao i procenu kapaciteta zajmoprimca da upravlja rizicima i uticajima takvih pod-projekata na životnu sredinu i socijalna pitanja, a naročito kapaciteta Zajmoprimca da (a) obavi skrining pod-projekata; (b) obezbedi neophodne stručnjake za sprovođenje analize životne sredine i socijalnih pitanja; (c) razmotri nalaze analize životne sredine i socijalnih pitanja za pojedinačne pod-projekte; (d) sprovede mere za ublažavanje; i (e) prati uticaj na životnu sredinu i socijalna pitanja tokom implementacije. Po potrebi, projekat može da predvidi mere za jačanje kapaciteta Zajmoprimca.

JIP će obezbediti da u svakom pojedinačnom slučaju upravljanje životnom sredinom bude sastavni deo planiranja, projektovanja, izvođenja, rada i održavanja pod-projekta. JIP će obavljati skrining i praćenje pitanja koja se tiču životne sredine, kako kod radova na obnovi, tako i u naknadnim fazama rada i održavanja i obezbediće efikasnu pripremu mera u oblasti životne sredine koje će biti definisane u PUŽ za konkretne lokacije.

8.4 Skrining uticaja na životnu sredinu i socijalna pitanja i odobravanje projekata

Svi pod-projekti koji će se finansirati u okviru Projekta moraju proći skrining uticaja na životnu sredinu i socijalna pitanja na način koji je opisan u ovom dokumentu. JIP će obavljati ovaj proces pri razmatranju i ocenjivanju pod-projekata da bi omogućila njihovu implementaciju na način koji je prihvatljiv u smislu životne sredine i socijalnih pitanja.

Skrining predstavlja prvi korak u procesu temeljne analize pod-projekata, a njegova svrha je da identifikuje potencijalne uticaje predloženih pod-projekata i definiše mere usmerene na sprečavanje ili minimiziranje negativnih uticaja. Specifično, skrining bi identifikovao rizike po životnu sredinu i socijalna pitanja u vezi sa predloženim pod-projektom i utvrdio tip dokumentacije za procenu uticaja koja je potrebna za implementaciju pod-projekta. Pod-projekti koji nisu prihvatljivi usled prirode predloženih aktivnosti se odbacuju.

8.7.1 Proces skrininga uticaja na životnu sredinu i socijalna pitanja (po koracima)

1. korak: JIP priprema neophodnu dokumentaciju za implementaciju pod-projekta

JIP je odgovorna za pripremu neophodnih projekata, dokumentacije i potrebnih dozvola za predložene pod-projekte koje se pribavljaju od nadležnih institucija kao što je propisano odgovarajućom lokalnom zakonskom regulativom, a u skladu sa procedurama Svetske banke koja je opisana u ovom dokumentu.

Stručnjaci za životnu sredinu i socijalna pitanja u JIP popunjavaju Upitnik za skrining uticaja na životnu sredinu (kontrolnu listu) koji je dat u Prilogu 04 ovog dokumenta za svaki pojedinačni pod-projekat. Kontrolna lista predstavlja jednostavan alat za identifikaciju potencijalnih uticaja projekta na životnu sredinu i socijalna pitanja. U ovom trenutku, JIP je odgovorna da pokrene diskusije sa MZŽS radi ispunjavanja eventualnih lokalnih i nacionalnih zahteva u smislu analize uticaja na životnu sredinu. JIP je u obavezi da pribavi odgovarajuće dozvole i odobrenja koja su propisana zakonom da bi se omogućio proces odobravanja kod MZŽS. Kao bitan korak u skriningu pod-projekta, JIP pribavlja odluku Ministarstva da li je potrebna kompletna AUŽ za dati projekat.

2. korak: JIP sprovodi skrining

Stručnjaci za životnu sredinu i socijalna pitanja u JIP ocenjuju pod-projekat na osnovu Kontrolne liste za životnu sredinu i socijalna pitanja (Prilog 04), MFI liste za isključivanje i odluke pribavljene od MZŽS u vezi sa potrebom za kompletnom EIA za predloženi projekat. Ovo će takođe pomoći da se pojednostavi proces donošenja odluka o mogućnosti finansiranja projekta ili se nalazi na Listi za isključivanje (Prilog 03), kao i da li je potreban ESMP.

JIP takođe utvrđuje kategoriju pod-projekta u zavisnosti od njegovog tipa, lokacije, osetljivosti i obima, prirode i intenziteta rizika i uticaja na životnu sredinu.

U skladu sa novim Okvirom za životnu sredinu i socijalna pitanja Svetske banke (ESF), pod-projekti se kategorizuju na sledeći način:

-

- Kategorija 1 – Projekti niskog rizika (pod-projekti za koje se očekuje da će imati zanemarljiv uticaj na životnu i socijalna pitanja, bez potrebe za procenom uticaja na životnu sredinu i socijalna pitanja); U ovom slučaju nije potrebna EA. Nisu potrebne dalje provere.
- Kategorija 2 – Projekti umerenog rizika (pod-projekti sa uticajem koje se može lako identifikovati i za koji se mogu propisati standardne preventivne i/ili korektivne mere bez procene uticaja na životnu sredinu. Mere za ublažavanje uticaja su standarde i uobičajeno obuhvataju samo mere dobrog održavanja ili dobre inženjerske prakse); potreban je dokument ESMP za pod-projekte koji potpadaju pod ovu kategoriju. Ova kategorija obuhvata pod-projekte koji mogu imati srednji nivo uticaja na životnu sredinu i socijalna pitanja i uobičajeno jednostavne uticaje u vezi sa izgradnjom. Oni mogu da obuhvataju:
 - svu izgradnju objekata ili bilo koje infrastrukture koja nije obuhvaćena Listom II nacionalne regulative o EIA (videti Prilog 06 ovog dokumenta), ili
 - pod-projekte koji su navedeni na Listi II regulative o EIA u Srbiji, ali je Ministarstvo odlučilo da za predmetni pod-projekat nije potrebna EIA, ili
 - sve fizičke investicije (obnova, renoviranje, itd) na postojećim objektima.U svim gore navedenim slučajevima je za pod-projekte potreban dokument ESMP.
- Kategorija 3 – Projekti značajnog rizika (pod-projekti koji mogu imati potencijalan i značajan ili nepopravljiv uticaj na životnu sredinu i socijalna pitanja, čiji je obim veoma teško utvrditi u fazi identifikacije projekta); Ova kategorija obuhvata projekte navedene na Listi II regulative o EIA u Srbiji. U skladu sa odredbama novog ESF, za ovaj tip pod-projekata je potrebno Upravljanje rizicima i uticajima na životnu sredinu i socijalna pitanja (EES1), kao i drugi EES koji su relevantni za pod-projekat. Izveštaj o proceni životne sredine izrađuje JIP i dostavlja ga Banci na odobrenje. Dokument ESMP je takođe obavezan za pod-projekte.
- Kategorija 4 – Projekti visokog rizika (pod-projekti ili poduhvati u oblasti proizvodnje ili upotrebe opasnih ili nelegalnih materijala). Predloženi pod-projekat se klasifikuje u ovu kategoriju ako je verovatno da će imati izuzetno značajan, raznovrsan i/ili dugoročan negativan uticaj na zdravlje ljudi i životnu sredinu, čiju je ozbiljnost teško utvrditi u fazi identifikacije pod-projekta. Ovi uticaji takođe mogu da pogode širu oblast od lokacije samog pod-projekta. Mere za ublažavanje ovakvih rizika po životnu sredinu mogu da budu kompleksne i skupe. Ovakvi projekti odgovaraju Listi I nacionalne regulative o EIA (Prilog 05 ovog dokumenta). U takvim slučajevima je potrebna kompletna procedura EA, studija EIA koja obuhvata i javnu raspravu je obavezna za pod-projekte ovog tipa. Izveštaj o proceni životne sredine izrađuje JIP i dostavlja ga Banci na odobrenje. Dokument ESMP je takođe obavezan za pod-projekte.

Za pod-projekte sa više aspekata koji su ocenjeni kao „umerenog uticaja“ ili koje je JIP ocenila kao one koji predstavljaju potencijalan rizik po životnu sredinu i socijalna pitanja se preporučuje izrada kompletnog i detaljnog ESMP. Međutim, u slučaju jednostavnijih pod-projekata sa svega nekoliko elemenata koji su ocenjeni kao „umerenog uticaja“, JIP može odlučiti da je dovoljan koncizan ili pojednostavljen ESMP.

4. korak: Odobravanje i praćenje pod-projekata

JIP će biti odgovorna za pregled i odobravanje dokumentacije o životnoj sredini. Za pod-projekte koji podležu ESMP usled uticaja ograničenih samo na lokaciju, ESMP odobrava SB. Pod-projekat je kvalifikovan za finansiranje samo nakon odobravanja ESMP. Odobravanje ESMP se vrši nakon objavljivanja i sprovođenja javne rasprave, kao što je detaljno opisano u poglavlju 9 ovog dokumenta.

JIP će u ugovor za svaki pod-projekat uvesti obavezu izvođača da se pridržava zahteva utvrđenih u ESMP. Izvođač je u obavezi da izradi izvođački ESMP pre početka radova. C-ESMP razmatra JIP i stručnjaci za E&S Banke. Od izvođača će se tražiti da ulože sve napore kako bi obezbedili da implementacija pod-projekta teče na zadovoljavajuć način u smislu životne sredine i socijalnih pitanja.

8.7.2 Kontrolne liste za skrining životne sredine i socijalnih pitanja

Kontrolne liste za skrining životne sredine i socijalnih pitanja popunjavaju Stručnjaci za životnu sredinu i socijalna pitanja u JIP-u, koji odlučuju o kategoriji predloženog pod-projekta.

Kontrolne liste za skrining životne sredine i socijalnih pitanja sadrže četiri dela:

DEO I – Administrativni i institucionalni podaci: obuhvataju deskriptivni deo sa karakteristikama projekta, kao i administrativne i institucionalne podatke i kratak opis tehničkog sadržaja projekta, kao i lokaciju pod-projekta. Ovaj deo može sadržati do dve stranice teksta. Prilozi sa svim dodatnim informacijama se mogu priložiti po potrebi.

DEO II – Kriterijumi za eliminaciju podprojekta: sadrži dva pitanja koja bi ESE trebalo da pomognu da utvrdi da li je predmetni projekat prikladan za finansiranje. ESE bi trebalo da proveriti da li je projekat naveden na

Listi za isključivanje. Neophodno je označiti odgovarajuće polje Da/Ne uz svako pitanje. Ako je odgovor „Da“, pod-projekat se ne može odobriti za finansiranje. U takvom slučaju, ESE prelazi na poslednji deo liste i evidentira projekat kao „neprihvatljiv za finansiranje“.

DEO III – Osnovne informacije o predloženom projektu

DEO IV – Uticaji i rizici projekta: sadrži niz pitanja o potencijalnim negativnim uticajima projekta i rizicima po životnu sredinu i socijalna pitanja, na koja je moguće odgovoriti: „da“ ili „ne“. Nivo rizika, tj. kategorija projekta se utvrđuje na osnovu broja odgovora (videti sledeću tabelu):

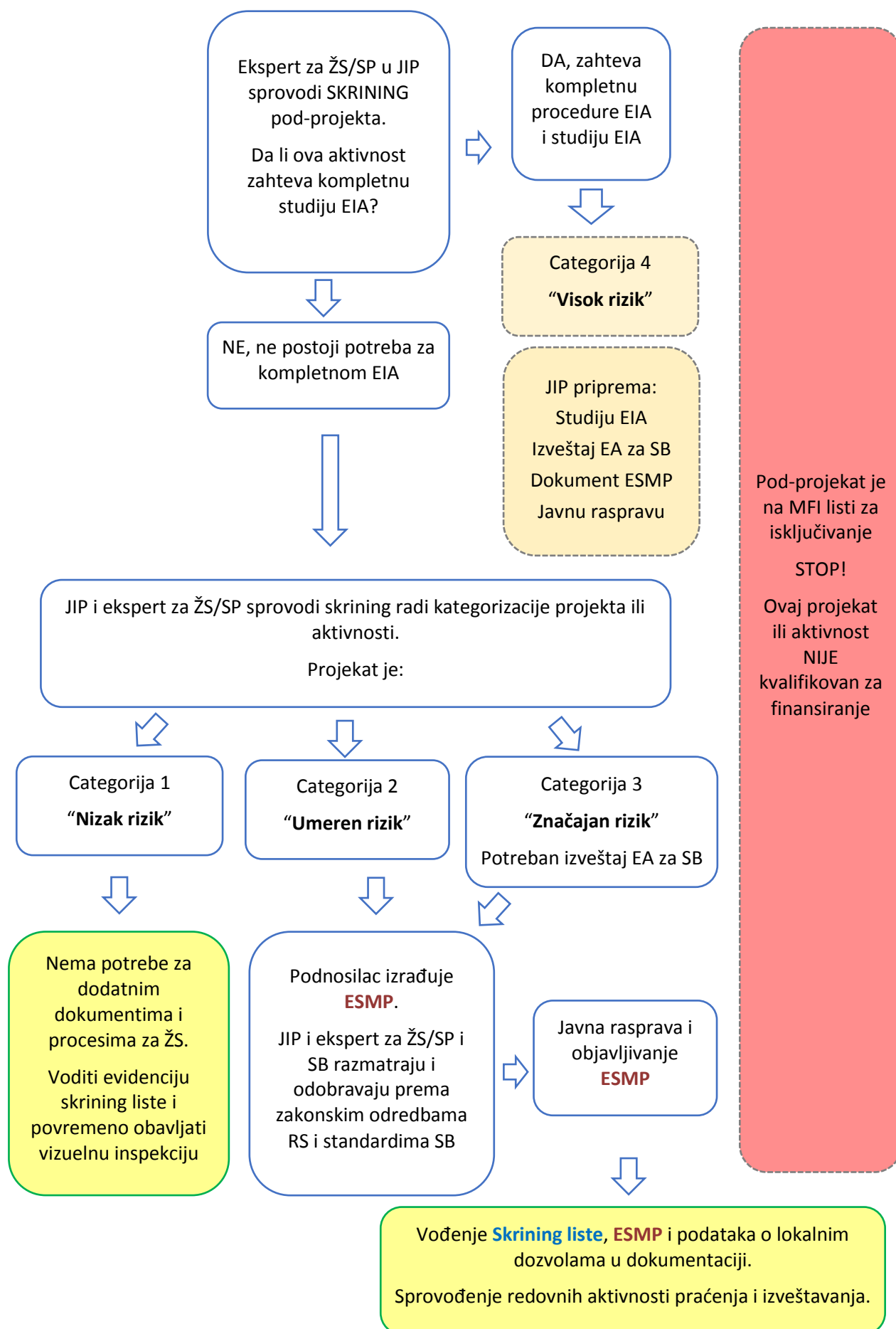
- Ako su odgovori na sva pitanja „ne“, pod-projekat se klasifikuje u kategoriju 1 pod-projekata (nizak rizik).
- Ako su odgovori na jedno ili dva pitanja „da“, podprojekat se klasifikuje u kategoriju 2 pod-projekata („umeren rizik“).
- Ako su odgovori na tri ili više pitanja „da“, podprojekat se klasifikuje u kategoriju 3 pod-projekata („značajan rizik“).
- Projekti koji obuhvataju proizvodnju ili upotrebu opasnih ili nelegalnih supstanci se klasifikuju kao projekti „visokog rizika“ – kategorija 4.

NAPOMENA: JIP zadržava pravo da dodeli drugačiju (višu) kategoriju na osnovu informacija prikupljenih izvan ocenjivanja sa da/ne i takođe zadržava pravo da podigne kategoriju rizika projekta na osnovu dalje analize i konsultacija sa timom Svetske banke.

Nakon pregleda kontrolne liste, skrining ima za rezultat klasifikaciju projekta u jednu od sledećih kategorija:

Kategorija	Nivo rizika	Odluka
1	Projekat niskog rizika (sa zanemarljivim uticajima na životnu sredinu i socijalna pitanja za koji nije neophodna procena uticaja na životnu sredinu)	Kvalifikovani za finansiranje. Nisu neophodne dodatne procene životne sredine i socijalnih pitanja
2	Projekat umerenog rizika (sa uticajima na životnu sredinu i socijalna pitanja koje je lako identifikovati i za koje se mogu propisati standardne preventivne i/ili korektivne mere bez procene uticaja na životnu sredinu)	Kvalifikovani za finansiranje. Potrebno je da JIP izradi ESMP
3	Projekat značajnog rizika (sa potencijalnim i veoma značajnim ili nepopravljivim uticajima na životnu sredinu i socijalna pitanja čiju je veličinu teško utvrditi u fazi identifikacije projekta)	Kvalifikovani za finansiranje. Potrebno je da JIP izradi ESMP
4	Projekat visokog rizika (ili poduhvati koji učestvuju proizvodnju ili upotrebu opasnih ili nelegalnih supstanci).	Kvalifikovani za finansiranje. Potrebno je da JIP izradi ESMP
-	Projekti koji pripadaju MFI Listi za isključivanje (Prilog 03)	Pod-projekat nije kvalifikovan za finansiranje

Upitnik za skrining životne sredine je dat u Prilogu 04 ovog dokumenta.

8.8 Mere za ublažavanje i aktivnosti praćenja životne sredine

8.8.1 Standardizovani planovi upravljanja životnom sredinom i socijalnim pitanjima (ESMP)

Plan upravljanja životnom sredinom i socijalnim pitanjima (ESMP) za pod-projekte koji se finansiraju u okviru projekta SDIP identifikuje principe, pristup, postupke i metode koji će se koristiti za kontrolu i minimizaciju uticaja na životnu sredinu i socijalna pitanja svih građevinskih aktivnosti i dalje, tokom faze rada odgovarajućih investicija.

ESMP je akcioni plan koji navodi koje će se preporuke i alternative iz izveštaja EA zaista usvajati i primenjivati. On će obezbediti da se relevantni faktori životne sredine uključe u globalni dizajn projekta i identifikovati veze sa drugim zaštitnim politikama u vezi sa projektom.

ESMP bi trebalo da predstavi mere ublažavanja, praćenja i administracije koje će se preduzimati tokom implementacije projekta radi izbegavanja ili eliminacije negativnih uticaja na životnu sredinu, a takođe može biti efektivan način za sumiranje aktivnosti koje su potrebne za postizanje efektivnog ublažavanja negativnih uticaja na životnu sredinu.

ESMP identifikuje izvodljive i ekonomične mere koje mogu da umanje potencijalno značajne negativne uticaje na životnu sredinu do prihvatljivih nivoa.

Odluka zajmoprimca da nastavi sa izvođenjem projekta i odluka Banke da isti podrži se delimično predviđaju na osnovu očekivanja da će ESMP biti efektivno sproveden. Na osnovu toga, Banka očekuje da će plan biti konkretan u opisivanju individualnih mera ublažavanja i praćenja i u dodeljivanju institucionalnih odgovornosti, i mora biti integrisan u sveukupno planiranje, projektovanje, budžetiranje i implementaciju projekta. Ovakva integracija se postiže tako što se ESMP uspostavlja u okviru projekta, tako da plan bude finansiran i pod nadzorom zajedno sa ostalim komponentama.

Dokumenti ESMP, koji se izrađuju za svaku komponentu CAP, će obezbediti da mere za ublažavanje uticaja na životnu sredinu i njihovo praćenje u praksi postanu zakonska odgovornost JIP.

Preporučeni sadržaj dokumenta ESMP je:

- Izvršni sažetak
- Opis projekta
- Politički, pravni i administrativni okvir
- Početni uslovi koji su utvrđeni tokom početne analize
- Sažetak predviđenih negativnih uticaja na životnu sredinu i socijalna pitanja u vezi sa projektom
- Opis mera i plana za ublažavanje
- Opis aktivnosti i plana praćenja
- Institucionalni aranžmani i procedure izveštavanja
- Angažman zainteresovanih strana – objavljivanje informacija, javne rasprave i učešće

Institucionalni aranžmani:

JIP ima na raspolaganju Stručnjake za životnu sredinu i socijalna pitanja za ocenjivanje i nadzor nad listama za skrining E&S i predložene generičke ili namenske ESMP za svaki predlog, u skladu sa zahtevima za angažovanje navedenim u odeljku 9.5 ovog dokumenta. Ako postoji značajan broj predloga koji istovremeno pristignu, JIP će angažovati outsorsing za tehničko ocenjivanje, pri čemu će konačnu verifikaciju i odobravanje vršiti E&S pri JIP.

Obrazac dokumenta ESMP – I i II deo (tabela plana ublažavanja i tabela plana praćenja) je dat u Prilogu 10 ovog dokumenta.

Primer popunjenog dokumenta ESMP – I i II deo je dat u Prilogu 11 i Prilogu 12 ovog dokumenta.

Upravljanje otpadom kao deo dokumenta ESMP

Imajući u vidu očekivanu prirodu projekata koji će biti predloženi za finansiranje u okviru projekta SDIP, može se zaključiti da će, između ostalih uticaja specifičnih za projekat, proizvodnja otpada biti neizbežna na većini pod-projekata. Prema tome, upravljanje otpadom će biti obavezno razrađeno u dokumentima ESMP, a predlagači će izraditi planove upravljanja otpadom (WMP) u okviru dokumenata ESMP. WMP moraju sadržati sledeće:

- Dokumentovanje otpada koje generiše preduzeće (poreklo, tip otpada po listi za klasifikaciju otpada, sastav, količinu),
- Mere koje će se preduzimati za ograničavanje generisanja otpada, a naročito u slučaju opasnog otpada,
- Razdvajanje otpada, a naročito razdvajanje opasnog otpada od drugih tipova otpada i od materijala koji se mogu reciklirati,
- Prakse za odlaganje otpada,
- Metode tretmana i/ili odlaganja otpada.

Pravilnik o kategorijama otpada³⁵ u Srbiji definiše spisak kategorija otpada po aktivnostima u kojima se otpad generiše. Neke od kategorija otpada koji se može generisati kao posledica aktivnosti koje su potencijalno deo ovog Projekta i mere za ublažavanje prema zakonu i propisima, kao i odgovarajući zahtevi ESMP-a se moraju primenjivati tokom sprovođenja pod-projekata.

8.8.2 Objavljivanje i javna rasprava o dokumentu ESMP

Za sve projekte za koje se traži ESMP je potrebno organizovati lokalne javne rasprave. U tu svrhu je neophodno unapred objaviti dokument ESMP (oko dve nedelje) na veb sajtu predlagača. Nije neophodno objavljivanje obaveštenja u lokalnim medijima, osim ako JIP to zahteva, u zavisnosti od kategorije pod-projekta. Tokom javne rasprave, predlagači pod-projekata moraju evidentirati sve komentare i sugestije za unapređenje dokumenata ESMP i izrađuju relevantne izveštaje koji će biti uključeni u konačnu verziju dokumenata ESMP. Javne rasprave se mogu sprovesti virtuelno, tako što će se relevantna pitanja/predlozi dostavljati onlajn i razmatrati pri finaliziranju ESMP.

8.8.3 Generički ESMP

Za potrebe ovog ESMF je izrađen generički ESMP koji je dat u Prilogu 11 i Prilogu 12 ovog dokumenta. Generički ESMP definiše mere ublažavanja i strukturu za praćenje građevinskih radova, odnosno analize koje bi mogle da se sprovedu tokom implementacije projekta. Pored toga, poštujuće se zakonske obaveze u vezi sa potrebom za izradom procene uticaja na životnu sredinu projekta koji obuhvata radove i/ili procene životne sredine (zatražiće se relevantno mišljenje o potrebi sprovođenja EIA, gde je to primenljivo i potrebno), a takođe će se zatražiti relevantne dozvole.

8.8.4 Integracija ESMP u projektну dokumentaciju

Odredbe ESMP će biti sastavni deo projektne dokumentacije za projekat i biće uključene u ugovore o izgradnji za odabrane pod-projekte, kako u specifikacijama, tako i u predmeru i predračunu.

Respektivno, izvođači će biti u obavezi da troškove zahteva ESMP-a uključe u svoje finansijske ponude i u obavezi su da ih se pridržavaju pri izvršavanju aktivnosti na projektu. Tenderska dokumentacija za selekciju izvođača mora sadržati specifikacije kojima će se osigurati efektivno sprovođenje kriterijuma za životnu sredinu, zdravlje i sigurnost od strane uspešnog ponuđača, a naročito: (i) sprečavanje/ograničavanje ometanja zemljišta i svođenje uklanjanja vegetacije na minimum; (ii) sprečavanje sabijanja zemljišta kao i drugih potencijalnih uticaja; (iii) obezbeđivanje da sve aktivnosti koje ometaju tlo budu sprovedene u skladu sa građevinskim zahtevima; (iv) ako je to slučaj, izradu plana upravljanja saobraćajem koji obuhvata mere koje obezbeđuju sigurnost u radnoj zoni za građevinske radnike i javnost koja tuda prolazi; (v) sprovođenje svih aktivnosti na montiranju nove električne opreme, izvođenju građevinskih radova, itd. će se obavljati uz dužnu pažnju, uz obezbeđivanje sigurnosti na radu, itd. Ugovor sa uspešnim ponuđačem će propisivati obavezu obaveštavanja predstavnika zajednica i JIP o eventualnim incidentima u kojima učestvuju članovi zajednice, svih značajnih nezgoda i događaja u kojima učestvuju radnici izvođača i podizvođača.

8.8.5 Praćenje i izveštavanje

JIP će redovno izveštavati Svetsku banku o rezultatima skrininga, odobravanja i praćenja pod-projekata.

³⁵ http://www.subotica.rs/documents/zivotna_sredina/Propisi/Pokate.pdf

PROGRAM ZA INTEGRISANI RAZVOJ KORIDORA SAVE I DRINE - SDIP
Okvir za upravljanje životnom sredinom i socijalnim pitanjima za Srbiju - ESMF

Br	Primenljivi ESS	Grupa	Podgrupa	Problem/pitanje	Mera ublažavanja
1	ESS1 Procena i upravljanje rizicima i uticajima na životnu sredinu i socijalna pitanja	Faza izgradnje	Uticaj na zemljište i poljoprivredno zemljište	- Fizička oštećenja zemljišta, - Degradacija zemljišta, - Emisija gasova, prašine, teških metala iz građevinske mehanizacije i transportnih vozila dovodi do zagađenja okolnog zemljišta, - Upotreba zemljišta za nelegalno odlaganje otpada, - Zagađenje zemljišta usled preterane upotrebe hemijskih sredstava i biocida.	1) Pažljiv odabir lokacije i planiranje projekta 2) Minimiziranje veličine gradilišta i projektovanje radova tako da se minimizira zahvaćena površina zemljišta 3) Gde god je moguće, izvoditi građevinske radove tokom suvog dela godine radi izbegavanja preteranog odliva, odgovarajuće uređenje odlaganja otpada 4) Raščišćavanje gradilišta, zamena izgubljenog drveća, graničnih struktura, obnova vegetacije na radnom području 5) Tokom rušenja enterijera, korišćenje cevi za šut iznad prvog sprata 6) Čuvanje šuta od rušenja u kontrolisanoj zoni i prskati ga vodom radi sprečavanja dizanja prašine 7) Sprečavanje dizanja prašine tokom bušenja pneumatskim bušilicama/rušenja zidova stalnim polivanjem vodom ili postavljanjem mreža za zaštitu od prašine na gradilištu 8) Ne ostavljati šut na okolnim površinama (trotoari, kolovozi) da bi se minimizirala prašina 9) Zabranjeno je spaljivanje otvorenim plamenom građevinskog/otpadnog materijala na gradilištu 10) Zabranjeno je preterano stajanje građevinskih vozila na gradilištu u loru 11) Građevinska buka će biti ograničena na vremenske periode koji su navedeni u dozvoli 12) Tokom rada poklopci motora generatora, kompresora za vazduh i druge pogonske mehaničke opreme moraju biti zatvoreni, a oprema se mora postaviti što dalje od stambenih zona 13) Na gradilištu se moraju uspostaviti odgovarajuće mere kontrole erozije i sedimenata, kao što su bale sena i/ili mrežaste ograde kako bi se sprečilo pomeranje sedimenta sa gradilišta što prouzrokuje preteranu zamućenost obližnjih potoka i reka 14) Putanje i lokacije za prikupljanje i odnošenje otpada moraju biti utvrđene za sve glavne tipove otpada čiji se nastanak očekuje kao posledica radova na rušenju i građevinskih radova 15) Mineralni građevinski otpad se mora odvojiti od opšteg otpada, organskog, tečnog i jemijskog otpada sortiranjem na licu mesta i čuvati u odgovarajućim kontejnerima 16) Građevinski otpad moraju prikupljati i odnositi licencirani operateri na odgovarajući način 17) Moraju se održavati evidencije o odnošenju otpada kao dokaz o adekvatnom upravljanju otpadom u skladu sa projektovanim 18) Kad god je to moguće, izvođač mora da ponovo upotrebi i reciklira odgovarajuće i upotreblljive materijale (osim azbesta) 18) Minimiziranje gubitka prirodne vegetacije / zaštita vegetacije tokom građevinskih aktivnosti

PROGRAM ZA INTEGRISANI RAZVOJ KORIDORA SAVE I DRINE - SDIP
Okvir za upravljanje životnom sredinom i socijalnim pitanjima za Srbiju - ESMF

Br	Primenljivi ESS	Grupa	Podgrupa	Problem/pitanje	Mera ublažavanja
					19) Razmatranje alternativnih lokacija, gde je to moguće 20) Pažljivo terminiranje radova i sezonski rad, po mogućnosti: bez građevinskih radova u sezoni parenja 21) Gde je moguće, ograditi građevinsku zonu da bi se umanjilo čak i povremeno ometanje staništa i biodiverziteta 22) obaveštavanje radnika o značaju okolnih oblasti od značaja za životnu sredinu, ako takve postoje
			Moguće zagađenje vode	- Popunjavanje/nalivanje rečnih korita građevinskim materijalom zbog nebrige izvođača može dovesti do zagušenja, zagađenja vode, podizanja vodostaja u uzvodnom delu, pa čak i do potpunog zagušenja korita kamenom tako da vodotok nastavi kretanje pod zemljom. - Otpuštanje raznovrsnih otpadnih proizvoda iz procesa na gradilištu i sa građevinskog kompleksa (tečnosti, čestice i čvrsti otpad) na obale ili direktno u korita reka dovodi do zagađenja vode i širenja zagađenja duž vodotoka. - Otpuštanje otpadne vode sa gradilišta (tehnoške i higijenske) u vodotok ili zemljište dovodi do opasnih zagađivača i difuzije bioloških agenasa. - Iskopavanja na terenu mogu dovesti do presecanja – otvaranja akvifira, tj. do ometanja podzemnih voda (kretanja voda). - Fine čestice se mogu ispirati tokom izvođenja građevinskih radova pod uticajem ispadanja materijala iz privremenih deponija. Ovo može dovesti do zamućenja površinskih voda. Materijal se ispira pod istim uslovima i tokom transporta. - Otpadni materijal, mašinska ulja, goriva, itd. mogu raznositi građevinska mehanizacija i vozila u kvaru ili nemarni radnici. - Lokacija teške mašinerije, privremenih depozita građevinskih	1) Za mala ruralna preduzeća: postaviti lokalna postrojenja za tretman otpadnih voda (npr. septičke tankove). Za veća preduzeća: pridržavati se utvrđenih ograničenja zagađivača u tokovima 2) Minimizacija prikupljanja vode i mulja 3) Obnova postojećeg kanalizacionog sistema / povezivanje na opštinski kanalizacioni sistem 4) Odgovarajuće uređenje uklanjanja otpada 5) Gde je to moguće, posaditi makar žbunastu vegetaciju na padinama radi sprečavanja izlivanja zagađivača u vodene površine

PROGRAM ZA INTEGRISANI RAZVOJ KORIDORA SAVE I DRINE - SDIP
Okvir za upravljanje životnom sredinom i socijalnim pitanjima za Srbiju - ESMF

Br	Primenljivi ESS	Grupa	Podgrupa	Problem/pitanje	Mera ublažavanja
				materijala u blizini reka ili površinskih voda.	
			Zagađenje vazduha	- izduvni gasovi kamiona i mehanizacije koja će se koristiti u izvođenju radova, - čestice (prašina) u vazduhu koje će se dizati sa gradilišta i transportnih puteva prilikom prolaska kamiona i mehanizacije - čestice agregata kamena u vazduhu iz privremenih deponija Prašina kao posledica transporta i izvođenja radova	1) Upotreba odobrenih metoda i tehnika za sprečavanje i kontrolu emisija (npr. apsorpcija) 2) Gde je moguće, zatvaranje opreme koja stvara prašinu i upotreba lokalne iduvne ventilacije 3) Postavljanje barijera za zaštitu od vetra (ako se sirovine čuvaju na otvorenim gomilama) 4) Gde je moguće, upotreba goriva sa niskim sadržajem sumpora kao što su prirodni gas ili tečni naftni gas i upotreba sirovina sa niskim sadržajem sumpora 5) Gde je moguće, postavljanje namenskih sistema za filtraciju, itd. 6) Odabir materijala ili procesa koji ne zahtevaju ili zahtevaju malu količinu proizvoda koji sadrže VOC 7) Gde je moguće, postaviti i modifikovati opremu radi smanjenja upotrebe rastvarača u proizvodnom procesu 8) Sprovođenje striktno primarne i sekundarne kontrole emisija u vazduh, itd.
			Buka	- izvođenje radova na lokaciji, - aktivnosti građevinskih radnika, i - kretanje vozila i teške građevinske mehanizacije.	U osetljivim područjima (škole, parkovi prirode, bolnice) će izvođač povesti posebno računa o emisiji buke, uz strogo poštovanje zahteva iz ESMP. U slučaju ometanja bukom kada su emisije buke iznad dozvoljenog nivoa, potrebno je razmotriti postavljanje privremenih barijera za buku kao odgovarajuće mere za ublažavanje. Izgradnja svesti i administrativne mere se preduzimaju kako bi se obezbedilo adekvatno održavanje vozila. U slučaju prekoračenja ograničenja emisija buke za osetljive oblasti, potrebno je da izvođač postavi privremene barijere radi sprečavanja slobodnog širenja buke do osetljivih receptora.
			Flora i fauna	- Emisije zagađivača iz kamiona i građevinske mehanizacije imaju negativne uticaje na vegetaciju u okruženju gradilišta, - Ometanje divljih i drugih životinja usled povećane buke i prisustva ljudi. - Upotreba hemijskih sredstava i biocida potencijalno može da ometa biodiverzitet.	1) Gde god je moguće, posaditi (ili održavati) zelene koridore kako bi se obezbedilo kretanje kompenze faune 2) Gde god je moguće, izbegavati uvođenje stranih vrsta 3) U slučaju da su strane vrste već uvedene, da bi se obezbedilo da iste ne prođu u prirodna staništa, recimo tokom izlivanja vode iz bara, itd. 4) Zabrana prekoračenja utvrđenih graničnih vrednosti zagađivača u izlivu i emisija 5) Izbegavanje ili minimiziranje građevinskih i radnih aktivnosti tokom perioda parenja i migracije, itd.
			Generisanje otpada	- Generisanje čvrstog otpada tokom primarnih poljoprivrednih praksi koji nije opasan (metalne žice, drveni štapovi, plastične folije za plastenike, cevi za navodnjavanje nakon upotrebe, organski biorazgradivi otpad, stočna balega, otpad	1) Locirati deponiju/smetlište na udaljenosti od najmanje 500 m od stambene zone tako da stanovništvo ne bude pod uticajem neprijatnih mirisa koji često nastaju usled anaerobnog raspadanja otpada na mestima za odlaganje otpada. Ograditi mesto za odlaganje otpada odgovarajućom ogradom i zasadom drveća kako bi se sprečio ulazak i igranje dece. Sav čvrsti otpad će se prikupljati i uklanjati sa gradilišta i odlagati na odobrenim lokacijama za odlaganje otpada.

PROGRAM ZA INTEGRISANI RAZVOJ KORIDORA SAVE I DRINE - SDIP
Okvir za upravljanje životnom sredinom i socijalnim pitanjima za Srbiju - ESMF

Br	Primenljivi ESS	Grupa	Podgrupa	Problem/pitanje	Mera ublažavanja
				mehanizacije kao što su stare gume, itd) - Generisanje otpada tokom primarne poljoprivredne proizvodnje koji je opasan (pakovanje hemijskih sredstava i biocida nakon upotrebe supstance, ulja i maziva za mehanizaciju, itd) - Generisanje otpada u tehnologijama prerade koji nije opasan (materijali za pakovanje – papir, plastika, metal, staklo, organski otpad koji nije opasan, biorazgradivi otpad, organski mulj koji nije opasan, itd) - Generisanje otpada u tehnologijama prerade koji je opasan (hemijska sredstva, industrijski mulj, otpad od pakovanja, ambalaža za različite supstance, itd)	2) U slučaju ulja i maziva koja se čuvaju za ponovnu upotrebu u obloženoj jami minimalne dubine 60 cm, potrebno je voditi računa i obezbediti da se takva jama nalazi na najnižem kraju gradilišta i što dalje od stambenih zona. 3) U slučaju popunjavanja niskih oblasti otpadom, potrebno je obezbediti da nivo odgovara okolnom području. U ovom slučaju je potrebno voditi računa da se ove niske oblasti ne koriste za prikupljanje i čuvanje kišnice. 4) U slučaju opasnog otpada koji potiče od materijala za pakovanje pesticida i herbicida, primeniti sledeće mere: 5) Jasno obeležiti toksični otpad na gradilištu kao opasan materijal i zaštititi ga u zatvorenim kontejnerima i označiti iste informacijama o sastavu, svojstvima i uputstvima za rukovanje; 6) Odlaganje specijalnog toksičnog otpada na lokacijama za odlaganje. 7) Upotreba licenciranih preduzeća za transport i odlaganje toksičnog otpada 8) Obezbediti da se posude sa opasnim supstancama drže u kontejneru otpornom na curenje radi spečavanja izlivanja i curenja. 9) Obezbediti da se azbest neće ponovo koristiti.
			Rodno nasilje	- Rodno nasilje nije ocenjeno kao visok rizik u projektu. Ovaj rizik skoro da ne postoji imajući u vidu lokalni kontekst i kulturološko okruženje	- Direktno i značajno učešće i konsultacije sa ženama u donošenju odluka je neophodno da bi se obezbedilo da upravljanje, podrška i pružanje usluga sprečavaju i reaguju na rodno nasilje i da se pruži zaštita za grupe koje su pod najvećim rizikom. - LMP sadrži kodekse ponašanja za radnike po ugovoru.
2	ESS 2 Uslovi rada i zapošljavanja	Faza izgradnje	Rizici po bezbednost i zdravlje na radu Fer tretman i zabrana diskriminacije Zaštita radnika na projektu Sprečavanje rada dece Rizik od nelegalnog i neplaćenog rada	Više izvođača će angažovati umereno veliki broj radnika koji će raditi na više pod-projekata. Rizik se ocenjuje kao umeren, imajući u vidu da je LMP jak, ali zahteva strogo i čvrsto praćenje implementacije	Primena LMP u fazi sprovođenja tendera sa kodeksom ponašanja Obavezna izjava o poštovanju pravila Obavezan skrining ispunjavanja radnih obaveza i obrasci za ispunjavanje obaveza, praćenje i ocenjivanje Praćenje pitanja rada, zapošljavanja i SZR Rad sa preduzećima sa reputacijom i dobrim istorijatom u upravljanju radom Redovno praćenje i primena kaznenih odredbi za teška kršenja odredbi LMP Obezbeđivanje prostorija i toaleta na gradilištu. Obezbeđivanje i praćenje upotrebe lične zaštitne opreme Detaljni izveštaj o akcidentima (DIA) se izrađuje u slučaju ozbiljnih povreda
3	ESS3 Efikasnost resursa i prevencija i upravljanje zagađenjem	Faza izgradnje i faza rada	Efikasnost sirovina u smislu generisanja otpada PMC, što obuhvata i IPM i	- Neadekvatna upotreba vodnih resursa u raznim poljoprivrednim aktivnostima kao što su navodnjavanje, pranje i pročišćavanje, kako u primarnoj poljoprivrednoj proizvodnji, tako i u	Pogledati prethodno navedene mere za ublažavanje i primeniti ih po potrebi.

PROGRAM ZA INTEGRISANI RAZVOJ KORIDORA SAVE I DRINE - SDIP
Okvir za upravljanje životnom sredinom i socijalnim pitanjima za Srbiju - ESMF

Br	Primenljivi ESS	Grupa	Podgrupa	Problem/pitanje	Mera ublažavanja
			PMP Preterana upotreba hemijskih sredstava i biocida Energetska efikasnost Efikasnost korišćenja zemljišta i tla	tehnologijama prerade prehrambenih proizvoda - Neadekvatna upotreba ulaznih materijala za razvoj poljoprivredne proizvodnje, tehnologije prerade prehrambenih proizvoda i izostanak praksi upotrebe, ponovne upotrebe i recikliranja - Neadekvatna upotreba hemijskih sredstava i biocida, uz nepostojanje odgovarajućih mehanizama za kontrolu i upravljanje štetočinama - Preterana upotreba energije, kako električne tako i goriva - Neadekvatna upotreba površine zemljišta u neefikasnim poljoprivrednim praksama	
	ESS4 Javno zdravlje i sigurnost	Faza izgradnje	Najznačajniji uticaji koji su identifikovani tokom posete gradilištima i pregleda dokumentacije se odnose na: Transport građevinskog materijala sa/na mesta za odlaganje i pozajmnih jama, Inspekcija transportnih putanja Dijagnostika lokalne infrastrukture, Neeksplozivna municija – procedure za uklanjanje slučajno pronašene,	- Emisije zagađivača vazduha mogu nastati usled širokog dijapazona aktivnosti tokom faze izgradnje, rada i stavljanja van funkcije za projekat. Ove aktivnosti se mogu kategorizovati na osnovu prostornih karakteristika izvora što obuhvata tačkaste izvore, nestabilne izvore i mobilne izvore, i dalje na osnovu procesa, kao što je sagorevanje, skladištenje materijala ili drugi procesi koji su specifični za datu industriju. - Upravljanje energijom na nivou postrojenja treba posmatrati u kontekstu sveukupnih obrazaca potrošnje, što obuhvata i one koji se odnose na proizvodne procese i aktivnosti podrške, kao i sveukupne uticaje koji se povezuju sa emisijama iz izvora energije. - Za otpadne vode, očuvanje voda, upravljanje opasnim materijalima, upravljanje otpadom, buku i zemljište pogledajte gore navedeno.	Plan upravljanja H&S za konkretan projekat i ugovori za građevinske radove i nadzor bi, između ostalog trebalo da sadrže sledeće specifične zahteve: Izvođač mora imati uspostavljen sistem za upravljanje H&S u skladu sa standardom OHSAS 18001/ISO 45001, izrada Plana upravljanja H&S za građevinske radove. Posebno, u prostornom smislu, plan mora između ostalog sadržati: sva gradilišta na projektu, sve građevinske kampove i njihove kapacitete na projektu, sve pozajmne jame i kamenolome koji se koriste za projekat, sve pristupne puteve i transportne putanje koje će projekat koristiti, ostale građevinske, pomoćne ili privremene lokacije koje će koristiti izvođač ili podizvođači, po potrebi. Značajni delovi plana su, između ostalog: - Politika zdravlja i sigurnosti (HSP) - Relevantne procedure i reference na metod - Zahtevi za praćenje i izveštavanje i plan(ovi) naročito u vezi sa incidentima, akcidentima sa žrtvama i nezgodama koje su mogle da budu fatalne - Priprema svih značajnih delova Plana upravljanja H&S na gradilištu (SZR, plan sigurnosti zajednice, plan upravljanja saobraćajem, plan sigurnosti opasnih materijala, program obuke, pripravnost i reakcija na krizne situacije, itd) - Plan upravljanja saobraćajem Biće izrađeni najmanje sledeći planovi pripravnosti i reakcije na krizne situacije: - plan reakcije u slučaju izlivanja - plan reakcije na požar (opasnost od požara i eksplozija, utvrđivanje

PROGRAM ZA INTEGRISANI RAZVOJ KORIDORA SAVE I DRINE - SDIP
Okvir za upravljanje životnom sredinom i socijalnim pitanjima za Srbiju - ESMF

Br	Primenljivi ESS	Grupa	Podgrupa	Problem/pitanje	Mera ublažavanja
			Prelasci pruge u istom nivou tokom transporta, Blizina škola Odredbe javne sigurnosti (označavanje gradilišta, pristup gradilištu, neadekvatne mere upravljanja saobraćanjem, nezaštićena iskopavanja, itd) Pripravnost i odgovor na krizne situacije Bezbednost na putevima Štete na infrastrukturi zajednice Bezbednosno osoblje Strme erodirane obale reka Buka i vibracije Pira javnost će biti izložena opasnostima od građevinskih aktivnosti u smislu raznovrsnih građevinskih aktivnosti. Građevinske aktivnosti na raščišćavanju vegetacije, iskopavanju i isporuci materijala mogu da generišu		puteva za evakuaciju) - plan reakcije na saobraćajne nesreće - planovi pripravnosti i reakcije na urušavanje infrastrukture - planovi pripravnosti i reakcije na poplave - planovi pripravnosti i reakcije na neeksploziviranu municiju (koji će obuhvatati i proceduru za slučajno pronalaženje neeksplozivirane municije) Minimalni sadržaj planova – organizaciona struktura, odgovornosti, komunikacija, procedure, obuka, resursi. Kada to zahteva nacionalna zakonska regulativa, izvođač je u obavezi da konsultuje nadležne institucije i ministarstva i da od njih pribavi odobrenja za ove planove. - Kodeks ponašanja i obuka radi izgradnje svesti bezbednosnog osoblja - Izbegavanje građevinskih radova noću kada je buka najveća. Izbegavanje građevinskih radova uz upotrebu teške mehanizacije noću, od 22:00 do 06:00 u blizini stambenih zona. - Zabrana diskrecione upotrebe bučne mehanizacije u krugu od 50 m od stambenih zona i u blizini institucija, u ovoj zoni se može koristiti manuelni rad. - Dobro održavanje i adekvatno rukovanje građevinskom mehanizacijom radi minimiziranja buke. - Gde je to moguće, obezbediti građevinske radove bez mehanizacije radi smanjenja njene upotrebe. - Sprovoditi redovno održavanje generatora.

PROGRAM ZA INTEGRISANI RAZVOJ KORIDORA SAVE I DRINE - SDIP
Okvir za upravljanje životnom sredinom i socijalnim pitanjima za Srbiju - ESMF

Br	Primenljivi ESS	Grupa	Podgrupa	Problem/pitanje	Mera ublažavanja
			prašinu koja će zagađivati vazduh što može da utiče na respiratorni sistem.		
5	ESS 5 Otkup zemljišta, ograničenja načina korišćenja zemljišta i prinudno raseljavanje	Pre-construction phase Construction Phase	Ekonomsko raseljavanje Gubitak pristupa sredstvima Gubitak sredstava Fizičko raseljavanje	- Gubitak sredstava za život - Oštećenja sredstava -	- Primeniti RPF - Primeniti RP za konkretne lokacije - Primeniti SEP - Pristup gradilištu tek nakon uspostavljanja RP, kompenzacije i plaćanja podrške za R&R ili obezbeđivanja depozitnog računa
6	ESS6 Očuvanje biodiverziteta i održivo upravljanje živim prirodnim resursima		- potencijalni negativan uticaj na prirodna ili kritična staništa - potencijalne aktivnosti u modificovanim staništima i/ili zaštićenim područjima pod različitim nivoima zaštite u skladu sa zakonskom regulativom Srbije	Teritorija projekta pokriva teritoriju čitave zemlje, što obuhvata nekoliko prirodnih i kritičnih staništa koja su priznata na nacionalnom i međunarodnom nivou, zaštićenih područja, močvara i Ramsar lokacija, kao i više stotina prirodnih područja na lokalnom nivou	U kriterijumima za skrining životne sredine i socijalnih pitanja se vrši skrining relevantnih rizika i primenjuje hijerarhija za njihovo ublažavanje. Kriterijumi za skrining životne sredine i socijalnih pitanja, koji će biti razvijeni tokom implementacije projekta, će vršiti skrining relevantnih rizika i primenjivati hijerarhiju za njihovo ublažavanje. Kriterijumi za skrining rizika po životnu sredinu će obezbediti da aktivnosti sa potencijalno negativnim uticajem ne budu prihvatljive za finansiranje u prirodnim ili kritičnim staništima. U slučaju aktivnosti koje će se finansirati iz projekta i sprovoditi u izmenjenim staništima (kao što su oblasti za berbu gljiva i proizvodnju meda), ESMP na nivou projekta će predstaviti zahteve za Zajmoprimca u smislu izbegavanja ili minimizacije respektivnih uticaja na biodiverzitet i sprovođenja adekvatnih mera za njihovo ublažavanje. Kada se razmatraju aktivnosti u modificovanim staništima, projekat će uvesti konsultacije sa sponzorima zaštićenih područja, nacionalnim i lokalnim institucijama koje ova područja štite i relevantnim zainteresovanim stranama, kao i sa lokalnim zajednicama i NVO. Po potrebi će se razmatrati, ažurirati i/ili izraditi planovi upravljanja biodiverzitetom za predmetnu lokaciju. Ako gore navedeni planovi ne postoje, smatraće se da PUŽS predstavljaju deo procedure za skrining i odobravanje.
7	ESS10 Angažman zainteresovanih strana i objavljivanje informacija	Pre faze izgradnje Faza izgradnje Faza rada	nizak nivo informisanja i svesti kod krajnjih korisnika neadekvatan angažman ugroženih i grupa u lošem stanju, koje nisu u mogućnosti da se angažuju slaba	- gubitak podrške zajednice implementaciji projekta - grupe u lošem stanju i ugrožene grupe, kao što su žene i romske zajednice možda neće biti u mogućnosti da pristupe koristima od projekta	- Sprovođenje SEP i diferenciranih mera kako bi se omogućilo efektivno učešće pojedinaca pod uticajem projekta koji mogu biti u lošoj situaciji - Pokretanje kampanje izgradnje javne svesti radi prezentovanja karakteristika projekta i pojedinačnih pod-projekata - Žalbeni mehanizam će obezbediti priliku za kontinuirano prikupljanje povratnih informacija o rešavanju pojedinačnih žalbi tokom implementacije. Procedure koje se odnose na rešavanje žalbi će biti objavljane na veb sajtu MPŠV kako bi se obezbedila puna transparentnost. - JIP će pokrenuti procese za angažman zainteresovanih strana radi identifikacije dodatnih zainteresovanih strana na projektu i izradiće

PROGRAM ZA INTEGRISANI RAZVOJ KORIDORA SAVE I DRINE - SDIP
Okvir za upravljanje životnom sredinom i socijalnim pitanjima za Srbiju - ESMF

Br	Primenljivi ESS	Grupa	Podgrupa	Problem/pitanje	Mera ublažavanja
			zainteresovanost zainteresovanih strana za učešće u projektnim aktivnostima		Plan angažmana zainteresovanih strana (SEP) koji definiše terminiranje i metode angažovanja različitih zainteresovanih strana, kao i grupa do kojih je teško doći (npr. žene, stariji). Definisaće se i sprovoditi obuke, priručnici za obuke i specifični programi izgradnje kapaciteta. - Biće negovane aktivnosti angažmana prilagođene ženama.

9 ARANŽMANI ZA IMPLEMENTACIJU ESMF-A

9.7 Tok procesa ESMF-a na nivou projekta

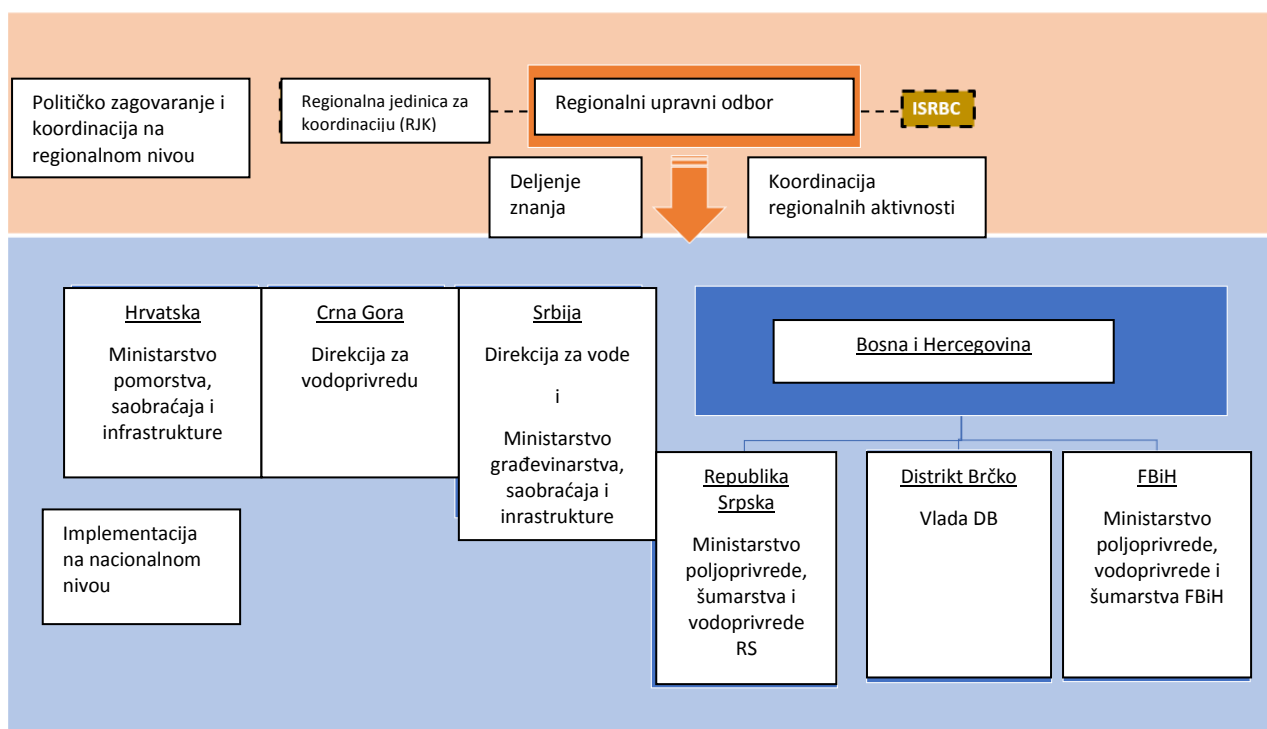
U globalu, aktivnosti za projekat SDIP će se zasnivati na principima transparentnosti, inkluzivnosti i responzivnog angažmana građana kroz čitav ciklus procesa. Angažman građana ceni pravo građana da imaju informisani upliv u odluke koje utiču na njihove živote. Zasniva se na dvosmernoj interakciji i dijalogu sa vladom i fokusira se na deljenje ovlašćenja, informacija i obostranog poštovanja između vlade i građana.

Projekat SDIP, kao prva faza programa SDIP će biti implementiran tokom 7 godina sa predloženim datumom zatvaranja 31. decembar 2017. godine. Sledeći odeljak prikazuje insititucionalne aranžmane za implementaciju ESMF-a koju će voditi odgovarajući zvaničnici JIP-a, njihovi konsultanti i radni izvođači. Organizaciona struktura će se razraditi na centralnom nivou i na lokaciji kako bi pomogla u efektivnoj implementaciji dokumenta ESMF.

Institucionalni aranžmani i odgovornosti različitih institucija su navedeni u daljem tekstu.

1. Projekat SDIP će implementirati zemlje učesnice na koordiniran način, kroz dva nivoa koordinacije. Na regionalnom nivou će regionalna komisija čiji će sastav biti postojeći članovi ISRBC i viši zvaničnici iz ključnih sektora kao što su vodoprivrede, saobraćaj energetika i turizam omogućavati dijalog i saradnju u regionu. Ova komisija će takođe obavljati strateški nadzor i pružati smernice za sprovođenje regionalnih aktivnosti pored nacionalnih pod-projekata, čime se obezbeđuje jači dijalog, integracija i deljenje znanja. Tokom implementacije će se uključivati i ostali sektori, kada i ako se za tim ukaže potreba.

Slika 2. Institucionalni i aranžmani za implementaciju

Na nacionalnom nivou, implementaciju će sprovoditi jedinice za implementaciju projekta u okviru nadležnih ministarstava svake zemlje/entiteta. U svakoj zemlji/entitetu će se formirati JIP koje u sastavu imaju neophodnu tehničku i rukovodeću ekspertizu za podršku implementaciji projekta. U Srbiji će biti uspostavljene dve nove JIP, jedna u Ministarstvu građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture i druga u Direkciji za vode Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede. U Crnoj Gori će JIP biti formirana u okviru Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja. U Hrvatskoj će JIP biti uspostavljena u okviru Ministarstva pomorstva, saobraćaja i infrastrukture.

Svaka JIP će biti nadležna za sprovođenje dodeljenih aktivnosti iz nacionalnog projekta, sprovođenje nabavke i nadzor/praćenje ugovora, održavanje efektivnih procedura unutrašnje kontrole, vođenje evidencije

rashoda u postojećim sistemima budžetskog knjigovodstva, prijem sredstava, vršenje plaćanja i pružanje dokumentacije i informacija u vezi sa upotrebom sredstava zajma/granta, iskaze o rashodima (SOE), dokumentovanje prihvatljivih rashoda, izveštavanje i praćenje projekta. ISRBC će imati iste odgovornosti kao nacionalne JIP, ali samo za regionalne aktivnosti.

9.8 Aranžmani za praćenje i ocenjivanje rezultata

Iako će JIP biti primarno odgovorna za praćenje i ocenjivanje u Srbiji, ISRBC će biti primarno odgovoran za sprovođenje globalnog praćenja i ocenjivanja i koordinaciju među zemljama u slivu i služiće kao kontakt sa SB na regionalnom nivou i sa JIP u svakoj zemlji/entitetu u slivu. Integrirani Sistem za upravljačke informacije (MIS) će biti razvijen i implementiran u okviru programa radi podrške implementaciji i izveštavanju. ISRBC i JIP će pratiti aktivnosti i izveštavati o napretku projekta kroz izveštavanje o unapred odabranim indikatorima za projekat, koji su prezentovani u Okviru za praćenje rezultata. Izveštaji praćenja i ocenjivanja će se dostavljati u okviru redovnih izveštaja o napretku. ISRBC i JIP će prikupljati i prezentovati podatke i izveštaje za polugodišnje preglede Regionalnoj komisiji i odgovarajućim nacionalnim institucijama koje su odgovorne za implementaciju projekta, u vreme misija Banke.

Srednjoročna revizija će biti sprovedena radi ocenjivanja napretka na implementaciji i identifikacije potencijalnih problema koji zahtevaju pažnju i rešenje.

9.9 Održivost

Obaveza zajmoprimca je zagarantovana jakom usklađenošću investicija Projekta (i Programa) sa strategijama na nacionalnom i regionalnom nivou. Projekat takođe podržava sprovođenje Okvirnog sporazuma za sliv reke Save (FASRB) koji su u decembru 2002. godine zaključile države potpisnice (Bosna i Hercegovina, Republika Hrvatska, Republika Slovenija i Republika Srbija). FASRB ima za cilj da kolektivno uspostavi međunarodni plovni režim, održivu vodoprivredu, upravljanje rizicima u sferi voda i zaštitu ekosistema. Iz spiska nacionalnih prioritetnih investicija zemalja učesnica su identifikovani pod-projekti, kroz jedinstven tok projektnih investicija za zemlje kandidate za članstvo u EU, čime se podržava njihov proces pristupanja EU.

Akcije vlada na finansiranju pripreme pod-aktivnosti govori o njihovoj posvećenosti postizanju očekivanih rezultata i održavanju postignutih rezultata projekta. Iste institucije vlade za implementaciju imaju globalne nadležnosti da obezbede održivo funkcionisanje i održavanje infrastrukture koja će biti podržana u okviru ovog projekta. Obuka, deljenje znanja i unapređene šeme za praćenje će takođe obezbediti bolju institucionalnu održivost.

Kada je u pitanju implementacija ESMF, JIP u MPŠV će: (i) (ii) obavljati skrining i ocenjivanje životne sredine i socijalnih pitanja u smislu kvalifikovanosti predloga za grantove sastanovišta E&S; (iii) voditi komunikaciju i koordinaciju sa institucijama nadležnim za ESA (Komisijom za zaštitu životne sredine); (iv) obezbeđivati adekvatnu implementaciju ESMP-a i zahteva sa ESMP kontrolne liste kao i zadataka prethodne provere socijalnih pitanja tokom realizacije pod-projekata; (v) razmatrati žalbe i povratne informacije prikupljene od zainteresovanih strana na projektu i javnosti, kao i žalbe u vezi sa uticajima pod-projekata na životnu sredinu/socijalna pitanja; (v) sprovoditi nadzor (nezavisno ili u saradnji sa Republičkom ekološkom inspekcijom) nad zaštitom životne sredine i merama za ublažavanje navedenim u ESMP-ovima; (vi) pratiti uticaje na životnu sredinu u okviru sveukupnog praćenja sprovođenja pod-projekata; i (vii) izveštavati o uticajima na životnu sredinu i socijalna pitanja koji nastaju tokom implementacije pod-projekata i analizirati efikasnost mera za ublažavanje koje su primenjene radi umanjivanja negativnih posledica. JIP u MPŠV i menadžer za grantove će zajedno sa implementatorima pod-projekata i korisnicima biti odgovorni za sprovođenje navedenih aktivnosti.

U cilju sprovođenja ESMF-a, projektni tim će koristiti Procesni ciklus po sektorima koji je opisan u nastavku.

9.10 Odgovornost izvođača za zaštitu životne sredine

Izvođač za građevinske radove/sanaciju je odgovoran za sprovođenje svih aktivnosti u vezi sa zaštitom životne sredine tokom radova na sanaciji. U fazi pripreme EMP će biti identifikovani potencijalni negativni uticaji na životnu sredinu a DV/JIP će biti u obavezi da obezbedi sprovođenje adekvatnih mera za njihovo ublažavanje.

Izvođač je u obavezi da imenuje odgovorno lice za zaštitu životne sredine (diplomirani inženjer za zaštitu životne sredine) sa odgovarajućim iskustvom, koje će biti odgovorno za sprovođenje svih zahteva zaštite životne sredine i za sprovođenje plana praćenja životne sredine.

9.11 Zahtevi za angažovanje – Konsultant za mere zaštite životne sredine i socijalna pitanja u JIP

JIP će biti odgovorna za praćenje ispunjavanja uslova za životnu sredinu i nadzor, kako bi se obezbedilo opšte ispunjavanje uslova za životnu sredinu na projektu. JIP će angažovati Stručnjaka za životnu sredinu i Stručnjaka za socijalna pitanja kao pomoć JIP-u u sprovođenju ove nadležnosti. Osnovne odgovornosti konsultanta će biti:

- Skringing životne sredine i izrada izveštaja o skringingu/proceni životne sredine za konkretan pod-projekat sa EMP-om
- Pomoć JIP-u u procesu pribavljanja uslova od relevantnih institucija (INP/IPCM)
- Izradu dokumenata EMP za sve pod-projekte
- Izradu planova raseljavanja za sve pod-projekte
- Obezbeđivanje sprovođenja raznih mera ublažavanja koje su predložene radi zaštite biodiverziteta itd, pre započinjanja aktivnosti na projektu FERP i konkretnog dela projekta
- Interakcija sa zajednicom, rešavanje žalbi, komunikacija sa PAP i drugim zainteresovanim stranama na projektu.

Tokom izvođenja građevinskih radova, stručnjak za životnu sredinu i socijalna pitanja će sprovoditi godišnje ili češće misije posete, kako bi obezbedio poštovanje zaštitnih mera projekta. Između misija, stručnjak će razmatrati izveštaje konsultanta za nadzor radi praćenja napretka i identifikacije problema koji se mogu javiti. Stručnjaci će pratiti implementaciju u skladu sa zaštitnim politikama Banke i predlagati po potrebi korektivne mere. Sprovođenje EMP-a će se strogo pratiti, kako kroz razmatranje izveštaja konsultanta za nadzor, tako i kroz terenske posete.

9.12 Konsultanti za nadzor na projektu

JIP je odgovorna za nadzor nad sprovođenjem ESMP na projektu, koji će se sprovoditi preko konsultantskih usluga – Konsultant za nadzor na projektu (PSC).

PSC će pregledati radove ili ugovore za koje se smatra da imaju uticaja na osetljivu životnu sredinu ili socijalna pitanja, kao i one koji prema zahtevima SB zahtevaju poseban nadzor. Između ostalog, Pregled koji PSC vrši će obuhvatati inženjerske projekte i akcije koje se tiču zaštitnih mera za socijalna pitanja i životnu sredinu.

U smislu zahteva za životnu sredinu, specifične uloge i odgovornosti Konsultanta za nadzor nad projektom obuhvataju, između ostalog:

- Nadzor nad sprovođenjem ESMP od strane izvođača,
- Praćenje i pregled procesa skringinga i kategorizacije za svaki pod-projekat,
- Pregled i odobravanje projekata unapređenja/zaštite životne sredine za konkretne lokacije koje izrađuje izvođač,
- Održavanje redovnih sastanaka sa stručnjacima za životnu sredinu i socijalna pitanja
- Pregled izvođačkih Planova za sprovođenje mera za životnu sredinu radi obezbeđivanja usklađenosti sa Planom za upravljanje životnom sredinom (EMP),
- Izradu građevinskih smernica dobre prakse kao podršku izvođačima u sprovođenju EMP,
- Pripremu i dostavljanje redovnih izveštaja o napretku praćenja i sprovođenja mera za životnu sredinu,
- Obezbeđivanje održavanja odgovarajućih zaštitnih mera za životnu sredinu na svim pomoćnim lokacijama kao što su ciglane, pozajmne jame, oblasti za drobljenje cigle, skladišta materijala, radnički smeštaj, itd. sa kojih izvođač nabavlja materijal za radove na sanaciji,
- Nadzor nad odgovarajućom izgradnjom i održavanjem kapaciteta radničkih smeštaja, što podrazumeva i sigurnost i zdravlje radnika i njihovih porodica,
- Izrada mesečnih izveštaja o napretku i njihovo dostavljanje JIP.

Tabela 7. Procesni ciklus po sektorima za sprovođenje ESMF-a

	Aktivnost	Primarni	Sekundarni
1.	Izgradnja kapaciteta JIP i partnera u implementaciji za primenu novih standarda ESF	Zaposleni SB Eksterni stručnjaci za E&S	MPŠV JIP
2.	EIA licence/dozvole	JIP	JIP
3.	Korišćenje pozajmnih jama i polaganje na deponije	Izvođač	Izvođač
4.	Uključivanje zahteva i smernica za E&S	JIP	JIP
5.	Priprema, interno odobrenje, potvrda i usvajanje Operativnog priručnika projekta	JIP SB SDIP TTL-ovi	JIP Stručnjak za E&S
6.	Uključivanje zahteva i smernica za E&S u tendersku dokumentaciju	JIP	JIP, Stručnjaci za nabavku
7.	Sprovođenje plana angažovanja zainteresovanih strana	JIP	Stručnjak za E&S
8.	Uspostavljanje ŽM	JIP	Opštine
9.	Skrining životne sredine i socijalnih pitanja za pod-projekte	JIP	JIP Stručnjak za E&S
10.	Konačni skrining predloga za grantove koji su dostavljeni u smislu kvalifikovanosti i zahteva za E&S	Komisija za grantove	
11.	Popunjavanje ESMP kontrolne liste i socijalni skrining za pod-projekte	JIP	JIP Stručnjak za E&S
12.	Verifikacija ESMP kontrolne liste i socijalni skrining za pod-projekte	MPŠV JIP Stručnjak za E&S	SB
13.	Razvoj instrumenata ESS (ESIA/ESMP za konkretnu lokaciju, RP po potrebi)	JIP Zajmoprimci	JIP Stručnjak za E&S
14.	Kontrola kvaliteta i dostavljanje instrumenata ESS SB	JIP	Stručnjak za E&S
15.	Pregled i odobravanje instrumenata ESS	Stručnjak za E&S SB	TTL-ovi za projekat
16.	Sprovođenje ESMP	Izvođač	Podizvođači
17.	Praćenje i izveštavanje o sprovođenju ESMP	JIP	Nadzor nad projektom Stručnjak za E&S
18.	Nadzor nad sprovođenjem ESMP/ RAP	JIP	Nadzor nad projektom ŽM Stručnjak za E&S

ESMF sadrži kontrolne liste za utvrđivanje gde i kada će biti potrebne Procene uticaja (ESIA)/Planovi upravljanja (ESMP) životnom sredinom i socijalnim pitanjima za konkretne lokacije.

Plan upravljanja životnom sredinom i socijalnim pitanjima (ESMP) identifikuje izvodljive i ekonomične mere koje mogu da umanje potencijalno negativne uticaje na životnu sredinu i socijalna pitanja na prihvatljiv nivo. ESMP deli projektni ciklus na tri faze: izgradnja, rad i stavljanje van upotrebe. Za svaku fazu projektni tim identifikuje eventualne značajne uticaje na životnu sredinu i socijalna pitanja. Za svaki uticaj se identifikuju i popisuju mere za ublažavanje. Vrš se procene troškove akcija za ublažavanje uz razdelu na procene za montažu (troškovi investicije) i rad (ponovljeni troškovi). Format za ESMP (dat u Prilogu 10) takođe omogućava identifikaciju institucionalnih odgovornosti za „montažu“ i za rad uređaja i metoda za ublažavanje. U cilju praćenja ovih zahteva, odgovornosti i troškova za praćenje i sprovođenje ESMP će se koristiti Plan praćenja.

10 UPRAVLJANJE ŽALBAMA NA RPOJEKTU

Žalbeni mehanizam (ŽM) na nivou projekta će obuhvatati Centralni žalbeni pult (CŽP) koju vodi JIP i Lokalne žalbene pultove (LŽP) (zbirno: žalbeni mehanizam (ŽM)) koje će formirati i voditi lokalne samouprave sa predstavnicima tri ključne zainteresovane strane, predstavnikom JIP, predstavnikom opštine i predstavnicima PAP-ova.

Kako bi se obezbedio pristup ŽM-u, da bi potencijalni korisnici, zajednice i druge zainteresovane strane mogle podneti svoje žalbe, kanali su navedeni u nastavku teksta. ŽM će obezbediti mogućnost za kontinualnu komunikaciju u vezi sa pod-projektima i rešavanje individualnih žalbi tokom implementacije. Procedure koje se odnose na rešavanje žalbi će biti objavljene na veb sajtu MPŠV, kako bi se obezbedila puna transparentnost.

ŽM će služiti istovremeno kao informativni centar na nivou projekta i kao žalbeni mehanizam, koji će biti dostupan svima na koje utiče implementacija pod-komponenti Projekta i koristiće se za sve projekte aktivnosti, te će biti relevantan za sve lokalne zajednice na koje projektne aktivnosti utiču. ŽM će biti odgovoran za prijem i odgovor na žalbe i komentare sledećih grupa:

- Fizička/pravna lica pod direktnim uticajem projekta, potencijalni korisnici projekta,
- Fizička/pravna lica pod direktnim uticajem projekta kroz otkup zemljišta i raseljavanje,
- Zainteresovane strane – lica koja imaju interes u vezi sa projektom,
- Stanovništvo/zajednice koje imaju interes ili su pod uticajem projektnih aktivnosti.

Centralni žalbeni pult (CŽP) će biti u funkciji odmah nakon procene projekta, da bi upravljala i davala adekvatne odgovore na žalbe u različitim fazama projekta, dok će LŽP biti u funkciji nakon donošenja odluke o svakom novom pod-projektu. Pored ŽM, biće dostupni i pravni lekovi propisani nacionalnom zakonskom regulativom (sudovi, inspekcije, administrativne institucije, itd).

Međutim, žalbeni mehanizam za radnike na projektu koji je propisan ESS2 će biti uspostavljen zasebno, a detalji će biti propisani Procedurama za upravljanje radom.

MPŠV i lokalne samouprave respektivno su odgovorni za uspostavljanje funkcionalnih ŽM i informisanje zainteresovanih strana o ulozi i funkciji ŽM, kontakt osobama i postupcima za podnošenje žalbi na područjima pod uticajem. Informacije o ŽM će biti dostupne:

- na veb sajtu MPŠV (<http://www.minpolj.gov.rs/>)
- na oglasnim tablama i veb sajtovima lokalnih samouprava
- kroz kampanje na društvenim medijima

10.7 Podnošenje žalbi

Efektivno vođenje žalbi se u velikoj meri zasniva na postavljenom bazičnom principu koji ima za cilj da podstakne fer proces i njegove rezultate. Procedura za žalbe će se formulirati tako da bude dostupna, efektivna, laka, razumljiva i da ne nameće troškove podnosiocu. Bilo koja žalba se može dostaviti ŽM lično ili telefonom ili u pisanom obliku popunjavanjem obrasca za žalbu telefonom, elektronskom poštom, poštom, faksom ili ličnim podnošenjem na adresu/brojeve telefona koji će biti utvrđeni. Pristupne tačke i detaljne informacije o lokalnim kontakt tačkama će biti objavljene u okviru izgradnje javne svesti nakon što se utvrde dalje mikrolokacije pod-projekata. Za sada su identifikovana dva zrela pod-projekta: radovi za zaštitu od poplava na levoj obali reke Save u Popovoj Bari i Jarku. U okviru RP koji je izrađen za ova dva pod-projekta će biti date detaljne informacije o ŽM.

10.8 Administracija žalbi

Svaka žalba će se kretati putanjom koja obuhvata sledeće obavezne korake: prijem, provera i dodeljivanje, potvrda, istraga, odgovor, praćenje i zatvaranje.

Nakon podnošenja, ŽM sprovodi brzu proveru radi potvrđivanja prirode žalbi i utvrđivanja njihove ozbiljnosti. U roku od 3 dana od podnošenja, mehanizam potvrđuje da je predmet zaveden i dostavlja podnosiocu osnovne informacije o sledećem koraku. Zatim vrši istragu radi razumevanja problema sa stanovišta podnosioca i utvrđivanja koje korake isti želi. ŽM istražuje činjenice i okolnosti i formuliše odgovor. Konačan odgovor je potrebno izdati i obavestiti podnosioca o konačnoj odluci najkasnije 30 dana nakon podnošenja žalbe. Zatvaranje predmeta po žalbi se dešava nakon potvrde sprovođenja rešenja. Čak i kada sporazum nije postignut ili kada je žalba odbačena, rezultati moraju biti dokumentovani, kao i akcije i naponi koji su uloženi u rešavanje. Ako se žalba ne može rešiti sporazumnim putem, podnosilac može pokrenuti formalni sudski

postupak, koji je propisan nacionalnim pravnim okvirom u Srbiji. Podnošenje žalbe ŽM ne sprečava niti zabranjuje da podnosilac zatraži rešenje iste od zvanične institucije, suda ili drugog subjekta u bilo kom trenutku (kao ni tokom procesa obrade žalbe), na način koji propisuje zakonski okvir u Srbiji.

U slučaju anonimne žalbe, nakon potvrde o prijemu u roku od tri dana nakon njenog podnošenja, ŽM ispituje žalbu i u roku od 30 dana od njenog podnošenja izdaje konačnu odluku koja se objavljuje na veb sajtu JIP-a.

Svaki ŽM je u obavezi da vodi dnevnik evidentiranih žalbi, koji sadrži žalbe koje su podnete preko svih kanala za podnošenje i sve neophodne elemente za razdelu žalbi prema polu podnosioca, kao i prema tipu žalbe. Međutim, podaci o ličnosti svakog podnosioca se štite u skladu sa Zakonom o zaštiti podataka. Svaka žalba se evidentira u registru koji mora sadržati najmanje sledeće podatke:

- o opis žalbe,
- o datum obaveštavanja podnosioca o potvrdi prijema,
- o opis preduzetih akcija (istraga, korektivne mere),
- o datum rešavanja / dostavljanja povratnih informacija podnosiocu,
- o potvrda sprovođenja, i
- o zatvaranje.

Da bi se izbeglo da isto lice podnosi žalbe na istu temu samo zbog postojanja različitih administrativnih kanala, LŽP i CŽP će na nedeljnom nivou razmenjivati informacije o primljenim žalbama i porediti dnevničke žalbi. Centralizovani dnevnik na nivou CŽP će sadržati napomene za potencijalno duplirane podneske. Višestruki podnesci u vezi sa istim događajima istog podnosioca će biti rešavani jednom odlukom, što će biti naznačeno a podnosilac će biti obavešten o istom.

10.9 Izveštavanje o žalbama i povratnim informacijama korisnika

Uloga ŽM će, pored rešavanja žalbi, biti da vodi i čuva komentare/žalbe koje primi i da vodi Centralni dnevnik žalbi čiju će administraciju vršiti MPŠV/JIP. Da bi se omogućilo puno razumevanje ovog alata i njegovih rezultata, na veb sajtu će se objavljivati kvartalne novosti iz ŽM. Novosti će imati razdelu po polu, tipu žalbi odnosno pritužbi i redovno će se ažurirati.

10.9.1 Dnevnik žalbi

JIP će održavati dnevnik žalbi kako bi obezbedila da svaka žalba ima individualni referentni broj i da se adekvatno prate i beleže akcije koje su preduzete. Po prijemu povratnih informacija kao i žalbi, definiše se sledeće:

- Tip,
- Kategorija,
- Rok za rešavanje žalbe, i
- Dogovoreni akcioni plan.

Svakoј žalbi je potrebno dodeliti individualni referentni broj tako da se adekvatno prate i beleže akcije koje su preduzete. Dnevnik bi trebalo da sadrži sledeće informacije:

- Ime podnosioca, lokacija i detalji žalbe.
- Datum podnošenja.
- Datum ažuriranja dnevnika žalbi u projektnoj bazi podataka.
- Detalji o predloženoj korektivnoj akciji.
- Datum kada je predložena korektivna akcija poslata podnosiocu (po potrebi).
- Datum kada je žalba zatvorena.
- Datum kada je odgovor poslat podnosiocu.

10.9.2 Kanali za podnošenje žalbi

Svaka žalba se može dostaviti na razmatranje ŽM popunjavanjem obrasca za žalbe na papiru ili onlajn ili u bilo kom drugom formatu po izboru podnosioca. Obrazac žalbe je dat u Prilogu 16.

Bilo koji tip žalbe se može podneti poštom, faksom, telefonom, elektronskom poštom ili lično na sledeću adresu:

Ministarstvo poljoprivrede, šumarstvai vodoprivrede

JIP

Za: CŽP

Adresa naknadno

11000 Beograd

i

Kontakt informacije sa svaku LŽP će biti poznate u kasnijim fazama i biće objavljene u kasnijim fazama

10.9.3 Praćenje i izveštavanje o žalbama

CŽP će biti odgovorna za:

- Prikupljanje podataka iz lokalnih LŽP koje služe kao lokalne tačke za administraciju o broju, predmetu i statusu žalbi i njihov unos u jedinstvenu regionalnu bazu podataka;
- Održavanje dnevnika žalbi za žalbe koje su podnete na regionalnom i lokalnom nivou;
- Praćenje nerešenih pitanja i predlaganje mera za njihovo rešavanje;
- Objavljivanje kvartalnih izveštaja o mehanizmima ŽM;
- Sumiranje i analizu kvalitativnih podataka dobijenih od lokalnih tačaka za podnošenje žalbi u vezi sa brojem, predmetom i statusom žalbi i njihov unos u jedinstvenu bazu podataka za projekat;
- Prećenje nerešenih pitanja i predlaganje mera za njihovo rešavanje.

Mesečni izveštaji o socijalnim pitanjima za SB se dostavljaju preko JIP, a moraju obuhvatati odeljak u vezi sa ŽM koji daje najnovije informacije o sledećem:

- Status implementacije ŽM (procedure, obuka, kampanje izgradnje javne svesti, budžetiranje, itd);
- Kvantitativni podaci o broju dostavljenih žalbi (podnesci, sugestije, pritužbe, zahtevi, pozitivni komentari) i broju rešenih žalbi;
- Kvantitativni podaci o tipu žalbi i odgovorima, rešenim pitanjima i žalbama koje još uvek nisu rešene;
- Nivou zadovoljstva preduzetim merama (odgovorima);
- Eventualnim korektivnim merama koje su preduzete.

10.10 Žalbeni mehanizam Svetske banke

Zajednice i pojedinci koji smatraju da su negativno pogođeni projektom koji podržava Svetska banka (SB) mogu podneti svoje žalbebe postojećim žalbenim mehanizmima ili Službi za rešavanje žalbi (SRŽ) SB. SRŽ obezbeđuje da se dostavljene žalbe brzo razmotre kako bi se rešile zabrinutosti u vezi sa projektom. Zajednice i pojedinci na koje projekat utiče mogu svoju žalbu dostaviti Nezavisnom inspeksijskom panelu SB koji utvrđuje da li je do štete došlo ili bi moglo doći, kao posledica nepoštovanja politika i procedura SB. Žalbe se mogu podneti u bilo kom trenutku nakon što je zabrinutost iskazana direktno Svetskoj banci, a Rukovodstvo banke je imalo priliku da odgovori. Za informacije o načinu podnošenja žalbi korporativnoj Službi za rešavanje žalbi (SRŽ) Svetske banke, posetite <http://www.worldbank.org/en/projects-operations/products-and-services/grievance-redress-service>. Za informacije o načinu podnošenja žalbi Inspeksijskom panelu Svetske banke, posetite www.inspectionpanel.org.

11 ANGAŽMAN ZAINTERESOVANIH STRANA

Kao odgovor na obavezu da se pridržava ESF kojku je preuzela VS, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede (MPŠV) je izradilo Plan angažovanja zainteresovanih strana (SEP) za pod-projekte koji su u ovoj fazi poznati i u obliku okvirnog pristupa za pod-projekte za koje ne postoji projekat i lokacija, pošto postoji veći broj pod-projekata koji će biti razrađeni tek tokom implementacije projekta, radi uređivanja angažmana zainteresovanih strana u skladu sa ESS 10 – Angažman zainteresovanih strana i objavljivanje informacija, od početnih faza i tokom čitavog projektnog ciklusa, sa fokusom na rodna odstupanja i uz prilagođene pristupe.

Obaveze Republike Srbije u smislu angažmana građana nisu obuhvaćene jednim zasebnim zakonom ili propisom. Međutim, značaj angažmana građana je prepoznat i uključen u pravni sistem, kroz jasno prepoznavanje u okviru obaveznih postupaka koje propisuju pojedinačni zakoni. Specifična priroda Projekta

koja se oslanja na kompletne i tekuće intervencije u sektoru u okviru agende za vode zahteva širok angažman različitih zainteresovanih strana na projektu koji traje od početka 2019. godine.

Predložene su raznovrsne aktivnosti za angažman zainteresovanih strana kako bi se obezbedila izgradnja svesti i svrsishodne konsultacije o aktivnostima na projektu. Kontakt i angažman zainteresovanih strana će biti rodno prilagođeni, imajući u vidu obaveze žena van radnog vremena. Ciljane poruke će podstaći učešće žena, onih koje žive u oblastima pod rizikom od poplava i naglašavaće karakteristike projekta koje su formulisane tako da ispune njihove potrebe i povećaju dostupnost koristi od projekta. Agenda angažmana će obuhvatati i angažman građana i anketu za prikupljanje povratnih informacija.

Instrumenti ESF su predmet adekvatnog objavljivanja i javne rasprave, u skladu sa SEP i ESS1.

12 KONSULTACIJE SA ZAINTERESOVANIM STRANAMA

Ovaj deo će biti završen nakon javne rasprave o ovom dokumentu.

LITERATURA:

1. Dokument procene projekta (DPP) za prvu fazu Programa za integrisani razvoj koridora Save i Drine
2. Krovni izveštaj za sliv reke Drine, COWI i Institut Jaroslav Černi, 2017
3. Pregled analize sliva reke Save, Međunarodna komisija za sliv reke Save, 2010
4. Zaštita biodiverziteta u pravnim ravnicama sliva reke Save, Orbicon i Zavod za zaštitu prirode Srbije
5. Izlazni izveštaj za Program za integrisani razvoj koridora Save i Drine, Grupa Svetske banke, 2018
6. Tehnička podrška u oblasti životne sredine za pripremu Projekta za upravljanje slivom reke Drine na zapadnom Balkanu GEF SCCF i Okvir za upravljanje socijalnim pitanjima na Projektu za upravljanje slivom reke Drine na zapadnom Balkanu, 2016

PRILOG 01: SPISAK AKTIVNOSTI FAZE I (RPOJEKTA) ZA SRBIJU

Komponenta 1: Integrisano upravljanje i razvoj koridora reke Save
1.1 Zaštita od poplava i upravljanje životnom sredinu
1.1.1 Podizanje nasipa na desnoj obali save u gradu Šabac, Srbija
1.1.2 Unapređenje i modernizacija infrastrukture za zaštitu od poplava u urbanim i izletničkim oblastima u gradu Šabac u Srbiji
1.1.3 Sanacija nasipa na levoj obali Save Progar-Kupinovo za zaštitu od poplava u Srbiji
1.1.4 Sanacija nasipa na levoj obali Save u Klenku, Srbija za zaštitu od poplava
1.1.5 Podizanje nasipa u Sremskoj Mitrovici (leva obala) i Mačvanskoj Mitrovici (desna obala) za zaštitu od poplava u Srbiji
1.1.6 Sanacija leve obale save u Jarku, Srbija
1.1.7 Stabilizacija obaloutvrde na desnoj obali reke Save u Popovoj bari, Srbija
1.1.13 Projektovanje i rekonstrukcija nasipa na Kolubari za zaštitu grada Obrenovca u Srbiji
1.1.14 Projektovanje i podizanje nasipa u Novom Beogradu za zaštitu grada Beograda (Srbija) od poplava
Komponenta 2: Integrisano upravljanje i razvoj ekoloških resursa duž koridora reke Drine
2.1 Zaštita od poplava i upravljanje životnom sredinom
2.1.1 Zaštita od poplava gornjeg toka reke Lim u Srbiji
2.1.5 Zaštita od poplava i drenaža u Mačvi, Srbija – I faza
Komponenta 3: Omogućavanje regionalne ekonomske integracije, institucionalna podrška i upravljanje projektom
3.1 Priprema projekta
3.1.1 Priprema projekta za aktivnosti Faze II
3.2 Regionalni dijalozi i studije
3.2.1 Priprema za 2. RBMP za Savu
3.2.2 Hidrološka studija za sliv reke Save
3.4 Sprovođenje regionalnih aktivnosti
3.4.1 Institucionalna i tehnička podrška ISRBC-u za planiranje i koordinaciju
3.4.2 JIP i upravljanje projektom, Faza I
3.4.4 Troškovi implementacije i rada, Faza I

PRILOG 02: DETALJNI MPA RPOGRAMSKI OKVIR ZA RPOGRAM SDIP

Razvojni cilj programa	Omogućavanje integrisanog prekograničnog upravljanja i razvoja vodnih resursa duž koridora reke Save i Drine.	
Ukupno trajanje	10 godina	
Faza	Faza I BiH, Crna Gora i Srbija	Faza II BiH, Hrvatska, Crna Gora, Srbija i Slovenija
Razvojni cilj po fazama	Unapređenje zaštite od poplava i prekograničnog upravljanja vodnim resursima u odabranim oblastima sliva koridora reke Save i Drine.	Unapređenje zaštite od poplava i prekograničnog upravljanja i razvoja vodnih resursa u odabranim oblastima sliva koridora reke Save i Drine.
Opšti rizik	V	V
Komponente	Faza I	Faza II
Komponenta 1: Integrisano upravljanje i razvoj koridora reke Save	Radovi na zaštiti od poplava i upravljanju životnom sredinom će se sprovoditi tokom pet godina.	Radovi na zaštiti od poplava i upravljanju životnom sredinom, sa sve većim fokusom na prirodnim rešenjima u skladu sa raznim studijama i aktivnostima na izgradnji kapaciteta iz Faze 1, što će se sprovoditi tokom pet godina i biće prošireno na RS i FBiH u okviru BiH.
	Tokom prve godine će biti završeni detaljni projekti za unapređenje luke Brčko i luke Gradiška. Nabavka opreme i radovi na montaži za luku Brčko će biti sprovedeni nakon toga.	Unapređenje luke Sremska Mitrovica u Srbiji će biti sprovedeni u ovoj fazi.
	Deminiranje desne obale reke save u BiH će se obaviti tokom prve dve godine, u skladu sa dostupnošću investicionih grantova WBIF-a.	Nakon završetka deminiranja desne obale vodotoka Save, biće sprovedeni dodatni radovi na unapređenju i održavanju u BiH i Hrvatskoj.
Komponenta 2: Integrisano upravljanje i razvoj ekoloških resursa duž koridora reke Drine	Radovi na zaštiti od poplava i upravljanju životnom sredinom će se sprovoditi u slivu reke Lim u Srbiji i Crnoj Gori.	Proširenje radova na zaštiti od poplava i upravljanju životnom sredinom na osnovu prioriteta koji su identifikovani u projektu za Drinu koji finansira GEF-SCCF i i studija projekta za hidroenergiju ESMAP.
	Integrisani razvoj donjeg toka sliva reke Drine u Crnoj Gori.	Integrisani razvoj donjeg toka sliva reke Drine u Crnoj Gori. Dalji razvoj na osnovu aktivnosti izgradnje kapaciteta i stečenih znanja iz Faze I, slične intervencije će biti proširene na druge slivove u regionu koji

Razvojni cilj programa	Omogućavanje integrisanog prekograničnog upravljanja i razvoja vodnih resursa duž koridora reke Save i Drine.	
		se suočavaju sa ličnim izazovima.
Komponenta 3: Omogućavanje regionalne ekonomske integracije, institucionalna podrška i upravljanje projektom	Priprema projekta za aktivnosti faze I koje će se sprovoditi tokom 4. i 5. godine u ovoj fazi i aktivnosti faze II identifikovane tokom faze I.	
	Razvoj drugog plana upravljanja slivom reke Save i sprovođenje hidroloških studija za reku Savu.	Proširivanje regionalnog dijaloga i studije koje obuhvataju studiju aluvijalnih akvifira i razvoj strategije za adaptaciju na klimatske promene za sliv reke Save.
	Uspostavljanje platformi za podršku regionalnom dijalogu.	Operacionalizacija platformi koje su razvijene u fazi I radi podsticanja regionalne saradnje. Razrada master plana za održivi eko-turizam u slivu reke Save i Drine. Postavljanje pontonskih mreža sa pristajanje turističkih brodova.

PRILOG 03: LISTA ZA ISKLJUČIVANJE RPOJEKATA / AKTIVNOSTI

Svaki projekat koji spada u listu A ili listu B neće biti kvalifikovani za finansiranje u okviru projekta SDIP.

Lista za isključivanje MFK definiše tipove projekata koje MFK nećeće finansirati.

MFK ne finansira sledeće projekte:

- Proizvodnja ili trgovina bilo kojim proizvodima ili aktivnosti koje se smatraju nelegalnim po zakonima ili propisima zemlje domaćina ili po međunarodnim konvencijama i sporazumima ili prema međunarodnim zabranama, kao što su farmakološki proizvodi, pesticidi/herbicidi, supstance koje uništavaju ozon, PCB, divlje životinje ili proizvodi koje uređuje CITES.
- Proizvodnja ili trgovina oružjem i municijom.³⁶
- Proizvodnja ili trgovina alkoholnih pića (osim piva i vina).¹
- Proizvodnja ili trgovina duvanom.¹
- Igre na sreću, kazina i ekvivalentni poduhvati.¹
- Proizvodnja ili trgovina radioaktivnim materijalima. Ovo se ne odnosi na nabavku medicinske opreme, (mernu) opremu za kontrolu kvaliteta i svu eventualnu opremu gde MFK smatra da je radioaktivni izvor trivijalan i/ili adekvatno zaštićen.
- Proizvodnja ili prodaja slobodnim azbestnim vlaknima. Ovo se ne odnosi na nabavku i upotrebu vezanog azbestnog cementa u tablama gde je sadržaj azbesta ispod 20 %.
- Ribolov vučenim mrežama u pomorskom okruženju dužine preko 2,5 km.

Primenjivaće se test prihvatljivosti kada aktivnosti projektnog preduzeća imaju dovoljan razvojni uticaj, ali okolnosti predmetne zemlje zahtevaju prilagođavanje liste za isključivanje.

Svi finansijski posrednici (FP). osim oni koji su uključeni u dole navedene aktivnosti*, moraju primenjivati sledeća isključivanja, pored Liste za isključivanje MFI:

- Proizvodnja ili aktivnosti koje obuhvataju štetne ili eksploatatorske oblike prinudnog rada³⁷/štetnog rada dece.³⁸³
- Komercijalne aktivnosti seče ćuma za upotrebu u primarnim tropskim vlažnim šumama.
- Proizvodnja ili trgovina drvnom građom ili drugim šumskim proizvodima osim iz šuma pod održivom upravom.

* Kod investicija u aktivnosti mikrofinansiranja, FP moraju primenjivati sledeće stavke pored Liste za isključivanje MFI:

- Proizvodnja ili aktivnosti koje obuhvataju štetne ili eksploatatorske oblike prinudnog rada²/štetnog rada dece.³
- Proizvodnja, trgovina, skladištenje ili transport značajnih količina opasnih hemijskih sredstava ili komercijalna upotreba opasnih hemijskih sredstava. Opasna hemijska sredstva obuhvataju benzin, kerozin i druge naftne derivate.
- Proizvodnja ili aktivnosti koje ograničavaju zemljište koje je u vlasništvu ili pod potraživanjem u adjudikaciji od strane starosedelačkih naroda bez pune dokumentovane saglasnosti ovih naroda.

* Za projekte finansiranja trgovine, imajući u vidu prirodu transakcija, FP moraju primenjivati sledeće stavke pored Liste za isključivanje MFI:

- Proizvodnja ili aktivnosti koje obuhvataju štetne ili eksploatatorske oblike prinudnog rada²/štetnog rada dece.³

³⁶ Ovo se ne odnosi na sponzore projekta koji nisu u suštini uključeni u ove aktivnosti. "Nisu u suštini uključeni" znači da je predmetna aktivnost sporedna delatnost u odnosu na primarnu delatnost sponzora projekta.

³⁷ Prinudni rad označava bilo koji rad ili službu koja se ne obavlja dobrovoljno a dobija se od pojedinca pod pretnjom sile ili kazne.

³⁸ Štetan rad dece označava zapošljavanje dece koje je ekonomska eksploatacija ili bi moglo da bude opasno ili da ometa obrazovanje dece ili štetno po njihovo zdravlje ili fizički, mentalni, spiritualni, moralni ili socijalni razvoj.

PRILOG 04: ESQ – UPITNIK ZA SKRINING ŽIVOTNE SREDINE - OBRAZAC

Naziv projekta:		
IF ID projekta:		
Grad/opština:		
Kontakt adresa elektronske pošte:		
KRITERIJUM	ODGOVORITI SA DA ili NE (ako nije drugačije naznačeno)	
Da li predložena aktivnost zahteva KOMPLETNU procenu uticaja na životnu sredinu u skladu sa Zakonom o proceni uticaja na životnu sredinu u Srbiji (spisak projekata za koje je kompletna EIA obavezna/po odluci)? Ako je odgovor „da“, ova aktivnost se ne može finansirati.		
Da li postojeće preduzeće ima važeću dozvolu za rad, licence, odobrenja, itd? Ako nema, objasniti. Dozvole koje se uzimaju u obzir obuhvataju: građevinsku dozvolu, radnu/upotrebnu dozvolu, urbanističku dozvolu, vodoprivrednu dozvolu...		
<i>Ako ne postoji, da li će se finansiranje iz granta koristiti da se ispravi ova situacija?</i>		
Da li postojeće preduzeće ima validnu ekološku dozvolu (ili je u postupku pribavljanja ekološke dozvole u skladu sa zakonima Srbije) i da li predložena aktivnost spada u grupu aktivnosti za koje se izdaje ova dozvola?		
Da li postojeće preduzeće ima validnu vodoprivrednu dozvolu koja zahteva posebne investicije ili mere za otpuštanje otpadnih voda iz preduzeća (ili je u postupku pribavljanja ekološke dozvole u skladu sa zakonima Srbije)?		
Da li postojeće preduzeće mora da se pridržava specifičnih propisa u Srbiji u vezi sa emisijama u vazduh, upotrebom vode ili otpuštanjem otpadnih voda i upravljanjem čvrstim otpadom?		
Da li postoje bilo kakve značajne neplaćene ekološke naknade, kazne ili penali ili bilo kakve druge ekološke odgovornosti (npr. predstojeći zakonski postupci koji obuhvataju i pitanja životne sredine, itd)?		
<i>Ako postoje, da li će se finansiranje iz granta koristiti da se ispravi ova situacija? Objasniti.</i>		
Da li su podnete bilo kakve žalbe odo strane lokalnog pogođenog stanovništva, grupa ili NVO u vezi sa uslovima na lokaciji?		
<i>Ako je tako, da li će se finansiranje iz granta koristiti za rešavanje ovih žalbi?</i>		
Da li postojeće preduzeće vodi računa o rezultatima primarnih dobavljača u oblasti životne sredine i socijalnih pitanja i da li praktikuje socijalno odgovorne javne nabavke?		

Ako je moguće, objasniti odgovor	
Da li postojeće preduzeće vodi računa o pridruženim kapacitetima (ako je primenljivo) od značaja za rezultate u oblasti životne sredine i socijalnih pitanja? Ako je moguće, objasniti odgovor	

Predložena aktivnost	
KRITERIJUM	ODGOVORITI SA DA ili NE (ako nije drugačije naznačeno)
Da li će ova aktivnost generisati odlive vode (otpadne vode) koje mogu da zahtevaju posebnu preradu, kontrolu ili vodoprivrednu dozvolu?	
Da li će emisije u vazduh ove aktivnosti zahtevati posebne kontrole kako bi se obezbedilo poštovanje standarda u Srbiji?	
Da li će ova aktivnost generisati nivoe buke koje bi zahtevale mere kontrole kako bi se obezbedilo poštovanje standarda u Srbiji? Da li će nivoi buke uticati na naročito osetljive receptore (prirodna staništa, bolnice, škole, lokalne centre stanovništva)?	
Da li će ova aktivnost trošiti, koristiti ili čuvati, proizvoditi opasne materijale koji: ☐ zahtevaju posebne dozvole ili licence ☐ zahtevaju licencirano ili obučeno osoblje ☐ su nezakoniti ili zabranjeni u EU ili u zapadnim zemljama ☐ su teški, skupi ili komplikovani za upravljanje ☐ nisu u skladu sa preporukama PPAH ☐ mogu dovesti do zagađenja zemljišta i vode ili opasnosti po zdravlje ako se ne uspostave adekvatne mere kontrole	
Da li će ova aktivnost generisati čvrsti otpad koji se može smatrati opasnim, teškim za upravljanje, ili koji može biti izvan obuhvata uobičajenog otpada domaćinstva? (Ovo, između ostalog, može da obuhvata leševе životinja, toksične materijale, pesticide, medicinski otpad, materijale za čišćenje, zapaljive materijale, itd)	
Da li će se aktivnost nalaziti unutar ili u blizini zvanično zaštićenih područja ili područja koja Vlada razmatra radi dodele zvaničnog statusa zaštite? I da li će aktivnost potencijalno uticati na područja od poznatog značaja za lokalnu, regionalnu ili nacionalnu kulturnu baštinu?	
Da li će aktivnost obuhvatati uvoz živih organizama, npr. sadnica, insekata, životinja i sl. ili radove koji mogu da utiču na osetljive receptore u životnoj sredini?	
Da li je lokalno stanovništvo ili bilo koja NVO iskazala zabrinutost ili protivljenje u vezi sa ekološkim aspektima predložene aktivnosti?	
Da li postoje bilo kakvi drugi aspekti ove aktivnosti koji bi mogli da u uobičajenom radu ili pod posebnim okolnostima prouzrokuju rizik ili utiču na životnu sredinu, stanovništvo ili bi se mogli smatrati smetnjom?	

OBRAZAC ZA SKRINING I UPOZORENJA ZA SOCIJALNA PITANJA ZA POD-RPOJEKTE

Indikatori za skrining koji se odnose na otkup zemljišta, sredstva i pristup resursima

	Tip aktivnosti – da li će pod-projekat:		
	Zahtevati (privremeni ili trajan) otkup (privatnog) zemljišta za potrebe izgradnje		
	Koristiti zemljište koje je trenutno zauzeto ili se redovno koristi za proizvodne namene (npr. vrtlarstvo, poljoprivredu, ispašu, lokacije za ribolov, šume)		
	Fizičko raseljavanje pojedinaca, porodica ili privrednih subjekata		
	Dovesti do privremenog ili trajnog gubitka useva, voćaka ili infrastrukture domaćinstava		
	Dovesti do prinudnog ograničavanja pristupa ljudi zakonski utvrđenim parkovima i zaštićenim područjima		
	Dovesti do gubitka sredstava za život		
	Ostvariti negativan uticaj na ugrožene pojedince ili grupe		
	Ostvariti negativan uticaj na neformalne prodavnice i trgovce pored puta ili bilo koji drugi tip nomadske komercijalne aktivnosti		

Obrazac proverio (Stručnjak za životnu sredinu JIP-a) Kategorija projekta je: V ____, Z ____, U ____ N	
Datum	
Ime	
Titula	
Potpis	

Obrazac proverio (Stručnjak za socijalna pitanja JIP-a) Kategorija projekta je: V ____, Z ____, U ____ N	
Datum	
Ime	
Titula	
Potpis	

PRILOG 05 LISTA I – RPOJEKTI ZA KOJE JE OBAVEZNA RPOCENA UTICAJA NA ŽIVOTNU SREDINU

LIST I

Projects Requiring a Mandatory Environmental Impact AssESSment

1. Plants for:

- 1) Refining oil, oil derivatives and natural gas;
- 2) Gasification and melting of coal or oil seal shale, heavy crude oil residues.

2. Plants:

- 1) For the production of electricity, water steam, hot water, technological steam or heated gases, by using all types of fuel, as well as plants for driving working machinery (thermal power plants, heating plants, gas turbines, internal combustion engine plants and other devices for combustion, including steam boilers) with 50 MW or more power;
- 2) Nuclear reactors, including the disassembly or removal from operation of such Reactors¹, other than scientific research plants for the production and conversion of fission and enriched materials with a total power not exceeding 1 kW of constant thermal load.

3. Plants:

- 1) For the treatment of spent nuclear fuel;

2) Envisaged:

- For the production or enrichment of nuclear fuel;
- For the treatment of spent nuclear fuel or highly radioactive nuclear waste;
- For the permanent disposal of spent nuclear fuel;
- For the permanent disposal of nuclear waste;
- For the treatment, storage and disposal of radioactive waste.

4. Plants:

- 1) For roasting or sintering metal ore (including sulphide ore);
- 2) For the production of raw iron or steel (primary or secondary melting) including continuous casting, with a capacity exceeding 2.5 t/h;
- 3) For procESSing in ferrous metallurgy:
 - Hot rolling mills with a capacity of over 20 t/h of raw steel;
 - Forges with automatic hammers with energy exceeding 50 kJ per single hammer, where the used heat power exceeds 20 MW;
 - Plants for the application of metal protective layers to metallic surfaces using molten baths, with an input exceeding 2 t/h of raw material;
- 4) Foundry for ferrous metals with a production capacity of over 20 t per day;
- 5) Plants:
 - For the production of non-ferrous raw metals from ore, concentrates or secondary raw materials through metallurgic and/or chemical procESSes, and/or electrolytic procESSes;
 - For melting including the production of alloys from non-ferrous metals, as well as the production of by-products (refining, casting, etc.), with a melting capacity of over 4 t per day for lead and cadmium, or 20 t per day for all other metals;
 - 6) For the surface procESSing of metals and plastic materials using electrolytic or chemical procESSes, where the volume of the treatment tubs exceeds 30 m3.

LISTA I

Projekti za koje je obavezna procena uticaja na zivotnu sredinu

1. Postrojenja za:

- 1) preradu nafte, naftnih derivata i prirodnog gasa;
- 2) gasifikaciju i topljenje uglja ili bitumenskih skriljaca, teskih ostataka sirove nafte.

2. Postrojenja:

- 1) za proizvodnju elektricne energije, vodene pare, tople vode, tehnoloske pare ili zagrejanih gasova, upotrebom svih vrsta goriva, kao i postrojenja za pogon radnih masina (termoelektrane, toplane, gasne turbine, postrojenja sa motorom sa unutrasnjim sagorevanjem i ostali uredjaji za sagorevanje ukljucujuci i parne kotlove) sa snagom od 50 MW ili vise;
- 2) nuklearni reaktori, ukljucujuci demontazu ili iskljucenje iz pogona takvih reaktora¹, izuzev naucnoistraziavackih postrojenja za proizvodnju i konverziju fisionih i obogacenih materijala, cija ukupna snaga ne prelazi 1 kW stalnog termalnog opterecenja.

3. Postrojenja:

- 1) za preradu istrosenog nuklearnog goriva;

2) predvidjena:

- za proizvodnju ili obogacenje nuklearnog goriva;
- za preradu istrosenog nuklearnog goriva ili visoko radioaktivnog nuklearnog otpada;
- za trajno odlaganje istrosenog nuklearnog goriva;
- za trajno odlaganje nuklearnog otpada;
- za preradu, skladistenje i odlaganje radioaktivnog otpada.

4. Postrojenja:

- 1) za pecenje ili sinterovanje metalne rude (ukljucujuci sulfidnu rudu);
- 2) za proizvodnju sirovog gvozdja ili celika (primarno ili sekundarno topljenje) ukljucujuci kontinualno livenje, sa kapacitetom koji prelazi 2,5 t/h;
- 3) za preradu u crnoj metalurgiji:
 - tople valjaonice sa kapacitetom iznad 20 t/h sirovog celika;
 - kovacnice sa automatskim cekicama cija energija prelazi 50 kJ po jednom cekicu, kod kojih upotrebljena toplotna snaga prelazi 20 MW;
 - postrojenja za nanosenje metalnih zastitnih slojeva na metalne površine pomocu topljenih kupki, sa ulazom koji prelazi 2 t/h sirovog materijala;
- 4) Livnica crne metalurgije sa proizvodnim kapacitetom preko 20 t na dan;
- 5) Postrojenja:
 - za proizvodnju obojenih sirovih metala iz rude, koncentrata ili sekundarnih sirovina putem metalurskih i/ili hemijskih procesa i/ili elektrolitickih procesa;
 - za topljenje ukljucujuci i izradu legura od obojenih metala, kao i izradu korisnih nusproizvoda (rafinacija, livenje, itd.), sa kapacitetom topljenja od preko 4 t dnevno za olovo i kadmijum ili 20 t dnevno za sve ostale metale;
 - 6) za površinsku obradu metala i plasticnih materijala koriscenjem elektrolitickih ili hemijskih procesa, gde zapremine kada za tretman prelazi 30 m3.

5. Plants for:

- 1) Extraction, production, refining and procESSing of asbestos and products containing asbestos;
- 2) Production of cement clinker, cement and lime in rotational or other furnaces with capacities over 500 t per day for the production of cement clinker or lime with a capacity of over 50 t per day in rotational furnaces.
6. Combined chemical plants, i.e. plants for the industrial production of substances where chemical change procedures are applied and where individual plants are located next to one another and are functionally connected, intended for the production of:
 - Basic organic chemicals;
 - Basic non-organic chemicals;
 - Phosphorus, nitrogen or potassium-based artificial fertilizers (simple or complex fertilizers);
 - Basic plant protection products, as well as biocides;
 - Basic pharmaceutical products with the application of chemical or biological procedures;
 - And/or refining and/or procESSing of explosives.

7. Construction of:

- 1) Main railway lines including ancillary facilities (bridges, tunnels and stations);
- 2) Main highways and roads with four or more lanes, or the reconstruction and/or expansion of an existing road with two lanes or fewer, with the aim of producing a road with four or more lanes, in case such a new road or a reconstructed and/or expanded section has a continuous length of over 10 km or more, including ancillary facilities, other than the supporting content of the main road;
- 3) Airports for engaging in public air transport² with a take-off runway longer than 2,100 m.
8. Interior waterways whereupon the international or interstate navigational regime is in force, as well as ports and docks located on an interior waterway whereupon the international or interstate navigational regime is in force, regulation works on interior waterways enabling the passage of vESSels over 1350 t.
9. Plants for the treatment of hazardous waste by burning, thermal and/or physical, physical-chemical, chemical procedures, as well as central storage and/or landfills for depositing hazardous waste.³
10. Plants for the treatment of non-hazardous waste by burning or chemical procedures⁴ with a capacity exceeding 70 t per day; communal waste landfills for over 200,000 population equivalent.
11. Exploitation of ground water or enrichment of ground water where the annual volume of exploited or enriched water is equal to the amount of 10 million m³ or more.
12. Facilities:
 - 1) Hydro-technical facilities for transferring waters between river basins intended to prevent potential water shortages where the amount of transferred water exceeds 100 million cubic metres annually;
 - 2) In all other cases, facilities intended for transferring waters between river basins where the multi-annual average of the flow in the basin where the water is captured exceeds 2,000 million m³ per year and where the amount of transferred water exceeds 5% of this

5. Postrojenja za:

- 1) ekstrakciju, proizvodnju, preradu i obradu azbesta i proizvoda koji sadrže azbest;
- 2) proizvodnju cementnog klinkera, cementa i kreca u rotacionim ili drugim pecima kapaciteta preko 500 t dnevno za proizvodnju cementnog klinkera ili kreca kapaciteta preko 50 t dnevno u rotacionim pecima.
6. Kombinovana hemijska postrojenja, tj. postrojenja za industrijsku proizvodnju supstanci kod kojih se primenjuju postupci hemijske promene i u kojima se pojedini pogoni nalaze jedan pored drugog i funkcionalno su povezani, a namenjeni su za proizvodnju:
 - osnovnih (baznih) organskih hemikalija;
 - osnovnih (baznih) neorganskih hemikalija;
 - vestackih đubriva na bazi fosfora, azota ili kalijuma (prosta ili složena đubriva);
 - osnovnih (baznih) proizvoda za zastitu bilja, kao i biocida;
 - osnovnih (baznih) farmaceutskih proizvoda uz primenu hemijskih ili bioloskih postupaka;
 - i/ili preradu i/ili obradu eksploziva.
7. Izgradnja:
 - 1) magistralnih železnickih pruga uključujući pripadajuće objekte (mostove, tunele i stanice);
 - 2) magistralnih autoputeva i puteva sa četiri ili više traka, ili rekonstrukcija i/ili proširenje postojećeg puta sa dve trake ili manje, sa ciljem dobijanja puta sa četiri ili više traka, u slučaju da takav novi put ili rekonstruisana i/ili proširena deonica imaju neprekidnu dužinu od preko 10 km ili više, uključujući pripadajuće objekte, osim pratećih sadržaja magistralnog puta;
 - 3) aerodromi za obavljanje javnog avio-transporta² čija je poletna pista duža od 2.100 m.
8. Unutrasnji plovni putevi na kojima vazi međunarodni ili međudržavni režim plovidbe, kao i luke i pristanista koje se nalaze na unutrasnjem plovnom putu na kojem vazi međunarodni ili međudržavni režim plovidbe, regulacioni radovi na unutrasnjim plovnim putevima kojim se omogućava prolaz plovnim objektima od preko 1350 t.
9. Postrojenja za tretman opasnog otpada spaljivanjem, termickim i/ili fizickim, fizicko-hemijskim, hemijskim postupcima, kao i centralna skladišta i /ili deponije za odlaganje opasnog otpada.³
10. Postrojenja za tretman otpada koji nije opasan spaljivanjem ili hemijskim postupcima⁴ kapaciteta više od 70 t na dan; deponije komunalnog otpada za preko 200.000 ekvivalent stanovnika.
11. Eksploatacija podzemnih voda ili obogacivanje podzemnih voda kod kojih je godišnja zapremina eksploatacane ili obogacene vode jednaka količini od 10 miliona m³ ili više.
12. Objekti:
 - 1) hidrotehnicki objekti za prebacivanje voda između rečnih slivova, namenjeni sprecavanju mogućih nestasica vode kod kojih količina prebacene vode prelazi 100 miliona kubnih metara godišnje;
 - 2) u svim drugim slučajevima, objekti namenjeni za prebacivanje voda između rečnih slivova kod kojih višegodišnji proseki protoka u slivu iz kog se voda zahvata prelazi 2.000 miliona m³ godišnje i gde količina prebacene vode prelazi 5% od ovog protoka, osim u slučaju prenosa vode za pice cevovodima.
13. Postrojenja za preciscavanje otpadnih voda u naseljima preko 100.000 stanovnika.

flow, except in case of transfer of potable water by pipelines.

13. Plants for cleaning waste water in settlements with populations over 100,000.

14. Extraction of oil and natural gas.

15. Dams and other facilities intended for holding and accumulating waters where the water arriving, or additionally retained, or accumulated exceeds the amount of 10 million m³.

16. Pipelines for the transport of gas, liquid gas, oil and oil derivatives or chemicals with a diameter exceeding 800 mm and a length exceeding 40 km.

17. Facilities for the intensive breeding of poultry or pigs with a capacity exceeding:

- 85,000 places for the production of broilers;
- 40,000 places for poultry in breeding and exploitation;
- 2,000 places for the production of pigs (over 30 kg of weight);
- 750 places for sows.

18. Industrial plants for the production of:

1) Cellulose from wood pulp, hay or similar fibrous materials;

2) Paper and cardboard with a production capacity exceeding 20 t/day.

19. Open pit mines for mineral resources with a surface exceeding 10 ha, or the extraction of peat when the surface area of the exploitation terrain exceeds 100 ha.

20. Construction of overhead power lines with voltages amounting to 200 kV or more and lengths exceeding 15 km.

21. Facilities intended for the storage of oil, petrochemical or chemical products, natural gas, flammable liquids and fuels with a capacity of 100,000 t or more.

22. Activities and plants that are issued integrated permits in accordance with the Regulation on the types of activities and plants that are issued an integrated permit ("Official Gazette of RS", no. 84/05).

1 Nuclear reactors cease to be such plants once the entirety of the nuclear fuel and other radioactively polluted elements are permanently removed from the place where the plants have been built.

2 An "airport" involves airports corresponding to the definition envisaged by the Chicago Convention of 1944 whereby the International Civil Aviation Organization was founded (Annex 14).

3 Plants defined in Annex IIA with Directive 75/442/EEC, under heading D9, as well as landfills for disposing of hazardous waste where Directive 91/689/EEC applies.

4 Plants defined in Annex IIA with Directive 75/442/EEC under heading D9.

14. Vadjenje nafte i prirodnog gasa.

15. Brane i drugi objekti namenjeni zadržavanju i akumulaciji vode kod kojih voda koja dotice, ili dodatno zadržana, ili akumulirana voda prelazi količinu od 10 miliona m³.

16. Cevovodi za transport gasa, tecnog gasa, nafte i naftnih derivata ili hemikalija precnika veceg od 800 mm i duzine koja prelazi 40 km.

17. Objekti za intenzivan uzgoj zivine ili svinja sa kapacitetom preko:

- 85.000 mesta za proizvodnju brojlera;
- 40.000 mesta za zivinu u uzgoju i eksploataciji;
- 2.000 mesta za proizvodnju svinja (preko 30 kg tezine);
- 750 mesta za krmace.

18. Industrijska postrojenja za proizvodnju:

- 1) celuloze iz drvene mase, slame ili slicnih vlaknastih materijala;
- 2) papira i kartona sa proizvodnim kapacitetom koji prelazi 20 t/dan.

19. Povrsinski kopovi mineralnih sirovina cija površina prelazi 10 ha, ili vadenja treseta kad površina terena za eksploataciju prelazi 100 ha.

20. Izgradnja nadzemnih dalekovoda cija voltaza iznosi 220 kV ili vise i cija dužina prelazi 15 km.

21. Objekti namenjeni skladistenju nafte, petrohemijskih ili hemijskih proizvoda, zemnog gasa, zapaljivih tecnosti i goriva ciji kapacitet iznosi 100.000 t ili vise.

22. Aktivnosti i postrojenja za koje se izdaje integrisana dozvola u skladu sa Uredbom o vrstama aktivnosti i postrojenja za koje se izdaje integrisana dozvola ("Sluzbeni glasnik RS", broj 84/05).

1 Nuklearni reaktori prestaju da budu ovakva postrojenja kada se celokupno nuklearno gorivo i drugi radioaktivno zagadjeni elementi trajno uklone sa mesta na kome su postrojenja izgradjena.

2 Pod "aerodromom" se podrazumevaju aerodromi koji odgovaraju definiciji predvidjenoj Cikaskom konvencijom iz 1944. godine, kojom je osnovana Medjunarodna organizacija civilnog vazduhoplovstva (Aneks 14).

3 Postrojenja definisana u Aneksu IIA uz Direktivu 75/442/EEZ, pod zaglavljem D9, kao i deponije za odlaganje opasnog otpada na koje se primenjuje Direktiva 91/689/EEZ.

4 Postrojenja definisana u Aneksu IIA uz Direktivu 75/442/EEZ pod zaglavljem D9.

PRILOG 05 LISTA I – RPOJEKTI ZA KOJE SE MOŽE ZAHTEVATI RPOCENA UTICAJA NA ŽIVOTNU SREDINU

³ Postrojenja definisana u Aneksu IIA uz Direktivu 75/442/EEZ, pod zaglavljem D9, kao i deponije za odlaganje opasnog otpada na koje se primenjuje Direktiva 91/689/EEZ.
⁴ Postrojenja definisana u Aneksu IIA uz Direktivu 75/442/EEZ pod zaglavljem D9.

LISTA II

Projekti za koje se može zahtevati procena uticaja na životnu sredinu

Projekat	Kriterijumi za odlučivanje o potrebi izrade studije o proceni uticaja na životnu sredinu
1. Poljoprivreda, akvakultura i šumarstvo	
1) Sistemi za navodnjavanje i odvodnjavanje - meliorativni sistemi	- Područje na kome se prostiru je veće od 20 ha
2) Objekti za intenzivan uzgoj i držanje živine	- Kapaciteta od 30.000 do 85.000 mesta za brojlere - Kapaciteta od 10.000 do 40.000 mesta za živinu (uključujući i lovnu perad)
3) Objekti za intenzivan uzgoj goveda	Kapaciteta 200 mesta za goveda i više
4) Objekti za intenzivan uzgoj:	
- svinja	Kapaciteta od 1.000 do 2.000 mesta za svinje
- krmača	Kapaciteta od 450 do 750 mesta za krmače
5) Objekti za intenzivan uzgoj životinja sa plemenitim krznom	Kapaciteta preko 1000 mesta za životinje sa plemenitim krznom
6) Intenzivan uzgoj riba u bazenima i ribnjacima	- za salmonide godišnje proizvodnje 10 t i više. - za ciprinide površine 5 ha i veće.
7) Krčenje šuma radi prelaženja na drugi tip korišćenja zemljišta	Područje na kome se prostire je veće od 10 ha
2. Ekstraktivna industrija	
1) Površinski kopovi mineralnih sirovina	Svi projekti koji nisu navedeni u Listi I
2) Vađenja treseta	Površina terena za eksploataciju je od 20 ha do 100 ha
3) Podzemna eksploatacija mineralnih sirovina	Svi projekti
4) Eksploatacija mineralnih sirovina postupkom rečnog ili jezerskog bagerovanja	Svi projekti
5) Bušenje u cilju istraživanja i eksploatacije nafte i prirodnog gasa	Svi projekti
3. Proizvodnja energije	

1) Postrojenja za proizvodnju električne energije, vodene pare, tople vode, tehnološke pare ili zagrejanih gasova (termoelektrane, toplane, gasne turbine, postrojenja sa motorom sa unutrašnjim sagorevanjem, ostali uređaji za sagorevanje), uključujući i parne kotlove, u postrojenjima za sagorevanje uz korišćenje svih vrsta goriva	Sa snagom od 1 do 50 MW
2) Postrojenje za proizvodnju energije iz hidropotencijala	Snage preko 2 MW
3) Uređaji za korišćenje snage vetra u cilju proizvodnje energije (farme vetrenjača)	Ukupne snage preko 10 MW
4. Cevovodi sa pratećim objektima za transport gasa, nafte, hemikalija, vodene pare, vrele vode ili bez pratećih objekata, kao i vodovi za prenos električne energije nadzemnim dalekovodima	
1) Cevovodi za transport gasa, osim internih fabričkih cevovoda	Dužine preko 10 km i prečnika preko 150 mm.
2) Cevovodi za transport hemikalija, osim cevovoda koji predstavljaju deo postrojenja za rukovanje takvim hemikalijama	Dužine preko 2 km i prečnika preko 150 mm.
3) Cevovodi za transport pare ili tople vode iz postrojenja navedenih u tački 3.1 osim internih fabričkih cevovoda	Dužine preko 20 km.
4) Cevovodi za transport otpadnih voda	Dužine preko 10 km
5) Cevovodi za transport nafte i naftnih derivata	Svi projekti koji nisu navedeni u Listi I
6) Nadzemni dalekovodi visokog napona	Nominalnog napona od 110 kV ili više
5. Skladištenje zapaljivih tečnosti i gasova, zemnog gasa, fosilnih goriva, nafte i naftnih derivata i hemikalija	
1) Skladištenje zapaljivih gasova ili proizvoda koji sadrže zapaljive gasove	Ukupnog kapaciteta preko 50 m ³
2) Skladištenje zapaljivih tečnosti	Ukupnog kapaciteta preko 500 m ³
3) Skladištenje hlora	Svi projekti
4) Skladištenje sumpor-dioksida	Svi projekti
5) Skladištenje amonijum nitrata ili supstanci koje u sebi sadrže amonijum nitrat	Svi projekti
6) Skladištenje amonijaka	Svi projekti
7) Skladištenje ostalih hemikalija	Kapaciteta preko 10 t
8) Površinsko (nadzemno) skladištenje zemnog gasa	Kapaciteta preko 50 m ³
9) Skladištenje uglja ili lignita	Kapaciteta preko 20.000 t
10) Skladištenje nafte ili naftnih derivata	Kapaciteta preko 5.000 m ³
6. Proizvodnja i prerada metala	
1) Postrojenja za proizvodnju sirovog gvožđa ili čelika (primarno)	Svi projekti koji nisu navedeni u Listi I

ili sekundarno topljenje) uključujući kontinualni postupak livenja

2) Postrojenja za preradu u crnoj metalurgiji:	Svi projekti koji nisu navedeni u Listi I
- vruće valjaonice	
- kovačnice sa jednim ili više čekića ili maljeva	
- za nanošenje površinskih zaštitnih metalnih slojeva u rastopljenom stanju	
3) Livnice crne metalurgije	Svi projekti koji nisu navedeni u Listi I
4) Postrojenja za topljenje uključujući i izradu legura od obojenih metala, kao i izradu korisnih nusproizvoda (rafinacija, livenje, itd.)	Svi projekti koji nisu navedeni u Listi I
5) Postrojenja za površinsku obradu metala i plastičnih materijala korišćenjem elektrolitičkih ili hemijskih postupaka	Svi projekti koji nisu navedeni u Listi I
6) Postrojenja za proizvodnju ili sklapanje motornih vozila i proizvodnju motora za motorna vozila (automobili, autobusi, teretna vozila, poljoprivredna, građevinska i rudarska mehanizacija kao i druga vozila na motorni pogon)	Svi projekti
7) Postrojenja za proizvodnju baterija i akumulatora	Svi projekti
8) Brodogradilišta (proizvodnja i/ili popravka brodskih trupova ili motora ili delova broda)	Dužine broda 20 m ili više
9) Proizvodnja i popravka vazduhoplova	Svi projekti sa izuzetkom radova na redovnom održavanju vazduhoplova
10) Proizvodnja šinskih vozila	Svi projekti
11) Postrojenja za eksplozivno deformisanje metala	Svi projekti
12) Postrojenja za pripremu, obogaćivanje, pečenje i sinterovanje metalnih ruda, kao i iskorišćavanje jalovine	Svi projekti
7. Industrijska prerada minerala	
1) Postrojenja za suhu destilaciju uglja (plinare, tinjajuće peći i dr.)	Svi projekti
2) Postrojenja za proizvodnju cementnog klinkera, cementa i kreča u rotacionim ili drugim pećima	Svi projekti koji nisu navedeni u Listi I
3) Postrojenja za proizvodnju stakla i staklenih vlakana, uključujući proizvodnju stakla koje se dobija preradom starog stakla	Kapaciteta do 20 t na dan*
4) Postrojenja za topljenje mineralnih materija, uključujući i proizvodnju mineralnih vlakana	Kapaciteta do 20 t na dan*
5) Postrojenja za proizvodnju keramičkih proizvoda pečenjem (pločice, sanitarna galanterija, kućni pribor od	Kapaciteta od 40 t do 75 t na dan*

keramike i porcelana i slično) kao i proizvodnja građevinskog materijala pečenjem (crep, cigla i slično)

6) Postrojenja za proizvodnju asfaltnih mešavina uključujući mobilana postrojenja Kapaciteta preko 50 t na sat

8. Hemijska industrija

1) Obrada poluproizvoda i proizvodnja hemikalija Svi projekti koji nisu navedeni u Listi I

2) Samostalna postrojenja za proizvodnju, preradu, formiranje i pakovanje baznih organskih i neorganskih hemikalija, veštačkih đubriva na bazi fosfora, azota i kalijuma (prosta i složena hemijska đubriva) proizvoda za zaštitu bilja, kao i biocida, farmaceutskih i kozmetičkih proizvoda, plastičnih masa, eksploziva, boja i lakova, deterdženata i sredstava za održavanje higijene i čišćenje i dr. Svi projekti koji nisu navedeni u Listi I

3) Postrojenje za proizvodnju mineralnih ulja i maziva (destilacijom, rafinacijom ili na drugi način) Svi projekti

9. Prehrambena industrija

1) Postrojenja za proizvodnju, tretman, preradu ili obradu proizvoda iz:

- sirovina životinjskog porekla (osim mleka) - Kapaciteta od 10 t do 75 t na dan*

- sirovina biljnog porekla - Kapaciteta od 30 t do 300 t na dan*

2) Postrojenja za preradu, pakovanje i konzerviranje mesa, povrća i voća Kapaciteta preko 10 t na dan

3) Postrojenja za proizvodnju hrane za životinje osim mešaona stočne hrane za sopstvene potrebe Kapaciteta preko 5 t na dan

4) Postrojenja za obradu, tretman i preradu mleka Kapaciteta od 5.000 litara do 200.000 litara na dan*

5) Postrojenja za zahvatanje i preradu podzemnih voda, punjenje i pakovanje Svi projekti

6) Postrojenja za proizvodnju piva Kapaciteta preko 3.000.000 litara godišnje

7) Postrojenja za proizvodnju slada i kvasca Kapaciteta preko 200 t godišnje

8) Postrojenja za proizvodnju slatkiša ili sirupa Kapaciteta preko 5.000 t godišnje

9) Postrojenja za proizvodnju: Kapaciteta:

- alkoholnih pića - preko 10.000 litara dnevno za alkoholna pića;

- bezalkoholnih pića - preko 20.000 litara dnevno za bezalkoholna pića;

- sirćeta - preko 10.000 litara dnevno za sirće.

10) Postrojenja za klanje životinja Kapaciteta od 3 t do 50 t na dan*

11) Postrojenja za preradu ribe Kapaciteta preko 1 t dnevno

12) Postrojenja za proizvodnju ribljeg brašna ili ribljeg ulja	Svi projekti
13) Postrojenja za proizvodnju i preradu skroba	Kapaciteta preko 100 t dnevno
14) Postrojenja za proizvodnju ili rafiniranje šećera korišćenjem šećerne repe ili sirovog šećera	Svi projekti
15) Mlinovi i sušare	Kapaciteta preko 200 t dnevno
16) Hladnjače (bez pogona za preradu sirovine)	Kapaciteta preko 10 t rashladnog fluida u sistemu
17) Proizvodnja melase	Svi projekti
10. Industrija tekstila, kože, drveta i papira	
1) Postrojenja za proizvodnju papira i kartona	Svi projekti koji nisu navedeni u Listi I
2) Postrojenja za proizvodnju proizvoda od celuloze (iverica, lesonit, medijapan i šperploča)	Svi projekti
3) Postrojenja za preradu, obradu i oplemenjivanje drveta	Svi projekti
4) Postrojenja za predtretman vlakana, tkanina i papira (pranje, beljenje, mercerizacija, štampanje, hemijski tretman) ili bojenje vlakana ili tkanina	Kapaciteta do 10 t na dan*
5) Postrojenja za štavljenje i obradu kože	Kapaciteta do 12 t na dan*
11. Gumarska industrija	
1) Postrojenja za proizvodnju i preradu gume i kaučuka	Svi projekti
2) Postrojenja za vulkaniziranje prirodnog ili sintetičkog kaučuka uz korišćenje sumpora ili sumpornih jedinjenja	Svi projekti
12. Infrastrukturni projekti	
1) Projekti urbanog razvoja:	
- trgovački, poslovni i prodajni centri;	- Ukupne korisne površine veće od 60.000 m ²
- stadioni sa pratećim objektima;	- Kapaciteta preko 25.000 posetilaca
- nadzemni ili podzemni parking.	- Kapaciteta 1.000 mesta ili više
2) Železničke pruge uključujući pripadajuće objekte i uređaje	Svi projekti koji nisu navedeni u Listi I
3) Uspinjače i žičare, osim skijaških žičara	Svi projekti
4) Aerodromi	Svi projekti koji nisu navedeni u Listi I
5) Regionalni putevi uključujući pripadajuće objekte, osim pratećih sadržaja puta	Svi projekti
6) Unutrašnji plovni putevi na kojima ne važi međunarodni ili međudržavni režim plovidbe, kao i luke i pristaništa koje se nalaze na unutrašnjem plovnom putu na kojem ne važi međunarodni ili međudržavni režim plovidbe, uključujući i luke, odnosno pristaništa	Svi projekti

namenjene za ukrcavanje i iskrcavanje putnika ili robe.

7) Kanali, nasipi i drugi objekti za odbranu od poplava	Svi projekti
8) Brane i drugi objekti namenjeni zadržavanju ili akumulaciji vode	Svi projekti
9) Objekti za javno vodosnabdevanje - izvorišta vodosnabdevanja sa vodozahvatima, transport vode za piće, postrojenja za preradu vode	Svi projekti
10) Hidrotehnički objekti za prebacivanje voda između rečnih slivova (izuzimajući prenos vode za piće cevovodima)	Svi projekti
11) Trafo-stanice i rasklopna postrojenja	Napona 220 kV ili više
12) Telekomunikacioni predajnici radiorelejni sistemi	Efektivne izračene snage više od 250 W
13) Telekomunikacioni objekti mobilne telefonije (bazne radio stanice)	Efektivne izračene snage više od 250 W
13. Turizam i rekreacija	
1) Skijaške staze, skijaški liftovi i žičare sa pratećim objektima	Površina obuhvata se prostire na više od 5 ha
2) Marine sa pratećim objektima	Područje zatvorene vodene površine prelazi 1.000 m ² ili poseduje najmanje 100 vezova
3) Turistička naselja i hotelski kompleksi	Kapaciteta 1500 kreveta ili više
4) Namenski parkovi (zabavni, sportski, rekreativni, tereni za golf i dr.), uključujući zoo vrtove i safari parkove, sa pratećim objektima	Ukupne površine više od 20 ha
14. Ostali projekti	
1) Automobilske staze za trke ili ispitivanje motornih vozila sa pratećim objektima	Područje na kome se prostire prelazi 10 ha
2) Postrojenja za upravljanje otpadom:	
- odlagališta i skladišta opasnog otpada;	- Kapaciteta do 10 t na dan*
- odlagališta i skladišta otpada koji nije opasan;	- Kapaciteta do 50 t na dan*
- tretman otpada koji nije opasan;	- Svi projekti koji nisu navedeni u Listi I
- deponije komunalnog otpada;	- Kapaciteta do 10 t na dan ili ukupnog kapaciteta do 25.000 t*
- tretman otpada mehaničkim i/ili biološkim postupcima	- Svi projekti
- Mobilna postrojenja za tretman otpada	- Svi projekti
3) Postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda:	
- komunalne otpadne vode	- Svi projekti koji nisu navedeni u Listi I

- tehnološke otpadne vode	- Svi projekti
4) Postrojenje i uređaji za testiranje	
- motora sa unutrašnjim sagorevanjem	- sa toplotnom energijom većom od 10 MW
- gasnih turbina ili mlaznih motora	- sa toplotnom energijom većom od 100 MW
5) Postrojenja za proizvodnju veštačkih mineralnih vlakana	Svi projekti
6) Postrojenja za briketiranje uglja	Svi projekti
7) Postrojenja za proizvodnju betona - betonjerke, uključujući i mobilna postrojenja	Kapaciteta preko 30 t na sat
8) Postrojenja za reciklažu, regeneraciju ili uništavanje eksplozivnih materija	Svi projekti
9) Postrojenja za odlaganje, preradu ili uništavanje životinjskih leševa ili otpadaka životinjskog porekla	Kapaciteta od 1 t do 10 t na dan*
10) Postrojenja za preradu duvana	Kapaciteta preko 10.000 t godišnje
11) Postrojenja za proizvodnju bio gasa	Svi projekti
12) Groblja i krematorijumi	Za naselja od 40.000 stanovnika i više
13) Objekti za snabdevanje motornih vozila gorivom (benzinske pumpe)	Skladišnog kapaciteta:
	- preko 100 m ³ u naseljima
	- preko 500 m ³ u nenaseljenim područjima
	Svi projekti

15. Projekti navedeni u Listi I i Listi II koji se realizuju u zaštićenom prirodnom dobru i zaštićenoj okolini nepokretnog kulturnog dobra, kao i u drugim područjima posebne namene.

* Napomena: Na projekte posebno označene u Listi II, čiji kapaciteti prevazilaze kapacitete date u koloni br. 2 (Kriterijumi za odlučivanje o potrebi izrade studije o proceni uticaja na životnu sredinu), primenjuje se tačka br. 22 sa Liste I ove uredbe.

PRILOG 07: RELEVANTNA NACIONALNA ZAKONSKA REGULATIVA U OKTOBRU 2019. GODINE

Osnovni zakoni i propisi koji su trenutno na snazi u Republici Srbiji a od značaja su za zaštitu životne sredine tokom planiranja, projektovanja, izgradnje i rada ovog Projekta su navedeni u nastavku teksta:

Glavni zakonski dokumenti su:

- Ustav Srbije („Službeni glasnik RS“, br. 98/06).
- Nacionalna strategija za održivi razvoj („Službeni glasnik RS“, br.72/09, 81/09)
- Zakon o vodama („Službeni glasnik RS“, br.30/10, 93/12)
- Zakon o planiranju i izgradnji („Službeni glasnik RS“, br.72/09, 81/09)
- Zakon o strateškoj EIA („Službeni glasnik RS“, br.135/2004)
- Zakon o zaštiti prirode („Službeni glasnik RS“, br.36/09, 88/10, 91/10, 14/16)
- Zakon o zaštiti životne sredine („Službeni glasnik RS“, br.135/04, 36/09, 72/09, 43/11, 14/16)
- Zakon o EIA („Službeni glasnik RS“, br.135/2004, 36/2009)
- Zakon o upravljanju otpadom („Službeni glasnik RS“, br.36/09, 88/10, 14/16)
- Zakon o zaštiti od buke („Službeni glasnik RS“, br.36/09, 88/10)
- Zakon o vodama („Službeni glasnik RS“, br.30/10, 93/12, 101/16)
- Zakon o šumama („Službeni glasnik RS“, br.30/10, 93/12, 89/15)
- Zakon o zaštiti vazduha („Službeni glasnik RS“, br.36/09, 10/13)
- Zakon o zdravlju i sigurnosti na radu („Službeni glasnik RS“, br.101/05, 91/15)
- Zakon o poljoprivrednom zemljištu („Službeni glasnik RS“, br.62/06, 65/08, 41/09, 112/2015)
- Zakon o dobrobiti životinja („Službeni glasnik RS“, br. 41/09)
- Uredba o dobrobiti životinja namenjenih za eksperimentalne potrebe („Službeni glasnik RS“, br. 39/10).
-
- Propisi doneti na osnovu Zakona o EIA obuhvataju sledeće:
- Zakon o potvrđivanju konvencije o objavljivanju informacija, procesu učešća javnosti u odlučivanju i zakonskoj zaštiti u oblasti životne sredine („Službeni glasnik RS“, br. 38/09)
- Uredba o definisanju liste projekata za koje je obavezna procena uticaja na životnu sredinu i liste projekata za koje se može zahtevati EIA („Službeni glasnik RS“, br. 114/08)
- Pravilnik o sadržaju zahteva za utvrđivanje potrebe za procenom uticaja i o sadržaju zahteva za definisanje obima i sadržaja studije EIA („Službeni glasnik RS“, br. 69/05)
- Pravilnik o sadržaju studije EIA („Službeni glasnik RS“, br. 69/05)
- Pravilnik o postupku javnog uvida, predstavljanja i javne rasprave o studiji EIA („Službeni glasnik RS“, br. 69/05)
- Pravilnik o radu Tehničke komisije za studiju EIA („Službeni glasnik RS“, br. 69/05)
- Uredba o dozvoljenom nivou buke u životnoj sredini („Službeni glasnik RS“, br. 72/10)
- Uredba o utvrđivanju kategorije vodenih površina („Službeni glasnik RS“, br. 5/68)
- Uredba o opasnim zagađivačima voda („Službeni glasnik RS“, br. 31/82)
- Zakon o potvrđivanju konvencije o objavljivanju informacija, procesu učešća javnosti u odlučivanju i zakonskoj zaštiti u oblasti životne sredine („Službeni glasnik RS“, br. 38/09)
- Evropska komisija za životnu sredinu i zdravlje. Srbija. Kopenhagen, Regionalna kancelarija SZO za Evropu, 2006 (http://www.euro.who.int/eehc/implementation/20061010_9 pristup 29. decembra 2009. godine).
- Narodna skupština. Zakon o zaštiti od buke u životnoj sredini. „Službeni glasnik RS“, br. 36/09, 88/10.
- Narodna skupština. Zakon o upravljanju otpadom. „Službeni glasnik RS 2009“, br. 36/09, 88/10, 14/16.
- Narodna skupština. Ustav Republike Srbije. „Službeni glasnik RS 2006“, br. 98/06.
- Narodna skupština. Zakon o zaštiti životne sredine. „Službeni glasnik RS 2004“, br. 135/04, 36/09, 72/09, 43/11, 14/16.
- Narodna skupština. Zakon o zaštiti vazduha. „Službeni glasnik RS 2009“, br. 36/09, 10/13.
- Narodna skupština. Zakon o hemijskim sredstvima. „Službeni glasnik RS 2009“, br. 36/09, 88/10, 92/11, 93/12, 25/15
- Narodna skupština. Zakon o biocidnim proizvodima. „Službeni glasnik RS 2009“, br. 36/09, 88/10, 92/11, 25/15
- Narodna skupština. Zakon o sigurnosti i zdravlju na radu. „Službeni glasnik RS 2005“, br. 101/05, 91/15
- Narodna skupština. Zakon o proceni uticaja na životnu sredinu. „Službeni glasnik RS 2004“, br. 135/04, 36/09
- Savezna skupština. Uredba o dozvoljenom nivou buke u životnoj sredini. „Službeni glasnik RS 2010“, br. 72/10.
- Narodna skupština. Zakon o integrisanoj prevenciji i kontroli zagađivanja. „Službeni glasnik RS“, br. 135/04 (<http://www.basel.int/legalmatters/natleg/serbia-04e.pdf>, pristup 11. januara 2010. godine).

- Regulativa (EK) br. 1907/2006 Evropskog parlamenta i Saveta od 18. decembra 2006. godine u vezi sa registracijom, ocenjivanjem, odobravanjem i ograničavanjem hemijskih sredstava (REACH), uspostavljanjem Evropske agencije za hemijska sredstva, kojom se vrše izmene i dopune Direktive 1999/45/EC i stavlja van snage Regulativa Saveta (SE) br. 793/93 i Regulativa Komisije (EK) br. 1488/94 kao i Direktiva Saveta 76/769/EEC i Direktive Komisije 91/155/EEC, 93/67/EEC, 93/105/EC i 2000/21/EC. Službeni glasnik Evropske unije, 2006, L396:1–849.
- Direktiva 2003/35/EC Evropskog parlamenta i Saveta od 26. maja 2003. godine koja propisuje učešće javnosti u izradi određenih planova i programa u oblasti životne sredine i koja vrši izmene i dopune u smislu učešća javnosti i pristupa pravdi Direktive Saveta 85/337/EEC i 96/61/EC. Službeni glasnik Evropske unije, 2003, L156:17–24.
- Direktiva Saveta 91/271/EEC od 21. maja 1991. godine o preradi urbanih otpadnih voda. Službeni glasnik Evropske zajednice, 1991, L135:40–52 (<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31991L0271:EN:HTML>, pristup 25. januara 2010. godine).
- Direktiva Saveta 98/83/EC od 3. novembra 1998. godine o kvalitetu vode namenjene ljudskoj potrošnji. Službeni glasnik Evropske zajednice, 1998, L330:32–33 (<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:1998:330:0032::EN:PDF>, pristup 25. januara 2010. godine).
- Direktiva 2002/49/EC Evropskog parlamenta i Saveta od 25. juna 2002. godine u vezi sa procenom i upravljanjem bukom u životnoj sredini – Deklaracija Komisije u okviru Komiteta za pomirenje o Direktivi za procenu i upravljanje bukom u životnoj sredini. Službeni glasnik Evropske zajednice, 2002, L189:12–25 (<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2002:189:0012::EN:PDF>, pristup 25. januara 2010. godine).
- Savezna skupština. Uredba o dopuštenom nivou buke u životnoj sredini. „Službeni glasnik RS 2010“, br. 72/10.
- Narodna skupština. Zakon o integrisanoj prevenciji i kontroli zagađenja. „Službeni glasnik RS“, br. 135/04 (<http://www.basel.int/legalmatters/natleg/serbia-04e.pdf>, pristup 25. januara 2010. godine).
- Direktiva Saveta 1999/30/EC od 22. aprila 1999. godine o ograničavanju sadržaja sumpor dioksida, azot dioksida i oksida azota, čestica i gvožđa u vazduhu. Službeni glasnik Evropske zajednice, L163:41–60.

PRILOG 08 FORMAT IZVEŠTAJA O USKLAĐIVANJU USLOVA RADA SA ESS2
za treća lica koja angažuju radnike po ugovoru

Naziv angažmana:

Ref. br. ugovora:

Ugovorni period: Datum početka (M/D/G) Datum završetka (M/D/G)

Izvođač/pružalac usluga:

Period izveštavanja:

Datum izveštaja:

Potpis ovlašćenog lica:

IZVEŠTAJ O POŠTOVANJU USLOVA RADA I ZAPOSŁJAVANJA

Statistike o zaposlenima u preduzeću *:

Ukupan broj zaposlenih sa rodnom razdelom1: M _____ Ž _____

Broj zaposlenih sa ugovorom o radu od ukupnog broja zaposlenih

Broj zaposlenih bez ugovora o radu od ukupnog broja zaposlenih

Broj zaposlenih sa pristupom socijalnom, penzionom i zdravstvenom osiguranju od ukupnog broja zaposlenih

Broj zaposlenih koji primaju plate/zarade barem jednom mesečno od ukupnog broja zaposlenih

Broj zaposlenih koji su napustili preduzeće tokom perioda izveštavanja od ukupnog broja zaposlenih

Broj novih zaposlenih tokom perioda izveštavanja

Broj radnih sati po zaposlenom (mesečni prosek)

Ukupan prekovremeni rad (mesečni prosek po zaposlenom)

- Broj povreda na radu (tokom perioda izveštavanja i kumulativno od početka ugovora) od ukupnog broja zaposlenih
- Broj smrtnih slučajeva na radu (tokom perioda izveštavanja i kumulativno) od ukupnog broja zaposlenih
- Broj prijavljenih slučajeva nasilja od ukupnog broja zaposlenih
- Broj prijavljenih uznemiravanja/zloupotreba od ukupnog broja zaposlenih

Dostupnost pristupačnog i funkcionalnog žalbenog mehanizma za zaposlene (D/N)

Broj žalbi podnetih ŽM (tokom perioda izveštavanja i kumulativno od početka ugovora)

Broj rešenih žalbi u ŽM (tokom perioda izveštavanja i kumulativno od početka ugovora)

Broj podnetih tužbi u vezi sa radom, zapošljavanjem i SZR

Broj sporova dovedenih do mirnog rešenja / u proceduri dobrovoljne arbitraže

Broj poseta inspekcija rada / SZR

*Zaposleni je bilo koje fizičko lice zaposleno ili angažovano za rad ili pružanje usluga za poslodavca

1 Broj zaposlenih se odnosi na ukupan broj lica na dan izveštavanja

2 Broj se odnosi na ukupan broj incidenata u periodu izveštavanja

Statistike o radnicima na projektu:

- Ukupan broj radnika na projektu**;
- Ukupan broj radnika na projektu sa ugovorom o radu;
- Ukupan broj radnika na projektu bez ugovora o radu;
- Broj radnika na projektu sa pristupom socijalnom, penzionom i zdravstvenom osiguranju sa potvrdom od odgovarajućeg registra;

Kontrolna lista za skrining uslova rada i zapošljavanja

	Uslovi i zahtevi	Da / Ne	Napomene
1	Svi radnici na projektu imaju ugovor o radu ili ugovor o delu u pisanom obliku.	Da ☐ Ne ☐	Ako je odgovor „ne“, opisati i objasniti
2	Svi radnici na projektu su plaćeni barem jednom mesečno	Da ☐ Ne ☐	Ako je odgovor „ne“, opisati i objasniti
3	Svi radnici na projektu su radili 8 sati dnevno, 40 sati nedeljno	Da ☐ Ne ☐	Ako je odgovor „ne“, objasniti i navesti broj radnih sati
4	Svi radnici na projektu su imali redovan dnevni i nedeljni odmor	Da ☐ Ne ☐	Ako je odgovor „ne“, opisati i objasniti
5	Broj radnika na projektu čiji je ugovor raskinut pri čemu je raskid u skladu sa nacionalnim zakonodavstvom i ESS2	Da ☐ Ne ☐	Ako je odgovor „da“, navesti broj i objasniti uslove raskida
6	Broj radnika na projektu koji su pogađali program obuke u vezi sa SZR	Da ☐ Ne ☐	Ako je odgovor „da“, navesti broj i objasniti
7	Broj radnika na projektu kojima su odobrena odsustva na koja imaju pravo	Da ☐ Ne ☐	Ako je odgovor „da“, navesti tip i broj odsustava
8	Radnici na projektu su učestvovali u nezgodama na radu koje su za posledicu imale povrede ili smrtne slučajeve	Da ☐ Ne ☐	Ako je odgovor „da“, opisati i objasniti
9	Radnici na projektu su prijavljivali slučajeve diskriminacije, uznemiravanja, seksualnog uznemiravanja ili nepoštovanja zakona	Da ☐ Ne ☐	Ako je odgovor „da“, opisati i objasniti
10	Radnici na projektu su podnosili žalbe ili pokrenuli dobrovoljnu arbitražu / zakonske postupke za rešavanje spora	Da ☐ Ne ☐	Ako je odgovor „da“, opisati i objasniti
11	U periodu izveštavanja je došlo do incidenata u smislu nepoštovanja LMP	Da ☐ Ne ☐	Ako je odgovor „da“, opisati i objasniti

PRILOG 09 IZJAVA O POŠTOVANJU ZAKONSKE I PODZAKONSKE REGULATIVE

Ovu IZJAVU dostavljaju potencijalni dobavljači usluga/izvođači radova u okviru tenderske dokumentacije

Datum i mesto davanja izjave: _____

Ime i adresa davaoca izjave: _____

IZJAVA O POŠTOVANJU ZAKONSKE I PODZAKONSKE REGULATIVE

Ovim izjavljujemo da³⁹

- smo upoznati i poštujemo standarde koji su propisani Okvirom za životnu sredinu i socijalna pitanja Svetske banke;
- smo upoznati i poštujemo standarde propisane Procedurama za upravljanje radom;
- smo upoznati i poštujemo standarde propisane Smernicama za HSE GSB;
- se pridržavamo svih nacionalnih zakona* i važećih propisa u vezi sa zapošljavanjem, radom i odnosima sa zaposlenima i uslova zapošljavanja i rada;
- smo posvećeni pružanju sigurnog i zdravog okruženja za naše radnike i primeni svih zahteva za zdravlje i sigurnost na radu koji su propisani nacionalnom zakonskom regulativom;
- ne tolerišemo bilo kakav rad dece, prinudni ili rad u ropstvu;
- zabranjujemo bilo kakvu vrstu uznemiravanja, zloupotrebe i nasilja na radu i zabranjujemo neposrednu ili posrednu diskriminaciju bilo kog zaposlenog ili grupa zaposlenim po bilo kom osnovu i iz bilo kog razloga;
- potvrđujemo dostupnost ŽM za radnike;
- potvrđujemo da ŽM za radnike nije dostupan, ali će biti formiran do trenutka zaključivanja ugovora, odnosno svi angažovani radnici će biti obavešteni o dostupnom ŽM.

Ovim izjavljujemo da ćemo u slučaju da nam ugovor bude dodeljen, usvojiti Procedure za upravljanje radom koje važe za projekat i uključiti ih u našu praksu.

Razumemo da nepoštovanje bilo koje od gore navedenih obaveza može dovesti do raskida ugovora i isključivanja sa projekta.

Potpis:

Ime:

Pozicija:

*Nacionalno zakonodavstvo istovremeno podrazumeva zakone Republike Srbije i zakone zemlje porekla u slučaju inostranog ponuđača.

³⁹ Podnosilac označava odgovarajuću obavezu

PRILOG 10 RPIMER PLANA UBLAŽAVANJA I PLANA RPAČENJA ZA ESMF

PRILOG 10A PLAN UBLAŽAVANJA

Faza	Problem	Mera ublažavanja	Troškovi ublažavanja (ako su značajni)	Odgovornost*	Nadzor opservacije i komentari (popunjava se tokom nadzora)
Priprema projekta	☐ ☐ ☐				
Izvođenje / rad projekta	☐ ☐ ☐				

* Items indicated to be the responsibility of the contractor shall be specified in the bid documents

PRILOG 10B PLAN RPAČENJA

Faza	Koji parametar će se pratiti?	Gde će se parametar pratiti?	Kako će se parametar pratiti/tip opreme za praćenje?	Kada će se parametar pratiti – učestalost merenja ili kontinuirano?	Troškovi praćenja Koliki su troškovi opreme ili naknade izvođača za sprovođenje praćenja?	Odgovornost	Nadzor opservacije i komentari (popunjava se tokom nadzora sa pozivanjem na odgovarajuće izveštaje o merenjima)
Priprema projekta							
Izvođenje / rad projekta							

PRILOG 11: RPIMER POPUNJENOG ESMP – PLAN UBLAŽAVANJA

OVO JE SAMO RPIMER: REKONSTRUKCIJA BARIJERE ZA ZAŠTITU OD POPLAVE

Faza	Problem/uticaj aktivnosti	Mera ublažavanja	Institucionalna odgovornost	Komentar
RPE IZGRADNJE	Priprema procedure EIA i tenderske dokumentacije			
	Tenderska dokumentacija izrađena sa pristupom ili upotrebom ESMP-a u prevedenoj verziji	Tenderska dokumentacija se neće izrađivati bez uključivanja kopije plana ublažavanja i praćenja iz ESMP (na srpskom) koji će biti dat u zaštitnim odredbama Tehničkih specifikacija u ugovorima i obaveze poštovanja zahteva zajmodavca	JIP u ime investitora JVP „Srbijavode“ VPC „Sava – Dunav“	
IZGRADNJA	Nabavka materijala			
	Pozajmne jame za pesak i šljunak. Ometanje korita reke Save, kvalitet vode, ometanje ekosistema	Koristiti postojeće pozajmne jame ili kupovati materijal od licenciranih separacija; obaveza službenog odobrenja ili važeće licence za rad.	Izvođač ili separacija za pesak i šljunak Izvođač građevinskih radova	Biće definisano u tenderskoj dokumentaciji – uslovi za izbor podizvođača za nabavku materijala
IZGRADNJA	Transport materijala			
	Prašina, isparenja	Svi kamioni moraju biti pokriveni	Preduzeće za transport	a)-d) će biti u specifikovano tenderskih dokumentaciji – Tehničke specifikacije za izvođenje radova
	Kamen, prašina	Mokar ili pokriven teret u kamionu	Preduzeće za transport	
	Pesak i šljunak, prašina	Mokar ili pokriven teret u kamionu	Preduzeće za transport	
	Emisije prašine sa gradilišta mogu uticati na kvalitet vazduha i predstavljati pretnju po zdravlje radnika i suseda	U slučaju odlaganja izmuljavanih ili iskopanih materijala, šut se mora čuvati u kontrolisanom prostoru i prskati vodom da bi se smanjila prašina Tokom pneumatskog bušenja/sabijanja, prašina se suzbija stalnim prskanjem vodom i/ili postavljanjem zaštitne mreže za prašinu na gradilištu. Septička jama (u slučaju rekonstrukcije postojećih)	Construction Contractor	

PROGRAM ZA INTEGRISANI RAZVOJ KORIDORA SAVE I DRINE - SDIP
Okvir za upravljanje životnom sredinom i socijalnim pitanjima za Srbiju - ESMF

Faza	Problem/uticaj aktivnosti	Mera ublažavanja	Institucionalna odgovornost	Komentar
		montirana uz toalet bi trebalo da bude hermetički zatvorena radi sprečavanja širenja neprijatnih mirisa. Okolni prostor (trotoari, kolovozi) se neće koristiti za odlaganje šuta radi smanjenja prašine Na gradilištu se neće vršiti spaljivanje građevinskog/otpadnog materijala Zabranjeno je preterano stajanje građevinskih vozila na gradilištu u loru Svi materijali se dostavljaju/transportuju na način koji minimizira prašinu – što podrazumeva pokrivanje tovara na kamionima i zatvoren tovarni prostor, sa merama sprečavanja prašine putem prskanja vodom		
IZGRADNJA		Gradilište		
	Potencijalno oštećenje kulturne baštine tokom zemnih radova	Ako se tokom izvođenja građevinskih i drugih radova pronađu arheološki lokaliteti ili predmeti, Izvođač je u obavezi da odmah i bez odlaganja prekine radove i obavesti ZZSK Sremska Mitrovica i da preduzme neophodne mere za sprečavanje uništavanja ili oštećenja lokaliteta i očuvanja istog u zatečenom stanju.	Izvođač građevinskih radova	Construction Supervision and Archaeological Supervision will be responsible on this project to prevent damage to cultural properties
	Radovi na iskopavanju mogu otkriti arheološka ili druga značajna nalazišta	Obustaviti sve radove na gradilištu u slučaju slučajnih pronalazaka i obavestiti odgovarajuće institucije.	Izvođač građevinskih radova	Odlaganje implementacije projekta
	Potencijalno zagađenje vode i zemljišta usled neadekvatnog čuvanja, rukovanja i upotrebe materijala	Organizovati i pokriti zone za skladištenje materijala; izolovati betonske radove od vodotoka pomoću zatvorenih formi ili pokrivača; izolovati oblasti za ispiranje kamiona mešalica i druge opreme od vodotoka odabirom oblasti za ispiranje koje se ne izlivaju direktno u vodotok	Izvođač građevinskih radova	
	Zagađenje vode i zemljišta neadekvatnim odlaganjem otpadnih materijala	Odlagati otpadni materijal na mestu koje je zaštićeno od ispiranja i koje je potrebno označiti na planu gradilišta; ako se odlaganje ne vrši na gradilištu, na ovlašćenoj deponiji	Izvođač građevinskih radova	
	Zagađenje vode i zemljišta neadekvatnim odlaganjem	Odlagati otpad u skladu sa međunarodnim najboljim praksama (Opšte smernice EHS IFC). Primenjivati dodatne	Izvođač građevinskih radova	

Faza	Problem/uticaj aktivnosti	Mera ublažavanja	Institucionalna odgovornost	Komentar
	otpadnih materijala	mere za odlaganje opasnog otpada (kao što je korišćenje dodatne zaštite, ograničenja pristupa, postavljanje PPE, itd) po potrebi, radi sprečavanja posledica po građevinske radnike, životnu sredinu i javnost. Koristiti i obeležavati namenske kontejnere za prikupljanje otpada i lokacije za odlaganje za različite tipove otpada.		
	Potencijalno zagađenje zemljišta i vode usled neadekvatnog održavanja i točenja goriva u opremu	Primenjivati najbolje inženjerske prakse za sigurno čuvanje i rukovanje mazivima, gorivima i rastvaračima kroz sigurno skladištenje; obezbediti adekvatno točenje goriva i održavanje opreme; sakupljati otpad i odlagati ga na dozvoljenom mestu	Izvođač građevinskih radova	
	Neadekvatno čuvanje i upotreba materijala mogu prouzrokovati zagađenje vazduha, zemljišta ili vode	Čuvati sve materijale u originalnom pakovanju na adekvatnim lokacijama, što omogućava čuvanje bez izlivanja Ne odlagati pakovanje boja i drugo otpadno pakovanje izvan adekvatnih postupaka odlaganja Obezbediti da radnici budu upoznati sa propisima i zahtevima za sigurno čuvanje za svaki proizvod.	Izvođač građevinskih radova	
	Zagađenje vode i zemljišta usled neadekvatnog odlaganja otpadnih materijala	Transportovati otpad obeleženim vozilima koja odgovaraju tipu otpada da bi se minimizirao rizik od otpuštanja materijala (opasnih i ostalih materijala) i raznošenja sitnog otpada vetrom. Obučiti vozače za rukovanje i odlaganje tereta i dokumentovanje transporta sa opisom prirode otpada i stepena opasnosti koju otpad predstavlja.	Izvođač građevinskih radova	
	Neadekvatno upravljanje otpadom može prouzrokovati zagađenje zemljišta i podzemnih voda ili raznošenje vetrom i zbog životinja, što predstavlja rizik po zdravlje	Na gradilištu će se odrediti oblasti za odlaganje otpada, što obuhvata kante za otpatke za sitniji otpad i namenske površine za krupniji otpad Sav otpad, kao i građevinski šut i iskopani materijali, će se redovno i pravovremeno odvoziti sa gradilišta i njime će upravljati ovlašćena agencija ili će se odlagati na lokaciji koju zvanično odrede organi lokalne samouprave – opštine Sremska Mitrovica. Putanje i lokacije za prikupljanje i odlaganje otpada će biti identifikovane za sve glavne tipove otpada čiji se nastanak očekuje tokom aktivnosti rušenja i izgradnje.	Izvođač građevinskih radova	

PROGRAM ZA INTEGRISANI RAZVOJ KORIDORA SAVE I DRINE - SDIP
Okvir za upravljanje životnom sredinom i socijalnim pitanjima za Srbiju - ESMF

Faza	Problem/uticaj aktivnosti	Mera ublažavanja	Institucionalna odgovornost	Komentar
		Mineralni otpad od izgradnje i rušenja će se razdvajati od opšteg otpada, organskog, tehničkog i hemijskog otpada sortiranjem na gradilištu i čuvanjem u odgovarajućim kontejnerima. Vodiće se evidencije o odlaganju otpada kao dokaz o adekvatnom upravljanju otpadom u skladu sa projektom. Kad god je to izvodljivo, izvođač će ponovo koristiti i reciklirati odgovarajuće i upotreblijive materijale. Uklonjenu vegetaciju je najbolje kompostirati na gradilištu, na označenom i zaštićenom mestu. Svi uljasti otpadi će se zasebno prikupljati u kantama koje su otporne na curenje i predavati ovlašćenom preduzeću za upravljanje i odnošenje otpada, o čemu će se čuvati potvrde.		
	Građevinski radovi na gradilištu mogu da utiču na kvalitet površinskih voda (malih prirodnih bara) i na osnovu toga podzemnih voda	Na gradilištu će se uspostaviti adekvatne mere za kontrolu vode i sedimenta kao što su recimo mrežaste ograde kojima se sprečava da se sediment pokrene sa gradilišta i izazove zagađenje. Biće obezbeđeni kolektori da bi se sprečilo širenje peska i šljunka koji je pokvašen radi kontrole prašine u površinske vode. Građevinska vozila i mehanizacija će se prati samo na namenskim lokacijama gde oticanje voda neće zagađivati prirodne vodene površine, a voda će se adekvatno prikupljati i čuvati. Pre početka farbarskih radova, donja strana će biti pokrivena plastificiranim papirom kako bi se obezbedilo prikupljanje odliva boje ka zemljištu. Po završetku ovih radova, ova plastika će biti uklonjena i odložena na mesta koja utvrde organi lokalne samouprave.	Izvođač građevinskih radova	
	Mogućnost nailaska na arheološki lokalitet	U slučaju nailaska na arheološki lokalitet, izvođač mora odmah prekinuti radove i obavestiti ZZSK Sremska Mitrovica	Izvođač građevinskih radova (periodično praćenje od strane ZZSK)	
	Sigurnost radnika	Obezbediti radnicima uputstva i zaštitnu opremu; sigurno	Izvođač građevinskih radova	

Faza	Problem/uticaj aktivnosti	Mera ublažavanja	Institucionalna odgovornost	Komentar
		organizovanje saobraćaja u prolazu		
	Sigurnost zajednice	Regulisati kretanje saobraćaja i pešaka u slučajevima povećanog rizika; postaviti znake koji obeležavaju granice gradilišta;	Izvođač građevinskih radova	
	Zagađenje površinskih ili podzemnih voda usled upotrebe ili tretmana neadekvatnih građevinskih materijala	Pripremati cementnu mešavinu i sl. na izolovanim mestima. Betonirati površinu od 20 m2 na odgovarajućoj udaljenosti i na površini skladišta, čime se izbegava prodor više komponenti građevinskog materijala u slojeve zemljišta. Izbegavati opravku, točenje goriva i ostale intervencije na opremi na površinama koje nisu betonirane, bez adekvatnih posuda za prihvatanje izlivenih materijala. Informisati radnike i operatere o značaju poštovanja preventivnih mera radi izbegavanja mogućeg zagađenja	Izvođač građevinskih radova	
	Opšta sigurnost radnika i rizici od neovlašćenog i neželjenog pristupa gradilištu	Stanovništvo koje živi u blizini gradilišta će biti obavešteno o radovima, ciljevima i privremenim očekivanim negativnim uticajima kroz odgovarajuću komunikaciju, sastanke, itd. Biće pribavljene sve zakonski propisane dozvole za izgradnju i/ili sanaciju. Izvođač se formalno slaže da će se svi radovi izvoditi na bezbedan i disciplinovan način, koji ima za cilj da minimizira uticaje na susedstvo i da će prati gume vozila radi minimiziranja raznošenja zemlje po putevima. Radnici će se pridržavati međunarodne dobre prakse (stalno nošenje šlema, po potrebi maske i zaštitnih naočara, vezova, itd). Radnici će se angažovati u skladu sa zakonskom regulativom Srbije, a izvođač je u obavezi da poštuje sva pravila higijene i sigurnosti koja propisuje zakonska regulativa Srbije. Životno osiguranje i sl. za radnike će obezbediti poslodavac. Tehničke mere sigurnosti će obezbediti poslodavac. Paket za prvu pomoć se mora nalaziti u blizini radnog mesta za intervencije u slučaju nezgoda. Na gradilištu moraju biti jasno vidljivi kontakti i brojevi telefona za	Izvođač građevinskih radova	

PROGRAM ZA INTEGRISANI RAZVOJ KORIDORA SAVE I DRINE - SDIP
Okvir za upravljanje životnom sredinom i socijalnim pitanjima za Srbiju - ESMF

Faza	Problem/uticaj aktivnosti	Mera ublažavanja	Institucionalna odgovornost	Komentar
		slučaj nezgode. U slučaju kontakta sa zagađenim vodama iz kanala ili sa sedimentima, radnici moraju nositi zaštitnu odeću. Na gradilištu će biti postavljeni odgovarajući znakovi upozorenja i barijere radi sprečavanja nezgoda.		
	Nezgode tokom građevinskih radova mogu naneti neplaniranu štetu na lokalnoj infrastrukturi ili elektrodistributivnoj mreži	Obezbediti pribavljanje svih adekvatnih dozvola od lokalnih komunalnih preduzeća Obezbediti upoznavanje sa mrežama u blizini gradilišta U slučaju nenamernog prekida, odmah obustaviti sve radove i obavestiti odgovarajuće organe u Sremskoj Mitrovici i otpočeti hitnu opravku oštećene mreže u skladu sa zakonskim obavezama	Izvođač građevinskih radova	Privremeno odlaganje implementacije projekta
	Korišćenje sirovina može prouzrokovati dodatan pritisak na prirodno okruženje	Koristiti sirovine (pesak, šljunak, kamen) samo od dobavljača koji poseduju važeće licence koje izdaje nadležna institucija.	Izvođač građevinskih radova	
	Buka koja nastaje tokom radova može predstavljati pretnju i rizik po radnike na gradilištu, životinje i susedne nepokretnosti	Građevinska buka će biti ograničena na vremenske periode određene dozvolom u skladu sa zakonskom regulativom o životnoj sredini Srbije. Tokom rada, poklopci motora generatora, kompresora za vazduh i druge mehaničke pogonske opreme moraju biti zatvoreni a oprema se postavlja na odgovarajućem mestu.	Izvođač građevinskih radova	
	Radovi koji se izvode na gradilištu mogu oštetiti ili trajno ukloniti vegetaciju	Obezbediti da na gradilištu ne dođe do oštećenja vegetacije. U slučaju neizbežne štete, ponovo zasaditi iste vrste na gradilištu. Obezbediti vizuelno isti izgled kao pre početka radova.	Izvođač građevinskih radova	Privremeno smanjenje efikasnosti zelenog pokrivača
	Korišćenje teških vozila za transport materijala na gradilište može prouzrokovati ometanje lokalnog saobraćaja	Obezbediti da lokalna zajednica bude upoznata sa značajnijim potrebama i ometanjima redovnih saobraćajnih putanja. Adekvatno upravljanje saobraćajem i korišćenje znakova upozorenja na moguća zagušenja.	Izvođač građevinskih radova	Privremeno generisanje buke i prašine

PROGRAM ZA INTEGRISANI RAZVOJ KORIDORA SAVE I DRINE - SDIP
Okvir za upravljanje životnom sredinom i socijalnim pitanjima za Srbiju - ESMF

Faza	Problem/uticaj aktivnosti	Mera ublažavanja	Institucionalna odgovornost	Komentar
	Neadekvatno skladištenje i korišćenje materijala može dovesti do zagađenja vazduha, zemljišta ili vode	Čuvati sve materijale u originalnoj ambalaži na odgovarajućim mestima, što omogućava čuvanje bez izlivanja. Ne odlagati ambalažu od boja i drugih materijala izvan odgovarajućih procedura za odlaganje. Obezbediti da radnici budu upoznati sa sigurnosnim propisima i načinom odlaganja za svaki proizvod.	Izvođač građevinskih radova	
ODRŽAVANJE	Gradilište			
	Obaveza objavljivanja rezultata arheoloških iskopavanja	Neophodno je obezbediti finansijska sredstva za čuvanje, objavljivanje i prezentovanje dobara koja su otkrivena, arheološki iskopana i istražena, dokumentovana i konzervirana za potrebe stalnog naučnog i stručnog prezenovanja u okviru investicionog projekta	Investitor JVP „Srbijavode“	
	Moguće zagađenje vazduha, vode i zemljišta prašinom, izduvnim gasovima vozila i izlivanjem goriva i maziva	Primeniti najbolje inženjerske prakse za sigurno čuvanje i korišćenje maziva, goriva i rastvarača kroz sigurno skladištenje; obezbediti adekvatno točenje goriva i održavanje opreme; prikupljati i odlagati sav otpad u skladu sa Zakonom o upravljanju otpadom („Službeni glasnik RS“, br. 36/09, 88/10, 14/16); Organizovati i pokriti površine za čuvanje materijala, odabrati površine za pranje koje nemaju direktan ili indirektan slobodan odliv u vodotok (reku Savu); Otpadni materijal odlagati na mestu koje je zaštićeno od ispiranja	Izvođač za održavanje	
Rad	Neadekvatno upravljanje otpadnim vodama može prouzrokovati zagađenje podzemnih voda	Izbegavati sve aktivnosti usled kojih se opasni materijali mogu izlivi u zemljište	Operater skladišta i opština Sremska Mitrovica	
Rad	Neadekvatno prikupljanje i upravljanje čvrstim otpadom može predstavljati pretnju po kvalitet zemljišta	Uspostaviti odgovarajuće procedure za upravljanje otpadom, što obuhvata i razdvajanje otpada na uljast i opasan otpad, običan komunalni i zeleni otpad koji se može kompostirati	Operater skladišta sa lokalnim komunalnim preduzećem za odnošenje otpada	

PROGRAM ZA INTEGRISANI RAZVOJ KORIDORA SAVE I DRINE - SDIP
Okvir za upravljanje životnom sredinom i socijalnim pitanjima za Srbiju - ESMF

Faza	Problem/uticaj aktivnosti	Mera ublažavanja	Institucionalna odgovornost	Komentar
	i vode	Obezbediti dostupnost dovoljnog broja kanti za otpatke na gradilištu i redovno odnošenje otpada Izolovati prostor oko kante za otpatke i obezbediti redovno čišćenje.		
Rad	Curenja i izlivanja na lokaciji mogu zagaditi površinske vode	Izraditi akcioni plan kontrole curenja Obezbediti kante otporne na curenje za prikupljanje uljastog otpada ili opremu za odlivanje ulja Obezbediti da se otpadom upravlja na odgovarajući način	Operater skladišta sa preduzećem ovlašćenim za upravljanje takvim otpadom	
Planiranje/ Projektovanje	Obezbediti poštovanje relevantne zakonske regulative za gradilišta	Pribaviti građevinsku dozvolu Obezbediti vodoprivredne smernice ako se pod-projekti izvode u blizini površinskih voda.	Predlagač projekta	
Planiranje/ Projektovanje	Potencijalna oštećenja postojeće infrastrukture i postrojenja, naročito podzemnih instalacija (vodovodnih i kanalizacionih cevi itd) što dovodi do ometanja pružanja usluga potrošačima.	Precizno određivanje položaja infrastrukturnih objekata i podzemnih vodova na lokaciji radova, u saradnji sa relevantnim institucijama na svim nivoima uprave.	Predlagač projekta u saradnji sa projektantima i predstavnicima relevantnih institucija lokalne samouprave.	
Planiranje/ Projektovanje	Povećana mogućnost zapošljavanja i sticanja prihoda u lokalnoj zajednici.	Dati prioritet kvalifikovanom lokalnom stanovništvu u zapošljavanju.	Izvođač	Problems should be regulated through tender documentation.
Rekonstrukcija	Nabavka materijala	Koristiti postojeće kamenolome i betonske baze za nabavku materijala. Koristiti licencirane dobavljače za druge materijale.	Izvođač	Pozajmne jame i betonske baze iz kojih se nabavljaju materijali moraju imati važeće ekološke dozvole.
Rekonstrukcija	Transport materijala.	Koristiti kamione sa ceradama i specijalna vozila u zavisnosti od tipa materijala.	Izvođač	Pri transportu materijala, vozači moraju poštovati ograničenje brzine

PROGRAM ZA INTEGRISANI RAZVOJ KORIDORA SAVE I DRINE - SDIP
Okvir za upravljanje životnom sredinom i socijalnim pitanjima za Srbiju - ESMF

Faza	Problem/uticaj aktivnosti	Mera ublažavanja	Institucionalna odgovornost	Komentar
Rekonstrukcija	Ometanje vegetacije	Ponovo zasaditi ili posejati vegetaciju. Primenjivati mere dobre prakse u građevinarstvu.	Izvođač	Probleme bi trebalo urediti ugovorom o izvođenju radova.
Rekonstrukcija	Emisije prašine sa deponije zemljanog materijala, usled kretanja vozila po putevima sa makadamom i izvođenja građevinskih radova.	Sabijati odložen zemljišni materijal. Polivati vodom izvore prašine radi smanjenja uticaja na okolnu populaciju i vegetaciju. Kontrolisati brzinu vozila radi smanjenja dizanja prašine. Pripremiti i sprovesti plan organizacije gradilišta koji sadrži dobre prakse u građevinarstvu.	Izvođač	Probleme bi trebalo urediti ugovorom o izvođenju radova.
Rekonstrukcija	Emisije gasova i čestica iz vozila, mehanizacije i generatora.	Redovno održavanje opreme. Izvođač je u obavezi da dostavi dokaz o ispravnosti vozila u skladu sa propisima o emisijama opasnih gasova. Pripremiti i sprovesti plan organizacije gradilišta koji sadrži dobre prakse u građevinarstvu.	Izvođač	Probleme bi trebalo urediti ugovorom o izvođenju radova.
Rekonstrukcija	Buka pri radu teške mehanizacije i agregata.	Pridržavati se radnog vremena na gradilištu propisanog zakonom. Postaviti zaštitu od buke na karoseriju agregata ako se postavljaju u blizini stambenih jedinica. Obezbediti prigušivače za tešku mehanizaciju. Pripremiti i sprovesti plan organizacije gradilišta koji sadrži dobre prakse u građevinarstvu.	Izvođač	Probleme bi trebalo urediti ugovorom o izvođenju radova.
Rekonstrukcija	Povećana zamućenost vode kao posledica radova.	Građevinske radove bi trebalo izvoditi tako da površine i prirodni sadržaji izvan gradilišta ne budu oštećeni, a radove izvoditi na takav način da se vodotoci ne zamućuju i ne prekidaju bez potrebe. Izvoditi radove po suvom vremenu. Pripremiti i sprovesti plan organizacije gradilišta.	Izvođač	Izvođač
Rekonstrukcija	Zagađenje zemljišta, podzemnih i površinskih voda uljima i mazivima usled lošeg održavanja opreme i opravki i točenja	Izbegavati servisiranje i točenje goriva na gradilištu. Koristiti zaštitne folije tokom eventualnog točenja goriva i održavanja vozila na gradilištu. Obezbediti apsorbujući materijal u slučaju izlivanja goriva. Iskorišćene uljaste materijale i agense odlagati u skladu sa Izveštajem o	Izvođač	Probleme bi trebalo urediti ugovorom o izvođenju radova.

PROGRAM ZA INTEGRISANI RAZVOJ KORIDORA SAVE I DRINE - SDIP
Okvir za upravljanje životnom sredinom i socijalnim pitanjima za Srbiju - ESMF

Faza	Problem/uticaj aktivnosti	Mera ublažavanja	Institucionalna odgovornost	Komentar
	goriva na gradilištu.	upravljanju otpadom – procedura za postupanje pri slučajnim izlivanjima ulja i maziva. Pripremiti i sprovesti plan organizacije gradilišta koji sadrži mere dobre prakse u građevinarstvu, mere iz vodoprivrednih dokumenata i mere iz izveštaja o upravljanju otpadom.		
Rekonstrukcija	Zagađenje vode i zemljišta usled neadekvatnog odlaganja komunalnog, inertnog i opasnog otpada.	Postaviti tipične kontejnere za čvrsti komunalni otpad na lokacijama gradilišta. Ovlašćene institucije preuzimaju i odlažu prikupljen komunalni otpad. Segmenti opasnog otpada (iskorišćena opasna ulja, pakovanje ulja, otpad agenasa bitumena, otpadna ulja transformatora, otpadne azbestno-cementne cevi, itd) se zasebno prikupljaju u tipičnim kontejnerima ili metalnoj buradi a zatim se predaju subjektima ovlašćenim za upravljanje opasnim otpadom. Kad god je moguće, ponovo upotrebiti ili reciklirati otpad. Paljenje otpada na otvorenom na gradilištu je zabranjeno. Postupati u skladu sa izveštajem o upravljanju otpadom.	Izvođač	Probleme bi trebalo urediti ugovorom o izvođenju radova.
Rekonstrukcija	Rekonstrukcija oštećenih mostova	Izbegavati vožnju po obalama reke Save. Osigurati korito i obale reke u zoni mostova, uzvodno i nizvodno od mostova kako bi se obezbedila njihova zaštita od procesa erozije.	Izvođač	Probleme bi trebalo urediti ugovorom o izvođenju radova.
Rekonstrukcija	Stavljanje van upotrebe i uklanjanje starih postojećih pešačkih staza u zoni keja: Rušenje i uklanjanje (u celosti ili delimično) postojeće infrastrukture, zajedno sa prikupljanjem, čišćenjem, rukovanjem i čuvanjem svih upotrebljivih ili vrednih delova i materijala i uklanjanje neupotrebljivih materijala i	Postojeće strukture se ruše i uklanjaju uz pažnju i stručnost ali ne pomoću opreme ili kapaciteta koji mogu oštetiti delove strukture koji se mogu sačuvati. Materijal koji se može sačuvati se čisti, sortira i čuva po veličini i dužini za potrebe provere i izrade popisa. Uklanjanje i odnošenje materijala koji se ne može ponovo upotrebiti: Sav šut koji pada sa objekata na okolno tlo i kolovoz izvođač mora odmah ukloniti. Izvođač je u obavezi da ukloni sve materijale koji se ne mogu ponovo upotrebiti i šut sa gradilišta u najkraćem mogućem roku. Smatraće se da svi materijali nisu ponovo upotrebljivi ako drugačije nije navedeno na crtežima ili u posebnim odredbama. Šut od	Izvođač Izvođač je u obavezi da Inženjeru dostavi detaljan plan i raspored koji jasno pokazuje način i redosled rušenja i uklanjanja postojećih struktura (u celosti ili delimično), sa opisom mera koje će se sprovoditi radi ispunjavanja zahteva u vezi sa životnom	Ovi zahtevi kao deo dokumenta ESMP će biti deo ugovora o izvođenju radova.

PROGRAM ZA INTEGRISANI RAZVOJ KORIDORA SAVE I DRINE - SDIP
Okvir za upravljanje životnom sredinom i socijalnim pitanjima za Srbiju - ESMF

Faza	Problem/uticaj aktivnosti	Mera ublažavanja	Institucionalna odgovornost	Komentar
	šuta;	rušenja se mora adekvatno odložiti na odobrenu lokaciju, u skladu sa važećim propisima i aktima. Čuvanje materijala koji se ne može ponovo upotrebiti i šuta nije dozvoljeno na gradilištu bez pisanog odobrenja Inženjera.	sredinom.	
Rekonstrukcija	Smanjena mogućnost kretanja po oblasti gde se izvode radovi.	Planirati premeštanje opreme u vreme kada nema gužve u saobraćaju; obezbediti alternativne putanje za pešake i vozila u saradnji sa lokalnim institucijama ili obezbediti bezbedan prolazak kroz gradilište; Izbegavati puteve koji prolaze kroz naseljena područja a naročito u blizini škola i bolnica; Pripremiti i sprovesti plan organizacije gradilišta koji sadrži mere dobre prakse u građevinarstvu.	Izvođač	Probleme bi trebalo urediti ugovorom o izvođenju radova.
Rekonstrukcija	Potencijalno zagađenje zemljišta i vode usled ispuštanja otpadnih sanitarnih voda sa gradilišta.	Postavljanje ekoloških toaleta za radnike.	Izvođač	Probleme bi trebalo urediti ugovorom o izvođenju radova.
Rekonstrukcija	Stanovništvo pod povećanim rizikom od saobraćajnih i građevinskih nezgoda.	Obezbediti odgovarajuće znakove upozorenja, rasvetu, zaštitne ograde, itd. Poštovati pravila saobraćaja. Uklanjanje građevinski otpad sa gradilišta i u fazi izvođenja radova i nakon njihovog završetka, pri zatvaranju gradilišta. Obezbediti medicinski materijal i pomoć na gradilištu kroz institucionalne i administrativne aranžmane sa opštinskim bolnicama. Sprovoditi plan organizacije gradilišta.	Izvođač	Probleme bi trebalo urediti ugovorom o izvođenju radova.
Rekonstrukcija	Rizik od povreda na radu.	Zahtevati od svih radnika da se pridržavaju mera zaštite na radu; Obezbediti zaštitnu opremu; Postaviti znake upozorenja na gradilištu; Izraditi i sprovesti plan organizacije gradilišta i plan mera zaštita na radu.	Izvođač	Probleme bi trebalo urediti ugovorom o izvođenju radova.

PROGRAM ZA INTEGRISANI RAZVOJ KORIDORA SAVE I DRINE - SDIP
Okvir za upravljanje životnom sredinom i socijalnim pitanjima za Srbiju - ESMF

Faza	Problem/uticaj aktivnosti	Mera ublažavanja	Institucionalna odgovornost	Komentar
Rekonstrukcija	Zaostao građevinski materijal nakon zatvaranja privremenih gradilišta	Svi opiljci i materijal koji ostane nakon zatvaranja privremenih gradilišta mora biti uklonjen sa lokacije i ako je moguće ponovo upotrebljen/recikliran. Svi ostaci se uklanjaju na način koji nije štetan po životnu sredinu; što obavljaju preduzeća koja imaju dozvole za obavljanje ovih radova.	Izvođač	Probleme bi trebalo urediti ugovorom o izvođenju radova.

PRILOG 12: RPIMER POPUNJENOG ESMP – PLAN RPAĆENJA

OVO JE SAMO RPIMER: REKONSTRUKCIJA BARIJERE ZA ZAŠTITU OD POPLAVE

Faza	Koji parametar će se pratiti?	Gde bi parametar trebalo pratiti?	Kako će se parameter pratiti? / tip opreme za praćenje	Kada bi parametar trebalo pratiti? (učestalost praćenja ili kontinuirano)	Zašto bi trebalo pratiti parametar? (opciono)	Institucionalna odgovornos
						Rad
IZGRADNJA			Transport materijala			
Kamen	Pokriven ili pokvašen teret na kamionu	Na gradilištu	Nadzor	Nenajavljene inspekcije tokom rada, najmanje jednom nedeljno	Zahtevi za sigurnost i omogućavanje	Izvođač nadzora
Pesak i šljunak	Pokriven ili pokvašen teret na kamionu	Na gradilištu	Nadzor	Nenajavljene inspekcije tokom rada, najmanje jednom nedeljno	Što manje ometanja saobraćaja	Izvođač nadzora
Upravljanje saobraćajem	Izbor vremena i putanje	Na gradilištu	Nadzor	Nenajavljene inspekcije tokom rada, najmanje jednom nedeljno		Izvođač nadzora
IZGRADNJA			Gradilište			
Kulturna dobra i arheološka nalazišta	Prisustvo arheoloških nalazišta u zemljištu	Na i u blizini gradilišta	Kontinuirani nadzor nad zemljanim radovima i Arheološki nadzor tokom zemljanih radova	Tokom zemljanih radova	U cilju očuvanja kulturne baštine	Izvođač za nadzor i arheološki nadzor (Praćenje).
Tokom građevinskih radova	Slučajna otkrića	Na gradilištu	Kroz dnevnik radova	Redovno tokom građevinskih radova	Da bi se obezbedilo odgovarajuće upravljanje slučajnim otkrićima	Izvođač sprovodi, nadzor pregleda i izveštava
Prašina	Zagađenje vazduha (čvrste čestice)	Na i oko gradilišta	Inspekcija i vizuelno posmatranje	Nenajavljene inspekcije tokom isporuke materijala i izvođenja građevinskih radova	Zahtevi za zdravlje i sigurnost i što manje ometanje saobraćaja	Izvođač za nadzor
Tokom građevinskih radova	Kvalitet vazduha i kvalitet zemljišta	Na gradilištu i okolnim	Vizuelna inspekcija generisanja i kontrole prašine.	Kontinuirano tokom izvođenja građevinskih radova	Da bi se obezbedilo da se radovi izvode u	Izvođač sprovodi, nadzor pregleda i

PROGRAM ZA INTEGRISANI RAZVOJ KORIDORA SAVE I DRINE - SDIP
Okvir za upravljanje životnom sredinom i socijalnim pitanjima za Srbiju - ESMF

Faza	Koji parametar će se pratiti?	Gde bi parametar trebalo pratiti?	Kako će se parameter pratiti? / tip opreme za praćenje	Kada bi parametar trebalo pratiti? (učestalost praćenja ili kontinuirano)	Zašto bi trebalo pratiti parametar? (opciono)	Institucionalna odgovornost
						Rad
		površinama	Inspekcija postojanja neprijatnih mirisa iz septičke jame na gradilištu. Vizuelna inspekcija postojanja skrivenog otpada na gradilištu i u okruženju. Vizuelna inspekcija curenja ulja. Čuvanje dokaza o odnošenju otpada od strane ovlašćenog preduzeća. Vizuelna inspekcija znakova otvorenog spaljivanja otpada.		skladu sa najvišim standardima sigurnosti i zaštite životne sredine	izveštava
Sigurnost na radu	Zaštitna oprema; organizacija saobraćaja koji prolazi	Na radnom mestu	Inspekcija	Nenajavljene inspekcije tokom rada. Preporučuje se primena obrasca za H&S za ove namene (sledeća tabela)		Izvođač za nadzor
Tokom izvođenja građevinskih radova	Obaveštenja, informisanje radnika o značaju zaštite životne sredine i higijene, Sigurnost i zdravlje na radu	Na gradilištu	Vođenje dnevnika obaveštavanja radnika i suseda, svih napora na informisanju, pribavljenih dozvola, nadzor podnosi redovne izveštaje o pridržavanju ESMP-a, sigurnosti na radu i o mogućim žalbama Vizuelna inspekcija odgovarajućih znakova	Kontinuirano tokom izvođenja građevinskih radova	Da bi se obezbedilo da se radovi izvode u skladu sa najvišim standardima sigurnosti i zaštite životne sredine	Izvođač sprovodi, nadzor pregleda i izveštava
Tokom izvođenja građevinskih radova	Nivo buke	Na gradilištu i okolnim površinama	Obezbediti pridržavanje dozvole u skladu sa zakonima Srbije. Merenja prema žalbama suseda.	Kontinuirano tokom izvođenja građevinskih radova	Da bi se obezbedilo da nivo buke ne prekorači dozvoljene vrednosti	Izvođač sprovodi, nadzor pregleda i izveštava
Tokom izvođenja građevinskih radova	Kvalitet voda	Na gradilištu i okolnim površinama	Vizuelno i po žalbama na povećanu zamućenost, otpadne materije u malim barama, izlivanja ili curenja.	Kontinuirano tokom izvođenja građevinskih radova	Da bi se obezbedilo da ne dođe do zagađenja voda	Izvođač sprovodi, nadzor pregleda i izveštava

PROGRAM ZA INTEGRISANI RAZVOJ KORIDORA SAVE I DRINE - SDIP
Okvir za upravljanje životnom sredinom i socijalnim pitanjima za Srbiju - ESMF

Faza	Koji parametar će se pratiti?	Gde bi parametar trebalo pratiti?	Kako će se parameter pratiti? / tip opreme za praćenje	Kada bi parametar trebalo pratiti? (učestalost praćenja ili kontinuirano)	Zašto bi trebalo pratiti parametar? (opciono)	Institucionalna odgovornost
						Rad
Pre/tokom izvođenja građevinskih radova	Izolacija septičke jame	Na gradilištu	Vizuelno ili penetracijom	Tokom rekonstrukcije	Da bi se obezbedilo da ne postoji rizik od zagađenja otpadnim vodama	Izvođač sprovodi, nadzor pregleda i izveštava
Tokom izvođenja građevinskih radova	Upravljanje otpadom	Na gradilištu i okolnim površinama	Vizuelno za razdvajanje otpada, pregled potvrda od preduzeća za odnošenje otpada ili obaveštenja od opštine o odgovarajućem mestu za odlaganje otpada	Kontinuirano tokom izvođenja građevinskih radova	Da bi se obezbedilo da građevinski radovi ne dovedu do zagađenja životne sredine	Izvođač sprovodi, nadzor pregleda i izveštava
Tokom izvođenja građevinskih radova	Oštećenja vegetacije ili drugih specifičnih staništa	Na gradilištu	Dnevnik gradilišta i vizuelna inspekcija	Kontinuirano tokom izvođenja građevinskih radova	Da bi se obezbedilo da ne dođe do oštećenja vegetacije i specifičnih staništa	Izvođač sprovodi, nadzor pregleda i izveštava
Tokom izvođenja građevinskih radova	Čuvanje boja, ulja i drugih opasnih materijala	Na gradilištu	Vizuelna provera da bi se utvrdilo adekvatno čuvanje, bez izlivanja ili prosipanja	Kontinuirano tokom izvođenja građevinskih radova	Da bi se minimizirao rizik od zagađenja opasnim materijalima	Izvođač sprovodi, nadzor pregleda i izveštava
RAD						
Povećana brzina vozila	Stanje saobraćajnih znakova; brzina vozila	Na pristupnim putevima do gradilišta	Vizuelna opservacija; radari za merenje brzine	Nenajavljeno	Da bi se omogućio siguran protok saobraćaja	Saobraćajna policija

PROGRAM ZA INTEGRISANI RAZVOJ KORIDORA SAVE I DRINE - SDIP
Okvir za upravljanje životnom sredinom i socijalnim pitanjima za Srbiju - ESMF

Faza	Koji parametar će se pratiti?	Gde bi parametar trebalo pratiti?	Kako će se parameter pratiti? / tip opreme za praćenje	Kada bi parametar trebalo pratiti? (učestalost praćenja ili kontinuirano)	Zašto bi trebalo pratiti parametar? (opciono)	Institucionalna odgovornost
						Rad
Erozija, klizišta, opasni uslovi	Deo obuhvaćen projektom	Stanje znakova upozorenja	Vizuelna opservacija	Tokom aktivnosti održavanja		Izvođač
Tokom rada održavanja	Prikupljanje i upravljanje otpadom	Na gradilištu	Vizuelno za razdvajanje otpada, pregled potvrda od preduzeća za odnošenje otpada ili obaveštenja od opštine o odgovarajućem mestu za odlaganje otpada	Kontinuirano tokom izvođenja građevinskih radova	Da bi se obezbedilo da nema rizika od zagađenja životne sredine usled neadekvatnog upravljanja otpadom	Operater skladišta
Tokom rada održavanja	Održavanje septičke jame – čišćenje i odgovarajuće odlaganje otpada	Na gradilištu	Vizuelno ili merenjem protoka.	Kontinuirano	Da bi se obezbedilo da ne dođe do zagađenja otpadnim vodama	Operater skladišta
Tokom rada održavanja	Pridržavanje mera sigurnosti na radu	Na gradilištu	Vizuelno i obezbediti pridržavanje plana	Kontinuirano	Bez rizika po život radnika i operatera	Operater skladišta
Tokom rada održavanja	Curenje i izlivanje na lokaciji	Na gradilištu	Vizuelno i obezbediti pridržavanje plana	Kontinuirano	Da bi se obezbedilo sprečavanje curenja ulja i drugih materijala koje zagađuje životnu sredinu	Operater skladišta

PROGRAM ZA INTEGRISANI RAZVOJ KORIDORA SAVE I DRINE - SDIP
Okvir za upravljanje životnom sredinom i socijalnim pitanjima za Srbiju - ESMF

Faza	Parametar za praćenje	Lokacija	Kako / oprema	Kada / učestalost	Odgovornost
Nabavka materijala	Posedovanje ekoloških dozvola za postrojenja kamenoloma i betonskih baza iz kojih se nabavlja materijal	Pravna lica vlasnici postrojenja	Uvid u dokumentaciju	Tokom nabavke materijala	Nadzorni organ
Transport materijala	Da li su kamioni pokriveni tokom transporta praškastog materijala	Na gradilištu i transportnim putevima	Vizuelni nadzor	Tokom transporta materijala	Nadzorni organ
Rekonstrukcija	Degradacija i zagađenje zemljišta	Na gradilištu i neposredno oko gradilišta	Vizuelni nadzor	Nedeljno	Nadzorni organ
Rekonstrukcija	Da li gradilište ispunjava kriterijume iz smernica za dobru praksu u građevinarstvu	Na gradilištu	Vizuelni nadzor, uvid u dokumentaciju.	Tokom izvođenja radova	Nadzorni organ
Rekonstrukcija	Pojava buke i zagađenja vazduha	Na lokaciji izvođenja radova	Standardna oprema za merenje kvaliteta vazduha i nivoa buke.	Po prijemu žalbi	Izvođač – Preduzeće koje ima licencu za izvođenje radova praćenja uticaja na životnu sredinu
Rekonstrukcija	Uništavanje useva, šuma, livada, itd.	Na mestu izvođenja radova i u okruženju	Vizuelno	Po prijemu žalbi	Nadzorni organ
Rekonstrukcija	Kontrola radnog vremena	Na mestu izvođenja radova	Vizuelno i poređenjem sa planom organizacije gradilišta.	Po prijemu žalbi	Nadzorni organ
Rekonstrukcija	Upravljanje otpadom tokom izvođenja radova	Na gradilištu	Vizuelno i poređenjem sa izveštajem o upravljanju otpadom.	Permanentno	Nadzorni organ
Rekonstrukcija	Broj registrovanih incidenata. Postojanje higijenskih uslova za radnike Primena zaštitne opreme	Na gradilištu	Vizuelno i uvidom u evidencije	Permanentno tokom izvođenja radova	Izvođač Nadzorni organ

PROGRAM ZA INTEGRISANI RAZVOJ KORIDORA SAVE I DRINE - SDIP
Okvir za upravljanje životnom sredinom i socijalnim pitanjima za Srbiju - ESMF

Faza	Parametar za praćenje	Lokacija	Kako / oprema	Kada / učestalost	Odgovornost
Rekonstrukcija	Uticaj na stanovništvo kao posledica ograničavanja poslovnih aktivnosti i prava korišćenja zemljišta	Lokalna zajednica	Uvid u evidenciju	Po prijemu žalbi	Predlagač projekta
Rekonstrukcija	Kvalitet izvedenih radova Kvalitet materijala koji su korišćeni	Na gradilištu	Vizuelno praćenje i kroz evidenciju	Permanently tokom izvođenja radova i tokom uklanjanja gradilišta	Nadzorni organ
Zatvaranje gradilišta	Ostaci otpada i degradacija zemljišta	Na lokaciji projekta	Vizuelno	Nakon završetka radova	Izvođač Nadzorni organ
Zagađenje vode i zemljišta kao posledica neadekvatnog uklanjanja iskopanih materijala i građevinskog otpada	Postojanje zona/lokacija za preliminarno sakupljanje otpada	Na gradilištu i oko njega	Inspekcija	Tokom izvođenja građevinskih radova	Izvođač Nadzor Inženjer
Gubitak gornjeg sloja zemljišta zbog privremenih pristupnih puteva i radnih površina. Degradacija pejzaža	Jasno razgraničenje pristupnih puteva do gradilišta da bi se sprečilo njihovo proširivanje	Na pristupnim putevima i gradilištu	Inspekcija, posmatranje	Tokom izvođenja građevinskih radova	Izvođač Nadzor Inženjer
	Čišćenje pristupnih puteva i gradilišta po završetku građevinskih radova	Na pristupnim putevima i gradilištu	Inspekcija, posmatranje	Nakon građevinskih radova	Izvođač Nadzor Inženjer
	Obnova pejzaža do kvazi-prvobitnog stanja po završetku radova i nakon upotrebe kamenoloma	Na gradilištu i kamenolomima	Nenajavljena inspekcija	Nakon završetka radova.	Stručnjak za životnu sredinu u JIP

PROGRAM ZA INTEGRISANI RAZVOJ KORIDORA SAVE I DRINE - SDIP
Okvir za upravljanje životnom sredinom i socijalnim pitanjima za Srbiju - ESMF

Faza	Parametar za praćenje	Lokacija	Kako / oprema	Kada / učestalost	Odgovornost
Privremeno zagađenje vazduha (prašinom) u vezi sa transportom građevinskog materijala i kretanjem kamiona	Polivanje vodom radi sprečavanja dizanja prašine	Na pristupnim putevima i gradilištu	Inspekcija, posmatranje	Tokom izvođenja građevinskih radova	Izvođač Nadzor Inženjer
Smetnje usled buke i vibracija	Prekid građevinskih radova u određeno vreme (npr. rad tokom dana)	Na pristupnim putevima i gradilištu	Inspekcija, posmatranje	Tokom izvođenja građevinskih radova	Izvođač Nadzor Inženjer
	Merenje nivoa buke (Db)	Na gradilištu i u blizini	Inspekcija	Tokom izvođenja građevinskih radova	Izvođač Nadzor Inženjer
Bezbednost na radu	Upotreba zaštitne opreme, organizovanje saobraćaja u prolazu	Na gradilištu	Inspekcija	Tokom izvođenja građevinskih radova	Izvođač Nadzor Inženjer

PRILOG 13: OBRAZAC ŽALBE

Poziv na broj:

Puno ime i prezime

Napomena: Možete ostati anonimni ukoliko želite da se vaš identitet ne otkrije trećim licima bez vaše saglasnosti. U slučaju anonimne žalbe, odluka će biti objavljena na sajtu Projekta www.minpolj.rs

Ime _____

Prezime _____

- ☐ Želim da podnesem pritužbu anonimno
☐ Ne želim da se moj identitet otkriva bez moje saglasnosti

Podaci za kontakt

Naznačite kako želite da vas kontaktiramo (pošta, telefon, elektronska pošta).

- ☐ Poštom (naznačiti adresu):

- ☐ Telefonom _____

- ☐ Elektronskom poštom (naznačiti adresu)

- ☐ Rešenje ću videti na sajtu zato što želim da ostanem anonimn

Željeni jezik komunikacije ☐ Srpski ☐ Drugi (navesti)

Opis incidenta koji je povod za žalbu (Šta se dogodilo? Gde se dogodilo? Kome se dogodilo? Najznačajnije posledice događaja? Druge informacije značajne za žalbu)

- ☐ Jednokratni incident/pritužba (_____)

- ☐ Dogodilo se više puta (koliko puta? _____)

- ☐ U toku je (problem sada postoji)

Šta biste voleli da bude rešenje problema?

Potpis: _____ Datum: _____

Ovaj obrazac dostavite na adresu: Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, JIP

c) Obrazac dnevnika žalbi

R.br.	Prioritet	Datum prijema žalbe	Kanal prijema žalbe	Kategorija žalbe	Kratak opis	Anonimno (Da/Ne)	Lice zaduženo za rešavanje žalbe	Status (rešeno, u toku, prosleđeno višoj instanci)	Datum rešenja žalbe	Komunikacija o rešenju
1										
2										
3										
4										
5										
6										

PRILOG 14: RPIMER UPITNIKA KOJI ĆE SE KORISTITI ZA REDOVNO IZVEŠTAVANJE JIP I SB

1. Podaci izvođača
Naziv preduzeća:
Adresa preduzeća:
Zemlja:
Grad/mesto:
Ovlašćeni predstavnik preduzeća Titula: Datum: 201 Kontakt podaci Telefon: Mobilni telefon: E-pošta:

2. Opšte informacije		
Da li je projekat materijalno usklađen sa svim relevantnim zaštitnim politikama SB (uzimajući u obzir dogovorene akcione planove, izuzeća i odstupanja)?	Da ☐ Ne ☐	Ako je odgovor Ne, navesti detaljne informacije o svim materijalnim neusklađenostima:
Da li je projekat materijalno usklađen sa svim važećim zakonima i podzakonskom regulativom o životnoj sredini i socijalnim pitanjima?	Da ☐ Ne ☐	Ako je odgovor Ne, navesti detaljne informacije o svim materijalnim neusklađenostima:
Da li je bilo incidenata koji su prouzrokovali štetu po životnu sredinu, doveli do povreda ili žrtava, uticali na radnike na projektu ili lokalne zajednice, uticali na kulturna dobra ili nametnuli odgovornosti preduzeću?	Da ☐ Ne ☐	Ako je odgovor Da, navesti detaljne informacije o akcijama za rešavanje i sprečavanje ponovnog nastanka:
Da li su nastale promene zakona ili podzakonske regulative u oblasti životne sredine, socijalnih pitanja, rada ili zdravlja i sigurnosti koje su materijalno uticale na preduzeće?	Da ☐ Ne ☐	Ako je odgovor Da, opisati:
Koliko ste inspekcija institucija za životnu sredinu primili tokom perioda izveštavanja?	Broj:	Navesti informacije o ovim posetama, kao i o broju i tipu utvrđenih prekršaja
Koliko ste inspekcija institucija za zdravlje i bezbednost primili tokom perioda izveštavanja?	Broj:	Navesti informacije o ovim posetama, kao i o broju i tipu utvrđenih prekršaja
Koliko ste inspekcija institucija za rad primili tokom perioda izveštavanja?	Broj:	Navesti informacije o ovim posetama, kao i o broju i tipu utvrđenih prekršaja
Da li su tokom ovih inspekcija propisani penali, kazne i/ili planovi korektivnih akcija?	Da ☐ Ne ☐	Ako je odgovor Da, opisati i navesti status sprovođenja korektivnih akcija radi rešavanja utvrđenih prekršaja:
Da li je preduzeće angažovalo kandidate za rad u vezi sa projektom tokom perioda izveštavanja?	Da ☐ Ne ☐	Ako je odgovor Da, navesti tipove radova i način na koji preduzeće prati da li se kandidati pridržavaju zaštitnih politika SB i plana upravljanja životnom sredinom i socijalnim pitanjima:
Da li su neki od gore navedenih prekršaja bili odgovornost kandidata?	Da ☐ Ne ☐	Ako je odgovor Da, navesti detalje, kao i način na koji preduzeće obezbeđuje da kandidat sprovodi korektivne akcije?
Da li su bilo koje aktivnosti bile umanjene, privremeno prekinute ili zatvorene iz	Da ☐ Ne ☐	Ako je odgovor Da, opisati:

2. Opšte informacije

razloga uticaja na životnu sredinu, zdravlje, sigurnost ili radna pitanja?

Opisati eventualne programe, inicijative i pod-projekte u vezi sa životnom sredinom ili socijalnim pitanjima koji su preduzeti tokom perioda izveštavanja radi unapređenja učinka preduzeća u oblasti životne sredine i socijalnih pitanja i/ili sistema upravljanja:

Naznačiti nivo troškova (kapitalni i operativni troškovi) i da li se ovo odnosi na plan upravljanja životnom sredinom i socijalnim pitanjima ili na neku drugu inicijativu:

3. Status plana upravljanja životnom sredinom i socijalnim pitanjima

Navesti informacije o statusu svake tačke u Planu upravljanja životnom sredinom i socijalnim pitanjima (ESMP) koja je dogovorena sa SB. Ako je ESMP ažuriran tokom perioda izveštavanja, priložiti kopiju novog plana.

4. Podaci o praćenju životne sredine

Navesti ime i kontakt podatke vašeg menadžera za životnu sredinu:

Komentari:

5. Upotreba resursa i izlaz proizvoda

Parametar	Vrednost	J.mere	Komentari ⁴⁰
Gorivo			
Nafta (dizel)		l	
Gas		m3	
Ugalj		t	
Lignit		t	
Snabdevanje el. energijom		KW	
Kupljeno grejanje			
Utrošena stočna hrana i sirovine			
Naziv 1			
Naziv 2			
Izlaz proizvoda			
Proizvod 1			
Proizvod 2			

6. Upravljanje ljudskim resursima

Navesti ime i kontakt podatke vašeg menadžera ljudskih resursa:

	Ukupno	Angažovano tokom ovog perioda izveštavanja	Otpušteno tokom ovog perioda izveštavanja
Broj direktno zaposlenih:			

⁴⁰ Pored drugih relevantnih komentara, navesti da li se navedene mere primenjuju na sve ili samo na neke aktivnosti u procesu na lokaciji. Navesti sve relevantne parameter kvaliteta goriva (npr. kalorijsku vrednost)

6. Upravljanje ljudskim resursima

Broj zaposlenih po ugovoru:			
Da li je bilo kolektivnih višaka tokom perioda izveštavanja?	Da ☐ Ne ☐	Ako je odgovor Da, opisati plan višaka, kao i razloge za viškove, broj radnika na koji se to odnosi, kako su ti radnici odabrani, sprovedene konsultacije i mere za ublažavanje uticaja viškova:	
Da li su planirani viškovi radne snage u narednoj godini?	Da ☐ Ne ☐	Ako je odgovor Da, opisati plan viškova, kao i razloge za viškove, broj radnika na koji se to odnosi i proces selekcije i konsultacija:	
Da li je bilo promena u sindikalnom zastupanju u preduzeću tokom perioda izveštavanja?	Da ☐ Ne ☐	Ako je odgovor Da, navesti detalje i sumarno prikazati saradnju sa sindikatima tokom perioda izveštavanja:	
Da li su postojali drugi predstavnici radnika (npr. u slučaju nepostojanja sindikata)?	Da ☐ Ne ☐	Ako je odgovor Da, navesti detalje saradnje sa njima tokom perioda izveštavanja:	
Da li je bilo promene statusa kolektivnih ugovora?	Da ☐ Ne ☐	Ako je odgovor Da, navesti detalje:	
Da li su zaposleni podnosili žalbe u vezi sa projektom tokom perioda izveštavanja?	Da ☐ Ne ☐	Ako je odgovor Da, navesti broj sa razdelom po polu, sumarno prikažite probleme navedene u žalbama muškaraca i žena i objasnite kako ih je preduzeće rešavalo:	
Da li su zaposleni podnosili žalbe u vezi sa uznemiravanjem ili nasiljem tokom perioda izveštavanja?	Da ☐ Ne ☐	Ako je odgovor Da, navesti broj sa razdelom po polu, sumarno prikažite probleme navedene u žalbama muškaraca i žena i objasnite kako ih je preduzeće rešavalo:	
Da li su organizovani štrajkovi ili drugi kolektivni sporovi u vezi sa radom i uslovima rada u preduzeću tokom perioda izveštavanja?	Da ☐ Ne ☐	Ako je odgovor Da, navesti sumarno prirodu i razloge za sporove i objasniti kako su rešeni	
Da li je bilo sudskih predmeta u vezi sa pitanjima rada tokom perioda izveštavanja?	Da ☐ Ne ☐	Ako je odgovor Da, navesti sumarno sporna pitanja i rezultate:	
Da li je bilo eventualnih promena u vezi sa poštovanjem politika ili uslova i zahteva tokom perioda izveštavanja u sledećim oblastima: • Sindikalno zastupanje • Kolektivni ugovori • Zabrana diskriminacije i jednake prilike • Jednaka zarada za jednak rad • Rodna ravnopravnost • Nasilje i uznemiravanje, kao i seksualno uznemiravanje • Zapošljavanje lica mlađih od 18 godina • Zarade (nivo zarade, normalne i za prekovremeni rad) • Prekovremeni rad • Radno vreme • Fleksibilan rad / ravnoteža rada i života • Žalbeni mehanizam za radnike • Zdravlje i sigurnost	Da ☐ Ne ☐	Ako je odgovor Da, navesti detalje kao i eventualne nove inicijative:	

7. Podaci o zdravlju i bezbednosti na radu

Navedi ime i kontakt podatke vašeg menadžera za zdravlje i sigurnost na radu:					
	Direktno zaposleni	Zaposleni po ugovoru		Direktno zaposleni	Zaposleni po ugovoru
Broj čovek-sati odrađenih tokom ovog perioda izveštavanja:			Broj žrtava ⁴¹ :		
Utrošen budžet za SZR u ovom periodu izveštavanja (ukupan iznos i valuta):	RSD		Broj povreda koje prouzrokuju invaliditet:		
Obuka za SZR obavljena tokom ovog perioda u čovek-danima:			Broj incidenata sa gubitkom vremena (uključujući i saobraćajne nezgode) ⁴² :		
Broj izgubljenih radnih dana ⁴³ zbog incidenata:			Broj slučajeva oboljenja prouzrokovanih radom:		
Broj dana bolovanja:					
Uzroci nezgoda (pad, velika opterećenja, udarac predmetom, kontakt sa izvorom energije, itd):					
Navedi detalje o žrtvama ili velikim nezgodama koje nisu prethodno prijavljene SB, kao i o plaćenju naknadi zbog povrede na radu ili bolesti (iznos i valuta):					
Sumarno prikažite eventualnu obuku za prevenciju i reakciju u slučaju nezgoda koja je obezbeđena zaposlenima u preduzeću tokom perioda izveštavanja:					

8. Angažman zainteresovanih strana

Navedi ime i kontakt podatke menadžera za odnose sa javnošću ili angažman zajednice:	
Navedi informacije o sprovođenju plana angažmana zainteresovanih strana koji je dogovoren sa SB i sumarno prikažite interakciju sa zainteresovanim stranama tokom perioda izveštavanja, što obuhvata: - Sastanke i druge inicijative na kontaktu sa pripadnicima javnosti ili javnih organizacija tokom perioda izveštavanja, - Informacije dostavljene pripadnicima javnosti i drugim zainteresovanim stranama tokom perioda izveštavanja u vezi sa životnom sredinom, socijalnim pitanjima ili sigurnošću, - izveštavanje medija, - interakcije sa grupama u zajednici koje se bave životnom sredinom i drugim pitanjima. Opisati eventualne izmene plana angažmana zainteresovanih strana koje su dogovorene sa SB: Koliko pritužbi ili žalbi je projekat primio od pripadnika javnosti ili organizacija civilnog društva tokom perioda izveštavanja? Navedi podelu po grupama zainteresovanih strana. Sumarno prikažite probleme koji su navedeni u pritužbama ili žalbama i objasnite kako su ti problemi rešavani:	

⁴¹ Ako to još niste uradili, priložite zaseban izveštaj koji detaljno prikazuje okolnosti svakog smrtnog slučaja.

⁴² Nesposobnost za rad barem jedan ceo radni dan osim dana kada je nezgoda ili oboljenje nastalo.

⁴³ Izgubljeni radni dani predstavljaju broj radnih dana (uzastopnih ili ne) nakon dana povrede ili nastanka oboljenja tokom kojih je zaposleni odsustvovao sa posla ili je bio ograničen u smislu radnih aktivnosti zbog povrede ili oboljenja.

[illegible]

10. Interakcija i razvoj odnosa sa zajednicom

Sumarno prikazati inicijative za razvoj odnosa sa zajednicom koje je preduzeće sprovело tokom perioda izveštavanja i eventualne troškove istih:

PRILOG 15: IZVEŠTAJ O OBJAVLJIVANJU I JAVNOJ RASRPAMI O ESMF-U

Ovaj odeljak će biti popunjen nakon javne rasprave.

PRILOG 16: IZVEŠTAJ O RPIDRŽAVANJU ZAHTEVA

Ugovor:
Izvođač/Pružalac usluga:
Period izveštavanja:
Datum izveštaja:

IZVEŠTAJ O RPIDRŽAVANJU ZAHTEVA

Statistike o zaposlenima u preduzeću*:

Ukupan broj zaposlenih¹:

Broj zaposlenih sa ugovorom o radu	Broj zaposlenih izvan radnog odnosa	Broj zaposlenih sa pristupom socijalnom, penzionom i zdravstvenom osiguranju	Broj zaposlenih koji primaju plate/zarade barem jednom mesečno
Broj zaposlenih koji su napustili preduzeće tokom perioda izveštavanja	Broj zaposlenih koji su angažovani tokom perioda izveštavanja	Broj radnih sati po zaposlenom (mesečni prosek)	Ukupan prekovremeni rad (mesečni prosek)
Broj ² povreda na radu	Broj smrtnih slučajeva na radu	Broj prijavljenih slučajeva nasilja	Broj prijavljenih slučajeva uznemiravanja/zloupotreba
Broj prijavljenih slučajeva diskriminacije	Broj podnetih žalbi	Broj rešenih žalbi	
Broj tužbi podnetih u vezi sa radom, zapošljavanjem i pitanjima SZR	Broj sporova koji su dovedeni do mirnog rešenja / postupak dobrovoljne arbitraže	Broj poseta inspekcije rada / SZR	

*Zaposleni je bilo koje fizičko lice zaposleno ili angažovano za rad ili pružanje usluga za poslodavca

¹ Broj zaposlenih se odnosi na stvaran broj lica na dan izveštavanja.

² Broj pokazuje ukupan broj incidenata tokom perioda izveštavanja.

Statistike radnika na projektu:

Ukupan broj radnika na projektu **:	Broj radnika na projektu sa ugovorom o radu:	Broj radnika na projektu izvan radnog odnosa	Broj radnika na projektu sa pristupom socijalnom, penzionom i zdravstvenom osiguranju

Kontrolna lista za skrining uslova rada i zapošljavanja

	Uslovi i zahtevi	Da	Ne	Napomene
1	Svi radnici na projektu imaju ugovor o radu ili ugovor o delu u pisanom obliku			<i>Ako je odgovor „Ne“, navesti i objasniti</i>
2	Radnici na projektu su plaćeni barem jednom mesečno			<i>Ako je odgovor „Ne“, navesti i objasniti</i>

PROGRAM ZA INTEGRISANI RAZVOJ KORIDORA SAVE I DRINE - SDIP
Okvir za upravljanje životnom sredinom i socijalnim pitanjima za Srbiju - ESMF

3	Radnici na projektu su radili 8 sati dnevno, 40 sati nedeljno			<i>Ako je odgovor „Ne“, objasniti i navesti broj radnih sati</i>
4	Radnici na projektu su imali redovan dnevni i nedeljni odmor			<i>Ako je odgovor „Ne“, navesti i objasniti</i>
5	Radnicima na projektu je prekinut radni odnos			<i>Ako je odgovor „Da“, navesti i objasniti</i>
6	Radnici na projektu su pohađali program obuke			<i>Ako je odgovor „Da“, navesti i objasniti</i>
7	Radnici na projektu su dobijali odsustva na koja su imali pravo			<i>Ako je odgovor „Da“, navesti tip i broj odsustava</i>
8	Radnici na projektu su učestvovali u nezgodama na radu koje su za rezultat imale povrede ili smrtne slučajeve			<i>Ako je odgovor „Da“, navesti i objasniti</i>
9	Radnici na projektu su prijavljivali slučajeve diskriminacije, uznemiravanja, seksualnog uznemiravanja ili nepoštovanja zakona			<i>Ako je odgovor „Da“, navesti i objasniti</i>
10	Radnici na projektu su podnosili žalbe ili pokretali postupke dobrovoljne arbitraže / sudske postupke za rešavanje sporova			<i>Ako je odgovor „Da“, navesti i objasniti</i>
11	Tokom perioda izveštavanja je bilo incidenata nepoštovanja LMP			<i>Ako je odgovor „Da“, navesti i objasniti</i>

** Radnici na projektu su fizička lica koja je izvođač / pružalac usluga rasporedio na projekat.

Ovaj upitnik bi trebalo da bude deo izveštaja o učešću/postignutim rezultatima na projektu